

UN MEDIC | A TRANSYLVANIAN
TRANSILVĂNEAN | PHYSICIAN

NICOLAE STOIA

(1830-1879)

*Nicolae Stoia
Dr. Medicină*

Editori | Editors

OVIDIU EMIL IUDEAN,
ALEXANDRU ONOJESCU,
ALINA SAVA,
VLAD POPOVICI

Editura Mega

**Un medic
transilvănean:
Nicolae Stoia
(1830–1879).**

Studiu biografic,
corespondență și
documente

**A Transylvanian
Physician:
Nicolae Stoia
(1830–1879).**

A Biography with
Letters and
Papers

Un medic transilvănean:
Nicolae Stoia
(1830–1879)

*Studiu biografic, corespondență
și documente*

A Transylvanian Physician:
Nicolae Stoia
(1830–1879)

*A Biography with Letters
and Papers*

Editori/Editors:

Ovidiu Emil Iudean, Alexandru Onojescu,
Alina Sava, Vlad Popovici

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2018

This book was published within the framework of the project PN-II-RU-TE-2014-4-0263, Collective actors in modern age Transylvania (1850–1918). Romanian elite groups in historical perspective, supported by CNCS-UEFISCDI Romania.

Traducerea textelor/English translation:

Foreword & List of Documents:

Cătălin Diacu

Biographical study:

Ioana N. Găurean

Traducerea documentelor din limba maghiară/

Translation of Hungarian documents:

Csécs Kinga Emőke

© Autorii, 2018

ISBN 978-606-543-866-8

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României.

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro

e-mail: mega@edituramega.ro

Cuprins

.....

Cuvânt înainte.....	13
Foreword.....	18
Dr. Nicolae Stoia (1830–1879) – studiu biografic.....	22
Doctor Nicolae Stoia (1830–1879) – a biographical study.....	57
Lista documentelor / List of documents.....	97
1. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 8.2.1853. <i>Despre costurile și dificultățile vieții studentești în Sibiu.....</i>	113
2. Nicolae Stoia către Simion Bărnuțiu, Viena, 4.11.1853. <i>Despre dificultățile vieții de student în Viena și despre distribuirea injustă a burselor studentești.</i>	115
3. Nicolae Stoia către Simion Bărnuțiu, Viena, 21.12.1853. <i>Despre dificultățile vieții de student în Viena, despre programul studiilor, despre varii cunoștințe.....</i>	118
4. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 29.4.1856. <i>Aspecte privind viața cotidiană din Viena. Despre sănătatea lui Ioan Micu Moldovan. Salutări transmise lui Constantin Bene. Cere vești despre prietenii și cunoștințele din Blaj.....</i>	121
5. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 22.2.1860. <i>Recomandări medicale și rețetă pentru un tânăr bolnav.....</i>	127
6. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 26.6.1860. <i>Despre problemele de sănătate ale lui Nicolae Stoia și despre perspectivele sale de carieră medicală la Viena.....</i>	130
7. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.6.1867. <i>Scuze pentru plecarea grăbită din Blaj. Cere informații despre zvonurile privind moartea mitropolitului și despre vizita comisarului regesc, contele Péchy Emanuel, la Blaj....</i>	134
8. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.6.1867. <i>Despre starea de sănătate a lui Ileașiu (Ștefan?).....</i>	136

9. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 11.7.1867. <i>Se interesează dacă ar putea beneficia de un împrumut din fondurile Mitropoliei Greco-Catolice, deoarece nu are încredere în băncile săsești din Sibiu.....</i>	137
10. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.12.1867. <i>Despre o descriere topografică a comunei Rășinari. Despre un cetățean din Blaj care exprimase public opinii negative privitoare la școlile românești din oraș.....</i>	139
11. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.12.1867. <i>Despre proiecte de afaceri cu untură, lumânări și cereale, inițiate de Visarion Roman și Ioan Pamfilie.....</i>	141
12. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Cricău, 25.9.1870. <i>Despre Ioan Axente Sever, care fusese rănit de un taur. Despre procesele comunei Veștem cu Universitatea Săsească.....</i>	143
13. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, [Cricău?], 10.1870. <i>Despre procesele comunei Veștem cu Universitatea Săsească.....</i>	144
14. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 16.10.1870. <i>Sfaturi medicale privind diagnosticarea și tratarea unui catarh respirator, incluzând o rețetă de inhalatii cu conuri de brad sau ulei de terpenină.....</i>	146
15. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 26.10.1870. <i>Sfaturi medicale și rețete. Anunță că va veni la Blaj pentru o consultație după ce va primi laringoscopul nou-comandat.....</i>	149
16. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 25.11.1870. <i>Sfaturi medicale și rețete. Nu se poate deplasa la Blaj deoarece nu a primit încă laringoscopul comandat.....</i>	151
17. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 17.12.1870. <i>Se scuză că nu a venit la Blaj, dar încă nu a primit laringoscopul.....</i>	153
18. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Abrud, 8.7.1871. <i>Despre situația financiară a parohiei greco-catolice Abrud. Despre posibilitatea venirii lui Nicolae Stoia ca medic arhidiecezan la Blaj și condițiile financiare aferente. Despre Nicolae Pallas, funcționar în Blaj, care își abandonase mama și bunica în sărăcie la Abrud.....</i>	154
19. Rezoluție, Blaj, 6.9.1871. <i>Se respinge o aplicație la postul de medic arhidiecezan deoarece îi fusese deja atribuit lui Nicolae Stoia.....</i>	157
20. Nicolae Stoia către Ordinariatul Metropolitan Greco-Catolic din Blaj, Abrud, 2.10.1871. <i>Cere informații despre condițiile practicii medicale în funcția de medic arhidiecezan, în particular despre posibilitatea deplasărilor în afara Blajului și a desfășurării în paralel a practicii private.....</i>	158
21. Ordinariatul Metropolitan Greco-Catolic din Blaj către Nicolae Stoia, Blaj, 11.10.1871. <i>Se răspunde punctual întrebărilor privind condițiile deplasărilor și practicii private.....</i>	160

22. Rezoluție, Blaj, 12.11.1871. <i>Se respinge recursul unui candidat la postul de medic arhidiiecezan, deoarece la momentul aplicației postul era deja conferit lui Nicolae Stoia.....</i>	162
23. Ordinariatul Metropolitan Greco-Catolic din Blaj către Nicolae Stoia, Blaj, 28.11.1871. <i>Din cauza numeroaselor cazuri de îmbolnăviri printre studenții Institutului și personalul Mitropoliei, i se cere lui Nicolae Stoia să urgenteze mutarea la Blaj.....</i>	163
24. Comitetul pentru fondarea institutului de credit „Albina” (semnează Iacob Bologa și Visarion Roman) către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 24.2.1872. <i>Adeverință de primire a sumei de 21 fl. ca rată a unei acțiuni achiziționată de Nicolae Stoia.....</i>	164
25. Nicolae Stoia către Capitlul Metropolitan, Blaj, 16.6.1872. <i>Cere adaptarea locuinței la dimensiunile familiei sale și la specificul muncii de medic, și totodată efectuarea unor reparații.....</i>	165
26. Consistoriul Metropolitan către Timotei Cipariu (în calitate de preposit capitular), Blaj, 9.7.1872. <i>Timotei Cipariu este însărcinat cu organizarea unei comisii care să analizeze la fața locului solicitarea lui Nicolae Stoia în privința locuinței și posibilitățile practice de realizare, împreună cu o schiță de buget.....</i>	167
27. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 26.7.1872. <i>Se confirmă primirea sumei trimise în numele lui Nicolae Stoia.....</i>	168
28. Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 24.8.1872. <i>Se alocă 900 fl. v. a. pentru reparațiile necesare casei medicului și extinderii ei cu încă o cameră.....</i>	169
29. Atestat al Ordinariatului Metropolitan Greco-Catolic din Blaj, Blaj, 20.6.1874. <i>Se atestă că Dr. Nicolae Stoia este profesor de medicină pastorală la Institutul Teologic Greco-Catolic, de unde primește anual suma de 200 fl.....</i>	170
30. Consistoriul Metropolitan către Timotei Cipariu, 27.6.1874. <i>Despre chestiunea măririi cu 200 fl. v. a. a salariului anual al lui Nicolae Stoia.....</i>	171
31. Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 7.7.1874. <i>Se aprobă cererea de mărire a salariului înaintată de Nicolae Stoia, cu 200 fl. v. a. anual.....</i>	172
32. Înștiințare a Consistoriului Metropolitan către Casa Fondului Basilitan și către Casa Domeniului Metropolitan, Blaj, 7.7.1874. <i>Se anunță aprobarea cererii de mărire a salariului înaintată de Nicolae Stoia, stabilindu-se suma de 200 fl. v. a. anual., ce urma să fie acoperită din respectivele fonduri.....</i>	173
33. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 12.8.1874. <i>Îndemnul de a lua legătura la Budapesta cu Csaklány László.....</i>	174
34. Matei Nicola către Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 18.12.1874. <i>Deoarece Nicolae Stoia nu răspunsese la mai multe scrisori al căror subiect central era organizarea unei conferințe politice românești, Ioan Micu Moldovan este rugat să confirme primirea acestora de către destinatar.....</i>	175

35. Matei Nicola către Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 27.12.1874. <i>Detalii privind intențiile exprimate în scrisorile anterioare către Nicolae Stoia, care ajunseseră cu întârziere. Se ridică problema convocării unei conferințe politice naționale.....</i>	177
36. Nicolae Stoia către Consistoriul Metropolitan, Blaj, 20.5.1876. <i>Nicolae Stoia enumeră problemele locuinței sale și cere soluționarea lor.....</i>	179
37. Consistoriul Metropolitan către Ioan Pamfilie, Blaj, 20.5.1876. <i>I se transmite suplica lui Nicolae Stoia în vederea reparațiilor necesare locuinței, cu misiunea de a evalua situația și de a prezenta soluții.....</i>	181
38. Ioan Pamfilie către Consistoriul Metropolitan, Blaj, 10.11.1876. <i>Despre pașii realizați în rezolvarea cererii Dr-ului Nicolae Stoia în privința reparațiilor la casă și anexele gospodărești. Detalii despre evaluarea lucrărilor, ofertele meșterilor și soluțiile propuse împreună cu bugetele aferente. Rezoluția de primire în ședința Consistoriului din 16.10.1876.....</i>	182
39. Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 25.11.1876. <i>Este însărcinat Ioan Pamfilie cu realizarea lucrărilor urgente la casa medicului, urmând ca cele mai puțin importante să fie amânate pentru primăvară.....</i>	187
40. Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 23.12.1876. <i>Repartiția costurilor aferente reparațiilor la casa medicului între diferitele fonduri ale Mitropoliei Greco-Catolice.....</i>	188
41. Ciornă, s.l., s.d. <i>Estimările de cheltuieli pentru reparațiile la casa medicului ale unuia dintre meșterii contractori.....</i>	189
42. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 16.3.1877. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.....</i>	190
43. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.5.1877. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.....</i>	191
44. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 2.10.1877. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.....</i>	192
45. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.10.1877. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.....</i>	193
46. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.11.1877. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.....</i>	194
47. Ioan Micu Moldovan(?) către Direcțiunea Băncii Albina, Blaj, 1.1.1878. <i>Informații despre diferite persoane, probabil solicitanți de credite.....</i>	195

48. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 7.5.1878. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia</i>	196
49. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 27.10.1878. <i>Rugămintea de a-i trimite bani post restant în Viena. Detalii despre starea de sănătate precară</i> ..	197
50. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 31.10.1878. <i>Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia</i>	198
51. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 5.11.1878. <i>Rugămintea de a pune în ordine mai multe chestiuni financiare, în principal recuperarea unor datorii de la diferiți debitori ai lui Nicolae Stoia. Informații despre evoluția stării de sănătate. Informații despre fenomene meteorologice în Viena</i>	199
52. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 9.11.1878. <i>Rugămintea de a transmite lui Nicolae Rusanu să vândă partea de grâu aferentă lui Nicolae Stoia. Informații despre starea de sănătate. Informații despre relația dificilă cu soția. Gânduri legate de posibilitatea unei morți apropiate. Informații meteorologice din Viena</i>	201
53. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 16.11.1878. <i>Trimite bani pentru familie, în particular pentru a se cumpăra lemne de foc. Informații despre starea de sănătate</i>	203
54. Inventarul, cu active și pasive, al averii la moarte a Dr-ului Nicolae Stoia, Blaj, 1879 (probabil copie din 1883).....	204
55. Consistoriul Metropolitan către Alimpiu Blasianu, Blaj, 24.6.1879. <i>Împuțernicirea de a răspunde cererii văduvei Ana Stoia în privința reparațiilor efectuate de Nicolae Stoia, în timpul vieții, la casa medicului</i>	217
56. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 1.12.1879. <i>Informații privind starea averii rămase, cheltuielile efectuate, solicitările văduvei privind zestrea și recuperarea datoriilor</i>	218
57. Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 22.3.1880. <i>Se resping majoritatea solicitărilor Anei Stoia de rambursare a cheltuielilor efectuate de Nicolae Stoia în timpul vieții pentru casa medicului</i>	219
58. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 4.4.1880. <i>Informații privind returnarea unei părți din zestrea văduvei. Solicită plata dobânzilor aferente sumelor gestionate de Scaunul Orfanal</i>	220
59. Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 26.2.1881. <i>Se acceptă acordarea unui împrumut de 500 fl. v. a. din Fondul deficienților, cu dobândă de 8%, văduvei Ana Stoia</i>	221

60. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. <i>Cere Scaunului să decidă în mai multe chestiuni financiare ce țin de reorganizarea averii după căsătoria Aureliei Stoia</i>	222
61. <i>Conspect al distribuției veniturilor rezultate din averea lui Nicolae Stoia, s.l., s.d.</i>	224
62. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. <i>Atrage atenția Scaunului că deciziile luate în privința modului de împărțire a veniturilor rezultate din averea lui Nicolae Stoia sunt contrare atât dispozițiilor testamentare cât și documentelor de succesiune (acestea fiind la rândul lor neconforme testamentului) și susține respectarea dispozițiilor testamentare</i>	225
63. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. <i>Anunță efectuarea unor plăți către Aurelia Stoia</i>	227
64. <i>Fragment (ciornă) din testamentul lui Nicolae Stoia. Copie datată 25.5.1882</i>	228
65. <i>Raportul Casieriei Scaunului Orfanal din Aiud, Comitatul Alba de Jos pentru orfanii lui Nicolae Stoia pentru perioada 1879–1883, s.l., s.d.</i>	229
66. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 22.4.1883. <i>Atrage atenția Scaunului Orfanal că decizia de a-l înlocui de la tutorat prin mama copiilor este contrară legii și testamentului și cere reconsiderarea ei. Atrage atenția că au fost greșite flagrant în defavoarea moștenitorilor minori calculele financiare privind reglarea datoriilor dintre el și aceștia</i>	234
67. <i>Inventarul, cu active și pasive, al situației averii la moarte a Dr-ului Nicolae Stoia în anul 1883, Blaj, 31.12.1883</i>	235
68. Ioan Paniliu către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 22.2.1884. <i>Deoarece în contractul de vânzare a moșiei din Veștem a lui Nicolae Stoia se omisese menționarea ipotecii avută de Sparkassa (deși aceasta fusese stinsă), Ioan Micu Moldovan este rugat să trimită actele necesare pentru a putea fi realizată ștergerea ipotecii</i>	241
69. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 22.3.1884. <i>Informații despre starea orfanilor lui Nicolae Stoia și despre sumele primite de văduvă pentru creșterea copiilor</i>	242
70. Scaunul Orfanal către Ioan Micu Moldovan, Aiud, 17.6.1884. <i>Se certifică verificarea actelor de administrare a averii pentru anul 1883</i>	243
71. Ana Stoia către Scaunul Orfanal (ciornă, notițe ale lui Ioan Micu Moldovan), Blaj, 5.6.1888. <i>Ana Stoia solicită Scaunului Orfanal să îl oblige pe Ioan Micu Moldovan să urgenteze recuperarea unor datorii și să accepte vânzarea unor bunuri personale rămase după Nicolae Stoia</i>	244
72. Ioan Micu Moldovan către Banca de asigurare Transilvania, Blaj, 25.1.1891. <i>Trimite actele privind decesul Anei Stoia în vederea încasării asigurării de viață a acesteia în favoarea orfanilor</i>	245

73. Banca de asigurare Transilvania către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 4.4.1891. *I se trimite chitanța pentru suma asigurată, i se cere să o semneze și moștenitoarea majoră (Aurelia Oltean n. Stoia) și este anunțat că, deoarece asigurata se declarase cu trei ani mai tânără decât era în realitate, suma este diminuată proporțional.....*246
74. Traian Stoia către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 7.4.1893. *Ioan Micu Moldovan este rugat să ridice 100 fl. de la Scaunul Orfanal în numele lui Traian Stoia, pentru a plăti datoria acestuia la cumnatul său, Vasile Oltean. Baniii fuseseră destinați cheltuielilor legate de încorporare.....*247
75. Scaunul Orfanal către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 17.3.1895. *I se transmit lui Ioan Micu Moldovan documentele legate de averea rămasă după Nicolae Stoia pentru a fi citite moștenitorilor.....*248
76. Traian Stoia către Ioan Micu Moldovan, 1.8.1895. *Îl roagă să îi împrumute 40 de fl. deoarece Regimentul 50, la care era încorporat ca Stabsführer, urma să plece la manevre și trebuia cu această ocazie să își lichideze datoriile din Brașov.....*249
77. Ioan Micu Moldovan, conspect al declarației date la judecătoria cercuală din Blaj, Blaj, 9.12.1898 (copie ulterioară). *Detalii privind suma de 3000 fl. datorată de Nicolae Rusanu, restituirea parțială din 1882 și sumele restante pentru care se desfășura procesul.....* 251

Cuvânt înainte

.....

Medicul Dr. Nicolae Stoia (1830–1879) a fost, mult timp, o figură aproape necunoscută istoriografic a burgheziei și intelectualității românești din Transilvania. Menționat sporadic fie ca medic¹, fie ca membru al Comitetului Național Român din 1861 și al Comitetului Central Electoral al Partidului Național Român din Transilvania², biografia și faptele sale nu au stârnit prea mult interes, în ciuda faptului că pentru contemporani a reprezentat cu siguranță mai mult decât un personaj oarecare. Obiceiul de a-și distruge corespondența primită imediat după citire³, alături de vicisitudinile posterității, ne-au privat de o mare parte din documentele sale personale. Puținul care s-a păstrat i-l datorăm în mare măsură canonicului Ioan Micu Moldovan, bun prieten, executor testamentar și custode al orfanilor săi, nucleul documentelor fiind extrase din Fondul Personal Ioan Micu Moldovan (Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale). Se mai adaugă unele surse, nu foarte numeroase, recuperate din diferite fonduri arhivistice instituționale sau

¹ Valeriu L. Bologa, *Contribuțiuni la istoria medicinei din Ardeal. Patru veacuri de medicină în Ardeal. Întâii medici români și întâiele tipărituri medicale românești în Ardeal. Oameni și fapte din trecutul medical al Brașovului*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, 1927, p. 40.

² ***, *Protocolulu ședințelor conferinței naționale românești ținute din 1/13 până în 4/16 Ianuarie 1861 la Sibiu sub președința a doi Arhipăstori românești din Transilvania cu acelușe sale și cu unu comentariu*, Brașov, Editoru G. Bariț, Provăzetori Römer & Kamner, 1861, p. 56; ***, *Acte si date despre conferinți'a romana natiunale din Transilvania, tienuta in 7 si 8 martiu 1869 in Opidulu Mercuria*, Pesta, in Tipografia lui Em. Bartalits, 1870, p. 126.

³ Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, *Fond personal Ioan Micu Moldovan (FPIMM)*, Corespondență, 15979, f. 2.

personale, asociabile Arhidiecezei Greco-Catolice de Alba Iulia și Făgăraș: Fondul Biblioteca Centrală Blaj (Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale), Fondul Mitropolia Română Unită Blaj (Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale) și Fondul Personal Timotei Cîpariu (Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale).

Nu am fi reușit însă niciodată identificarea completă a respectivelor documente fără aportul inestimabil al inventarelor arhivistice realizate de Ioana Botezan și Alexandru Matei⁴ și fără sprijinul personalului serviciilor județene arhivistice mai sus menționate, în special în cazul documentelor păstrate la Alba Iulia.

Mulțumiri speciale adresăm și personalului Arhivelor Universității din Viena, care a răspuns prompt și detaliat întrebărilor noastre, punându-ne la dispoziție informații privind datele biografice și parcursul universitar al viitorului doctor în medicină.

Mulțumim de asemenea tuturor colegilor care ne-au ajutat pe parcursul editării cu referințe, idei sau sfaturi utile.

Unele dintre documentele ce alcătuiesc acest volum, precum și fragmente din studiul biografic au fost folosite în ultimii ani la elaborarea unor studii⁵, însă extinzându-se materialul documentar

⁴ Ioana Botezan, Alexandru Matei (întocmit de), Ioan Gabor, Livia Someșfălean, Radu Ardevan (au colaborat), *Arhiva personală Timotei Cîpariu. Catalog*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului – Filiala Arhivelor Statului Județul Cluj – Biblioteca Academiei R.S.R. Filiala Cluj, 1989; Ioana Botezan, *Ioan Micu Moldovan. Arhive personale. Catalog*, vol. 1–4, Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, 1993–2002.

⁵ Alexandru Onojescu, *Contributions to the biography of a Transylvania physician: Nicolae Stoia (1830–1879)*, în vol. Constantin Bărbulescu, Alin Ciupală (ed.), *Medicine, Hygiene and Society from the Eighteenth to the Twentieth Centuries*, Cluj-Napoca, Mega, 2011, p. 195–211; Idem, *Un medic și om politic ardelean: Dr. Nicolae Stoia (1830–1879)*, în *Clujul Medical*, 85, 2012, 2, p. 271–275 (<https://www.clujulmedical.umfcluj.ro/2-2012/22%20-%20onojescu%20-%20un%20medic%20-%20-%20264-268.pdf> la 18.11.2017); Alexandru Bucur, *Oameni importanți ai Veștemului (XL). Nicolae Stoia*, în *Rapsodia. Revistă de cultură patronată de Cercul Militar Sibiu*, XIII (2016), nr. 139, p. 34–35 (<http://artforall.ro/uploads/RAPSODIA139R.pdf> la 18.11.2017) – studiul lui A. Bucur preia masiv, fără nicio citare, informația din studiul A. Onojescu, *Un medic și om politic ardelean: Dr. Nicolae Stoia (1830–1879)*, adăugând și informații din alte surse, fără a le cita însă nici pe acelea.

descoperit, am considerat mai util să reunim, într-un singur volum, atât documentele, cât și o variantă completă și extinsă a expunerii biografice în limbile română și engleză. Regestele documentelor au fost de asemenea traduse în limba engleză. Lucrarea, în ansamblu, a fost proiectată exclusiv sub formă de e-book pe de o parte pentru a facilita diseminarea ei și accesul publicului la informație, inclusiv al cercetătorilor străini interesați de spațiul Transilvaniei, pe de altă parte deoarece ne așteptăm ca, în timp, să descoperim, disipate în alte fonduri arhivistice, noi documente privind viața, activitatea și moștenirea Dr.-ului Nicolae Stoia. În lipsa unei arhive personale, aceste documente sunt risipite într-o multitudine de fonduri instituționale sau personale, ceea ce face din identificarea și pregătire lor pentru publicare un proces lent, bazat pe sondaje arhivistice în care norocul joacă un rol destul de important. În viitor, atunci când vom considera că am epuizat cercetarea fondurilor ce prezintă un potențial major de a păstra documente despre N. Stoia, vom publica, probabil, și o ediție tipărită a acestei lucrări, într-o variantă extinsă, ce va putea fi considerată completă – în limitele firești, relative, ale utilizării acestui termen atunci când se referă la sursele istorice. Până atunci însă, opțiunea electronică ne-a permis să punem la dispoziția celor interesați un volum de documente și o biografie a căror tipărire sub formă de carte, în această variantă, nu s-ar fi justificat pe deplin.

De altfel, nici nu am dorit să ținem blocat, în așteptarea unei ediții mai ample, un material arhivistic ce ar putea fi util altor cercetători. Apoi, biografiile medicilor români din Transilvania secolului al XIX-lea sunt puține, iar publicările de documente personale ale unor medici și mai puține, orice aport, chiar și parțial, fiind binevenit. În al treilea rând, cercetarea subiectului a stagnat câțiva ani, mai degrabă din cauza lipsei de timp decât a resurselor financiare și a fost re-impulsionată de derularea unui proiect finanțat de UEFISCDI România privind grupurile elitare la nivelul societății românești din Transilvania secolului al XIX-lea. Biografia Dr.-ului Stoia reprezintă un minunat exemplu de funcționare a acestor grupuri, circumscrise pe baza

identității profesionale sau de interese, coagulate de multe ori în timpul studiilor și care continuă să funcționeze pe toată perioada vieții, ajutând la incluziunea profesională a membrilor lor, la avansul în carieră și chiar la îngrijirea urmașilor în cazuri de deces prematur. În fine, un ultim scop al acestei lucrări este ca, dincolo de completările biografice aduse publicărilor anterioare, să ofere acces într-un mod unitar la un set de izvoare ce ating multiple aspecte de istorie socială și se pot dovedi utile dincolo de caracterul lor strict biografic. Există câteva teme istoriografice majore cărora le pot fi integrate documentele publicate: corespondențele din perioada studenției și viața studentescă, istoria medicinei și farmaceuticii, viața cotidiană a clasei de mijloc, istoria testamentelor și moștenirilor, iar punerea lor în circuitul istoriografic, în cea mai facilă și mai accesibilă formă, cea electronică, sperăm că va spori interesul cercetătorilor atât pentru biografia Dr-ului Stoia, cât și pentru aspectele cotidiene surprinse în aceste surse.

Volumul este alcătuit dintr-un studiu biografic bilingv, în limbile română și engleză, lista regestelor în limbile română și engleză, și un număr de 77 de documente. Transcrierea documentelor s-a făcut urmând normele gramaticale actuale, dar păstrând formele arhaice ale cuvintelor pentru a răpi cât mai puțin din savoarea textului. Ediția este publicată exclusiv sub formă de e-book cu opțiunea de căutare în text, și este disponibilă gratuit pe internet, iar conținutul său este indexat în motoarele de căutare on-line. Din aceste motive nu am considerat necesară întocmirea indicilor onomastici și toponimici. Am încercat ca, în notele explicative ce însoțesc documentele, să oferim cititorului informațiile esențiale privind persoanele și contextele cu care a interacționat Dr. Nicolae Stoia. Nu am reușit din păcate să identificăm toate persoanele la care se fac referiri, iar în unele cazuri, semnalate ca atare, există încă dubii asupra identității unora dintre contemporanii amintiți în documente. Cea mai mare parte a celor menționați au fost însă identificați și, în toate cazurile în care sursele fac referire la localități cu denumirea din epocă, au fost indicate în notele de subsol denumirea actuală și unitatea administrativă de care

aparțin. Ne rămâne doar să sperăm că efortul nostru se va dovedi util celor interesați de istoria Transilvaniei secolului al XIX-lea și în particular de istoria medicinei.

Editorii

Foreword

.....

The physician Dr Nicolae Stoia (1830–1879) was, for a long period of time, a figure of the Romanian intellectuality and middle class in Transylvania almost unknown to historians. He was rarely mentioned either as physician,¹ or member of the Romanian National Committee of 1861, or of the Central Electoral Committee of the Romanian National Party in Transylvania,² and even though, for his contemporaries, he was surely more than a simple character, his biography and actions were never of much interest to historians. The habit of destroying the letters he received, right after reading them,³ together with the hardships of his legacy, deprived us of a large part of his personal documents. The little documentation that was kept is largely owed to canon Ioan Micu Moldovan, close friend, executor of his will and guardian of his orphans. The main nucleus of documents was extracted from the Ioan Micu Moldovan Personal Fund (The Cluj County Service of the National Archives). Some other documents were recovered from different personal or institutional archive funds,

¹ Valeriu L. Bologa, *Contribuțiuni la istoria medicinei din Ardeal. Patru veacuri de medicină în Ardeal. Întâii medici români și întâiele tipărituri medicale românești în Ardeal. Oameni și fapte din trecutul medical al Brașovului*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, 1927, p. 40.

² ***, *Protocolulu ședințelor conferinței naționale românești ținute din 1/13 până în 4/16 Ianuarius 1861 la Sibiu sub președința a doi Arhipăstori românești din Transilvania cu acelușe sale și cu unu comentariu*, Brașov, Editoru G. Bariț, Provăzetori Römer & Kamner, 1861, p. 56; ***, *Acte și date despre conferinți'a romana natiunale din Transilvania, ținuta în 7 și 8 martiu 1869 în Opidulu Mercuria*, Pesta, in Tipografia lui Em. Bartalits, 1870, p. 126.

³ Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, *Fond personal Ioan Micu Moldovan (FPIMM)*, Corespondență, 15979, f. 2.

associated to the Alba Iulia and Făgăraș Greek Catholic Archdiocese: The Blaj Central Library Fund (The Cluj County Service of the National Archives), The United Romanian Metropolitan Church – Blaj Fund (The Alba County Service of the National Archives) and The Timotei Cipariu Personal Fund (The Alba County Service of the National Archives).

We would have never achieved the complete identification of the respective documents without the invaluable help of the archive inventories made by Ioana Botezan and Alexandru Matei⁴ and without the support of the staff from the above-mentioned archives, especially regarding the documents kept in Alba Iulia.

Special thanks are owed to the staff of the Archives of the University of Vienna, who answered promptly and in detail to our questions, providing valuable data regarding N. Stoia's biography and university track.

We also thank all our colleagues who, during the editing process, helped by providing bibliographical references, good ideas and useful advice.

Some of the documents in this volume, as well as fragments from the biographical study, have been published in the past years.⁵ However, as the documentary material kept growing, we

⁴ Ioana Botezan, Alexandru Matei (întocmit de), Ioan Gabor, Livia Someșfălean, Radu Ardevan (au colaborat), *Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului – Filiala Arhivelor Statului Județul Cluj – Biblioteca Academiei R.S.R. Filiala Cluj, 1989; Ioana Botezan, *Ioan Micu Moldovan. Arhive personale. Catalog*, vol. 1–4, Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, 1993–2002.

⁵ Alexandru Onojescu, *Contributions to the biography of a Transylvania physician: Nicolae Stoia (1830–1879)*, în vol. Constantin Bărbulescu, Alin Ciupală (ed.), *Medicine, Hygiene and Society from the Eighteenth to the Twentieth Centuries*, Cluj-Napoca, Mega, 2011, pp. 195–211; Idem, „A Transylvanian Physician and Politician: Dr. Nicolae Stoia (1830–1879)”, în *Clujul Medical*, 85, 2012, 2, pp. 271–275; Alexandru Bucur, *Oameni importanți ai Veștemului (XL). Nicolae Stoia*, în *Rapsodia. Revistă de cultură patronată de Cercul Militar Sibiu*, XIII (2016), nr. 139, p. 34–35 (<http://artforall.ro/uploads/RAPSODIA139R.pdf> la 18.11.2017) – this study uses extensively and without any references the study of A. Onojescu, *Un medic și om politic ardelean: Dr. Nicolae Stoia (1830–1879)*, together with data from other sources which remain equally unreferenced.

considered it useful to reunite, within a single volume, both the documents and a complete and extended version of N. Stoia's biography, in Romanian and English. The work, in its entirety, was exclusively designed as an e-book, firstly to facilitate its dissemination and the public's access to information, including foreign researchers interested in 19th century Transylvania, and secondly because we expect to discover, over time, dissipated within other archive funds, new documents regarding the life, the activity and the legacy of Dr Stoia. In lack of a personal archive, these documents are scattered in a multitude of personal or institutional funds, which turns their identification and preparation for publication into a slow process, based on archive surveys in which luck plays a rather important role. In the future, when we will consider that we have exhausted the research of all funds with major potential of hosting documents on Dr Stoia, we shall probably publish an extended printed version of this work, which might be considered complete – in the normal, relative limits of the use of this term when referring to historical sources. Nevertheless, the electronic option allows us to provide a volume of documents and a biography whose paperback edition, at this stage, would not have been fully justified.

Besides, we did not want to keep unpublished, in the wait for a “complete” edition, archive material that could be useful for other researchers. Moreover, there are few biographies of Romanian physicians in 19th century Transylvania, and even fewer publications of physicians' personal documents, thus any additional information, partial as it may be, is welcome. Thirdly, research on this subject has been stagnant for several years, mostly due to the lack of temporal resources rather than financial ones, and was boosted by a project financed by UEFISCDI-Romania, regarding the Romanian elite groups in 19th century Transylvania. The biography of Dr N. Stoia is a wonderful example of how these groups functioned. They were formed during their members' years of study and continued to function for their entire lives, boosting professional inclusion, career advancement and even providing care for their heirs in case of early demise. Lastly, a final purpose

of this work is to provide access, within a single volume, to a set of sources that touch on multiple aspects of social history and can prove to be useful beyond their strictly biographical character. There are some major historiographic themes to which the published documents can be integrated: correspondence from the student years and student life, medical and pharmaceutical history, everyday life of the middle class, the history of wills and inheritances. We hope that placing them in the historiographic circuit, in the most accessible form (e-book), will boost researchers' interest, both for Dr Stoia's biography, and for the general historical aspects comprised in these sources.

The volume contains a bilingual biographical study, in Romanian and English, the list of document summaries in Romanian and English, and 77 documents. The transcription of the documents was made following present-day grammatical norms, but keeping the archaic forms of the words, so as not to take away too much from the savour of the text. This edition is published exclusively as an e-book, with the option of full-text search, and is available on the internet for free. Its content is indexed in on-line search engines. For these reasons, we considered it unnecessary to create name and place indexes. We have tried to offer, in references, essential information regarding the people and the contexts Dr N. Stoia interacted with or within. We have not managed, unfortunately, to identify all the people that are referred to in the documents, and we have also signaled those cases where we had doubts in regards to the identity of some of them. The majority of those mentioned, however, have been identified. In regard to the settlements, whenever their past name was used in the sources, we have provided their current name and the current administrative unit they belong to.

We can only hope that our effort will prove useful to all those interested in the history of 19th century Transylvania and particularly in the history of medicine.

The Editors

Dr. Nicolae Stoia (1830–1879) – studiu biografic

.....

Puțini dintre medicii români din Transilvania secolului al XIX-lea au intrat în atenția istoriografiei prin prisma activității lor științifice, cele mai cunoscute nume fiind: Ioan Piuariu Molnar¹, Vasilie Popp² sau Victor Babeș³. Lor li se pot adăuga

¹ În perioada interbelică istorici precum Ioan Lupaș, Valeriu L. Bologa, Andrei Veress, Pavel Berariu au contribuit la cunoașterea biografiei lui I. Piuariu Molnar printr-o multitudine de studii publicate în periodicele științifice ale timpului: *Clujul Medical, Transilvania, Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*. Dintre numeroasele titluri spicuiim: Ioan Lupaș, *Câteva date biografice relative la Doctorul Ioan Molnar Piuariu din Sadu (1749–1815)*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, I (1921–1922), p. 342; Valeriu L. Bologa, *Ioan Molnar Piuariu, primul medic titrat român ca autor medical (Contribuții la biografia începuturilor medicinei savante românești)*, Cluj, Tipografia Națională, 1924 extras din *Clujul Medical*, V (1924), nr. 5–6; Idem, *Date nouă despre Ioan Molnar Piuariu, ca medic și ca autor medical. Tatăl medicinei savante românești*, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1926, extras din *Transilvania*, LVII (1926), nr. 2, p. 73–78; Pavel Berariu, *Ioan Piuariu Molnar (1749–1815). Studiu economic*, Cluj, Tipografia Victoria, 1939. A se vedea și mai recenta: Mircea Popa, *Ioan Molnar Piuariu*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.

² Ioan Mușlea, *Viața și opera doctorului Vasilie Popp*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, V (1928–1930), p. 85–157; Idem, *Doctorul Vasile Pop (1789–1842). La centenarul morții sale*, Sibiu, Tipografia Dacia Traiană, 1942, extras din *Transilvania*, LXXIII (1942), nr. 6, p. 431–441; Pompiliu Teodor, *Cinci scrisori ale doctorului Vasilie Popp*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca*, XIII (1970), p. 82–95.

³ Bibliografia privind viața și activitatea doctorului Victor Babeș este deosebit de vastă, dar consistă în mare parte din studii de mici dimensiuni. Dintre titlurile mai importante amintim: ***, *Bibliografia lucrărilor lui Victor Babeș*, București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1954; Mircea Babeș, *V. Babeș (1854–1926)*, București, Editura Tineretului, 1961; Mircea Popescu, *Neînvingul*

alți câțiva, în cazul cărora fie moartea prematură (Iuliu Traian Mera)⁴, fie implicarea politică (Pavel Vasici⁵, Aurel C. Popovici⁶, Alexandru Vaida-Voevod⁷) au contribuit la creșterea interesului istoricilor. Nu poate fi uitat nici cazul special al lui Bucur Ilarie Mitrea, celebrul medic militar din Rășinari ale cărui donații au ajutat la formarea colecțiilor Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”⁸.

În afara acestor câteva nume frecventate de istorici, medicii români din Transilvania epocii moderne nu au făcut obiectul unei atenții speciale, cunoscându-se date biografice detaliate despre puțini dintre ei⁹. Singura excepție notabilă o reprezintă în acest sens lucrarea lui Florea Marin, dedicată participării

Victor Babeș, București, Editura Ion Creangă, 1981; Mihai Negru Basarab, *Pe urmele lui Victor Babeș*, București, Editura Sport-Turism, 1988.

⁴ Radu Homescu, *Iuliu Traian Mera (1861–1909)*, în *Žiridava*, IX (1978), p. 443–461.

⁵ Grigore Ploeșteanu, *Pavel Vasici: viața și opera*, Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2008.

⁶ Vasile Crișan, *Aurel C. Popovici (1863–1917)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2008.

⁷ Liviu Maior, *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles (însemnări, memorii, scrisori)*, Cluj-Napoca, Editura Sincron, 1993; Mihai Racovițan, *Alexandru Vaida Voevod între Memorandum și Trianon (1892–1920)*, Sibiu, Editura Tribuna, 2000; ***, *Dr. Alexandru Vaida Voevod. Corespondență 1918–1919*, editată de Horia Salcă, Florin Salvan, Brașov, Editura Transilvania Express, 2001; Florin Salvan, Horia Salcă, *Dr. Alexandru Vaida Voevod, europeanul (1871–1920)*, Brașov, Editura Transilvania Express, 2002; Liviu Maior, *Modernizarea politicii. Grupul Vaida din mișcarea națională la începutul secolului al XX-lea*, în vol. ***, *Biserică. Societate. Identitate. In Honorem Nicolae Bocșan*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 315–324; Idem, *Alexandru Vaida Voevod: putere și defăimare*, București, Editura RAO, 2010, 187 p.

⁸ M. Andrei, Alexandru Marinescu, *Ilarie Mitrea 1842–1904, medic, călător și explorator român*, București, Editura Muzeului de Istorie Naturală Grigore Antipa, 1980; Vasile Crișan, *Doi medici români în Mexic*, în *Transilvania*, XXXVI (2007), nr. 11–12, p. 129–136; Nicolae Balint, *Ilarie Mitrea, un român cu un destin excepțional: călător pe trei continente*, în *Historia*, VII (2007), nr. 72, p. 12–14.

⁹ O serie de medalioane dedicate unor medici mai puțin cunoscuți în: Valeriu L. Bologa, *Contribuțiuni la istoria medicinei din Ardeal. Patru veacuri de medicină în Ardeal. Întâii medici români și întâiele tipărituri medicale românești în Ardeal. Oameni și fapte din trecutul medical al Brașovului*, Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, 1927, p. 20–40, 67–75.

medicilor la Marea Unire din 1918, a cărei bogăție informațională rămâne până acum neegalată¹⁰. Câteva lucrări de prosopografie universitară oferă la rândul lor o importantă bază de plecare, prin catalogarea studenților la universitățile din Cluj, Budapesta sau Viena¹¹, fără însă a putea compensa dezinteresul general manifestat de iatroistorici față de arealul spațio-temporal amintit.

Cercetarea noastră își propune să adauge un medalion mai puțin cunoscut în lista medicilor români ardeleni, prin schițarea biografiei Doctorului Nicolae Stoia. Figură cunoscută la mijlocul secolului al XIX-lea în mediile românești din Transilvania, medic al comunei Rășinari, al orașului Abrud și ulterior al Mitropoliei Greco-Catolice din Blaj, implicat în activități economice și politico-naționale, Dr. Stoia a încetat brusc din viață, la o vârstă nu foarte înaintată, nelăsând multe urme ale existenței sale. Se pare că propriile obiceiuri au contribuit la aceasta, după cum reiese din rândurile adresate amicului său Constantin Bene în tinerețe: *Fratele meu! Nu lua în nume de rău pentru că nu ai primit de la mine scrisoare. Drept răspuns pe una scrisoare a ta mie adresată, eu nu țin scrisorile care le primesc și le nimicesc pentru aceia am tăcut și nu ți-am răspuns că nimicindu-ți scrisoarea am uitat de a-ți scrie, însă nicidecât cum că tu nu ești în inima mea* annotat¹².

Ca urmare, marea majoritate a surselor inedite folosite de noi constă în corespondența trimisă de N. Stoia, sau în acte testamentare redactate după moartea sa. Menționările sale în bibliografia de specialitate sunt rare și de obicei se rezumă la enumerarea

¹⁰ Florea Marin, *Medicii și Marea Unire*, Târgu Mureș, Editura Tipomur, 1993.

¹¹ În special Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Kolozsvár/Cluj and the Students of the Medical Faculty (1872–1918)*, Budapesta – Cluj-Napoca, Central European University, 2004. A se vedea de asemenea: Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000; Szögi László, Kiss József Mihály, *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1849–1867. Ungarländische Studenten an den Universitäten und Hochschulen in Wien 1849–1867*, Budapesta, ELTE Levéltára, 2003; Szabó Miklós, Simon Zsolt, Szögi László, *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919 között*, I-II, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2014.

¹² Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Fond Personal Ioan Micu Moldovan, Corespondență, 15979, f. 2 (în continuare: SJCJAN, FPIMM).

prezenței la unele evenimente sau în interiorul unor forme asociative. Nici măcar în cunoscuta monografie a comunei Rășinari semnată de Victor Păcală nu este menționat¹³. În consecință, la fel ca încercările biografice precedente ale editorilor acestui volum, tabloul pe care îl vom schița în continuare nu are pretenția de a reprezenta decât un crochiu, speranța noastră fiind că în timp, prin descoperirea unor noi surse, va putea fi completat, prinzând contur și culoare.

Dr. Stoia s-a născut la 15 octombrie 1830¹⁴, în localitatea sibiiană Veștem, la acea dată parte a graniței militare din sudul Transilvaniei – compania a 6-a a Regimentului 1 românesc de graniță (nr. 16). Data exactă a venirii sale pe lume a rămas înregistrată în actele studențești, deoarece registrele de botez ale parohiei greco-catolice Veștem nu s-au păstrat decât începând cu anul 1851¹⁵ – nu este exclus ca ele să fi fost mistuite în focul revoluției de la 1848–1849, pierzându-se astfel o importantă parte din memoria scrisă a comunității. Datele privind familia sunt, de asemenea, parcimonioase și fragmentare. Pe tatăl său, conform actelor de înregistrare școlară din 1851, îl chema Ieremia, era *econom*, și a murit în 1850 sau 1851, deoarece pe anul școlar 1851/52 N. Stoia este menționat ca *orfan*¹⁶. La înscrierea la facultate, în 1853, apare înregistrată ocupația tutorelui său (preot în Sibiu) în locul celei a tatălui¹⁷. Tutore i-a fost Antoniu Veștemean, viitorul canonic blăjean, consătean cu pupilul său, la momentul respectiv

¹³ Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinariu*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1915, p. 351–355.

¹⁴ Archiv der Universität Wien (AUW), Med. 12.1 fol. 242r. (Toate informațiile din arhivele Universității din Viena au fost primite prin poștă electronică, prin amabilitatea personalului acestei instituții, căruia îi mulțumim și pe această cale); *Familia*, XV (1879), nr. 33, 3/15 mai, p. 224; *Observatoriul*, II (1879), nr. 35, 2/14 mai, p. 141.

¹⁵ Cf. Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale (SJSBAN), Colecția Registrelor de Stare Civilă, inv. nr. 378.

¹⁶ SJCJAN, Fond Biblioteca Centrală Blaj (FBCB), Reg. 149, f. 6, 25.

¹⁷ Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1849–1867*, p. 96; Szabó M., Simon Zs., Szögi L., *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919*, I, p. 340.

paroh greco-catolic al Sibiului, vădov și el cu trei copii¹⁸. Poate de aceea, în 1866, N. Stoia, pe atunci medic în Rășinari, a donat 5 fl. pentru edificarea casei parohiale greco-catolice din Sibiu¹⁹. Necrologul mai menționează o soră, Maria, căsătorită cu Bucur Dăncășiu, din Rășinari²⁰.

Nu avem date complete despre parcursul său școlar preuniversitar, dar cel mai probabil a urmat clasele primare în sat, apoi la Sibiu (probabil la gimnaziul catolic de stat)²¹, și cu siguranță a absolvit clasele gimnaziale superioare VI-VIII în școlile Blajului²². Aici i-a avut colegi pe unii dintre viitorii săi corespondenți (Ioan Micu Moldovan, Constantin Bene, Matei Nicola, Ioan Maniu). Din păcate despre schimbul epistolar cu unii dintre ei avem informații doar din alte scrisori, dar este evident că aceste relații formate în perioada gimnaziului, apoi a studenției, au ajutat la coeziunea membrilor acestei generații și, parțial, la comunitatea de vederi politice din anii 1860–1870. Dintre profesorii săi, cei pe care îi menționează în corespondență, transmițându-le

¹⁸ AUW, Med. Studienkataloge 1853/54–1858; Nicolae Togan, *Istoria protopopiatului greco-catolic al Sibiului*, ediție îngrijită de Bianca Magdău, Petru Magdău, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2010, p. 118–124.

¹⁹ Idem, p. 137.

²⁰ *Familia*, XV (1879), nr. 33, 3/15 mai, p. 224. Informații despre neamul Dăncășiu și Bucur Dăncășiu, unele cu siguranță incorecte și produse ale mitologizării istoriei familiale apar și în presa contemporană, dar până la verificarea lor istoriografică profesionistă trebuie tratate cu maximă prudență: <http://www.formula-as.ro/2005/650/societate-37/satul-cu-tramvai-si-cu-ingeri-5690> accesat la 27.11.2017.

²¹ SJCJAN, FBCB, Reg. 149, f. 6.

²² Idem, Reg. 149, f. 6, 25; Reg. 150, f. 10, 34, 62. Prezentări sintetice și utile ale ambianței Școlilor Blajului la: Iacob Mârza, *Școală și națiune. Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, p. 58–193; Nicolae Brânzeu, *Istoria Școalelor din Blaj. Studiu Istoric – Mihai Eminescu*, ed. îngrijită de Ioan Popa, cu o addenda de Ioan Buzăși, Blaj, Editura Astra, 2000; Cornel Sigmirean, *Intelectualitatea ecleziastică. Preoții Blajului (1806–1948)*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior” din Târgu Mureș, 2007, p. 64–85; Daniela Mârza, *Învățământ românesc în Transilvania. Școlile Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, p. 147–182.

salutări, sunt Mihail Elekes, Ioan Russu și Iosif Tarța²³. Calificativele obținute au fost dintre cele mai bune. În anii școlari 1850/51 (cls. a VI-a) și 1851/52 (cls. a VII-a) a fost notat, în ambele semestre, cu *prima* la *Purtare morală, bună la Diligența și atenția*, și *prima cum eminentia* la toate celelalte materii. În anul școlar 1852/53 (cls. a VIII-a) s-au modificat doar calificativele la *Diligența: lăudabilă*²⁴.

Dr. Nicolae Stoia a păstrat o amintire plăcută ambianței școlilor Blajului și companiei colegilor săi. A corespondat cel puțin cu unii dintre ei timp îndelungat, a transmis în mod constant salutări colegilor și chiar fostelor gazde și a revenit la Blaj ca medic arhidiecezan atunci când a fost invitat. Un alt argument care evidențiază legătura sufletească formată în acești ani este și scrisoarea adresată canonicului și totodată prietenului său I. Micu Moldovan în 2 decembrie 1867. În aceasta, Stoia, deosebit de indignat, nu ezită să îl numească *porc de domn* pe un funcționar din Blaj (originar din Mediaș) care, venit să își aducă pruncii la școală în Sibiu, se exprimase public negativ la adresa instituțiilor de educație din Blaj²⁵.

Dr. N. Stoia a absolvit Gimnaziul greco-catolic din Blaj la vârsta de 23 de ani. Revoluția trebuie să îi fi întârziat parcursul școlar, dar cu siguranță și lipsurile materiale au contribuit, anterior, la decalajul dintre el și colegii săi. După instaurarea neoabsolutismului, la fel ca mulți alți tineri români, N. Stoia și-a îndreptat speranțele spre educație, căutând să își desăvârșească studiile pentru a putea accede la un post în birocrăția austriacă. Scrisorile sale din tinerețe către I. Micu Moldovan conțin uneori informații despre greutățile materiale prin care treceau majoritatea studenților români în acele timpuri, dar și despre dificultățile alegerii unei cariere: *Apoi știu că acum la mulți le pare rău că nu au rămas la teologie [probabil la Institutul blăjean] văzând acești că după ce au absolvit acum trebuie să practiceze vreo 2–3 ani apoi*

²³ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15979, f. 1–2.

²⁴ Idem, FBCB, Reg. 150, f. 10, 34, 62.

²⁵ Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale (SJBAN), Fond personal Ioan Micu Moldovan (FPIMM), dosar 45/1867, f. 1.

ajunge la vreo 250–300 cu care românul are de-a fi îndestulat toată viața. Eu amice mai bine aș rămâne la teologie decât la jură [probabil la Academia de Drepturi din Sibiu] crede-mă că ca popă rabd odihnit dar un oficial trebuie să lucre flămând, ba încă pe oră se lucră. În același context, îl sfătuia pe viitorul canonic blăjean să nu își pună speranța că va putea subzista împreună cu prietenul său Olteanu din alocația lunară de 20 fl. acordată de unchiul acestuia, căci unui student cu cheltuieli modeste îi erau necesari minim 25 fl. pe lună²⁶.

La data când scria aceste rânduri (8 februarie 1853), Stoia se găsea la Sibiu, dar stagiul său universitar la Viena a început în toamna aceluiași an și a continuat până în 1858²⁷. Școala de medicină vieneză avea în epocă o reputație deosebită, constituind un punct de atracție pentru mulți dintre studenții central-europeni care doreau să se desăvârșească în arta hipocratică. Printre profesorii săi celebri se numărau anatomistii Karl von Rokitansky și Joseph Hyrtl, internistul Joseph Škoda, dermatologul Ferdinand Hebra, fiziologul Ernst Brucke, obstetricianul Ignacz Semmelweis și alte nume cunoscute ale medicinei acelor timpuri²⁸.

Prima epistolă păstrată din perioada studiilor vieneze l-a avut ca destinatar pe Simion Bărnăuțiu, pe care N. Stoia se pare că îl cunoștea anterior, fie din perioada studiilor la Sibiu, fie din timpul Revoluției. Din rândurile ei, ca și din cele ale scrisorilor ce au urmat răzbat problemele financiare de care se lovea tânărul student, informații privind distribuirea preferențială a puținelor burse de studii pentru studenții români către fiii reprezentanților elitei ecleziastice, dar și frustrările personale generate de distanța culturală față de studenții din alte regiuni ale monarhiei. Deși este posibil să fi beneficiat cel puțin în anul universitar 1854/55 de o bursă a fundației S. Ramontzai²⁹, lui N. Stoia (care locuia

²⁶ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15978.

²⁷ AUW, Med. Studienkataloge 1853/54–1858; Szögi L., Kiss J.M., *Magyarország diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1849–1867*, p. 96; Szabó M., Simon Zs., Szögi L., *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919*, I, p. 340.

²⁸ C. Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești...*, p. 151.

²⁹ Alexandru Bucur, *Oameni importanți ai Veștemului (XL). Nicolae Stoia*, în

în Josefstadt 49) banii îi asigurau doar o viață foarte economi-coasă și lipsită de posibilitatea unor cheltuieli suplimentare. În acest context deplângea în corespondență necunoașterea limbilor franceză și italiană, precum și lipsa abilităților muzicale și a altor *lucruri frumoase* ce ușurau procesul de socializare și integrarea în comunitatea studențească vieneză. Din cauza programului foarte încărcat, ce îi lăsa doar două ore libere pe săptămână, nu reușea să studieze singur limbile străine, iar din cauza lipsei banilor nu putea nici să își angajeze un profesor particular³⁰.

Scrisorile sale lasă să se întrevadă, pe lângă șocul cultural inerent, complexul de factori înlănțuiți cauzal care puteau face diferența între o viață studențească liniștită și deschisă spre socializare extinsă și spre dezvoltare personală, cu toate avantajele individuale, sociale și profesionale aduse de aceasta în capitala Imperiului, și o viață studențească centrată aproape exclusiv pe studiu, care putea conduce la o carieră respectabilă, dar fără perspective sociale deosebite și care, în lipsa timpului și a banilor, obliga la neglijarea nu doar a unor deziderate din registrul loisir-ului, ci și a unora intelectuale. Aceasta din urmă pare să fi fost și situația lui N. Stoia, care după absolvire a practicat un timp în spitalele vieneze, chiar cu speranța de a ajunge la poziția de medic secundar în „Allgemeines Krankenhaus der Stadt Wien”, un titlu care, conform opiniei sale, *se stimă în monarhia austriacă, precum de doctori așa și de dregători*³¹.

Se pare că, în cazul său, alegerea profesiei medicale nu s-a datorat doar unui calcul rece și cântării șanselor unei cariere de succes. Sunt sesizabile o cunoaștere empirică a acestui domeniu anterioară plecării în capitala Imperiului, alături de credința că astfel va putea fi de ajutor prietenilor, dar și poporului său:

Rapsodia. Revistă de cultură patronată de Cercul Militar Sibiu, XIII (2016), nr. 139, p. 34–35 (<http://artforall.ro/uploads/RAPSODIA139R.pdf> la 18.11.2017). Din păcate, din cauza lipsei trimiterilor la surse, este imposibil de identificat originea informației.

³⁰ SJCJAN, FBCB, dosar 194, f. 11; AUW, Med. Studienkataloge 1853/54–1858.

³¹ Idem, FPIMM, Corespondență, 15980, f. 1–2.

Eu nu cunosc om mai pierdut în lume decât care și-a uitat cine a fost odată și voiesc a arăta aceia ce nu există. – Eu nu vă poftesc ca să veniți în starea aceea ca să mă aveți de lipsă niciodată, însă să se întâmple că totuși să fu de lipsă, atunci fiți siguri cum că nu v-aș înconjura dacă și starea voastră ar fi debile, săracă etc. Noi am vorbit mai de multe ori despre oameni de aceia care și-au uitat că au purtat opinii odată³².

Pe măsură ce înainta în studiul medicinei, N. Stoia a început să fie apelat de I. Micu Moldovan (poate și de alți prieteni), cerându-i-se ajutorul în diagnosticarea și tratarea prin corespondență a unor bolnavi. Este de remarcat faptul că răspunsul studentului Stoia începe prin afirmarea relativității opiniei sale, în condițiile în care nu putea să consulte pacientul personal. Această asumare a limitelor îi evidențiază câteva dintre trăsăturile personalității: onestitatea și realismul, alături de o puternică doză de bun simț. Fiind vorba despre un caz de debilitate pe fondul unei îndelungate convalescențe, Stoia nu se grăbește să recomande o medicație, ci apelează întâi la câteva măsuri de igienă psihică și fiziologică menite să reconforteze pacientul, să îl rupă de mediul în care evoluase boala și să creeze astfel premisele unei însănătoșiri în care forțele proprii ale organismului să primeze și nu medicația:

Încep dară istoria în cazul tânărului; auzi părerea mea. Ca să-ți pot da părere adevărată ar trebui să vizit[ez] pe familia tânărului după arta științei mele. Aceasta durere! nu pot fără, pentru aceea că prognoza mea va fi numai probabilă. Mai întâi trebuie sufletul acelu morbos liniștit, trebuie ocupat în alte lucruri, numai în sine nu, distragere plăcută care voi acolo nu aveți, nu puteți avea, omul acesta trebuie cu un cuvânt nicidecum să se ocupe cu starea sa, urmările bolii is pentru că el ca nemedic nicidecum nu poate judeca viitorul stării sale fără prin imagini false își neodihnește spiritul și acesta iritând întreg organismul îl consumă mult sau puțin. A doua nutrirea bună, mâncări de carne proaspătă, ouă, cele din urmă mai bine crude sau puțin încălzite pentru că atunci nu trebuie mistuire așa mare. A treia locuință sănătoasă, curățenia trupului și a schimburilor, o temperatură de mijloc a locuinței. Cât pentru genitalii, spălarea lor în apa stătută în casă, nu rece tare, nici caldă, pentru că ambe[le] irită. Seara cel puțin în 8 ½ trebuie cinat înainte de dormit,

³² Idem, 15979, f. 2.

*trebuie băut foarte puțin, ori va sta băutura din spirtoase (care aici sunt oprite) ori din apă curată. Dormirea trebuie să fie sau pe o parte sau pe alta, pe spate cât se va putea mai puțin*³³.

Abia după această largă expunere N. Stoia mai adaugă ingredientele unui ceai contra lipsei de apetit și menționează o rețetă, al cărei conținut din păcate nu s-a păstrat.

Interesul său pentru acest caz a continuat să rămână viu, patru luni mai târziu dojenindu-l pe I. Micu Moldovan că nu i-a mai transmis informații despre evoluția tânărului, pe care, în calitate de medic, dorea să o urmărească. În aceeași scrisoare îi comunică prietenului său informații despre starea sănătății sale, care se înrăutățise în ultimele săptămâni și îl împiedicase să-și continue practica medicală. Regretul exprimat de N. Stoia nu era pentru sine, ci pentru pacienții săi actuali și viitori, care erau astfel văduviți de îngrijire și de cunoștințele pe care le-ar fi putut acumula:

*Tot ce mă supără foarte mult este că nu pot veni la puterea de mai înainte, sunt tare moleșit, și îmi vin tulburări la cap cam des, care mă aduc fără cauza la o stare cam melancolică, care însă nu ține decât câte o zi, două. Mie nu-mi este atât pentru trupul meu, care în sine nu este chiar așa scump, cât dacă ar începe să se descompună să fie o daună mare, pentru că este numai un trup ca și altul lui asemenea, însă îmi este pentru că ostentînd atîta timp câmpul științelor și netrăind nici pentru mine nici pentru public, acum când ași putea să trăiesc și pentru mine și pentru alții, iată că mă lovește o blestemăție ca aceasta, care îmi ruinează toate planurile. Omul care nu a trăit pentru omenime, sau nu a servit omenimii cu nimic, după părerea mea murind tocmai o asemenea viață a avut ca un animal; io aceasta nu aș voi nicidecum, pentru că aș fi tare nenorocit mai cu seamă în momentele din urmă, când își cam face tot omul aritmetica vieții sale*³⁴.

Mai mult, semn al altruismului său, dar și reflexie a condiției de orfan, îi mărturisește lui I. Micu Moldovan că, ținînd cont de starea sănătății sale, ar fi dorit să aibă un salariu mai mare, pentru a putea ajuta din el câțiva studenți români, făcându-și în

³³ SJABAN, FPIMM, dosar 14/1860, f. 1–2.

³⁴ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15980, f. 1.

acest fel datorია de om: *Dacă mi-ar da dracul nescai bani la mână, batăr atâția cât să pot asigura viața a vreo doi trei tineri neajutorăți, atunci m-ar scoate banii aceștia din numărul animalelor la moarte, însă dracu văd că nu dă și Dumnezeu văd că are de scop să îmi ia ce cam biata posed; astfel merg lucrurile în lume, ce dracu să facem*³⁵. Boala și practica extensivă în spitalele vieneze (necesară nu doar sporirii abilităților profesionale, ci și obținerii banilor necesari traiului zilnic) îl împiedicaseră până în vara anului 1860 să susțină o parte din examene, dar Stoia se exprima optimist în privința posibilității ca în cel mult un an, până în iulie 1861, *venind la voi să vă aduc diploma, dar și un organism distrus totodată*³⁶.

Tânărul medic român și-a susținut *riguroasele* de doctor în medicină la 4 ianuarie și 2 august 1859 obținând calificativele *bine* și *suficient*³⁷ și a primit titlul de doctor în medicină la 5 august 1859³⁸. Pe 26 aprilie și 19 mai 1860 a susținut examenele finale pentru doctoratul în chirurgie, la ambele obținând calificativul *suficient*³⁹. Nu cunoaștem data revenirii în Transilvania, iar corespondența păstrată este segmentată de o lacună de 7 ani, între 1860–1867. Informațiile despre N. Stoia în această perioadă sunt puține la număr și dispersate, dar oferă o serie de indicii și par a conduce la concluzia că a rămas permanent conectat la evenimentele din Marele Principat, integrându-se mișcării naționale românești, care lua amploare în acei ani, hrănită de iluziile și speranțele perioadei liberale⁴⁰.

Între 1/13 – 4/15 ianuarie 1861 Dr. Stoia s-a numărat printre delegații mireni la Conferința Națională Românească de la Sibiu⁴¹. Este menționat, de asemenea, printre membrii fondatori

³⁵ Ibidem.

³⁶ Idem, f. 2.

³⁷ AUW, Med. 12.1 fol. 242r.

³⁸ Idem, Med. Promotionsprotokoll M 33.3 nr. 685.

³⁹ Idem, Med. 12.1 fol. 242r.

⁴⁰ Pentru analiza perioadei liberale în Transilvania (1860–1867) a se vedea: Simion Retegan, *Dieta românească a Transilvaniei (1863–1864)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979; Idem, *Reconstrucția politică a Transilvaniei în anii 1861–1863*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2004.

⁴¹ *** , *Protocolulu ședințelor conferinței naționale românești ținute din 1/13 până în 4/16 Ianuarie 1861 la Sibiu sub președința a doi Arhiepiscopi românești din Transilvania*

ai Asociațiunii pentru Literatura și Cultura Poporului Român (ASTRA), în toamna aceluiași an⁴².

Motivele pentru care nu a mai fost prezent și la Congresul național din 8/20 aprilie 1863, nici măcar pe listele de rezervă, rămân necunoscute⁴³, iar lipsa informațiilor biografice nu permite nici măcar speculații pe această temă. Luând în considerare ulterioara sa revenire între conducătorii politici în 1869, putem presupune totuși că nu a fost vorba de o excludere, ci mai degrabă de o retragere, posibil și pe fondul dificultăților materiale. Un medic independent nu putea rivaliza material cu noua funcționărire românească liberală, implicarea politică fiind, în consecință, mai redusă. Nici existența unor probleme de sănătate nu poate fi exclusă, cunoscute fiind precedentele vieneze.

În anul 1864 N. Stoia participă la concursul pentru postul de medic al comunei Rășinari, câștigând în fața unui tânăr absolut, viitorul medic militar și explorator Bucur Ilarie Mitrea. Unele medalioane biografice de popularizare menționează că la alegerea lui Stoia ar fi contribuit și solida sa practică medicală anterioară, care însuma cinci ani⁴⁴. Din păcate, o arhivă a comunei Rășinari, care ar fi putut oferi mai multe date, nu se păstrează (cel puțin nu inventariată și accesibilă) nici la Serviciul Județean Sibiu a Arhivelor Naționale, nici în arhivele administrative locale ale Rășinarilor.

Angrenarea sa într-o serie de inițiative economice, alături de amicitia dezvoltată cu Visarion Roman și cercul său de prieteni, ne îndeamnă să-l includem pe proaspătul medic al comunei Rășinari în rândurile micii burghezii românești, o pătură socială activă politic, dar încă prea puțin potentă economic în anii '60 ai

cu achusele sale și cu unu comentariu, Brașov, Editoru G. Bariț, Provăzetori Römer & Kamner, 1861, p. 56.

⁴² *** *Acte privitoare la urdirea si înființarea Asociațiunei Transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu date in tipariu de insasi Asociațiunea*, Sibiu, Tipografi'a Dieceasana, 1862, p. 58.

⁴³ *** *Protocolulu Congresului natiunei romane din Ardealu, ce s'au tienutu in Sabiiu la 20/8 Prieru 1863*, Sabiiu, in Tipografi'a dieceasana, 1863, p. 9–13.

⁴⁴ http://art-zone.ro/personalitati/ilarie_mitrea.html, consultat la 15.09.2011.

secolului al XIX-lea⁴⁵. Cea mai importantă inițiativă economică din această perioadă la care ia parte și dr. Stoia a fost înființarea „Societății de păstrare și împrumut din Rășinari”, o formă de asociere cooperativă organizată după model Schultze-Delitsch⁴⁶. N. Stoia a făcut parte din Comitetul fondator al „Societății”, a cărei activitate s-a dovedit profitabilă între 1868–1870, regresând după retragerea lui V. Roman, arhitectul și sufletul său.

În paralel, Dr. Stoia pare să fi fost asociat cu V. Roman, I. Micu Moldovan și I. Pamfilie, protopopol Clujului, în alte inițiative comerciale, puțin profitabile. Stau mărturie în acest sens atât scrisorile adresate lui I. M. Moldovan, cât și situația materială a unora dintre asociați, precum V. Roman. În luna iulie 1867, de exemplu, N. Stoia îl ruga pe I. Micu Moldovan să medieze un împrumut de 1.000–2.000 fl. dintr-unul din fondurile Mitropoliei de la Blaj, pentru *a face o întreprindere din care m-aș mai folosi, după ce văd că din salariu nu pot pune nimic la o parte*⁴⁷. La acea dată medicul era deja căsătorit cu Ana Popovici și probabil avea două fete⁴⁸, acesta fiind motivul pentru care nu putea începe afacerea din economii proprii.

În luna decembrie a aceluiași an, Stoia îi propunea lui I. Micu Moldovan începerea unor afaceri cu untură, lumânări și cereale, alături de mai sus amintiții V. Roman și I. Pamfilie, al căror caracter speculativ și amatoricesc răzbate puternic printre rândurile scrisorii:

În zilele acestea am vorbit cu amicul Roman despre o întreprindere foloșitoare, el adică ar voi să poată specula în unsoare și lumini. Firește, când s-ar renta nu cumva ai avea tu timp și voia de a îngriji vinderea articolelor memorate? Cât se atinge de calitatea mărfii aceasta nu va fi întrecută de alta. Apoi pentru osteneală vei primi de la Roman jumătate din câștigul curat; mai încolo ar voi el a face speculă cu bucate care la

⁴⁵ S. Retegan, *Structura social-economică a burgheziei românești din Transilvania în anii regimului liberal [1860–1867]*, în *Acta Musei Napocensis*, 8 (1971), p. 274–286.

⁴⁶ Bujor Surdu, *Visarion Roman, (1833–1885)*, ediție îngrijită de Alexandru Onojescu și Vlad Popovici, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, p. 107.

⁴⁷ SJABAN, FPIMM, dosar 43/1867, f. 1.

⁴⁸ *Familia*, XV (1879), nr. 33, 3/15 mai, p. 224.

un timp... să le cumperi tu din piața Blajului, apoi luând cărăuși tot tu să le expediezi aici, toate acestea în socoteala lui Roman, asemenea și din această speculă venitul curat ar veni împărțit în două părți. Roman are începută această întreprindere și cu amicul Pamflie în Cluj și sper că va merge bine. Așa tu voind a te ocupa în această întreprindere fi bun și trimite lui Roman prețul unsorii și al lumânărilor de seu – și apoi mai încolo toate câte vei afla de necesar⁴⁹.

Perioada petrecută ca medic al Rășinarilor nu a însemnat pentru Nicolae Stoia o ruptură de vechile cunoștințe din Viena. Mărturie în acest sens stau o serie de scrisori păstrate în corespondența lui V. Roman, din care reiese că dr. Arseniu⁵⁰ sau deputatul Alexandru Roman⁵¹ păstrau legătura cu fostul lor coleg, pe care directorul „Federațiunii” îl numește *amic și frate de cruce*⁵². De altfel, Alexandru Roman, pe atunci deputat și profesor universitar, figurează și pe lista de datornici la moartea lui N. Stoia, dovadă că a rămas printre clienții săi⁵³. La rândul său, acesta s-a întors de mai multe ori în Ungaria sau Austria, una dintre activitățile desfășurate pe durata acestor vizite fiind identificarea unor exemplare de carte veche sau carte rară, sprijinind pasiunile bibliofile ale prietenului său Ioan Micu Moldovan⁵⁴.

Știri despre activitatea sa ca medic al comunei avem prea puține, iar printre pacienții săi nu se numără, din câte cunoaștem, nume importante ale timpului⁵⁵. În schimb I. Micu Moldovan continuă să îi încredințeze tratamentul unor tineri, elevi ai seminarului

⁴⁹ SJABAN, FPIMM, dosar 46/1867, f. 1.

⁵⁰ SJCJAN, Fond Personal Visarion Roman, dosar II/95, f. 1–2.

⁵¹ Idem, dosar V/84, f. 6: *Rogu-te spune prea stimatului amic și frate de cruce Nicolaie Stoia, sănătate și închinăciune din parte-mi...;* Alexandru Roman era la acea dată și directorul ziarului *Federațiunea* din Pesta. Cf. Bianu, Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste), Tom I, Catalog alfabetic 1820–1906*, București, Librăriile Soec & comp. și C. Sfetea, 1915, p. 252; Detalii privind viața și activitatea sa la Gelu Neamțu, *Alexandru Roman, marele fiu al Bihorului (1826–1897)*, Oradea, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1995.

⁵² B. Surdu, *Visarion Roman, (1833–1885)*, p. 241–242.

⁵³ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 72–74.

⁵⁴ Idem, Corespondență, 15988.

⁵⁵ SJABAN, FPIMM, dosar 42/1867, f. 1.

blăjean, precum Nicolae Petru (Nicolae Petra-Petrescu) din Ibănești, student în clasa a VII-a gimnazială, care se deplasează de două ori la Rășinari pentru a fi consultat de Stoia⁵⁶. Tot canonicul blăjean îl roagă în 1867 să îl sprijine în obținerea unei descrieri topografice a comunei Rășinari⁵⁷. N. Stoia avea pacienți și în Blaj, probabil printre foștii săi colegi, deplasându-se în acest oraș și folosind prilejul pentru a ține legătura cu prietenii⁵⁸. Printre cei tratați s-a numărat în septembrie 1870 și fostul tribun Ioan Axente Sever, care fusese rănit de un taur⁵⁹, dar și Timotei Cipariu⁶⁰.

Nu putem exclude posibilitatea ca legăturile cu Blajul să fi fost păstrate nu doar din pură prietenie, ci și având în vedere, în perspectivă, postul de medic al Mitropoliei. Chiar fără a cunoaște cuantumul salariului anual al lui N. Stoia, este evident, din scrisorile sale, că banii erau insuficienți pentru asigurarea traiului familiei la nivelul de așteptare al medicului (sau mai degrabă, după cum vom vedea mai jos, al soției sale). Acesta trebuie să fi fost și motivul pentru care s-a mutat în funcția de medic al orașului Abrud, pe care o va ocupa până în anul 1872. Nici aici însă, situația financiară nu a fost cu mult mai bună, dar deoarece ocupa o poziție de funcționar, putea spera la o pensie după retragerea din slujbă. Un document din 1871 îl menționează de asemenea printre proprietarii de mine și șteampuri care aveau drept de vot pentru alegerea conducerii fondului pisetal, fără să știm însă alte detalii despre proprietățile și investițiile sale⁶¹. Este menționată, pentru aceeași perioadă, și o invitație de a ocupa postul de medic al Mitropoliei din Blaj, însă salariul propus de 800 fl. a fost considerat inițial prea mic, deoarece Stoia susținea că respectiva poziție și deontologia profesională îl vor împiedica

⁵⁶ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 13918.

⁵⁷ SJABAN, FPIMM, dosar 45/1867, f. 1; Idem, dosar 46/1867, f. 1–2

⁵⁸ Idem, dosar 53/1869, f. 1.

⁵⁹ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15981, f. 1.

⁶⁰ SJABAN, Fond Personal Timotei Cipariu, dosar 61/1870, f. 1–2; Idem, dosar 62/1870, f. 1–2; Idem, dosar 63/1870, f. 1–3; Idem, dosar 64/1870, f. 1–2.

⁶¹ SJABAN, Fond Primăria Orașului Abrud, Acte înregistrate, 737/1871, f. 1.

să își completeze prea mult veniturile din libera practică, și l-ar fi lipsit și de drepturile de pensie de care beneficia la Abrud⁶².

Între timp, relațiile de prietenie cu foștii colegi l-au propulsat din nou pe N. Stoia, în 1869, printre fruntașii aleși ai mișcării naționale. La conferința de înființarea a Partidului Național Român din Transilvania (Miercurea Sibiului, 23–24 februarie/7–8 martie 1869), el se numără printre cei 25 de membri ai Comitetului Central al PNR, fără însă a exista vreo informație despre activitatea sa ulterioară⁶³. Putem presupune că interzicerea activității Comitetului Central⁶⁴, alături de munca zilnică pentru susținerea familiei, l-au îndepărtat de arena politică, mai cu seamă că atașamentul fățiș la ideile naționale putea duce la pierderea slujbei. Putem de asemenea presupune că s-a numărat printre cei 120 de fruntași naționali cărora în anul 1871 li s-au trimis chestionare în privința liniei politice de urmat⁶⁵.

Reapare printre participanții la conferința națională de orientare pasivistă de la Alba Iulia (27 iunie 1872)⁶⁶, fără însă a mai accede în funcții de conducere. Două scrisori adresate lui I. Micu Moldovan de către Matei Nicola, în luna decembrie a anului 1874 par a indica o implicare în activități politice, dar conținutul lor nu face mențiuni explicite. Reiese în schimb că N. Stoia nu îi răspunsese de ceva timp⁶⁷, nepărând deci foarte interesat de perspectivele expuse de acesta.

⁶² SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15982, f. 1–2.

⁶³ ***, *Acte și date despre conferința română națională din Transilvania, ținută în 7 și 8 martie 1869 în Opidul Mercuria*, Pesta, în Tipografia lui Em. Bartalits, 1870, p. 126; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară*, Vol. 5, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1909, p. 115. Pentru istoricul conferinței de la Miercurea a se vedea: B. Surdu, *Conferința națională de la Mercuria (1869)*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, VIII (1965), p. 173–211; Vlad Popovici (ed.), *Acte și documente privind elita politică românească din Transilvania (1869–1896)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2010, p. 21–24.

⁶⁴ Dumitru Suci, *Mișcarea antidualistă a românilor din Austro-Ungaria și Ilie Măcelariu (1867–1891)*, București, Editura Albatros, 2002, p. 236–238.

⁶⁵ Nicolae Josan, *Ioan Pușcariu (1824–1912). Viața și activitatea*, Alba Iulia, Editura Altip, 1997, p. 123.

⁶⁶ *Gazeta Transilvaniei*, XXXV (1872), nr. 52, 1/13 iulie, p. 1.

⁶⁷ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 13531, 13532.

Analizându-i întregul parcurs politic, între anii 1861–1872, putem sesiza faptul că N. Stoia, deși face parte dintr-o serie de organisme de conducere ale mișcării naționale, rămâne doar nominal ceea ce am putea numi un membru al elitei, fără a deveni vreodată cu adevărat un om politic și fără a-și aduce vreo contribuție cât de mică pe acest teren. În anul 1861 se număra printre cei mai bine pregătiți intelectual membri ai generației sale, motiv pentru care a și fost ales să ia parte la lucrările conferinței naționale (delegații greco-catolici în 1861 au fost aleși, cei ortodocși au fost numiți de episcopul Șaguna)⁶⁸. În anii ce au urmat nu a mai ținut pasul cu funcționarii români transilvăneni, dispărând de pe terenul politic, în timp ce în viața personală se zbătea să iasă din starea materială mediocră.

În 1869 pare să fi revenit, dar probabil se număra printre cei aleși pentru a da consistență Comitetului PNR, nu pentru a lua decizii, iar relațiile sale de prietenie cu V. Roman și I. Micu Moldovan trebuie să fi contat mult în acest sens. Cu alte cuvinte a fost ales pentru votul său, din rațiuni de aritmetică politică și nu de capacitate sau implicare. Ca dovadă, re apare în 1872 la conferința pasivistă – organizată special pentru a răspunde unei conferințe similare activiste ce avusese loc la Sibiu – fără a fi notată vreo luare de poziție din partea sa și dispărând ulterior definitiv de pe scena politică.

Acestea fiind premisele, poate fi apreciată dimensiunea politică a vieții și activității sale drept un eșec? Credem că ar fi greșit să încercăm să-i citim acțiunile în această cheie. Deși atașat ideii de emancipare națională și sprijinitor al mișcării naționale, Dr. Stoia nu pare să fi dorit vreodată cu tot dinadinsul să facă politică. Spre deosebire de alți contemporani și prieteni ai săi, el a rămas întreaga sa viață fidel profesiei de bază, cea de medic, iar scurtele escapade politice nu lasă să se întrevadă vreo dorință aparte de reușită în acest domeniu. Prezențele sale printre liderii națiunii trebuie să se fi datorat unor chemări externe, cărora le-a răspuns din datorie, mai degrabă decât impulsului intern de a se afirma în viața publică.

⁶⁸ S. Retegan, *Reconstrucția politică a Transilvaniei*, p. 86.

Alături de politică, nici economia nu pare să fi reprezentat pentru N. Stoia un domeniu de succes. Este evident că nevoile familiale l-au determinat în timp să se aventureze în căutarea unor noi surse de venit și nu un impuls sau vreo aplecare internă spre neguțătorie ori industrii. Mai mult, faptul că N. Stoia apare aproape întotdeauna alături de V. Roman sau Nicolae Rusanu în aceste întreprinderi indică foarte clar de la cine porneau ideile de afaceri. La fel, faptul că nici prietenii săi blăjeni A. Veștemean sau I. Micu Moldovan nu-i împrumută sumele necesare demarării unor afaceri proprii ne face să ne gândim că aceștia, oameni mai experimentați financiar și cunoscători ai caracterului amicului lor, preferă să-i facă acestuia un bine nelăsându-l să înceapă o afacere pe care bănuiau că nu era capabil să o gestioneze.

În aceste condiții, micile aventuri speculative sau cooperatiste din anii 1860–1870 au fost urmate de o investiție minoră prin achiziționarea în 1872 a unei acțiuni la Banca „Albina” din Sibiu, al cărei director era același V. Roman⁶⁹. Însă economiile s-au transformat în împrumuturi, după cum lasă să se întrevadă corespondența financiară a lui I. Micu Moldovan din anii 1877–78. N. Stoia plătea la acea dată băncii „Albina” o sumă de aproape 1.000 de fl. anual⁷⁰. Suma este mare, dar se pare că o parte din banii investiți dăduseră în sfârșit roade, căci corespondența antumă și actele testamentare vorbesc despre un N. Rusanu din Sâncel, cu care N. Stoia se asociase într-o afacere la Roșia (probabil Roșia de Secaș) și care ajunsese să datoreze urmașilor săi suma de 4.000 fl⁷¹. De altfel N. Rusanu fusese un rău platnic și înainte ca partenerul său să înceteze din viață, netrimțându-i constant părțile din câștigul comun nici măcar când acesta zăcea bolnav în Viena⁷².

N. Stoia a devenit medic al Mitropoliei din Blaj la sfârșitul anului 1871. Oficial, postul îi fusese atribuit, în urma unui concurs

⁶⁹ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6802, 6810.

⁷⁰ Idem, 6841, 6862, 6972, 6948, 7066

⁷¹ Idem, 80.

⁷² Idem, Corespondență, 15986.

de dosare, încă din luna septembrie⁷³, dar corespondența purtată în lunile următoare cu Ordinariatul blăjean arată că nu era complet decis în acest sens. În scrisorile sale, el cerea lămuriri privind condițiile postului, fiind interesat mai cu seamă dacă trebuia să îngrijească și personalul arhidiecezan aflat în afara Blajului și dacă îi era permisă practica privată. La finalul lunii noiembrie, probabil pentru a pune capăt tergiversărilor sale, Ordinariatul l-a somat să se mute la Blaj pentru a prelua numeroasele cazuri de boală din rândurile elevilor, studenților și personalului Mitropoliei. Odată cu mutarea la Blaj scrisorile păstrate au devenit tot mai rare. Motivul încetării corespondenței este simplu: devenind concitadin cu I. Micu Moldovan scrisorile nu își mai aveau rostul. S-au păstrat însă o serie de documente legate de viața sa cotidiană, în special de problemele ridicate de amenajarea locuinței, de relațiile sale sociale și de drepturile bănești.

Nicolae Stoia și familia sa locuiau într-o casă cu grădină de legume, pusă la dispoziție de arhidieceză, care însă nu corespundea nici nevoilor profesionale, nici celor familiale. În 1872, N. Stoia menționează că familia sa număra șase membri, fără să știm însă cine era a șasea persoană⁷⁴. Cei trei copii erau: Aurelia (n. 1864 sau 1865 la Rășinari), Cornelia, (n. 1867 la Rășinari) și Nicolae Traian (n. 19.2.1872 la Blaj)⁷⁵. Negăsind în registrele parohiale ale Abrudului sau Blajului informații despre vreun copil al familiei Stoia mort la o vârstă fragedă, iar mențiunile ulterioare despre respectiva persoană dispărând, putem doar presupune că era vorba fie despre o rudă a soției, fie mai probabil despre doica micului Traian. Cert este că, locuința neputând adăposti și familia relativ numeroasă și spațiul destinat activității profesionale, Consistoriul a aprobat necesarele transformări și extinderi

⁷³ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV (1871), nr. 56, 21 iulie/2 august, p. 4.

⁷⁴ SJABAN, Fond Mitropolia Română Unită Blaj (FMRUB), Acte înregistrate, 1634/1872, f. 1.

⁷⁵ Idem, Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă (CRPSC), Registru 646, Matricula botezaților, cununaților și morților din parohiile greco-catolice a Blajului de la 1872–1878, f. 55v–56r.

în valoare de 900 fl.⁷⁶ Patru ani mai târziu, în 1876, medicul a solicitat din nou Consistoriului să aprobe efectuarea unor reparații, de data aceasta pentru acoperiș și podele, însă deoarece acestea s-ar fi ridicat la o sumă destul de consistentă (600–800 fl.) s-au aprobat în final doar reparațiile urgente, necesare trecerii iernii, în valoare de 123.82 fl.⁷⁷. N. Stoia a suportat din banii săi o serie de reparații, costuri pe care în 1880 văduva Ana Stoia a solicitat Consistoriului, fără succes, să le returneze⁷⁸. Este evident că locuința de serviciu a Dr.-ului Stoia pusă la dispoziție de Consistoriu era de o calitate medie, dacă nu chiar modestă, iar reparațiile și extinderile ulterioare au reușit doar parțial să o facă potrivită dublei sale destinații: domestice și profesionale.

Complexul de relații sociale și profesionale dezvoltate de Dr. Stoia pe perioada petrecută la Blaj a lăsat două urme documentare majore: prezența familiei Stoia în calitate de nași de botez și cununie, și rețeaua sa de clienți și datornici. Vom discuta aici primul aspect, urmând să ne ocupăm de cel de al doilea spre finalul biografiei. După cum menționam anterior, N. Stoia s-a mutat la Blaj în iarna anului 1871, în calitate de medic al mitropoliei, dar având și atribuții pedagogice. Această poziție profesională a condiționat și integrarea sa socială, ce poate fi urmărită la nivelul relațiilor de nașit. În cei șase ani și jumătate petrecuți în oraș, N. Stoia și soția au fost, împreună sau separat, nașii de botez ai următorilor prunci:

- Sempronius, fiul profesorului George Munteanu și al soției sale Rozalia (n. 23.8.1874, d. 1.1.1934)⁷⁹;
- Aurelia, fiica profesorului Ștefan Pop și a soției Ester (n. 3.10.1874, d. 6.6.1953)⁸⁰;
- Emiliu Traian, fiul profesorului George Munteanu și al soției sale Rozalia (n. 24.11.1875, d. 13.2.1898)⁸¹;

⁷⁶ Idem, FMRUB, Acte înregistrate, 2142/1872, f. 1

⁷⁷ Idem, 3312/1876, f. 22.

⁷⁸ Idem, 1763/1879, f. 1; Idem, 776/1880, f. 1.

⁷⁹ SJABAN, CRPSC, Reg. 646, f. 17v–18r.

⁸⁰ Idem, f. 18v–19r.

⁸¹ Idem, f. 26v–27r.

- Emiliu Danil, fiul funcționarului poștal Georgiu Macedon și al soției sale Ana (n. 18.2.1877)⁸²;
 - Hortensia, fiica profesorului Chiriac Groza și a soției sale Raveca (n. 25.8.1877)⁸³;
 - Elena, fiica profesorului George Munteanu și al soției sale Rozalia (n. 17.12.1877, d. 16.1.1878)⁸⁴;
 - Emilia, fiica lui Zevedei Moldovan și Iuliana, rotari din Blaj (n. 6.1.1878, d. 10.2.1878) – nășesc Dr. Nicolae Stoia și Emilia Rusanu, jună din Sâncel⁸⁵;
 - Emiliu, fiul lui Emilian Vlassa (oficial la judecătoria regală din Blaj) și Maria născută Rusanu, ambii greco-catolici (n. 1.7.1878)⁸⁶;
 - Otilia Crucița, fiica lui George Vancea (inspector la domeniile metropolitane din Blaj) și Iuliana, ambii greco-catolici (n. 26.2.1878)⁸⁷;
 - Valeria, fiica lui Zevedei Moldovan, rotar și Iuliana (n. 13.2.1879) – nășită de Dr. N. Stoia împreună cu Maria Vlassa n. Rusanu⁸⁸;
 - Petru Eugeniu, fiul profesorului George Munteanu și al soției sale Rozalia (n. 3.7.1879) – nășit de văduva Ana Stoia⁸⁹;
 - Veturia Ana, fiica lui Emil Vlassa și Maria Rusanu (n. 16.10.1879, d. 3.2.1880) – nășită de văduva Ana Stoia⁹⁰;
 - Elena Maria, fiica profesorului George Munteanu și a soției sale Rozalia (n. 23.7.1888) – nășit de văduva Ana Stoia⁹¹.
- În aceeași perioadă, au fost, împreună sau separat, nașii de cununie ai următoarelor cupluri:
- George Muntenu (profesor, 33 de ani, din Hening) și Rosalia

⁸² Idem, f. 35v–36r.

⁸³ Idem, f. 37v–38r.

⁸⁴ Idem, Reg. 647, Matricula botezaților, cununaților și morților din parohiile greco-catolice a Blajului de la 1878 la 1895, f. 1v–2r.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Idem, f. 4v–5r.

⁸⁷ Idem, f. 5v–6r.

⁸⁸ Idem, f. 7v–8r.

⁸⁹ Idem, f. 10v–11r.

⁹⁰ Idem, f. 12v–13r.

⁹¹ Idem, f. 56v–57r.

Bugnar (dăscăliță la școala de fete, 22 de ani, din Blaj), ambii juni, în 9.11.1873⁹²;

– George Măcelariu (27 de ani) și Amalia Demeter (26 de ani), ambii juni din Blaj, în 31.1.1875 – a nășit doar N. Stoia cu Maria Aranyosi⁹³;

– Ciriac Groza (profesor gimnazial, 27 de ani) și Raveca Pamfilie (16 ani), ambii juni din Blaj, în 1.8.1875⁹⁴;

– Nemes Andras (evangelic reformat, 45 de ani) și Many Șipotariu (greco-catolică, 48 de ani), ambii văduvi din Blaj, în 20.2.1876⁹⁵;

– Zevedei Moldovan (ortodox din Ohaba, 26 de ani) și Iuliana Stregianu (greco-catolică din Blaj, 19 ani), ambii juni, în 11.2.1877⁹⁶;

– Iosif Pop (33 de ani) și Amalia Grama (21 de ani), ambii juni greco-catolici din Blaj, în 9.8.1877⁹⁷.

Rețeaua finilor de botez și cununie lasă să se întrevadă două arii bine definite de interacțiune socială: cea profesională (elitar-intelectuală, construită în jurul membrilor corpului profesoral blăjean) și cea antreprenorială (în lumea micilor afaceriști și meseriașilor, construită în jurul membrilor familiei Rusanu), care nu se intersectează deloc la acest nivel. Se poate observa, de asemenea, rolul familiei Rusanu ca intermediar între N. Stoia și cuplul format din Zevedei Moldovan (rotar) și Iuliana Stregianu, prelungind rețeaua socială a medicului înspre paliere sociale cu care nu ar fi intrat altfel în relații de rudenie spirituală. Sunt bine evidențiate și o serie de practici ale înrudirii spirituale, dintre care cea mai des întâlnită antropologic este nășirea copiilor unui cuplu nășit anterior. Ana Stoia s-a achitat de această îndatorire/a fost solicitată să continue linia nășitului în familia profesorului George Munteanu la mult timp după moartea soțului său. Este

⁹² Idem, Reg. 646, f. 42v–43r.

⁹³ Idem, f. 45v–46r.

⁹⁴ Idem, f. 46v–47r.

⁹⁵ Idem, f. 48v–49r.

⁹⁶ Idem, f. 50v–51r.

⁹⁷ Ibidem.

interesant faptul că, după moartea lui N. Stoia, care a fost nodul central al acestei rețele, urmașii săi au perpetuat relațiile de rudenie spirituală doar înspre o extensie a rețelei antreprenoriale, deși nodul inițial al acesteia, N. Rusanu (care, este adevărat, nu apare niciodată ca naș) era cel mai mare debitor rău-platnic al familiei Stoia. Familiile ambelor fete (Aurelia și Cornelia, vezi *infra*) au fost nășite, la cununie și la botezurile copiilor, de cuplul Emil Vlăsa – Maria Rusanu, dar nu trebuie uitat nici faptul că, din întreaga rețea de rudenie spirituală generată în jurul familiei Stoia, Emil Vlăsa (probabil rudă cu canonicul Elie Vlăsa) ocupa cea mai înaltă poziție funcționărească locală: *cancelist la judecătoria*, și că nu știm nimic despre relațiile din interiorul familiei Rusanu. Mai mult, N. Rusanu plătise o parte din datorie ca zestre a Aureliei, ceea ce justifica păstrarea unor bune relații între cele două familii.

În privința salariului, N. Stoia a fost angajat, în 1871, cu un salariu anual de 800 fl.⁹⁸ Pe lângă atribuțiile medicale, el predă și medicina pastorală la Institutul Teologic din Blaj⁹⁹, activitate pentru care era remunerat cu 200 fl. anual. Această sumă era probabil suplimentară, deoarece activitățile pedagogice nu erau menționate în anunțul concursului¹⁰⁰. În anul 1874, la solicitarea sa, Consistoriul a aprobat creșterea salariului cu 200 fl. anual¹⁰¹. Acestor sume li se adăugau banii obținuți din libera practică, despre care vom vorbi mai jos, și cei din afacerile cu N. Rusanu. O mare parte din sumele câștigate în această perioadă erau destinate, însă, plății datoriilor bancare, ceea ce a făcut ca nivelul real al câștigurilor să fie considerabil mai redus. Cheltuielile familiale erau la rândul lor în creștere și, mai grav, se pare că și starea sănătății sale s-a înrăutățit în următorii câțiva ani, determinându-l să se deplaseze la Budapesta și Viena în încercarea de a se trata. Îndelungatul sejur l-a secătuit și financiar, văzându-se forțat spre sfârșitul anului 1878 să apeleze la I. Micu Moldovan pentru un

⁹⁸ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV (1871), nr. 56, 21 iulie/2 august, p. 4.

⁹⁹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 1855/1874, f. 1.

¹⁰⁰ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV (1871), nr. 56, 21 iulie/2 august, p. 4.

¹⁰¹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 1909/1874, f. 1.

împrumut, în condițiile în care N. Rusanu nu îi trimisese toți banii datorati¹⁰².

Nici pronosticurile profesorului său Joseph Škoda nu erau optimiste, nici în viața familială nu părea să aibă prea multă liniște, după cum reiese din referirile cuprinse în aceeași epistolă: *Despre starea mea prezentă numai atât îți pot zice că mă aflu mai bine, pentru a nu mă tulbura nimeni în liniștea mea sufletească, cum mi se întâmplă în propria casă prin demonul de muiere, din ce cauză nu pot ști. Am fost norocos ce rar în viață, că Prof. Skoda ca reconvalescent mă supusei cercetării medicale cu toată îndatinata lui scrupulozitate, însă amice Ioane ce viitor mi-a prognosticat ți-l voi spune după reîntoarcerea mea. Tu vei fi bun a nu spune nimănui că ți-am scris din Pesta da chiar nimănui, pentru că așa doresc eu. Dacă ai lipsă de bani, cere de la Rusanu pe lângă adevărînță, dacă pentru D[umne]zeu îți va da, văzând că tu m-ai ajutat, pe când era a lui datoria a-mi trimite bani¹⁰³.*

De altfel, după doar câteva zile, scriind din Viena, N. Stoia îi oferă prietenului său câteva detalii suplimentare, lăsând să se înțeleagă că diagnosticul său nu lăsa speranțe de însănătoșire: *Banii îmi vor ajunge, din partea aceasta nu port supărare, însă în starea sănătății am făcut atât progres cât nu-l pot lua în considerare serios, pentru că se schimbă morbul [...] Cred că și schimbarea vieții, încetarea ocupațiunii mele încă a contribuit la starea cum zic bună, urma va alege. La o viață mai îndelungată nu este sperare, dară nici mare lipsă n-am de o atare, căci viață ca a mea nu se plătește a o cere de la D[umne]zeu să fie lungă. Necazul meu este singuru[1] că murind de grabă la copii nu aş putea lăsa atâta materie de trăit ca să poată ieși deasupra apei, adică ca să fie așezați – dară asemenea copii fac majoritatea în numărul copiilor în lume. Noutăți afară de frig cu vânt mai continuu, nu sunt, așadar spunându-ți-o salutarea mea rămân amicul tău¹⁰⁴. Gândurile îndreptate spre copii, regretul că nu i-a putut ajuta mai mult sunt contrabalansate de atitudinea desprinsă parcă din scrierile stoicismului imperial. În fața iminenței propriiei morți N. Stoia își*

¹⁰² SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15985.

¹⁰³ Idem, 15986.

¹⁰⁴ Idem, 15987.

deschide sufletul spre vechiul său prieten, mărturisindu-se prea puțin legat de viața de care urma să se despartă. Constatarea că *asemenea copii fac majoritatea în numărul copiilor în lume* pare să îl distanțeze chiar și de familie, o atitudine explicabilă parțial și prin propria sa condiție de orfan.

Dacă aceasta ar fi fost ultima scrisoare păstrată de la Nicolae Stoia probabil că ea ar fi predispus la o exegeză mai amplă, implicând relația dintre viața familială și cea profesională, precum și orizontul cultural al medicului ardelean – rămâne întrebarea dacă stoicismul său, la fel ca și altruismul exprimat în corespondența din tinerețe, este un produs al lecturilor și reprezintă asumarea conștientă a unui model cultural clasicist, sau este doar marca unui profil psihologic la care au contribuit deopotrivă mediul social țărănesc din care provenea, un fizic nu foarte rezistent și caracterul profesiei sale în care boala și moartea erau compani-
oni constanți.

Soarta însă a făcut ca de la N. Stoia să ni se mai păstreze o ultimă scrisoare, mult mai sumară și mai banală ca și conținut, dar cel puțin la fel de importantă pentru înțelegerea tiparelor vieții sale. Îi redăm aproape integral conținutul în rândurile ce urmează:

Buda 16/11 1878

Amice Ioane!

Primind de la muierea mea epistola în care îmi zice că i se găte lemnele, și ea neavând bani pentru a putea cumpăra lemne, ar fi mare durere pentru mine față cu o soție așa bună. Fii bun dară și te repede până la mine acasă și dă epistola aici acasă, însă epistola să o desfaci pentru ca să vezi și tu banii trimiși. Eu aflându-mă de 3 zile iar rău, ca acasă, m-am supărat din nou și plec azi la Viena pe vreo 8–10 zile, după care mă voi reîntoarce înapoi acasă, și voi tot vindeca la mine până se va alege [...]

*N. Stoia*¹⁰⁵

¹⁰⁵ Idem, 15984.

Bolnav și cu o situație financiară nu tocmai fericită, medicul trimite totuși bani de lemne, neputându-și stăpâni ironia privind vrednicia soției sale – căreia putem doar să presupunem că îi lăsase suficiente mijloace materiale anterior plecării. Faptul că îi cere lui I. Micu Moldovan să devină martor în cazul sumei trimise vorbește de la sine despre încrederea pe care o avea în consoartă și despre natura relațiilor intrafamiliale. O dovadă suplimentară în acest sens este adusă de corespondența lui I. Micu Moldovan cu Scaunul Orfanal, în care atrage atenția instituției că, prin testament, N. Stoia *aproape a eschisu-o*¹⁰⁶ *de la tutorie*¹⁰⁷ pe soția sa.

Într-o scrisoare din 1871 N. Stoia îi mărturisea prietenului său că se simte urmărit de nenorocire *de când am pornit din Viena în jos*¹⁰⁸. Deceniul care trecuse de la revenirea în Transilvania (1861–1871) nu fusese într-adevăr foarte bun pentru el nici profesional și, se pare, nici familial. A fi medic al comunei Rășinari nu era o poziție de neglijat, dar era prea puțin pentru un doctor în medicină cu o practică de câțiva ani în spitalele vieneze și care a rămas toată viața legat de prietenii din școlile Blajului. Viața familială îi suplinea cu atât mai puțin aceste lipsuri, problemele datorându-se unui complex de factori care includeau diferența mare de vârstă dintre soți, firea necumpătată și expectanțele financiare ale soției sale (la moartea acesteia s-a aflat că mințise inclusiv în legătură cu vârsta atunci când încheiase polița de asigurare de viață, pretinzând că era cu câțiva ani mai tânără, fapt care a dus la o penalizare de 150 fl. din suma asigurată)¹⁰⁹.

Situația sa materială s-a îmbunătățit după venirea la Blaj, probabil atât ca urmare a veniturilor profesionale cât și a celor realizate prin asocieri. N. Stoia pare să nu se fi implicat niciodată el însuși în afaceri, preferând să își împrumute capitalul și să mizeze pe capacitatea partenerului de a-l spori. Însă boala nu i-a permis

¹⁰⁶ Excluz-o.

¹⁰⁷ SJCjAN, FPIMM, Manuscrise, 18399, f. 1.

¹⁰⁸ Idem, Corespondență, 15982, f. 1.

¹⁰⁹ Idem, Acte personale, 8841.

să se bucure foarte mult de aceste realizări, iar o mare parte din banii câștigați au fost cheltuiți în timpul tratamentelor din Viena.

La 6 mai 1879 Dr. Nicolae Stoia *a repausat*, lăsând în urmă o văduvă, trei copii și o avere estimată la 11.275 fl. (dintre care 3.985,35 fl. *elocați* de Scaunul Orfanal)¹¹⁰. A fost îngropat în *cimitirul de lângă biserica parohială*, dar mormântul său nu mai este astăzi identificabil. Soția sa, Ana Stoia, a murit la 5 decembrie 1890, la Blaj, de ftizie pulmonară, fiind îngropată în *cimitirul comun*¹¹¹. Probabil alegerea unor locuri de veci diferite nu a fost întâmplătoare, date fiind relațiile conjugale proaste din ultima parte a vieții.

Fiica cea mare, Aurelia, s-a căsătorit la 5 februarie 1882, la vârsta de 17 ani, cu avocatul blăjean Vasile Olteanu, de 30 de ani (membru al aceleiași familii din care, cu trei decenii în urmă, provenea și prietenul cu care I. Micu Moldovan vroia să împartă o bursă de 20 fl. lunar pentru a putea studia amândoi). Nașii lor de cununie au fost Emil Vlăsa și soția sa Maria născută Rusanu¹¹². Au avut o fiică, Aurelia, născută la 16 noiembrie 1882, botezată la 18 decembrie și moartă probabil la scurt timp după aceea¹¹³. O a doua fiică, Elena, s-a născut la 20 iunie 1885 și a murit la Cluj, la 25 ianuarie 1900¹¹⁴. Un al treilea copil, Vasilie, s-a născut la Blaj în 29 februarie 1888¹¹⁵. Toți trei i-au avut ca nași de botez pe Emil și Maria Vlăsa.

Fiica mijlocie, Cornelia, avea un mic handicap fizic la un picior, dar în rest era caracterizată ca fiind un copil normal¹¹⁶. S-a căsătorit la 30 august 1891, la vârsta de 24 de ani, cu Rudolf Conradt, învățător greco-catolic de 27 de ani din Tiapu. Registrul de botez păstrează mențiunea că mireasa fusese ortodoxă (probabil păstrase confesiunea mamei) și că făcuse *trecerile prescise* la

¹¹⁰ Idem, 84–87.

¹¹¹ SJABAN, CRPSC, Reg. 647, f. 174v–175r.

¹¹² Idem, f. 98v–99r.

¹¹³ Idem, f. 28v–29r.

¹¹⁴ Idem, f. 43v–44r.

¹¹⁵ Idem, f. 54v–55r.

¹¹⁶ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 84, f. 1.

confesiunea greco-catolică. Nașii de cununie au fost Ioan Rusanu și Maria Vlassa născută Rusanu¹¹⁷.

Fiul cel mic, Traian, s-a dovedit indolent și nu foarte atras de școală, astfel că I. Micu Moldovan, în calitate de tutore și executor testamentar a încercat să-l mute prin diferite instituții de învățământ din Aiud și Blaj, sugerându-i mamei sale să-l *dea la meserie*¹¹⁸. În 22 noiembrie 1896 s-a cununat la Cluj cu Ana Carolina Gurisatti¹¹⁹, iar în anul 1900 figura ca agronom diplomat, angajat al Mitropoliei Greco-Catolice din Blaj, cu funcția de provisor dominial¹²⁰. Locul de muncă și-l datora probabil prietenului de o viață al tatălui său, I. Micu Moldovan, dar nu este exclus ca relația de nașie cu inspectorul domenial George Vancea să fi contribuit și ea.

Dintre documentele referitoare la N. Stoia care s-au păstrat, majoritatea au un conținut informațional redus sau mediu și abordează chestiuni foarte punctuale, astfel că doar analiza dia-cronică și serială le conferă o reală valoare pentru cercetarea istorică. Există însă o excepție: inventarul averii rămase la moartea medicului, care conține nu doar bunurile, ci și sumele de bani datorate de și către defunct, nominalizând toți creditorii și debitorii, alături de valorile monetare aferente. Inventarul din 1879 este completat de situații anuale, până în 1891 și cuprinde, probabil, printre altele și lista parțială a clienților săi particulari, parte a unui lung șir de aproape 150 de debitori din Transilvania.

Spunem probabil, deoarece nu există o mențiune explicită a faptului că respectivii sunt cu toții pacienți/clienti, supoziția noastră bazându-se pe numărul lor ridicat, aria geografică din care provin și sumele relativ mici datorate. Lipsesc, de asemenea, toate informațiile medicale asociate în general unui registru de pacienți, ceea ce scade, inevitabil, valoarea documentară din

¹¹⁷ SJABAN, CRPSC, Reg. 647, f. 114v–115r.

¹¹⁸ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 84, f. 1.

¹¹⁹ *Familia*, XXXII (1896), nr. 46, 17/20 noiembrie, p. 552.

¹²⁰ ***, *Șematismul veneratului cler al Arhiepiscopiei Metropolitane greco-catolice române de Alba Iulia și Făgăraș pre anul Domnului 1900*, Blaj, Tipografia Seminarului Arhiepiscopesc, 1900, p. 667.

punctul de vedere al istoriei medicinei. De asemenea, nu știm și nu vom ști vreodată nici care este ponderea acestui grup față de totalul clienților particulari ai doctorului Stoia, nici cât de veche era relația cu acesta, lista înregistrându-i doar pe cei care aveau datorii în 1879. Chiar și pornind de la aceste minusuri inerente, o analiză a grupului de pacienți/clienți reprezintă un aport la cunoașterea dinamicii relației pacient – medic și a dimensiunii comerciale a practicii medicale private în Transilvania celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea.

Inventarul averii la deces, organizat pe active și pasive menționează active în valoare estimată de 13.511 fl. și 53 cr., și pasive în valoare de 2.997 fl. și 49 cr., dintre care 1.500 fl. zestrea ce urma a fi returnată văduvei, deci o diferență pozitivă în favoarea moștenitorilor copii de peste 10.500 fl., augmentată prin valorificarea activelor în general puțin peste sumele inițial evaluate. O parte consistentă a acestora (peste 3.800 fl.) era reprezentată de datoriile prezumtivilor pacienți. Restul era distribuit între proprietăți imobiliare în Blaj și Veștem, inventarul curent al gospodăriei (mobile, animale, produse agricole) și obiecte personale de mai mică sau mai mare valoare (bijuterii, arme, instrumentele medicale, cărți, acțiuni bancare, diverse monede și bancnote în varii valute). Cea mai mare parte a activelor era reprezentată însă de două asigurări de câte 2.000 fl. și de o datorie de 3.000 fl. a partenerului său de afaceri, Nicolae Rusanu din Sâncel¹²¹. Asigurările au fost încasate imediat după deces și 3.985 fl. 35 cr. au fost *elocați* Scaunului orfanel cu dobândă de 8%, dar după datoria lui Nicolae Rusanu nu s-a plătit niciodată dobândă și apare *stinsă* doar parțial (1.200 fl.) în 1881¹²², restul de 1.800 fl. nefiind plătit încă nici în 1891,¹²³ iar în 1898, când chestiunea ajunsese sub proces, Rusanu mai datora 168 florini¹²⁴.

Analiza documentelor contabile aferente averii în anul 1887 arată că, în timp, inventarul curent al gospodăriei a rămas partea cea mai stabilă, probabil deoarece continua să fie folosit de

¹²¹ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 71–73.

¹²² *Idem*, 87–88.

¹²³ *Idem*, 96.

¹²⁴ *Idem*, Manuscrise, 18399b.

văduvă și de copii. Au fost vândute doar monedele și bancnotele în varii valute, precum și o parte din animale și bucate. Au fost păstrate, alături de mobile și obiectele de uz comun, acțiunile bancare (generau un profit de 15 florini și 40 creițari anual) și bijuteriile lui N. Stoia: ceasul cu lanț de aur evaluat la 150 florini (50 fl. ceasul, 100 fl. lanțul). Fusede realizată în mare măsură și vânzarea cărților și instrumentelor medicale ale răposatului, rămânând cărți în valoare de 20 florini și 31 creițari (din 66,23 valoare estimată în 1879) și instrumente în valoare de 12 florini și 30 creițari (din 76,10 valoare estimată în 1879).¹²⁵ Baniii obținuți din asigurări și depuși la Scaunul orfanal (2.850 fl.) aduceau o dobândă anuală fluctuantă între 350–400 fl.

În ceea ce privește recuperarea datoriilor, care constituiau peste 50% din valoarea activelor la 1879, situația nu era la fel de bună. La moartea lui N. Stoia fuseseră înregistrați aproape 150 de debitori, cu sume cuprinse între 1,5 și 216 florini, în total peste 3.800 florini, cărora li se adăuga N. Rusanu cu 3.000 de florini. Tabelul de mai jos oferă o imagine a ritmului de recuperare a datoriilor, exclusiv a celei a lui Rusan, care am arătat anterior că a plătit o singură tranșă de 1.200 fl. în 1881. Se poate observa că în primul an de la deces s-a recuperat sub 20% din valoarea datoriei totale, ritmul ulterior fiind fluctuant, dar per ansamblu regresiv (nu avem date pentru anul 1883). Luând în calcul și datoria lui Rusanu, până în 1888, an după care nu s-a mai înregistrat nicio plată, fuseseră recuperați doar jumătate din banii datorati, rămânând în continuare un rest de peste 3.000 florini, o sumă consistentă pentru perioada respectivă¹²⁶.

¹²⁵ Idem, Acte personale, 91.

¹²⁶ În anul 1887 Ioan Slavici, avea un salariu anual de 2.000 fl. ca redactor-șef al *Tribunei* din Sibiu, iar Septimiu Albini, ca redactor responsabil, câștiga 700 fl. cu care, spunea el: *n-aș fi putut face față trebuințelor fără repetatele suplimente în haine, rufe și în bani, ce primeam de la părinți, cu deosebire cu prilejul diferitelor obligamente sociale și reprezentative, ca întruniri, serate, baluri, conferențe, etc. și a călătoriilor împreunate cu de acestea.* În aceeași redacție, Pompiliu Pipoș, căsătorit și cu trei copii, avea un salariu anual de 800 fl. Cf. Vlad Popovici, Răducu Rușeț, *File de memorialistică: Septimiu Albini, Amintiri de la Tribuna veche, în Chronos. Revistă de istorie*, VIII, 2010, 2 (15), p. 38–44. Link acces la 21.6.2017: <https://>

Anul	1879	1880	1881	1882	1884	1885	1886	1887	1888	1889–1892
Suma în florini, rotunjită	713	253	414	335	192	80	125	0	70	0
Numărul plătitorilor	38	21	16	17	5	1	3	0	1	0

În acest context, apare oarecum firească nemulțumirea văduvei Ana și a fiicei mai mari, Aurelia. Acestea atrăgeau atenția în 5 iunie 1888 asupra faptului că datoriile nu sunt recuperate, Aurelia nu își primise nici până atunci partea convenită de moștenire, deși era legal majoră din anul 1882, iar pasivele creșteau constant. Cele două femei cereau tutorelui (Ioan Micu Moldovan) să înceapă recuperarea datoriilor chiar și pe cale procesuală, să anunțe care dintre datornici sunt insolvabili și să îi șteargă din active, împreună cu tot inventarul curent al gospodăriei. Se mai cerea de asemenea vinderea bijuteriilor și a cărților¹²⁷.

Cererile, într-o oarecare măsură juste, vizau obținerea imediată de foloase și simplificarea masei moștenirii, însă se loveau de impedimentul legal că averea nu putea fi gestionată astfel decât dacă și I. Micu-Moldovan era de acord. Putem doar presupune că acesta din urmă a considerat că nu este în interesul celor doi copii tutelați să urmeze propunerile mamei și surorii lor mai mari (cum nici nu era, de altfel), dovadă că în 1891 sunt înregistrate în continuare inventarul gospodăriei, ultimele cărți, ceasul și lanțul de aur, împreună cu toți datornicii restanți¹²⁸. La fel de adevărat este că între 1887 și 1891 singurele venituri aduse de active au fost obținute prin vânzarea acțiunii de 100 fl. de la *Ungarisches Praemien-Anlehen*¹²⁹.

În ceea ce privește debitorii, după cum spuneam anterior, este greu de precizat cu exactitate care dintre cele aproape 150 de

www.academia.edu/370576/Memoriile_lui_Septimiu_Albinu_despre_ziarul_Tribuna_1886_?auto=download.

¹²⁷ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 92.

¹²⁸ Idem, 96.

¹²⁹ Idem, 94.

persoane erau pacienți și care simpli datornici. Cele două indicii care pot ajuta în acest sens sunt valoarea datoriei și localitatea de origine. În foarte puține cazuri respectivele persoane sunt nume cunoscute, cel mai probabil pacienți. În categoria acestora din urmă intră Corneliu Tobias, înalt funcționar comitatens în Sibiu cu 25 fl. și Alexandru Roman, fost coleg cu N. Stoia, profesor universitar la Budapesta și membru al parlamentului, probabil cu 40 fl. (datoria sa este înregistrată în comun cu a unui alt debitor, Kecskes din Blaj). Majoritatea datoriilor sunt sub 50 de fl., ceea ce nu înseamnă neapărat că respectivii sunt și pacienți. N. Stoia avea obiceiul de a împrumuta sau intermedia transmiterea de sume de bani, după cum reiese și din corespondență¹³⁰. Dacă însă coroborăm valoarea mică a datoriei cu existența unor nuclee geografice bine circumscrise, atunci probabilitatea ca respectivii să fie pacienți și nu simpli debitori crește.

Conform contractului, Dr. N. Stoia trebuia să presteze gratuit servicii medicale pentru personalul Mitropoliei Greco-Catolice, inclusiv servitorii, și pentru studenții gimnaziului și seminarului din Blaj. În afară de aceasta, era liber să se deplaseze oriunde în Transilvania și să exercite libera practică medicală în folos privat¹³¹. Pentru perioada 1860–1879 s-au păstrat foarte puține informații despre pacienții săi, în general sumare mențiuni epistolare atunci când i se solicitau tratamente prin corespondență (pe care de altfel nu le agrea)¹³². Lista datornicilor evidențiază persoane din 25 de localități care îi datorau varii sume de bani, însă două treimi dintre acestea erau concentrate în doar patru localități: Blaj (36), Cergău (31), Iclod (20) și Tiur (11). Alte localități prezente în listă sunt: Cluj, Rășinari, Sânmiclăuș, Spini, Sâncel, Sibiu, Ciufud, Micăsasa, Petrisat, Veștem și Veza (2–5 persoane) și Aiud, Câmpeni, Dâmbău, Galați, Glogovăț, Husasău, Pesta, Roșia, Spătac, Ungurei (câte o persoană). Putem presupune că marea majoritate a datornicilor din Blaj, Cergău, Iclod

¹³⁰ Idem, Corespondență, 15986, f. 1.

¹³¹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 2449/1871, f. 3.

¹³² SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 13918, f. 1; SJABAN, FPIMM, dosar 14/1860, f. 1–2.

și Tiur îi fuseseră pacienți, cu atât mai mult cu cât analiza onomastică indică, în zona rurală, prezența mai multor membri ai aceluiași familii, mai ales în Iclod și Cergău.

Toate aceste localități fie se află în proximitatea geografică a Blajului, fie, mai rar, sunt legate de parcursul biografic și profesional al Dr.-ului Stoia (Veștem, Rășinari, Sibiu, Câmpeni, Roșia). Cazurile persoanelor locuind în Cluj, Pesta, Sibiu sau Aiud reprezintă excepții absolute. Din punct de vedere confesional, majoritatea debitorilor erau, probabil, greco-catolici, căci veneau din localități aproape compact greco-catolice. Circa 15% dintre ei (24) erau germani și maghiari. Distribuția rețelei de clienți spune ceva și despre prestigiul profesional: pare să fi fost un medic căutat pe plan local/zonal, dar a cărui arie de atragere a clientelei nu a depășit, în majoritatea cazurilor, limitele proximității geografice imediate – 96% din posibili pacienți locuiau în apropierea centrelor în care și-a exercitat profesia –, fapt ce a determinat și configurația confesională a grupului.

Sumarul bilanț al averii la deces, avatarurile gestionării sale și configurația corpului debitorilor și pacienților medicului Dr. N. Stoia (atât cât poate fi ea reconstituită din sursa utilizată) îndeamnă la câteva considerații privind condiția celor ce exercitau profesiuni liberale, și în particular a medicilor, în Transilvania celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Documentul analizat dezvăluie un model de generare a veniturilor specific clasei de mijloc și în particular practicanților profesiilor liberale. Aceștia, chiar și în cazul în care reușeau să creeze un flux financiar constant și consistent prin practicarea profesiei, rămâneau limitați în acumulările lor financiare de capacitatea de plată și onestitatea clienților, precum și de hazardul specific micilor investiții economice. Mai problematic era faptul că generatorul financiar fiind constituit de exercitarea personală a unei profesii care presupunea un grad ridicat de pregătire, situația economică a urmașilor, în cazul unui deces prematur, era puternic afectată negativ. N. Stoia resimțea și el acest lucru, atunci când îi scria lui I. Micu-Moldovan, într-una dintre ultimele sale corespondențe: *La o viață mai îndelungată nu este sperare, dară nici mare lipsă n-am*

de o atare, căci viață ca a mea nu se plătește a o cere omul de la Dzeu să fie lungă. Necazul meu este singur că, murind de grabă, la copii nu aş putea lăsa atâta materie de trăit ca să poată ieși deasupra apei, adică ca să fie aşezați – dară asemenea copii fac majoritatea în numărul copiilor în lume¹³³.

Dr. N. Stoia a fost, în acest sens, un caz fericit, deoarece nu a trăit doar din libera practică, s-a bucurat de un oarecare prestigiu personal și a ocupat constant poziții de medic echivalente unui statut funcționăresc, ceea ce i-a permis cu siguranță să obțină venituri mai consistente decât o bună parte din colegii săi. Nici el nu a reușit însă să lase urmașilor decât acumulări al căror echivalent economic era mai scăzut decât prestigiul social asimilabil funcției sale și poziției familiei înainte de dispariția sa.

Majoritatea masei succesoriale era, de fapt, constituită din debite, fie ale societăților de asigurare, fie ale diferiților particulari. Polițele de asigurare implicaseră însă plata ratelor periodice – deci o investiție anterioară constantă, iar o bună parte din restul datoriilor (care se ridicau la 50% din active) s-au dovedit a fi insolubile. Cea mai grea pierdere a fost datoria lui N. Rusanu, ridicată la un sfert din totalul masei succesoriale, din care s-a recuperat doar 40%. Aceasta apare menționată în scrisori mai vechi, întârzierea foarte mare a plății și lipsa dobânzilor indicând dificultățile financiare ale debitorului – probabil și motivul pentru care I. Micu Moldovan a ales să nu deschidă o acțiune în instanță. Celelalte datorii implicau sume modice, a căror recuperare, după cum am văzut, s-a dovedit a fi lentă și nefructuoasă. Unele datorii au fost recuperate doar parțial, nu întotdeauna cu dobândă. Practic, după decesul lui Nicolae Stoia, activele care continuau să genereze profit real pentru urmași erau puține la număr, iar sumele obținute rămâneau modice. Până în 1886 s-au mai recuperat câteva sute de florini pe an (inclusiv dobânzile) din active, apropiindu-se de salariul lui N. Stoia ca medic arhidiecezan, dar considerabil mai puțin decât câștigurile care *incurgeau* în timpul vieții, dacă luăm în considerare și practica privată,

¹³³ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15987, f. 1.

despre ale cărei venituri, necontabilizate în vreun fel, ne oferă o idee valoarea datoriilor.

Dr. Nicolae Stoia nu a fost o personalitate proeminentă în rândul românilor transilvăneni. A fost, pentru un timp, o figură publică, amintirea sa estompându-se însă repede după moarte. Dacă prietenul său I. Micu Moldovan nu ar fi păstrat cu grijă cele câteva zeci de acte referitoare la el în imensa sa arhivă, astăzi nu am fi avut aproape nici o informație despre medicul comunei Rășinari, al orașului Abrud și ulterior al Mitropoliei din Blaj. Puținul pe care îl cunoaștem ne permite să-i realizăm o schiță biografică, în nici un caz un portret. Scrisorile sale lasă să se întrevadă un spirit dedicat muncii, datoriei impuse de profesie și națiunii sale. Fără a ieși în evidență, Dr. Nicolae Stoia a făcut pentru conașionalii săi tot ceea ce un om, în situația sa, putea să facă. Nu a recurs la sacrificii deosebite, nu a pus politica națională în fața vieții personale, a încercat să își facă meseria în mod onest și să câștige suplimentar din „întreprinderi” economice mai degrabă decât din praxă intensivă. Altruismul, bunul simț și o puternică doză de stoicism răzbat din rândurile scrise prietenului său, atât în tinerețe la 25–30 de ani, cât și în pragul morții, cu puțin înainte de a împlini 50.

Oamenii precum Dr. Stoia sunt cei care au ridicat națiunea română din Ardeal, prin muncă mai mult decât prin sacrificiu, prin constanță mai mult decât prin exaltare și poate că biografiile lor ar trebui să fie la fel de intens frecventate de istorici (atât cât sursele permit) ca și biografiile liderilor naționali sau ale personalităților din varii domenii. Avem nevoie de astfel de biografii pentru a înțelege clasa de mijloc românească din Transilvania, pentru a pătrunde în cotidianul existenței ei și pentru a-i putea explica astfel evoluția.

Dr Nicolae Stoia (1830–1879) *– a biographical study*

.....

Very few Romanian physicians and doctors from 19th century Transylvania captured the historiography's attention purely due to their scientific activity – the best-known such names being those of Ioan Piuariu Molnar,¹ Vasilie Popp,²

¹ During the interwar period, historians such as Ioan Lupaş, Valeriu L. Bologa, Andrei Veress, Pavel Berariu contributed to the popularisation of I. Piuariu Molnar's biography through a number of studies published in scientific journals: *Clujul Medical, Transilvania, Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*. Worth mentioning are the following titles: Ioan Lupaş, *Câteva date biografice relative la Doctorul Ioan Molnar Piuariu din Sadu (1749–1815)* [Some Biographical Information regarding Dr Ioan Molnar Piuariu from Sadu (1749–1815)], in *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, I (1921–1922), p. 342; Valeriu L. Bologa, *Ioan Molnar Piuariu, primul medic titrat român ca autor medical (Contribuții la biografia începuturilor medicinei savante românești)* [Ioan Molnar Piuariu, The First Titled Romanian Physician, as Medical Author (Contribution to the Biography of the Beginnings of the Romanian scientific medicine)], Cluj, Tipografia Națională, 1924 offprint from *Clujul Medical*, V (1924), no. 5–6; Idem, *Date nouă despre Ioan Molnar Piuariu, ca medic și ca autor medical. Tatăl medicinei savante românești* [New Information about Ioan Molnar Piuariu, as Physician and Medical Author. The Father of the Romanian Scientific Medicine], Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1926, offprint from *Transilvania*, LVII (1926), no. 2, p. 73–78; Pavel Berariu, *Ioan Piuariu Molnar (1749–1815). Studiu economic* [Ioan Piuariu Molnar (1749–1815) – An Economic study], Cluj, Tipografia Victoria, 1939. Also recommended, a more recent work: Mircea Popa, *Ioan Molnar Piuariu*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.

² Ioan Muşlea, *Viața și opera doctorului Vasilie Popp* [The Life and Work of Doctor Vasilie Popp], in *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, V (1928–1930), p. 85–157; Idem, *Doctorul Vasile Pop (1789–1842). La centenarul morții sale* [Doctor Vasile Pop (1789–1842) – The Centennial Anniversary of his Death], Sibiu, Tipografia Dacia Traiană, 1942, offprint from *Transilvania*, LXXIII (1942), no.

and Victor Babeș.³ Several other medical professionals became well known, but they attracted the interest of historians particularly in the light of their political activity – Pavel Vasici,⁴ Aurel C. Popovici,⁵ Alexandru Vaida-Voevod,⁶ or, as it was the case of Iuliu Traian Mera,⁷ because of an untimely death. Likewise, the military physician Bucur Ilarie Mitrea from Rășinari, whose generous donations contributed to the creation of the collections

6, p. 431–441; Pompiliu Teodor, *Cinci scrisori ale doctorului Vasilie Popp* [Five Letters of Doctor Vasilie Popp], in *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca*, XIII (1970), p. 82–95.

³ The bibliography regarding the life and activity of Doctor Victor Babeș is particularly vast, but it is formed in its great majority from studies of reduced size. From the better-known titles we mention the following: ***, *Bibliografia lucrărilor lui Victor Babeș* [The Bibliography of Victor Babeș' Works], Bucharest, Editura Academiei Republicii Populare România, 1954; Mircea Babeș, *V. Babeș (1854–1926)*, Bucharest, Editura Tineretului, 1961; Mircea Popescu, *Neînvingutul Victor Babeș* [The Unbeatable Victor Babeș], Bucharest, Editura Ion Creangă, 1981; Mihai Negru Basarab, *Pe urmele lui Victor Babeș* [Following the Footsteps of Victor Babeș], Bucharest, Editura Sport-Turism, 1988.

⁴ Grigore Ploesteanu, *Pavel Vasici: viața și opera* [Pavel Vasici: Life and Work], Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2008.

⁵ Vasile Crișan, *Aurel C. Popovici (1863–1917)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2008.

⁶ Liviu Maior, *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles (însemnări, memorii, scrisori)* [Alexandru Vaida-Voevod in between Belvedere and Versailles], Cluj-Napoca, Editura Sincron, 1993; Mihai Racovițan, *Alexandru Vaida Voevod între Memorandum și Trianon (1892–1920)* [Alexandru Vaida-Voevod in between the Memorandum and Trianon], Sibiu, Editura Tribuna, 2000; ***, *Dr. Alexandru Vaida Voevod. Corespondență 1918–1919* [Doctor Alexandru Vaida-Voevod – Correspondence: 1918–1919], ed. by Horia Salcă, Florin Salvan, Brașov, Editura Transilvania Express, 2001; Florin Salvan, Horia Salcă, *Dr. Alexandru Vaida Voevod, europeanul (1871–1920)* [Doctor Alexandru Vaida-Voevod – the European, 1871–1920], Brașov, Editura Transilvania Express, 2002; Liviu Maior, *Modernizarea politicii. Grupul Vaida din mișcarea națională la începutul secolului al XX-lea* [The Modernisation of Politics – The Vaida Group of the National Movement in the Beginning of the 20th Century], in vol. ***, *Biserica. Societate. Identitate. In Honorem Nicolae Boșcan*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 315–324; Idem, *Alexandru Vaida Voevod: putere și defăimare* [Alexandru Vaida-Voevod: power and defamation], Bucharest, Editura RAO, 2010, 187 p.

⁷ Radu Homescu, *Iuliu Traian Mera (1861–1909)*, in *Țiridava*, IX (1978), p. 443–461.

presented in the National Museum of Natural History “Grigore Antipa”, represents a special case.⁸

Besides the aforementioned names, the Romanian physicians and doctors from modern times Transylvania did not become the object of any special attention, thus detailed biographical information is lacking for the vast majority of them.⁹ The only notable exception from this disinterest is Marin Florea’s book dedicated to the medical professionals who got involved in the Great Union of 1918. The informational richness of this volume remains unmatched to this date.¹⁰ Moreover, several prosopographical works focusing on the higher education institutions from the Habsburg Monarchy offer an important foundation of research, as they contain indexes of the students enrolled in the Universities from Cluj/Kolozsvár, Budapest, and Vienna.¹¹ Nonetheless,

⁸ M. Andrei, Alexandru Marinescu, *Ilarie Mitrea 1842–1904, medic, călător și explorator român* [Romanian physician, traveller and explorer], Bucharest, Editura Muzeului de Istorie Naturală Grigore Antipa, 1980; Vasile Crișan, *Doi medici români în Mexic* [Two Romanian Physicians in Mexico], in *Transilvania*, XXXVI (2007), no. 11–12, p. 129–136; Nicolae Balint, *Ilarie Mitrea – a român cu un destin excepțional: călător pe trei continente* [Ilarie Mitrea – a Romanian with an Exceptional Destiny, Traveler on Three Continents], in *Historia*, VII (2007), no. 72, p. 12–14.

⁹ A series of portraits dedicated to lesser known physicians: Valeriu L. Bologa, *Contribuțiunii la istoria medicinei din Ardeal. Patru veacuri de medicină în Ardeal. Întâii medici români și întâiele tipărituri medicale românești în Ardeal. Oameni și fapte din trecutul medical al Brașovului* [Contributions to the History of Medicine in Transylvania – Four Centuries of Medicine in Transylvania, the First Romanian Physicians and the First Published Romanian Works in Transylvania, People and Facts from the Medical Past of Brașov], Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul, 1927, p. 20–40, 67–75.

¹⁰ Florea Marin, *Medicii și Marea Unire* [Physicians and the Great Union], Târgu Mureș, Editura Tipomur, 1993.

¹¹ In particular Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Kolozsvár/Cluj and the Students of the Medical Faculty (1872–1918)*, Budapest – Cluj-Napoca, Central European University, 2004. Also see: Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modern* [The History of the Development of the Romanian Intellectual Elites in Transylvania and Banat during the Modern Era], Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000; Szögi László, Kiss József Mihály, *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1849–1867. Ungarländische Studenten an den Universitäten und Hochschulen in*

these historical works cannot compensate the general disinterest manifested by medical historians, vis-à-vis the mentioned geographical area and historical period.

In this context, our research aims at contributing to the catalogue of portraits of the less known Romanian doctors and physicians from Transylvania through the biography of Dr Nicolae Stoia. Popular within the Romanian society from mid-19th century Transylvania, Stoia was physician for the township of Rășinari, for the town of Abrud, and eventually for the Greek Catholic Metropolitan of Blaj. He took part in various commercial and political-national activities, before his sudden death at a relatively young age. Unfortunately, the physician left behind few traces of his existence. Most likely, Stoia's own habits were responsible for this outcome – this becoming evident from the following lines sent to a friend, Constantin Bene: *“My brother! Please don't think poorly of me for not receiving any reply to the letter you addressed me. I do not keep the letters I receive and I destroy them quite immediately – this is why I did not reply to you, I destroyed your letter as soon as I read it and I simply forgot to answer afterwards. Do not think that you are not important in my heart.”*¹²

Thus, the vast majority of the unpublished sources we used are the letters sent by N. Stoia to various friends and colleagues, as well as the testamentary acts edited in the aftermath of his death. The references about Stoia in the medical literature are rare and, when such references exist, they are mere enumerations of the physician's participation in different events or associations. Moreover, no mentioning of N. Stoia exists in the well-known monograph of Rășinari, written by V. Păcală.¹³ In consequence, similarly to the biographical attempts which preceded the editing

Wien 1849–1867, Budapest, ELTE Levéltára, 2003; Szabó Miklós, Simon Zsolt, Szögi László, *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919 között* [Students from Transylvania Studying Abroad], I-II, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2014.

¹² Cluj County Service of the National Archives (CJCSNA), Personal Fund – Ioan Micu Moldovan (PFIMM), Correspondence, 15979, f. 2.

¹³ Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinariu* [The Monograph of Rășinari Township], Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1915, p. 351–355.

of this volume, the portrait outlined here represents only a sketch of his life. Our hope is that, in time, through the discovery of new sources, this sketch would expand accordingly.

N. Stoia was born on the 15th of October 1830, in the village of Veștem, by then part of the southern Transylvanian military border – 6th company of the 1st Romanian Border Regiment (no. 16).¹⁴ His exact date of birth was provided by his student papers at the University of Vienna, as the Greek Catholic parish registers of Veștem have been preserved only from 1851.¹⁵ Earlier registries must have existed, but were most probably destroyed during the 1848/49 Revolution, thus much information about the written memory of the community being lost. Our knowledge regarding Stoia's family is also scarce and fragmentary. To begin with, according to school registries from 1851, the physician's father was named Ieremia and was a peasant (*econom*). Most likely, Ieremia Stoia passed away in 1850, or 1851, since Nicolae Stoia was registered as '*orphaned*' in the school registries of the following term.¹⁶ In 1853, in the University enrolment registry, the occupation of the father was filled in as the occupation of Stoia's guardian – priest from Sibiu.¹⁷ His guardian was Antoniu Veștemean – future canon in Blaj, originating from the same village as his pupil and, at that moment in time, being the Greek Catholic archpriest of Sibiu; moreover, he was also a widower and the father of three children.¹⁸ The gratitude for Veștemean's guardianship might be one of the reasons why, in 1866, Nicolae Stoia – at that

¹⁴ Archiv der Universität Wien (AUW), Med. 12.1 fol. 242r. All the data from the Archive of the University of Vienna has been made available by this institution's personnel, through electronic mail service, for which we once again express our gratitude; *Familia*, XV (1879), no. 33, 3/15 May, p. 224; *Observatoriul*, II (1879), no. 35, 2/14 May, p. 141.

¹⁵ Cf. Sibiu County Service of the National Archives, Collection of Civil Registration Registers, inv. no. 378.

¹⁶ CJSNA, Fund – Central Library from Blaj (FCLB), Reg. 149, f. 6, 25.

¹⁷ Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1849–1867*, p. 96; Szabó M., Simon Zs., Szögi L., *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919*, I, p. 340.

¹⁸ AUW, Med. Studienkataloge 1853/54–1858; Nicolae Togan, *Istoria protopopiatului greco-catolic al Sibiului* [The History of the Greek Catholic Deanery of

time physician in Rășinari – donated 5 Gulden for the construction of the Greek Catholic parochial house from Sibiu.¹⁹ Stoia's obituary also mentions the existence of a sister, Maria, who was married to Bucur Dăncășiu, from Rășinari.²⁰

Our data regarding Nicolae Stoia's primary and secondary education is incomplete. He must have attended primary school in his village, thereafter moving to Sibiu – where he most probably followed the courses of the state-funded Catholic Gymnasium.²¹ It is known with certainty that he graduated the 6th, 7th and 8th grades of the Upper Gymnasium in Blaj.²² It was there that Stoia met and befriended some of his future correspondents: Ioan Micu Moldovan, Constantin Bene, Matei Nicola, and Ioan Maniu. Unfortunately, the correspondence with most of these men is lost, information about the epistolary exchanges existing only in other letters. Nonetheless, it is evident that the friendships

Sibiu], ed. by Bianca Magdău, Petru Magdău, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2010, p. 118–124.

¹⁹ Idem, p. 137.

²⁰ *Familia*, XV (1879), no. 33, 3/15 May, p. 224. Information about the Dăncășiu family and Bucur Dăncășiu, some of which most probably incorrect and subjected to the historical mythologizing of the family, can be found at the following link. Until historiographical validation, they should be treated with great precaution: <http://www.formula-as.ro/2005/650/societate-37/satul-cu-tramvai-si-cu-ingeri-5690> accessed on 27.11.2017.

²¹ CJCSNA, FCLB, Reg. 149, f. 6.

²² Idem, Reg. 149, f. 6, 25; Reg. 150, f. 10, 34, 62. Synthetic and useful presentations of the environment of the schools from Blaj: Iacob Mârza, *Școală și națiune. Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale* [School and Nation. The Schools from Blaj in the Era of National Awakening], Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, p. 58–193; Nicolae Brânzeu, *Istoria Școalelor din Blaj. Studiu Istoric – Mihai Eminescu* [The History of the Schools from Blaj. Historical Study – Mihai Eminescu], ed. by Ioan Popa, addenda by Ioan Buzăși, Blaj, Editura Astra, 2000; Cornel Sigmirean, *Intellectualitatea ecleziastică. Preoții Blajului (1806–1948)* [The Ecclesiastical Intellectuality. The priests from Blaj], Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior” din Târgu Mureș, 2007, p. 64–85; Daniela Mârza, *Învățământ românesc în Transilvania. Școlile Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX* [The Romanian Education in Transylvania. The Archdiocese Schools from Alba Iulia and Făgăraș at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century], Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, p. 147–182.

formed during the gymnasium and university years helped Stoia develop social relations with many members of his generation and integrate, to a great extent, in the Romanian political milieu of the 1860s–1870s. In the correspondence with his colleagues, N. Stoia also mentioned several of his former teachers and sent them his regards – Mihail Elekes, Ioan Russu and Iosif Tarța.²³ It is also known that the grades received by Stoia were very good. Thus, during the school years 1850/51 (6th grade) and 1851/52 (7th grade) he was awarded, on both terms: ‘First’ for *Moral Behaviour*, ‘Good’ for *Diligence and Attention*, and ‘First with Praises’ (*prima cum eminentia*) for all the other subjects. During the following school year, 1852/53 (8th grade), Stoia’s grades remained the same, exception making the grade from Diligence, where he received ‘Commendable’.²⁴

Throughout his life, Dr N. Stoia maintained pleasant memories about the school he attended in Blaj and about the company of his colleagues. Thus, he corresponded with several of them for a long time, periodically sending his regards and good wishes, and even extended these greetings to some of his former landlords in Blaj. When invited, Stoia accepted to return to Blaj as physician of the Archdiocese. Another argument which outlines this strong emotional connection Stoia formed with Blaj in the three years he studied there is a letter addressed to his good friend Ioan Micu Moldovan, on December 2nd, 1867. In this letter filled with indignation, N. Stoia called a man from Mediaș (by then civil servant in Blaj) ‘a pig of a man’, because that man, who brought his children at a school in Sibiu, expressed a very negative attitude towards the educational institutions from Blaj.²⁵

Nicolae Stoia graduated the Greek Catholic Gymnasium from Blaj at 23 years old. The Revolution certainly delayed his education track, but the financial problems of his family must have also contributed to the age gap between him and his colleagues. After

²³ CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 15979, f. 1–2.

²⁴ Idem, FCLB, Reg. 150, f. 10, 34, 62.

²⁵ Alba County Service of the National Archives (ABCSNA), Personal Fund – Ioan Micu Moldovan (PFIMM), file 45/1867, f. 1.

the instauration of neo-absolutism, like many other Romanian young men, Stoia placed his hopes in the higher education, striving to complete his studies in order to accede to a good position in the Austrian bureaucracy. The letters he sent to I. Micu Moldovan in their youth contain many references to the financial struggles faced by most Romanian students of those times. Moreover, Stoia's letters mention the difficulty of choosing the proper career: *"I know that many feel sorry they did not choose to remain in Theology [n.a. probably the Theology Institute from Blaj], seeing that after graduating they still need to gain 2–3 years of experience before reaching a salary of 250–300 Gulden, with which a Romanian is usually happy to live an entire life. As for me, my friend, I would rather choose Theology than Law [n.a. probably the Law Academy from Sibiu], because as a priest you struggle [n.t. financially] but you are well rested, while an official often needs to work hungry, and even to work by the hour."* In this context, Stoia advised his friend, I. Micu Moldovan, not to put his hopes in sharing the allowance his colleague Olteanu received from an uncle, as that allowance was of 20 Gulden a month, and a student living a modest life needed at least 25 Gulden a month.²⁶

At the time he was writing those words, on the 8th of February, 1853, N. Stoia was still in Sibiu, but he began attending university courses in Vienna during the autumn of the same year. He continued his university studies until 1858.²⁷ The Viennese medical school had a great reputation and was the attraction point of many central-European students who wanted to complete their studies in the art of Hippocrates. Among Stoia's famous professor were the anatomists Karl von Rokitansky and Joseph Hyrtl, the internist Joseph Škoda, the dermatologist Ferdinand Hebra, the physiologist Ernst Brucke, the obstetrician Ignacz Semmelweis and many other well-known medical names of the era.²⁸

The earliest letter known from Stoia's Viennese years was sent

²⁶ CJCNSA, PFIMM, Correspondence, 15978.

²⁷ AUW, Med. Studienkataloge 1853/54–1858; Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1849–1867*, p. 96; Szabó M., Simon Zs., Szögi L., *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919*, I, p. 340.

²⁸ C. Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești*, p. 151.

to Simion Bărnuțiu, whom Stoia had met during his time in Sibiu, or during the Revolution. In this letter – as it was the case with many other letters sent from Vienna – N. Stoia described the financial problems he faced. Moreover, he offered information regarding the preferential distribution of scholarships designated for Romanian nationals towards the sons of the representatives of the ecclesiastical elites and confessed the personal frustrations generated by the cultural differences between him and the students originating from other regions of the Monarchy. Despite benefiting for at least one year from a scholarship from the ‘S. Ramontzai Foundation’,²⁹ N. Stoia’s money allowance imposed a very frugal lifestyle with no possibilities of additional expenditures. He complained about his inability to speak French and Italian, his lack of musical skills, and being unaccustomed to other ‘*beautiful things*’ which facilitated the integration and networking in the Viennese student community. Due to his extremely busy university programme, which permitted only two free hours a week, Stoia had no possibility of studying foreign languages on his own, and the lack of money meant he could not hire a tutor to help him either.³⁰

The letters written by Stoia also demonstrate that, besides an inherent cultural shock, there was a whole complex of factors which caused the difference between a busy student life, focused on vigorous networking, on continual personal development, and on the gain of all individual, social, and professional advantages offered by the Imperial capital, and a quiet student life centred exclusively on studying, which indeed could lead to a respectable career, but offered no special prospects of socialising as the lack of time and material resources imposed a neglect of all leisure activities and of some of the intellectual ones. It is

²⁹ Alexandru Bucur, *Oameni importanți ai Veștemului (XL). Nicolae Stoia*, în *Rapsodia. Revistă de cultură patronată de Cercul Militar Sibiu*, XIII (2016), nr. 139, p. 34–35 (<http://artforall.ro/uploads/RAPSODIA139R.pdf> la 18.11.2017). Further references to primary or secondary sources lacking entirely, it remains unclear where did the author take the information from.

³⁰ CJCSNA, FCLB, file 194, f. 11; AUW, Med. Studienkataloge 1853/54–1858

evident that N. Stoia had to lead the second type of lifestyle while a student in Vienna. After graduating, Stoia worked in various Viennese hospitals, in the hope of reaching the position of secondary physician in “Allgemeines Krankenhaus der Stadt Wien” (General Hospital of Vienna) – a title which, according to Stoia’s own words, “*was respected in the Austrian Monarchy, by doctors and bureaucrats alike*”.³¹

It appears that Stoia opted for a medical degree due to more than just the cold and rational calculation of the prospects of building a successful career. Stoia’s empirical knowledge in the field was noticeable even before his arrival in Vienna, and so was his belief that by studying medicine he could help his friends and his people: “*I do not know a man more lost in this world than the man who forgot what he once was and desires to show himself as something he is not. I hope you will never reach that state of mind and need me, but even if you do, be assured that I would not avoid you even if you were senile, poorly or etc. We spoke many times before about those people who forgot they used to wear ‘opinci’ [n.t. Romanian traditional peasant shoes].*”³²

As he progressed in his medical studies, N. Stoia was contacted by I. Micu Moldovan – and maybe other friends as well – in order to diagnose and treat patients through correspondence. It is commendable how, in his reply, Stoia began with the affirmation that all his opinions were relative, considering the fact that he could not see the patient in person. The awareness of his own limitations brings into evidence some of Stoia’s personality traits: his honesty and realism, couple with a significant dose of decency. The case he had to treat by correspondence was one of debility caused by a lengthy convalescence. Thus, Stoia was not quick in recommending a medicated treatment; he advised instead some measures of mental and physiological hygiene meant to comfort the patient, to separate him from the environment in which the sickness evolved, and to create all the premises of recovery in which the forces of the organism were allowed to prevail without being enhanced by medications:

³¹ Idem, PFIMM, Correspondence, 15980, f. 1–2.

³² Idem, 15979, f. 2.

“I thus begin the history in the case of the young man; hear my opinion. But in order to give you a real opinion, I should have visited the family of the young man, as the art of my science asks me to. Great grief! I cannot do it, so my prognosis will be only probable. Firstly, you need to calm the soul of the sick one, he needs to be kept occupied with other things, not to be left to dwell in himself, he needs to be pleasantly distracted, a distraction which you do not and cannot have there; this man should not preoccupy himself with his health state, this aftermath of the illness [n.t. the prolonged convalescence] happened because he, who lacks medical knowledge, cannot judge the future of his health without making false imaginations – which then pray on his soul and mind, thus hurting the organism and consuming it little by little. Secondly, he needs good nutrition, meals made out of fresh meat, eggs – these should be served uncooked, or slightly boiled, because then he does not need to chew a lot. Thirdly, he needs a healthy environment, he needs to be cleaned and so need to be his bedding sheets, and the temperature of the room needs to be medium. As for his genitalia, their washing needs to be done with room temperature water, not cold, not warm, as both of them cause irritation. In the evening, around 8:30 he needs to dine before sleeping, he needs to drink very little, and the spirits are prohibited in this case. The sleeping needs to be done on one side or on the other, on his back he should sleep as little as possible.”³³

It is only after this lengthy description that Stoia recommended the ingredients of a tea infusion meant to increase the appetite and attached a medical receipt, which is unfortunately missing.

Stoia’s interest in the case continued for a while and, four months after this initial letter, he admonished I. Micu Moldovan for not offering him any new information regarding the young man’s evolution which, as physician, he wanted to supervise. In the same letter, N. Stoia confessed that his own health deteriorated and he was thus incapacitated from continuing his medical practice. His great regret was not as much for himself, as it was for his current and future patients, who were voided of the medical care their physician could offer:

“What upsets me the most is that I cannot regain the powers I had before, I feel very somnolent, my head is quite often dismayed, and this puts me

³³ ABCSNA, PFIMM, file 14/1860, f. 1–2.

without reason in a melancholic state which lasts for a day or two. I am not that upset for my body, which in itself is not that important. Were it to decompose it would cause no great sorrow, because it is just a body like everyone else's body, but I am upset that I worked so hard in the field of science and did not live at all for myself or for the public, and now, when I could finally start living both for myself and the others, such a curse hit me and ruined all my plans. A person who did nothing for humanity, a person who did not serve humanity in any way, is a person who, in my opinion, lived a life of animals; this is what I do not want to become, because I would be terribly miserable, particularly in those final hours, hours when the man puts together the arithmetic of his life."³⁴

Furthermore, as a proof of altruism, but also as a reflection of his own condition of orphan, N. Stoia confessed to I. Micu Moldovan that he would have wanted to have a higher salary in order to help some Romanian students in need: *"If only the devil would give me some more money, at least enough so I could ensure the life of two-three unfortunate students, then on my deathbed, those money would take me out of the condition of animal... But the devil gives me nothing and I see that God's purpose is to take even the little that I have; this is how things work in this world, the devil can we do?"*³⁵

His sickness, as well as his excessive work in the Viennese hospitals – work which was necessary not only to improve his professional abilities, but also to insure his daily life – prevented N. Stoia from sitting some of his exams prior to the summer of 1860. Nonetheless, Stoia expresses his optimism in the possibility of obtaining a diploma by July 1861: *"coming to you I will bring a diploma, but also an organism completely ruined"*.³⁶

The young physician sat his final exams (*Rigorosen*) for the title of Doctor of Medicine on the 4th of January (*bene*) respectively on the 2nd of August 1859 (*sufficienter*).³⁷ He graduated on the 5th of August 1859.³⁸ The following year, he sat the exams for Doctor of Surgery on the 26th of April (*sufficienter*), respectively on the 19th

³⁴ CJSNA, PFIMM, Correspondence, 15980, f. 1.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Idem, f. 2.

³⁷ AUW, Med. 12.1 fol. 242r.

³⁸ Idem, Med. Promotionsprotokoll M 33.3 no. 685.

of May (*sufficenter*) 1860.³⁹ We do not know the date of his return to Transylvania, as the existing correspondence is fragmentary and contains a gap of seven years, in between 1860–1867. Unfortunately, the information about N. Stoia's activity in these seven years is limited and dispersed. Nonetheless, we have a series of hints that prompted us to conclude that he remained connected to the political realities of Transylvania and affiliated himself with the Romanian national movement, which escalated in those years, fuelled by the illusions and hopes of the liberal era.⁴⁰

Thus, in between the 1st/13th – 4th/15th of January 1861, we find '*Dr Stoia*' among the delegates who attended the Romanian National Conference from Sibiu.⁴¹ In the autumn of 1861, he became one of the founding members of ASTRA – the Literary and Cultural Association of the Romanian People.⁴²

Two years later, on the 8th/20th of April 1863, Stoia did not take part in the National Congress. The reason behind this remains unknown, particularly as his name does not appear mentioned at all, not even on the reserve list.⁴³ Unfortunately, the lack of biographical information does not permit any speculations on

³⁹ *Idem*, *Med.* 12.1 fol. 242r.

⁴⁰ In order to understand the liberal period (1860–1867) in Transylvania see: Simion Retegan, *Dieta românească a Transilvaniei (1863–1864)* [The Romanian Diet of Transylvania (1863–1864)], Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979; *Idem*, *Reconstrucția politică a Transilvaniei în anii 1861–1863* [The political Reconstruction of Transylvania (1861–1863)], Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2004.

⁴¹ ***, *Protocolulu ședințelor conferinței naționale românești ținute din 1/13 până în 4/16 Ianuarie 1861 la Sibiu sub președinția a doi Arhiepiscopii românești din Transilvania cu acuzele sale și cu unu comentariu* [The Protocols of the Meetings of the National Romanian Conference from 1/13 to 4/16 January 1861 in Sibiu, under the Chairmanship of two Romanian Arch-hierarchs from Transylvania], Brașov, Editoru G. Bariș, Provăzetori Römer & Kamner, 1861, p. 56.

⁴² ***, *Acte privitoare la urdirea și înființarea Asociațiunei Transilvane pentru literatur'a romana și cultur'a poporului romanu date în tipariu de insasi Asociațiunea* [Documents regarding the creation and organisation of the Literary and Cultural Association of the Romanian People printed by the Association itself], Sibiu, Tipografi'a Diceasana, 1862, p. 58.

⁴³ ***, *Protocolulu Congresului natiunei romane din Ardealu, ce s'au ținutu în Sabiiu la 20/8 Prieru 1863* [The Protocol of the Congress of the Romanian Nationals

this subject. However, considering that in 1869 Stoia's name reappears among the names of other Romanian political leaders, it can be assumed that most likely, Stoia did not take part in the 1863 gathering due to financial difficulties – an independent liberal professional like Dr Stoia could not compete financially with the rising bureaucratic elite of the Romanians from Transylvania. Thus, his political involvement was more reduced. Furthermore, the possibility of health problems should not be excluded.

In 1864, N. Stoia applied for the position of physician in the township of Rășinari. He won the desired position against the future military doctor and explorer Bucur Ilarie Mitrea. Some biographical portraits of B. I. Mitrea mention that Stoia's victory was owed to his medical experience, which amounted to more than five years in various Viennese hospitals and in Transylvania.⁴⁴ Unfortunately, the township of Rășinari does not have at this point an available historical archive which could help us in this particular research – both the Sibiu County Service of the National Archives and the administrative archives of the township contain no available helpful data.

The association of N. Stoia's name with various economic and commercial initiatives, coupled with the friendship developed with Visarion Roman and his circle of friends, prompts us to include the young physician of Rășinari in the ranks of the Romanian *petite bourgeoisie*, a politically active, but economically less potent social class.⁴⁵ During this period of time, the most important economic initiative Dr Stoia was part of, was the creation of the 'Society for Safekeeping and Borrowing from Rășinari' – a form of cooperative association organised on the

from Transylvania which took place on 20/8 April 1863 in Sibiu], Sabiiu, in *Tipografi'a diecesana*, 1863, p. 9–13.

⁴⁴ http://art-zone.ro/personalitati/ilarie_mitrea.html, accessed on 15.09.2011.

⁴⁵ S. Retegan, *Structura social-economică a burgheziei românești din Transilvania în anii regimului liberal [1860–1867]* [The Socio-Economic Structure of the Romanian Bourgeoisie from Transylvania during the Years of the Liberal Regime (1860–1867)], in *Acta Musei Napocensis*, 8 (1971), p. 274–286.

Schultze-Delitsch model.⁴⁶ N. Stoia was on the Society's Founding Committee. The activity of this Society was quite profitable in between 1868/70 – subsequently, after V. Roman, the architect and soul of the Society, left its ranks, this profitability regressed considerably.

In parallel with the Society, Dr Stoia became an associate of V. Roman, I. Micu Moldovan and I. Pamfilie, the Greek Catholic Dean of Cluj, in other commercial, albeit less profitable, initiatives. Many letters addressed to I. Micu Moldovan are a proof in this respect, and so is the financial situation of some of Stoia's associates, in particular V. Roman. Thus, in July 1867, N. Stoia asked I. Micu Moldovan to mediate a loan of 1000–2000 Gulden from the funds of the Metropolitan of Blaj, a much needed loan, in order to *“create another operation out of which to help myself, as I see that from my medical salary I cannot make any savings”*.⁴⁷ By this date, Stoia had already married Ana Popovici and had fathered two daughters – a plausible reason for which he could not begin a new economic endeavour out of personal money.⁴⁸

In December 1867, Stoia proposed to I. Micu Molovan a business with lard, candles, and grain, in partnership with the same V. Roman and I. Pamfilie – whose speculative character is strongly outlined by the following letter:

“These days I spoke to our friend Roman about a very interesting business, he would like to speculate with lard and candles. Naturally, if this is profitable, wouldn't you have the time to take care of the sales of these products? In what the quality of the products is concerned, it will have no equal. And for your efforts you will receive from Roman a half of the profit; and later on he would like to speculate with some food products... that maybe you could buy from the markets of Blaj, and then send them with a cart here, all these on Roman's costs; likewise, from this business you would get half of the profit. Roman started this business in Cluj with our friend Pamfilie and I hope that it will go well. So, if you want to take

⁴⁶ Bujor Surdu, *Visarion Roman, (1833–1885)*, ed. by Alexandru Onojescu, Vlad Popovici, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, p. 107.

⁴⁷ ABCSNA, PFIMM, file 43/1867, f. 1.

⁴⁸ *Familia*, XV (1879), no. 33, 3/15 May, p. 224.

*care of this, please send Roman the prices for the grease and candles – and later on, send everything else you find and consider necessary.*⁴⁹

The period spent in Rășinari did not bring an end to Stoia's relationship with his Viennese acquaintances. A series of letters saved in the correspondence of V. Roman are a proof in this respect. From these letters we understand that Dr Arseniu⁵⁰ and the Deputy Alexandru Roman⁵¹ kept in touch with their old colleague, and they referred to him as "*friend and brother*".⁵² Moreover, at the time of Stoia's death, Al. Roman, member of the Parliament and professor at the University of Budapest, is listed on N. Stoia's debtors' registry, offering proof that he had probably remained a client of the physician.⁵³ Likewise, Stoia returned multiple times to Hungary and Austria, one of his activities during these visits being the identification of some old or rare books, in order to support the book collecting passion of his friend I. Micu Moldovan.⁵⁴

Information about N. Stoia's activity as Rășinari township physician is nearly inexistent. From his list of patients, there are no names of significance for the national political movement.⁵⁵ It is known that I. Micu Moldovan continued to ask Stoia for treatment for several young boys, students at the Seminary. Such an

⁴⁹ ABCSNA, PFIMM, file 46/1867, f. 1.

⁵⁰ CJSNA, Personal Fund – Visarion Roman, file II/95, f. 1–2.

⁵¹ Idem, file V/84, f. 6: *Rogu-te spune prea stimatului amic și frate de cruce Nicolaie Stoia, sănătate și închinăciune din parte-mi...* ["Please send my dear friend and blood-brother Nicolae Stoia health and bows from me..."]; Alexandru Roman was at that time the director of the newspaper *Federațiunea* from Pest; Cf. Bianu, Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, Tom I, *Catalog alfabetic 1820–1906* [Romanian Periodical Publications (newspapers, periodicals, magazines) – Volume 1, Alphabetical Catalogue, 1820–1906], Bucharest, Librăriile Soec & comp. și C. Sfetea, 1915, p. 252. Details regarding his life and activity in: Gelu Neamțu, *Alexandru Roman, marele fiu al Bihorului (1826–1897)* [Alexandru Roman, Great Child of the Bihor County (1826–1897)], Oradea, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1995.

⁵² B. Surdu, *Visarion Roman, (1833–1885)*, p. 241–242.

⁵³ CJSNA, PFIMM, Personal papers, 72–74.

⁵⁴ Idem, Correspondence, 15988.

⁵⁵ ABCSNA, PFIMM, file 42/1867, f. 1.

example is Nicolae Petru (later known as Nicolae Petra-Petrescu) from Ibănești, a pupil in the 7th gymnasium grade, who went to Rășinari two times in order to be examined by Dr Stoia.⁵⁶ In 1867, the same I. Micu Moldovan asked Stoia to help him obtain a topographic description of Rășinari.⁵⁷ N. Stoia had several patients from Blaj, most of which were old colleagues. The physician used the examination visits in town in order to keep in touch with friends.⁵⁸ Among those he treated in September 1870, we mention the former military tribune from 1848 Ioan Axente Sever, who had been wounded by a bull,⁵⁹ and the professor Timotei Cipariu.⁶⁰

Moreover, it should not be excluded that Stoia's reasons for maintaining a close relationship with the town of Blaj were not purely nostalgic. Most likely, he also considered obtaining the position of physician for the Metropolitan of Blaj. Even without knowing the exact annual salary Stoia received in Rășinari, it is obvious from his correspondence that the income was insufficient for ensuring the wellbeing of the family at his desirable standards (or, as it would soon become evident – the desirable standards of his wife). Likewise, the income must have been one of the reasons why Dr Stoia moved from Rășinari and accepted the position of physician in Abrud, which he would maintain until 1871. The financial situation here was not much better, but this position guaranteed a pension after retirement. A document from 1871 mentions N. Stoia among the owners of some mines and stamp mills, which gave him voting rights in the election of the *pisetal fund's* board [n.t. a fund sponsored by miners]. However, the extent of his properties and investments remains unknown.⁶¹ Around this time Dr Stoia was invited for the position

⁵⁶ CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 13918.

⁵⁷ ABCSNA, PFIMM, file 45/1867, f. 1; Idem, file 46/1867, f. 1–2

⁵⁸ Idem, file 53/1869, f. 1.

⁵⁹ CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 15981, f. 1.

⁶⁰ ABCSNA, Personal Fund – Timotei Cipariu, file 61/1870, f. 1–2; Idem, file 62/1870, f. 1–2; Idem, dosar 63/1870, f. 1–3; Idem, file 64/1870, f. 1–2.

⁶¹ ABCSNA, Fund of the Abrud City Hall, Registered documents, 737/1871, f. 1.

of physician of the Metropolitan of Blaj. The offered salary was of only 800 Gulden a year and N. Stoia believed it to be too low, particularly considering that the professional requirements of the said position, at the time, did not allow much opportunity for obtaining additional incomes from private practice and also voided the physician of the pension benefits he enjoyed in Abrud.⁶²

In the meantime, the friendships with his former colleagues helped N. Stoia become one of the leading members of the 1869 political national movement. At the conference where the Romanian National Party from Transylvania was founded – at Miercurea Sibiului, on the 23rd–24th of February / 7th–8th of March 1869 – Stoia was one of the 25 members of the newly established party's Central Committee. However, no further information about his subsequent party activity exists.⁶³ It can be assumed that the ban placed on the Central Committee's activity⁶⁴, coupled with Stoia's restless work in order to support his family, led to his detachment from the political arena. Even more so as the open support for the national cause could lead to the loss of one's job. Nonetheless, we assume that Stoia was among the 120 members of the national

⁶² CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 15982, f. 1–2.

⁶³ ***, *Acte și date despre conferința română națională din Transilvania, ținută în 7 și 8 martie 1869 în Opidulu Mercuria* [Documents and Information about the National Romanian Conference from Transylvania, organised from 7th and 8th of March 1869 in Mercuria Sibiului], Pest, in Tipografia lui Em. Bartalits, 1870, p. 126; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară* [The Golden Book or the Political and National Battles of the Romanians under the Hungarian Crown], Vol. 5, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1909, p. 115. For the conference in Miercurea see: B. Surdu, *Conferința națională de la Mercurea (1869)* [The National Conference from Mercurea (1869)], in *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, VIII (1965), p. 173–211; Vlad Popovici (ed.), *Acte și documente privind elita politică românească din Transilvania (1869–1896)* [Files and Documents regarding the Romanian Political Elite from Transylvania], Cluj-Napoca, Editura Mega, 2010, p. 21–24.

⁶⁴ Dumitru Suciu, *Mișcarea antidualistă a românilor din Austro-Ungaria și Ilie Măcelariu (1867–1891)* [The Anti-Dualist Movement of the Romanians from Austria-Hungary and Ilie Măcelariu (1867–1891)], Bucharest, Editura Albatros, 2002, p. 236–238.

movement who received in 1871 the questionnaires regarding the political direction that had to be followed.⁶⁵

On 27th of June 1872, Stoia attended the national conference organised in Alba Iulia, conference which supported the passive political direction.⁶⁶ He did not have a leadership position at this conference. Two letters addressed to I. Micu Moldovan by Matei Nicola in December 1874 indicate that N. Stoia had a more active political involvement; however their content does not offer explicit details as to what this involvement entailed. Nicola's letters also reveal that Stoia had not replied to him in a long while⁶⁷, this suggesting that the physician was not necessarily interested in politics at that time.

Analysing N. Stoia's political activity in between 1861 and 1872, it can be remarked that, although he was part of the political leadership of the Romanians in Transylvania, and although he was involved in a series of organisms of the national movement, he nonetheless remained only in name a member of the political elite, without ever becoming a politician and without bringing any contribution in the field of politics. In 1861 he was one of the best-prepared members of his generation, reason for which he was elected to take part in the activities of the national conference – in 1861, the Greek Catholic delegates of the conference had been elected, while the Orthodox ones had been named by Bishop Șaguna.⁶⁸ However, in the following years he could no longer keep up time-wise and economically with the Romanian bureaucrats from Transylvania, thus disappearing from the political arena and focusing on his struggle to overcome his mediocre financial situation.

In 1869, Stoia's presence on the political arena is very probably owed to his friendship with V. Roman and I. Micu Moldovan – thus, he was most likely among the members of the National

⁶⁵ Nicolae Josan, *Ioan Pușcariu (1824–1912). Viața și activitatea* [Ioan Pușcariu (1824–1912) – Life and Activity], Alba Iulia, Editura Altip, 1997, p. 123.

⁶⁶ *Gazeta Transilvaniei*, XXXV (1872), no. 52, 1/13 July, p. 1.

⁶⁷ CJSNA, PFIMM, Correspondence, 13531, 13532.

⁶⁸ S. Retegan, *Reconstrucția politică a Transilvaniei*, p. 86.

Romanian Party's Committee due to these personal connections and not as a decision maker. In other words, he was a member of the Committee for reasons of political arithmetic, for casting a vote towards a specific camp, and not for his political capacity or involvement. As proof of this is Stoia's behaviour during the 1872 conference with a passive orientation – organised as a response to a similar event, which took place in Sibiu and militated for electoral activity. At this conference, Stoia kept a very low profile and he disappeared from the political arena immediately afterwards.

Having these premises in mind, should we consider that Stoia's political life and activity was a failure? Most probably such a label would be wrongly placed. Although probably attached to the idea of national emancipation and despite supporting the national movement, Dr N. Stoia did not appear as desiring to be politically active. Unlike many of his friends and contemporaries, Stoia remained loyal to his primary profession – the medical one –, and his short political adventures do not suggest any ambition of succeeding in this field. His presence among the leaders of the nation, among those mentioned with regularity in the history books, must have been owed to some external impulses, to which Stoia responded out of duty, not out of an inherent desire of participating in the public life.

Not unlike his political endeavours, N. Stoia's business adventures seem to also be of minimal success. We observed that it wasn't his personal impulses or his entrepreneurial qualities, but the needs of his family that determined him to try to find new sources of income. Moreover, the fact that all of N. Stoia's economic enterprises are linked to the names of V. Roman and Nicolae Rusanu gives us a good indication of who were the generators of these business ideas. Similarly, the fact that his old friends from Blaj, Anton Veștemean or I. Micu Moldovan, more often than not refused to lend him the necessary funds for starting personal business, makes us further deduce that these two men, familiar with making investments and familiar with their friend's character, preferred to stop him from entering activities they considered him incapable of managing.

In 1872, the short speculative and cooperative adventures from between 1860/70 were followed by another minor investment. Stoia bought several actions at the ‘Albina’ Bank from Sibiu, whose director was none other than V. Roman.⁶⁹ However, as the financial correspondence from 1877/78 with I. Micu Moldovan demonstrates, his savings turned rapidly into loans. By 1877/8, N. Stoia had to repay the ‘Albina’ Bank nearly 1.000 Gulden.⁷⁰ The sum was nonetheless substantial, but some of the invested money started returning profit. In Stoia’s correspondence, as well as in his testamentary documents, there are notes of a gentleman, N. Rusanu from Sâncel, with whom N. Stoia was associated in a business at Roșia (probably Roșia de Secaș). That business owed Stoia’s descendants 4000 Gulden.⁷¹ Unfortunately N. Rusanu appears to have been a bad payer even from before his partner’s death. During Stoia’s life he often omitted sending the physician his fair shares from the common profit – this happening even when N. Stoia was on his sickbed in Vienna.⁷²

At the end of 1871, N. Stoia became the physician of the Metropolitan of Blaj. Officially, he had obtained the position in the aftermath of an application competition organised in September that year.⁷³ However, the correspondence he kept with the Ordinariate of the Archdiocese in Blaj in the months following the application shows that Stoia was not fully decided to accept the new job. He repeatedly asked for information regarding the requirements of the job, being particularly interested in whether he had to attend the Archdiocesan personnel outside Blaj and whether he was allowed to continue his private practice. At the end of November, most probably in order to put an end to Stoia’s equivocations, the Ordinariate summoned him to move to Blaj in order to attend the sick pupils, students, and Metropolitan personnel. Once N. Stoia did this, the preserved letters became rare.

⁶⁹ CJCSNA, PFIMM, Personal papers, 6802, 6810.

⁷⁰ Idem, 6841, 6862, 6972, 6948, 7066

⁷¹ Idem, 80.

⁷² Idem, Correspondence, 15986.

⁷³ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV (1871), no. 56, 21 July/2 August, p. 4.

The reason behind this is simple and understandable: being in the same town with I. Micu Moldovan, they did not need to communicate through correspondence. Nonetheless, series of documents regarding the daily life of N. Stoia and his family are still preserved, particularly regarding house repairs, social affair, and money allowances.

Thus, Nicolae Stoia and his family moved into a house with a vegetable garden, offered to them by the Archdiocese. However, this house did not correspond to the professional and familial requirements of the physician. In 1872, Stoia mentioned that his family was composed of six members, although we have no information about who the sixth person was.⁷⁴ N. Stoia had three children: Aurelia – born in 1864 or 1865 in Rășinari, Cornelia – born in 1867 in Rășinari, and Nicolae Traian – born on 19th of February 1872 in Blaj.⁷⁵ As no information from the parish registries of Abrud or Blaj suggest the existence of a 4th child who passed away in infancy, and no further mentioning of the 6th person exists, we can only assume that this person was a relative of Stoia's wife, or the nanny of baby Traian. As the house could not uphold the relatively large family and the medical practice, 900 Gulden were allocated by the Consistory for its renovation and expansion.⁷⁶ Four years later, in 1876, the physician asked the Consistory to approve the renovations of the ceiling and floor. However, as the sum needed for these renovations was substantial (600–800 Gulden), only the urgent repairs were approved, and a sum of 123.82 Gulden was allocated.⁷⁷ Thus, N. Stoia was forced to use from his own savings for the improvement of the house. These were the costs widowed Ana Stoia asked the Consistory with no success, to have repaid.⁷⁸ It is evident that the house offered to Dr Stoia was

⁷⁴ ABCSNA, Fund – The Romanian United [Greek Catholic] Metropolitan of Blaj (FRUMB), Registered documents, 1634/1872, f. 1.

⁷⁵ Idem, Parochial Registries of Civil Status Collection (PRCSC), Registry 646, Church register of baptisms, weddings, deaths from the Greek Catholic parishes of Blaj in between 1872–1878, f. 55v–56r.

⁷⁶ Idem, FRUMB, Registered documents, 2142/1872, f. 1

⁷⁷ Idem, 3312/1876, f. 22.

⁷⁸ Idem, 1763/1879, f. 1; Idem, 776/1880, f. 1.

of a medium if not even modest quality. The subsequent renovations and expansions managed only partially to make it suitable for its double destination: private residence and medical office.

The complex social and professional relations developed by Dr Stoia in Blaj left behind two important documentary trails: the presence of the Stoia family as godparents in baptisms or as witnesses in weddings, and a network of clients and debtors. We will now discuss this first aspect, and we will address the second one towards the end of the study.

As it was previously mentioned, N. Stoia moved to Blaj in the winter of 1871, when he became the physician of the Metropolitan. Moreover, he received some pedagogical attributions. This professional position contributed to his integration in society, which can be tracked through the activity of godfathering children and marriage witnessing.⁷⁹ During the time spent in Blaj, N. Stoia and his wife baptised, together or separately, the following children:

- Sempronius, the son of teacher George Munteanu and his wife Rozalia (born 23.8.1874, deceased 1.1.1934)⁸⁰;
- Aurelia, the daughter of teacher Ștefan Pop and his wife Ester (born 3.10.1874, deceased 6.6.1953)⁸¹;
- Emiliu Traian, the son of teacher George Munteanu and his wife Rozalia (born 24.11.1875, deceased 13.2.1898)⁸²;
- Emiliu Danil, the son of the postal office clerk Georgiu Macedon and his wife Ana (born 18.2.1877)⁸³;
- Hortensia, the daughter of teacher Chiriac Groza and his wife Raveca (born 25.8.1877)⁸⁴;

⁷⁹ Actually, according to Greek Catholic (and Orthodox) religious customs, they were called “marriage godparents” (*nași de cununie*) and their function was and still is closer to baptism godparents than to marriage witnesses as the latter appear in the Catholic or Reformed churches. We only opted for the term “witness” out of reasons related to translation consistency.

⁸⁰ ABCSNA, PRCSC, Reg. 646, f. 17v–18r.

⁸¹ Idem, f. 18v–19r.

⁸² Idem, f. 26v–27r.

⁸³ Idem, f. 35v–36r.

⁸⁴ Idem, f. 37v–38r.

- Elena, the daughter of teacher George Munteanu and his wife Rozalia (born 17.12.1877, deceased 16.1.1878)⁸⁵;
- Emilia, the daughter of Zevedei Moldovan and Iuliana, wheelers from Blaj (born 6.1.1878, deceased 10.2.1878) – godfathered by Dr Nicolae Stoia and Emilia Rusanu, young lady from Sâncel⁸⁶;
- Emiliu, son of Emilian Vlassa (official of the Royal Tribunal from Blaj) and Maria, nee Rusanu, both of Greek Catholic confession (born 1.7.1878)⁸⁷;
- Otilia Crucița, daughter of George Vancea (inspector for the Metropolitan domain in Blaj) and his wife Iuliana, both of Greek Catholic confession (born 26.2.1878)⁸⁸;
- Valeria, daughter of Zevedei Moldovan the wheeler and his wife Iuliana (born 13.2.1879) – godfathered by Dr Stoia and Maria Vlassa, nee Rusanu⁸⁹;
- Petru Eugeniu, son of teacher George Munteanu and his wife Rozalia (born 3.7.1879) – godmothered by the widowed Ana Stoia⁹⁰;
- Veturia Ana, daughter of Emil Vlassa și Maria Rusanu (born 16.10.1879, deceased 3.2.1880) – godmothered by the widowed Ana Stoia⁹¹;
- Elena Maria, daughter of teacher George Munteanu and his wife Rozalia (born 23.7.1888) – godmothered by the widowed Ana Stoia⁹².

During the same period of time, the two spouses were, together and separately, witnesses to the weddings of the following couples:

- George Muntenu (teacher, 33 years old, from Hening) and

⁸⁵ Idem, Reg. 647, Church register of baptisms, weddings, deaths from the Greek Catholic parishes of Blaj in between 1878–1895, f. 1v–2r.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Idem, f. 4v–5r.

⁸⁸ Idem, f. 5v–6r.

⁸⁹ Idem, f. 7v–8r.

⁹⁰ Idem, f. 10v–11r.

⁹¹ Idem, f. 12v–13r.

⁹² Idem, f. 56v–57r.

Rosalia Bugnar (teacher at the girls' school, 22 years old, from Blaj), on 9.11.1873⁹³;

- George Măcelariu (27 years old) and Amalia Demeter (26 years), both young people from Blaj, on 31.1.1875 – witnesses were Nicolae Stoia and Maria Aranyosi⁹⁴;

- Ciriac Groza (gymnasium teacher, 27 years old) and Raveca Pamfilie (16 years), both young people from Blaj, on 1.8.1875⁹⁵;

- Nemes Andras (Calvinist, 45 years old) and Many Şipotariu (Greek Catholic, 48 years old), both widowers from Blaj, on 20.2.1876⁹⁶;

- Zevedei Moldovan (Orthodox from Ohaba, 26 years old) and Iuliana Stregianu (Greek Catholic from Blaj, 19 years old), both young people from Blaj, on 11.2.1877⁹⁷;

- Iosif Pop (33 years old) and Amalia Grama (21 years old), both young people from Blaj, on 9.8.1877⁹⁸.

This network developed through spiritual kinship allows us to analyse the two well-defined spheres of Stoia's social interaction: the professional one (represented by the elite-intellectual network, created around a group of teachers from Blaj) and the entrepreneurial one (represented by the small businesses and crafts network, created around the members of the Rusanu family). These two spheres did not appear to intersect. Moreover, we can observe the role of the Rusanu family as intermediary between N. Stoia and the couple formed from the wheelers Zevedei Moldovan and Iuliana Stregianu. This couple extended Stoia's networks towards levels of society to which he couldn't have had access without this type of relations created by spiritual bonds.

A series of practices related to the sphere of religiousness can be noticed. Anthropologically, the best known such practice is the one of godfathering the children belonging to the couples

⁹³ Idem, Reg. 646, f. 42v–43r.

⁹⁴ Idem, f. 45v–46r.

⁹⁵ Idem, f. 46v–47r.

⁹⁶ Idem, f. 48v–49r.

⁹⁷ Idem, f. 50v–51r.

⁹⁸ Ibidem.

one had previously witnessed. We see that Ana Stoia fulfilled the duty of godmothering the children of teacher Georgescu Munteanu, even after the death of her husband. However, it is interesting that after the demise of N. Stoia – who was the epicentre of the network – his children continued to fructify the spiritual kinships only towards the entrepreneurial sphere (even though N. Rusanu was the worse paying debtor of the Stoia family). The families of both daughters, Aurelia and Cornelia, were witnessed by the couple Emil Vlăsa – Maria Rusanu, who also godfathered their children. However, we should not neglect the fact that, out of the entire spiritual kinship network Emil Vlăsa – probably related to the canon Elie Vlăsa – occupied the highest bureaucratic position: chancellery official at the tribunal. Moreover, we do not know anything about the relations from within the Rusanu family, but we know that N. Rusanu had paid a part of the debt he owed to N. Stoia through the dowry of Aurelia – this justifying why the two families continued to be on good terms.

Regarding the salary Dr Stoia received in Blaj, it is known that he was hired in 1871 for 800 Gulden yearly.⁹⁹ On top of the medical attributions, Stoia taught pastoral medicine at the Theological Institute from Blaj¹⁰⁰, activity which brought an additional 200 Gulden yearly. This sum was most probably a supplement, as the pedagogical activities had not been registered in the announcement of the job position.¹⁰¹ In 1874, at Stoia's request, the Consistory approved a salary increase of 200 Gulden annually.¹⁰² In addition to this salary, Stoia also received money from the private exercise of his profession and from his entrepreneurial endeavours with N. Rusanu. However, a great part of the yearly sums Stoia received was destined to the repayment of bank loans, this making the net income of the family considerably more reduced. The expenses of the family were increasing, while at the same time Stoia's health was deteriorating. This forced him to travel

⁹⁹ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV (1871), no. 56, 21 July/2 August, p. 4.

¹⁰⁰ ABCSNA, FRUMB, Registered documents, 1855/1874, f. 1.

¹⁰¹ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV (1871), no. 56, 21 July/2 August, p. 4.

¹⁰² ABCSNA, FRUMB, Registered documents, 1909/1874, f. 1.

to Budapest and Vienna for treatments. The physician's lengthy stays in the two capitals drained him financially. Towards the end of 1878, Stoia was forced to ask his friend I. Micu Moldovan for a loan, particularly as N. Rusanu had not paid back his debts.¹⁰³

The prognostics of N. Stoia's doctor and professor Joseph Škoda were not too optimistic, and at the same time Stoia's family life was anything but peaceful, as we can understand from the following letter: *"Regarding my current condition I can tell you that I feel better, as here no one troubles my peace of mind, which is the case in my own house, thanks to that demon of a woman – why this is the case I do not know! I was lucky like rarely in life that Prof. Škoda put me under medical research with all his scrupulousness, but my friend Ioan, I will tell you the prognostic of my future only when I return. You be good and tell no one that I wrote to you from Pest, but really to no one, because this is what I want. If you need money, please ask Rusanu to give you some next to a certificate, as you were the one to help me, when it was his debt and duty to send me money."*¹⁰⁴

After only several days, writing from Vienna, N. Stoia offered to his friend some more details about his health, confessing that the diagnostic did not present many chances of recovery: *"The money I have will be enough, and from this perspective I am not upset, but in what the progress of my health is concerned, I cannot really consider it, as my disease was changed. [...] I believe that the change of lifestyle, the halting of my work also contributed to the slight improvement in my health, but we'll see in the end. I cannot hope for a long life, and I don't even wish for one, because for a life like mine it's not even worth to ask God to make it longer. My only regret and pain is that by dying so soon I cannot leave to my children enough material resources for them to be able to keep their heads above the water, to be comfortable – but in the end most children of this world are like mine. Other news than the fact that is cold and the wind is terrible, I do not have, thus bidding you goodbye I remain your friend."*¹⁰⁵ The thoughts about his children and the regret that he could not help them more are counterbalanced by a

¹⁰³ CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 15985.

¹⁰⁴ Idem, 15986.

¹⁰⁵ Idem, 15987.

stoical attitude. In the face of his imminent death, N. Stoia opened his heart towards his old friend, confessing that he was not very attached to the life he would leave behind. His remark that “*most children of this world*” were in similar situation to his own children makes him appear distanced even from his own family, an attitude which can be partially explained by his own orphan background.

If this were the last known letter of Dr Nicolae Stoia, it would have invited for a more ample exegesis and for the analysis of the relationship between his family and his professional life, as well as an analysis of the cultural horizon of a Transylvanian physician. Nonetheless, it still begs the question of whether N. Stoia’s stoicism, as well as the altruism expressed in his youth, were products of the physician’s readings and represent a conscious assimilation of the classicist cultural model, or whether they were just expressions of a psychological profile which was created by the rural environment Stoia had come from, by the lack of a strong physique, and by the character of his profession in which the sickness and death were constant companions.

Fate is of such nature that we know of another letter sent by N. Stoia from his sickbed. This letter, indeed the last that was kept, is much shorter and ordinary as content, but at least as important for our understanding of the patterns of life. We are quoting it nearly integrally:

“Buda 16/11 1878

My friend Ioan!

As I received from my wife a letter saying that her wood is ending, and as she has no money to buy any wood, it would pain me dearly to know such a good wife in that situation. Be good and go fast to my house and give her the letter I attach here, but please open it as well to see the money I sent. Since I have felt quite bad in the past three days, as I felt when I was home, I got upset and I will leave again to Vienna for 8 or 10 days, afterwards I will return home and I will try to treat myself until there is nothing left to treat [...]

*N. Stoia*¹⁰⁶

¹⁰⁶ Idem, 15984.

From his sickbed and despite his unfortunate financial condition, the physician nonetheless sent money to his wife to buy wood. It should be underlined that, even in his condition, Stoia does not refrain from being ironic towards the usefulness of his wife – whose material situation, we can assume, had been arranged by Stoia before his travels. The fact that the physician asks I. Micu Moldovan to be witness to the fact that he sent money home, speaks in itself about the trust Stoia placed in his wife and gives us an idea about the nature of their intra-familial relationships. An additional proof in this respect is found in the correspondence between I. Micu Moldovan and the Orphanage See. Micu signaled to the authorities that in his will, N. Stoia nearly excluded his wife from the guardianship of the children.¹⁰⁷

In a letter from 1871, N. Stoia had confessed to his friend that he felt followed by misfortune ever “*since I left Vienna and came down [n.t. the Danube]*”.¹⁰⁸ In fairness, the first decade since his return to Transylvania (1861–1871), had not been particularly good from neither the professional, nor the familial point of view. Being the physician of the township of Rășinari was not a bad position, but it was not enough for a doctor in medicine who had years of experience in Viennese hospitals and who had been connected his entire life to his friends from Blaj. Moreover, the family life did nothing to compensate for the professional frustration. The problems which developed within the family were owed to a multitude of factors such as the age gap between the two spouses, the intemperate nature of the wife, and her financial expectancies (at her death it was discovered that she had lied about her age, pretending to be several years younger, in order to sign a different life insurance; this eventually led to a penalty of 150 Gulden from the ensured amount).¹⁰⁹

After moving to Blaj, Stoia’s financial condition improved – probably due to both the professional income and the additional

¹⁰⁷ CJCSNA, PFIMM, Manuscripts, 18399, f. 1.

¹⁰⁸ Idem, Correspondence, 15982, f. 1.

¹⁰⁹ Idem, Personal papers, 8841.

incomes he obtained from his various business associations. However, it appears that Stoia did not get personally involved in any businesses – he preferred to lend capital and to gamble on his partners' capacity of gaining profits. Unfortunately, his illness did not allow him to enjoy his new achievements for a long period of time. Moreover, a great amount of the money he earned probably went into paying for the medical treatments he received in Budapest and Vienna.

Dr Nicolae Stoia died on the 6th of May 1879, leaving behind a widow and three children. His fortune was estimated at 11.275 Gulden, out of which 3.985,35 Gulden were allocated by the Orphanage See.¹¹⁰ Stoia was buried in the cemetery which was near the parish church, but his tomb is no longer identifiable. His wife, Ana Stoia, died on December 5th, 1890, in Blaj, from tuberculosis, and was buried in the common cemetery.¹¹¹ Most probable, the choice of having different burial sites was not accidental, particularly given the strained marital relations from the last years of marriage.

Stoia's descendants had the following fates. The eldest daughter, Auralia, got married on February 5th 1882, at 17 years old, with a 30 years old lawyer from Blaj, Vasile Olteanu. The wedding witnesses of the couple were Emil Vlăsa and his wife Maria, nee Rusanu.¹¹² They had a daughter, Aurelia, born on November 16th 1882, baptised on December 18th, and deceased shortly afterwards.¹¹³ A second daughter, Elena, was born on June 20th 1885, and died in Cluj on January 25th 1980.¹¹⁴ A third child, a son, Vasilie, was born in Blaj on February 29th 1888.¹¹⁵ All three children were baptised by Emil and Maria Vlăsa.

The middle child, Cornelia, suffered from a minor physical disability at one leg, but she was otherwise described as being a

¹¹⁰ *Idem*, 84–87.

¹¹¹ ABCSNA, CRPSC, Reg. 647, f. 174v–175r.

¹¹² *Idem*, f. 98v–99r.

¹¹³ *Idem*, f. 28v–29r.

¹¹⁴ *Idem*, f. 43v–44r.

¹¹⁵ *Idem*, f. 54v–55r.

normal child.¹¹⁶ She got married on August 30th 1891, at 24 years old, with Rudolf Conradt, a 27 years old Greek Catholic teacher from Tiapu. The baptism registry mentions that the bride was of Orthodox confession (probably baptised in her mother's confession) and that she converted to the Greek Catholic confession. The wedding witnesses of the couple were Ioan Rusanu and Maria Vlassa, nee Rusanu.¹¹⁷

The youngest son, Traian, proved to be indolent and uninterested in school. Thus, I. Micu Moldovan, as guardian and testamentary executor, tried to move him to different educational institutions in Blaj and Aiud, eventually suggesting to his mother to enrol him in a vocational school.¹¹⁸ Traian got married in Cluj, on November 22nd 1896, with Ana Carolina Gurisatti¹¹⁹, and in 1900 he appeared to be an agronomist, hired by the Greek Catholic Metropolitan of Blaj¹²⁰. Most probably, Traian owed his work place to the life-long friendship of his father with I. Micu Moldovan. Another possibility is that his wedding witness, George Vancea, who was an agricultural inspector, had also helped.

Most of the documents regarding N. Stoia that were preserved have a very reduced informational content, as they tackled punctual matters. Thus, only a diachronic and serial analysis can offer them real value for the historical research. However, there is one exception from this: the inventory of the physician's fortune on the occasion of his death, which contains not only the goods, but also the sums of money owed by or to the deceased, offering a list of names of all creditors and debtors. The inventory from 1879 was completed with annual statistics until 1891 and it

¹¹⁶ CJCSNA, PFIMM, Personal papers, 84, f. 1.

¹¹⁷ ABCSNA, CRPSC, Reg. 647, f. 114v–115r.

¹¹⁸ CJCSNA, PFIMM, Personal papers, 84, f. 1.

¹¹⁹ *Familia*, XXXII (1896), no. 46, 17/20 November, p. 552.

¹²⁰ ***, *Șematismul veneratului cler al Archidiecesei Metropolitane greco-cato-lice române de Alba Iulia și Făgăraș pre anul Domnului 1900* [The Schematism of the Venerable Clergy of the Archdiocese of the Romanian Greek Catholic Metropolitan of Alba Iulia and Făgăraș, in the Year of our Lord 1900], Blaj, Tipografia Seminarului Arhidiecesan, 1900, p. 667.

probably comprises, among other things, a partial list of the private patients of Dr Stoia.

We used the term ‘partial’ because there is no explicit mention that the listed names are all patients/clients. However, our supposition is that many of them are, partly due to their great number, partly due to the geographical area they come from, and partly because the sums they owed were very small. Unfortunately, all medical information generally associated with a registry of patients is missing, this inevitably decreasing the value of the document from the perspective of medical history. Moreover, we do not know – and we cannot know – what percentage out of the total number of particular patients of Dr Stoia is represented by this listed group. Likewise, we do not know how old the relationships between the physician and those patients were, as the list takes note only of those who were debtors in 1879. Even considering these inherent gaps in our knowledge, the analysis of this group represents an addition to our understanding of the relationship dynamic between patient / doctor and the commercial dimension of the medical practices in Transylvania in the second half of the 19th century.

The inventory of the family wealth at the moment of Stoia’s death was organised in passive and active funds – the active ones having an estimated value of 13511 Gulden and 53 Kreuzer (Kr), and the passive ones a value of 2997 Gulden and 49 Kr, out of which 1500 Gulden were left as dowry for the widow. We note the significant difference between the money allocated to the widow and those allocated to the children (over 10500 Gulden), value which was augmented by the active nature of those funds with slight yearly profits. A significant part of the active funds (over 3800 Gulden) consisted of debts from the presumed patients. The rest was distributed between pieces of real estates in Blaj and Veștem, as well as in the inventory of the household (furniture, animals, or agricultural products) and in personal objects of lower or higher value (jewellery, weapons, medical instruments, books, banking actions, various foreign banknotes and coins). The largest part of the active funds was represented by two insurances of

2000 Gulden each and by the debt of 3000 Gulden expected from Stoia's partner, Nicolae Rusanu from Sâncel.¹²¹ The insurances were collected immediately after Stoia's death and 3985 Gulden and 35 Kr were allocated to the Orphanage See with an interest rate of 8%. No interest rate was charged out of Rusanu's debt, and it would never be repaid in full. The debt noted in Stoia's registry appears partially closed by 1881¹²² (a payment of 1200 Gulden), while the remaining 1800 Gulden had not been paid by 1891, when the registry ceased being updated,¹²³ and in 1898, when he was finally put to trial, Rusanu still owed 168 Gulden.¹²⁴

The analysis of the financial documents regarding Stoia family's wealth in 1887 shows that, in the meantime, the inventory of the household remained the most stable part of it – probably because it continued to be used by the widow and children. Out of that inventory only the foreign banknotes and coins had been sold or exchanged, as well as a part of the animals and the agricultural products. Together with the furniture and the objects of daily use, the family had kept the banking actions (which generated a profit of 15 Gulden and 40 Kr annually) and the jewellery of Nicolae Stoia: a chain watch made of gold and evaluated at 150 Gulden (50 Gulden the watch and 100 Gulden the chain). The great majority of the physician's books and medical instruments had also been sold, but the household still owned books in value of 20 Gulden and 31 Kr (out of the 66,23 Gulden estimated in 1879) and medical instruments in value of 12 Gulden and 30 Kr (out of the 76,10 Gulden estimated in 1879).¹²⁵ The money received from the insurances and those placed in the fund of the Orphanage See (2850 Gulden) were bringing a fluctuating annual interest of 350–400 Gulden.

In what the recovery of the debts was concerned, debts which constituted over 50% out of the active funds in 1879 – the situation

¹²¹ CJCSNA, PFIMM, Personal papers, 71–73.

¹²² *Idem*, 87–88.

¹²³ *Idem*, 96.

¹²⁴ *Idem*, Manuscripts, 18399b.

¹²⁵ *Idem*, Personal papers, 91.

presents itself as far from ideal. At the time of Stoia's death, the registry names nearly 150 debtors, each owing sums in between 1.5 and 216 Gulden, in total over 3800 Gulden, to which Rusanu's debt of 3000 Gulden was added. The following table offers a better image regarding the rhythm in which the debts were recovered, including the one of Rusanu's – which, as we have already mentioned, was never fully repaid. It can be noticed that in the first year after the demise of the physician, 20% of the total value of the debts was recovered; afterwards, the recovery rhythm fluctuated, but it was generally regressive (no data exists for 1883). Taking into consideration Rusanu's debt, by 1888, year after which no other payment was registered, we can affirm that only a half of the owed money had been recovered – thus, over 3000 Gulden, a substantial amount for that period of time, remaining uncollected.¹²⁶

Year	1879	1880	1881	1882	1884	1885	1886	1887	1888	1889–1892
Gulden	713	253	414	335	192	80	125	0	70	0
No. of payers	38	21	16	17	5	1	3	0	1	0

Bernhard Reichenberger. Cf. *Siematismulu veneratului cleru alu archidiecesei metropolitane greco-catolice a Alba-Juliei si Fagarasiului pre anulu 1871*, Blasiu, Cu tipariulu Seminariului Archidiecešanu, 1871, p. 11.

All these considered, the dissatisfaction of Stoia's widow, Ana,

¹²⁶ In 1887, Ioan Slavici had a yearly salary of 2000 Gulden, for his position of editor-in-chief of the newspaper *Tribuna* from Sibiu; at the same time, Septimiu Albini earned as editor-in-charge only 700 Gulden and affirmed that: "I wouldn't have been able to live without repeated supplements of clothes and money which I received from my parents, particularly with the occasion of certain social obligations such as meetings, balls, conferences, or travels." At the same time, Pompiliu Pipos, married and having three children, had a yearly salary of 800 Gulden. Cf. Vlad Popovici, Răducu Rușeț, *File de memorialistică: Septimiu Albini, Amintiri de la Tribuna veche* [Files of Memoirs: Septimiu Albini – Memories from the Old Tribune], in *Chronos. Revistă de istorie*, VIII, 2010, 2 (15), p. 38–44. https://www.academia.edu/370576/Memoriile_lui_Septimiu_Albinide_spre_ziarul_Tribuna_1886_?auto=download accessed on 21.6.2017.

and their daughter Aurelia is understandable. On June 5th 1888, the women signalled I. Micu Moldovan that the debts had yet to be recovered. Aurelia complained that she had not received her share of the inheritance, although she had reached the legal age of majority since 1882 and the passive funds had a constant growth. The two women asked the guardian to try to recover the debts even through judicial processes, to remove from the list the debtors who were insolvent, and to remove the entire inventory of the household. The women also asked for the sale of all remaining books and jewellery.¹²⁷

The requirements were to a great extent justified, as they were oriented towards the immediate gain of material goods and the simplification of the inheritance mass. However, the two women faced a legal impediment: the wealth of Dr Stoia could not be managed without the approval of the testamentary executor, I. Micu Moldovan. We can only assume that I. Micu Moldovan did not consider the proposition to be in the interest of the two minors he had in his guardianship – and his reasoning was nonetheless correct. Thereafter, no changes were made. Proof in this respect is the 1891 household inventory, where we can still find the last remaining books, the gold watch with chain, as well as the list of all remaining debtors.¹²⁸ Equally true is that in between 1887 and 1891 the only income brought from the actives were obtained through the sale of the 100 Gulden banking actions from *Ungarisches Praemien-Anlehen*.¹²⁹

We now proceed to analysing the list of debtors. As previously argued, it is difficult to determine with exactness how many of the 150 persons listed in Stoia's registry had been his patients and how many had been simply debtors. There are two clues which can lead us into making deductions: firstly, the value of a person's debt and secondly, the person's locality of origin. Only in very few instances the persons listed are well-known, identifiable, individuals – when that is the case, we believe the persons to be

¹²⁷ CJCSNA, PFIMM, Personal papers, 92.

¹²⁸ *Idem*, 96.

¹²⁹ *Idem*, 94.

patients who had previous connections to the physician. In this category are included Corneliu Tobias, high county official from Sibiu with a debt of 25 Gulden, and Alexandru Roman, a former colleague of N. Stoia, university professor in Budapest and member of the Parliament, with a debt of 40 Gulden – this debt is registered in common with another debtor’s name, Kecskes from Blaj. Indeed most of the listed debts were under 50 Gulden, but this does not immediately imply that the debtors were patients. We learn from his correspondence that N. Stoia had the habit of lending money or acting as an intermediary in the transmission of money from one person to another.¹³⁰ However, if we link the small value of the debt with some well-defined geographical areas, the probability that those persons are patients and not mere debtors increases.

According to his working contract from Blaj, Dr N. Stoia had to offer free medical services to the personnel of the Greek Catholic Metropolitan, including servants, pupils and students. Beside these obligations, he was free to travel wherever he pleased in Transylvania in order to exercise his medical profession in private interests.¹³¹ For the period in between 1860–1878 very few information regarding Stoia’s patients were preserved. The existing information comes from short letters for medical cases in which he was asked to offer treatment through correspondence – practice that Stoia greatly disliked.¹³² However, the list of debtors takes into evidence persons from 25 localities, but two thirds of these persons came only from four such localities: Blaj (36), Cergău (31), Iclod (20), and Tiur (11). Other localities mentioned on the list are: Cluj, Răşinari, Sânmiclăuş, Spini, Sâncel, Sibiu, Ciufud, Micăsasa, Petrisat, Veştem and Veza (2–5 persons from each location) and Aiud, Câmpeni, Dâmbău, Galaţi, Glogovăţ, Husasău, Pesta, Roşia (probably Roşia de Secaş), Spăţac, Ungurei (one person from each location). Thus, we can assume that a great

¹³⁰ Idem, Correspondence, 15986, f. 1.

¹³¹ ABCSNA, FRUMB, Registered documents, 2449/1871, f. 3.

¹³² CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 13918, f. 1; ABCSNA, PFIMM, file 14/1860, f. 1–2.

majority of the debtors from Blaj, Cergău, Iclod and Tiur had been patients, even more so as the onomastic analysis indicates that, for the rural areas – particularly Iclod and Cergău, more members of the same family appear on the list.

All these localities are situated in the immediate geographical proximity of Blaj, or they are localities which indicate the biographical or professional journey of Dr Stoia (Veștem, Rășinari, Sibiu, Câmpeni, Roșia de Secaș). The few cases of persons coming from Cluj, Pest, Sibiu and Aiud represent absolute exceptions. From a confessional point of view, the vast majority of the debtors were, probably, Greek Catholics, as they originated from localities which were almost exclusively Greek Catholic. Approximately 15% of the debtors (24 persons) were of German and Hungarian origin. The distribution of this clientele network tells us something about Stoia's professional prestige: he appears to have been an appreciated physician on a local / regional level, but whose ability of expanding the clientele network did not exceed the immediate vicinity of Blaj – nearly 96% of the possible patients lived nearby the centres where Stoia exercised his profession, this implicitly determining the confessional configuration of the group.

This balance sheet of Stoia's wealth, the avatars of its management, as well as the configuration of the debtors / patients list – in as much as we were able to reconstruct the information from the used sources – prompts us to outline some preliminary consideration regarding the condition of those who exercised liberal professions, particularly medical professions, in Transylvania, in the second half of the 19th century. The analysed document reveals a model of income management typical to the middle class, and in particular to the liberal professionals. These professionals, even in the instances when they managed to ensure a constant and consistent financial flux through the exercise of their profession, remained limited in their wealth accumulation capacities, and subjected to the payment and the honesty of their clients, as well as to the typical hazards of small investments. Problematic was also the fact that the income in these families was generated by

the personal exercise of a profession which presupposed a high degree of educational preparation – and it was not transmissible. Thus, the economic situation of the descendants, in the case of a premature death, was strongly affected in a negative manner. N. Stoia understood this very well, as he proved in the aforementioned letter to I. Micu Moldovan: *“I cannot hope for a long life, and I don’t even wish for one, because for a life like mine it’s not even worth to ask God to make it long. My only regret and pain is that dying so soon means that I cannot leave to my children enough material resources for them to be able to keep their heads above the water, to be comfortable – but in the end most children of this world are like mine.”*¹³³

Dr N. Stoia was a fortunate case, as he had not lived solely out of his liberal profession, but had also occupied medical positions which were equivalent to state or private bureaucratic offices. This permitted him to earn more money than the great majority of his colleagues. But even so, he managed to leave to his descendants an accumulation of capital significantly below the social prestige which had been associated with his function and with the social position of his family before his demise.

The majority of Stoia’s business success was, in fact, constituted from the capital flows he invested in insurance societies, or in various particulars. The insurance policies had involved the regular payment of instalments – thus a constant anterior investment. Unfortunately, the great majority of the other debts proved to be insolvent. Stoia’s greatest financial loss was the debt of N. Rusanu, which represented half of the entire capital of the active funds, and out of which only 40% was recovered in the decade following his death. This debt was mentioned even in old letters, and the great delay in the payment, as well as the lack of interest rates indicates great financial difficulties from the part of the debtor – most probably this was the reason why I. Micu Moldovan decided not to open a law suit in order to recover the money. The other debts represented small sums, the recovery of which proved to be slow and unfruitful. Some debts were

¹³³ CJCSNA, PFIMM, Correspondence, 15987, f. 1.

partially recovered, but the interest rates were more often than not never collected. In practice, after the death of N. Stoia, the active funds which continued to generate a real income for his descendants were limited, and the sums of money obtained were below moderate. By 1886, several more hundred Gulden were recovered yearly from the active funds. Eventually, the income of the family reached nearly the salary N. Stoia had received as physician of the Archdiocese – but this income was significantly smaller than the total financial inflow Stoia had generated yearly during his life, from the exercise of his profession in private interest and from the other levers he managed to obtain.

Dr Nicolae Stoia was not a great personality among the Romanians from Transylvania. He was for a while a public figure, but his memory faded soon after his death. If his good friend I. Micu Moldovan hadn't kept in his immense archive so many documents regarding the physician, today we would have next to no information about the life and endeavours of the man who practiced medicine in the township of Rășinari, the town of Abrud, and the Metropolitan of Blaj. The little we learnt about N. Stoia from the existing documents, allowed us to draft a biographical sketch, but not a complete portrait of his life and character. Nonetheless, his letters indicate a spirit dedicated to his work and to the duty imposed by his profession and his nation. Without standing out, Dr Stoia did for his co-nationals everything a man in his position could have done. He did not make extraordinary sacrifices, he did not place the national politics above his personal life, but he tried to practice his profession in an honest manner and to gain as much additional income as possible in order to offer a comfortable life to his family. The altruism, decency, and a strong dose of stoicism are obvious from the letters sent to his friend both in his youth, at 25–30 years old, but also shortly before his death.

Men like Dr Nicolae Stoia are the ones who lifted the Romanian people from Transylvania, through work more than through

sacrifice, through constancy and consistence more than through exaltation – and maybe their biographies should be frequented by historians (in the limits of the available sources) just as much as the biographies of the national leaders and of various other personalities. We need such biographies in order to understand the Romanian *petite bourgeoisie* from Transylvania, in order to enter the daily reality of this social class, and in order to explain its evolution.

Lista documentelor /
List of documents

.....

- 1 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 8.2.1853. Despre costurile și dificultățile vieții studentești în Sibiu.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 8.2.1853. On the costs and hardships of student life in Sibiu.
- 2 Nicolae Stoia către Simion Bărnuțiu, Viena, 4.11.1853. Despre dificultățile vieții de student în Viena și despre distribuția injustă a bursei studentești.
Nicolae Stoia to Simion Bărnuțiu, Viena, 4.11.1853. On the hardships of student life in Vienna and the unjust allocation of student scholarships.
- 3 Nicolae Stoia către Simion Bărnuțiu, Viena, 21.12.1853. Despre dificultățile vieții de student în Viena, despre programul studiilor, despre varii cunoștințe.
Nicolae Stoia to Simion Bărnuțiu, Viena, 21.12.1853. On the hardships of student life in Vienna, the curriculum and various acquaintances.
- 4 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 29.4.1856. Aspecte privind viața cotidiană din Viena. Despre sănătatea lui Ioan Micu Moldovan. Salutări transmise lui Constantin Bene. Cere vești despre prietenii și cunoștințele din Blaj.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Viena, 29.4.1856. Different aspects regarding everyday life in Vienna. On the health of Ioan Micu Moldovan. Greetings to Constantin Bene. Request of news about his friends and acquaintances in Blaj.
- 5 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 22.2.1860. Recomandări medicale și rețetă pentru un tânăr bolnav.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Viena, 22.2.1860. Medical recommendations and a prescription for a sick young man.

- 6 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 26.6.1860. Despre problemele de sănătate ale lui Nicolae Stoia și despre perspectivele sale de carieră medicală la Viena.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Viena, 26.6.1860. On the health problems of Nicolae Stoia and his medical career perspectives in Vienna.

- 7 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.6.1867. Scuze pentru plecarea grăbită din Blaj. Cere informații despre zvonurile privind moartea mitropolitului și despre vizita comisarului regesc, contele Péchy Emanuel, la Blaj.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.6.1867. Apologies for a hasty departure from Blaj. Request of information on the rumors regarding the death of the Metropolitan and the visit of the Royal Commissary, Count Péchy Emanuel, in Blaj.

- 8 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.6.1867. Despre starea de sănătate a lui Ieșiu (Ștefan?).

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.6.1867. On the health of Ieșiu (Ștefan?).

- 9 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 11.7.1867. Se interesează dacă ar putea beneficia de un împrumut din fondurile Mitropoliei Greco-Catolice, deoarece nu are încredere în băncile săsești din Sibiu.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 11.7.1867. Asks if he could take up a loan from the Greek Catholic Metropolitan Church, as he does not trust the Saxon banks of Sibiu.

- 10 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.12.1867. Despre o descriere topografică a comunei Rășinari. Despre un cetățean din Blaj care exprimase public opinii negative privitoare la școlile românești din oraș.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.12.1867. On a topographical description of Rășinari township. On a citizen in Blaj who had publicly expressed negative opinions about the Romanian schools in the city.

- 11** Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.12.1867. Despre proiecte de afaceri cu untură, lumânări și cereale, inițiate de Visarion Roman și Ioan Pamfilie.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.12.1867. On business projects with lard, candles and grain, initiated by Visarion Roman and Ioan Pamfilie.
- 12** Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Cricău, 25.9.1870. Despre Ioan Axente Sever, care fusese rănit de un taur. Despre procesele comunei Veștem cu Universitatea Săsească.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Cricău, 25.9.1870. On Ioan Axente Sever, who had been hurt by a bull. On the trials between the Veștem commune and the Saxon University.
- 13** Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, [Cricău?], 10.1870. Despre procesele comunei Veștem cu Universitatea Săsească.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, [Cricău?], 10.1870. On the trials between Veștem township and the Saxon University.
- 14** Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 16.10.1870. Sfaturi medicale privind diagnosticarea și tratarea unui catarh respirator, incluzând o rețetă de inhalații cu conuri de brad sau ulei de terpentină.
Nicolae Stoia to Timotei Cipariu, Abrud, 16.10.1870. Medical counsel regarding the diagnostics and treatment of a respiratory catarh, including a prescription of turpentine oil or pine cone inhalations.
- 15** Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 26.10.1870. Sfaturi medicale și rețete. Anunță că va veni la Blaj pentru o consultație după ce va primi laringoscopul nou-comandat.
Nicolae Stoia to Timotei Cipariu, Abrud, 26.10.1870. Medical counsel and prescriptions. Announces his trip to Blaj for a consult after he receives his newly ordered laryngoscope.
- 16** Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 25.11.1870. Sfaturi medicale și rețete. Nu se poate deplasa la Blaj deoarece nu a primit încă laringoscopul comandat.
Nicolae Stoia to Timotei Cipariu, Abrud, 25.11.1870. Medical counsel and prescriptions. Cannot go to Blaj as he has not yet received his laryngoscope.

- 17** Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 17.12.1870. Se scuză că nu a venit la Blaj, dar încă nu a primit laringoscopul.
Nicolae Stoia to Timotei Cipariu, Abrud, 17.12.1870. Excuses himself for not having yet come to Blaj, but he hadn't yet received his laryngoscope.
- 18** Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Abrud, 8.7.1871. Despre situația financiară a parohiei greco-catolice Abrud. Despre posibilitatea venirii lui Nicolae Stoia ca medic arhidiecezan la Blaj și condițiile financiare aferente. Despre Nicolae Pallas, funcționar în Blaj, care își abandonase mama și bunica în sărăcie la Abrud.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Abrud, 8.7.1871. On the financial situation of the Greek Catholic parish in Abrud. On the possibility of Nicolae Stoia coming to Blaj as physician of the archdiocese and the respective financial terms. On Nicolae Pallas, public servant in Blaj, who had abandoned his mother and grandmother in poverty, in Abrud.
- 19** Rezoluție, Blaj, 6.9.1871. Se respinge o aplicație la postul de medic arhidiecezan deoarece îi fusese deja atribuit lui Nicolae Stoia.
Resolution, Blaj, 6.9.1871. An application to the position of archdiocese physician is rejected, because it was already assigned to Nicolae Stoia.
- 20** Nicolae Stoia către Ordinariatul Metropolitan Greco-Catolic din Blaj, Abrud, 2.10.1871. Cere informații despre condițiile practicii medicale în funcția de medic arhidiecezan, în particular despre posibilitatea deplasărilor în afara Blajului și a desfășurării în paralel a practicii private.
Nicolae Stoia to the Greek Catholic Metropolitan Ordinariate in Blaj, Abrud, 2.10.1871. Request of information on the terms of medical practice as an archdiocese physician, particularly regarding trips outside of Blaj and undertaking private practice.
- 21** Ordinariatul Metropolitan Greco-Catolic din Blaj către Nicolae Stoia, Blaj, 11.10.1871. Se răspunde punctual întrebărilor privind condițiile deplasărilor și practicii private.
The Greek Catholic Metropolitan Ordinariate in Blaj to Nicolae Stoia, Blaj, 11.10.1871. Punctual answer to the questions regarding the terms for trips and private practice.

- 22** Rezoluție, Blaj, 12.11.1871. Se respinge recursul unui candidat la postul de medic arhidiecezan, deoarece la momentul aplicației postul era deja conferit lui Nicolae Stoia.
Resolution, Blaj, 12.11.1871. The recourse of a candidate for the archdiocese physician position is rejected, since, at the time of application, the position had already been awarded to Nicolae Stoia.
- 23** Ordinariatul Metropolitan Greco-Catolic din Blaj către Nicolae Stoia, Blaj, 28.11.1871. Din cauza numeroaselor cazuri de îmbolnăviri printre studenții Institutului și personalul Mitropoliei, i se cere lui Nicolae Stoia să urgenteze mutarea la Blaj.
The Greek Catholic Metropolitan Ordinariate in Blaj to Nicolae Stoia, Blaj, 28.11.1871. Due to numerous cases of illness among the students of the Institute and the Metropolitan Church's staff, Nicolae Stoia is asked to expedite his relocation to Blaj.
- 24** Comitetul pentru fondarea institutului de credit „Albina” (semnează Iacob Bologa și Visarion Roman) către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 24.2.1872. Adeverință de primire a sumei de 21 fl. ca rată a unei acțiuni achiziționată de Nicolae Stoia.
The committee for the foundation of the “Albina” credit institute (signed Iacob Bologa and Visarion Roman) to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 24.2.1872. Acknowledgement of having received the amount of 21 Gulden as payment for shares purchased by Nicolae Stoia.
- 25** Nicolae Stoia către Capitlul Metropolitan, Blaj, 16.6.1872. Cere adaptarea locuinței la dimensiunile familiei sale și la specificul muncii de medic, și totodată efectuarea unor reparații.
Nicolae Stoia to the Metropolitan Chapter, Blaj, 16.6.1872. Requests the adaptation of his residence to the size of his family and to the specifics of his work as physician, and the conducting of some repairs.
- 26** Consistoriul Metropolitan către Timotei Cipariu (în calitate de preposit capitular), Blaj, 9.7.1872. Timotei Cipariu este însărcinat cu organizarea unei comisii care să analizeze la fața locului solicitarea lui Nicolae Stoia în privința locuinței și posibilitățile practice de realizare, împreună cu o schiță de buget.
The Metropolitan Consistory to Timotei Cipariu, Blaj, 9.7.1872.

Timotei Cipariu is given the task of organizing a commission to analyze on site Nicolae Stoia's request regarding his residence and the practical possibilities of achievement, along with a budget draft.

- 27** Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 26.7.1872. Se confirmă primirea sumei trimise în numele lui Nicolae Stoia.

Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 26.7.1872. The reception of the amount sent in the name of Nicolae Stoia is confirmed.

- 28** Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 24.8.1872. Se alocă 900 fl. v. a. pentru reparațiile necesare casei medicului și extinderii ei cu încă o cameră.

Decision of the Metropolitan Consistory, Blaj, 24.8.1872. An amount of 900 Gulden is awarded for the necessary reparations for the physician's house and its extension of one more room.

- 29** Atestat al Ordinariatului Metropolitan Greco-Catolic din Blaj, Blaj, 20.6.1874. Se atestă că Dr. Nicolae Stoia este profesor de medicină pastorală la Institutul Teologic Greco-Catolic, de unde primește anual suma de 200 fl.

Attestation from the Greek Catholic Metropolitan Ordinariate. It is attested that Dr Nicolae Stoia is a professor of pastoral medicine at the Greek Catholic Theology Institute, from which he receives an annual amount of 200 Gulden.

- 30** Consistoriul Metropolitan către Timotei Cipariu, 27.6.1874. Despre chestiunea măririi cu 200 fl. v. a. a salariului anual al lui Nicolae Stoia.

The Metropolitan Consistory to Timotei Cipariu, 27.6.1874. On the issue of raising the annual salary of Nicolae Stoia with 200 Gulden.

- 31** Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 7.7.1874. Se aprobă cererea de mărire a salariului înaintată de Nicolae Stoia, cu 200 fl. v. a. anual.

Metropolitan Consistory's Resolution, Blaj, 7.7.1874. Nicolae Stoia's forwarded request of a raise of his salary is approved, for a supplementary annual amount of 200 Gulden.

- 32** Înștiințare a Consistoriului Metropolitan către Casa Fondului

Basilitan și către Casa Domeniului Metropolitan, Blaj, 7.7.1874. Se anunță aprobarea cererii de mărire a salariului înaintată de Nicolae Stoia, stabilindu-se suma de 200 fl. v. a. anual., ce urma să fie acoperită din respectivele fonduri.

Notice from the Metropolitan Consistory to the House of the Basilitan Fund and the House of the Metropolitan Estate, Blaj, 7.7.1874. The approval of Nicolae Stoia's request for a raise of his annual salary is announced, establishing the additional annual sum of 200 Gulden, which was going to be covered from the respective funds.

- 33** Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 12.8.1874. Îndemnul de a lua legătura la Budapesta cu Csaklány László.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Blaj, 12.8.1874. Urging him to connect with Csaklány László in Budapest.

- 34** Matei Nicola către Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 18.12.1874. Deoarece Nicolae Stoia nu răspunsese la mai multe scrisori al căror subiect central era organizarea unei conferințe politice românești, Ioan Micu Moldovan este rugat să confirme primirea acestora de către destinatar.

Matei Nicola to Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 18.12.1874. Since Nicolae Stoia did not answer back to several letters, in which the main subject was organizing a Romanian political conference, Ioan Micu Moldovan is asked to confirm the reception of these letters by the recipient.

- 35** Matei Nicola către Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 27.12.1874. Detalii privind intențiile exprimate în scrisorile anterioare către Nicolae Stoia, care ajunseseră cu întârziere. Se ridică problema convocării unei conferințe politice naționale.

Matei Nicola to Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 27.12.1874. Details regarding the intentions expressed in the earlier letters to Nicolae Stoia, which had arrived late. The issue of assembling a national political conference is raised.

- 36** Nicolae Stoia către Consistoriul Metropolitan, Blaj, 20.5.1876. Nicolae Stoia enumeră problemele locuinței sale și cere soluționarea lor.

Nicolae Stoia to the Metropolitan Consistory, Blaj, 20.5.1876.

Nicolae Stoia lists the problems with his residence and asks for the resolution of these problems.

- 37** Consistoriul Metropolitan către Ioan Pamfilie, Blaj, 20.5.1876. I se transmite suplica lui Nicolae Stoia în vederea reparațiilor necesare locuinței, cu misiunea de a evalua situația și de a prezenta soluții. The Metropolitan Consistory to Ioan Pamfilie, Blaj, 20.05.1876. Nicolae Stoia's petition regarding his residence's necessary repairs is forwarded to him, with the mission of evaluating the situation and presenting solutions.
- 38** Ioan Pamfilie către Consistoriul Metropolitan, Blaj, 10.11.1876. Despre pașii realizați în rezolvarea cererii Dr-ului Nicolae Stoia în privința reparațiilor la casă și anexele gospodărești. Detalii despre evaluarea lucrărilor, ofertele meșterilor și soluțiile propuse împreună cu bugetele aferente. Rezoluția de primire în ședința Consistoriului din 16.10.1875.
Ioan Pamfilie to the Metropolitan Consistory, Blaj, 10.11.1876. On the steps that have been taken to resolve Dr Nicolae Stoia's request about the repairs to his house and its outbuildings. Details on the evaluation of the works, the offers and the proposed solutions, together with the respective budgets. The resolution of attending the Consistory meeting of 16.10.1875.
- 39** Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 25.11.1876. Este însărcinat Ioan Pamfilie cu realizarea lucrărilor urgente la casa medicului, urmând ca cele mai puțin importante să fie amânate pentru primăvară.
The decision of the Metropolitan Consistory, Blaj, 25.11.1876. Ioan Pamfilie is given the task to oversee the urgent repairs to the physician's house, and postpone the less important repairs for spring.
- 40** Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 23.12.1876. Repartiția costurilor aferente reparațiilor la casa medicului între diferitele fonduri ale Mitropoliei Greco-Catolice.
Decision of the Metropolitan Consistory, Blaj, 23.12.1876. The distribution of the costs for the repairs to the physician's house between different Funds of the Greek Catholic Metropolitan Church.

- 41 Ciornă, s.l., s.d. Estimările de cheltuieli pentru reparațiile la casa medicului ale unuia dintre meșterii contractori.
Draft, s.l., s.d. One of the contractors' expense estimates for the repairs to the physician's house.
- 42 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 16.3.1877. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.
Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 16.3.1877. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.
- 43 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.5.1877. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.
Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.5.1877. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.
- 44 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 2.10.1877. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.
Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 2.10.1877. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.
- 45 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.10.1877. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.
Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.10.1877. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.
- 46 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.11.1877. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.
Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.11.1877. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.
- 47 Ioan Micu Moldovan(?) către Direcțiunea Băncii Albina, Blaj,

1.1.1878. Informații despre diferite persoane, probabil solicitanți de credite.

Ioan Micu Moldovan (?) to the Board of The “Albina” Bank, Blaj, 1.1.1878. Information on different people, probably loan applicants.

48 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 7.5.1878. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.

Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 7.5.1878. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.

49 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 27.10.1878. Rugămintea de a-i trimite bani post restant în Viena. Detalii despre starea de sănătate precară.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Pesta, 27.10.1878. Asks for the favor of sending him money via hold mail in Vienna. Details about his poor health.

50 Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 31.10.1878. Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.

Visarion Roman to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 31.10.1878. Confirms the reception of the money related to the debtors from Blaj and its surroundings, including Nicolae Stoia.

51 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 5.11.1878. Rugămintea de a pune în ordine mai multe chestiuni financiare, în principal recuperarea unor datorii de la diferiți debitori ai lui Nicolae Stoia. Informații despre evoluția stării de sănătate. Informații despre fenomene meteorologice în Viena.

Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldova, Pesta, 5.11.1878. Requests the resolution of several financial issues, mainly about recovering some debts from various people to whom Nicolae Stoia had loaned money. Information on the evolution of his health. Information on weather phenomena in Vienna.

52 Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 9.11.1878. Rugămintea de a transmite lui Nicolae Rusanu să vândă partea de grâu aferentă lui Nicolae Stoia. Informații despre starea de sănătate.

Informații despre relația dificilă cu soția. Gânduri legate de posibilitatea unei morți apropiate. Informații meteorologice din Viena. Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Vienna, 9.11.1878. Request to inform Nicolae Rusanu to sell the wheat that belongs to Nicolae Stoia. Information on the state of his health. Information on his difficult marriage. Thoughts about the possibility of an upcoming death. Meteorological information from Vienna.

- 53** Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 16.11.1878. Trimite bani pentru familie, în particular pentru a se cumpăra lemne de foc. Informații despre starea de sănătate.
Nicolae Stoia to Ioan Micu Moldovan, Pesta, 16.11.1878. Sends money for his family, particularly for buying fire wood. Information on the state of his health.
- 54** Inventarul, cu active și pasive, al averii la moarte a Dr-ului Nicolae Stoia, Blaj, 1879 (probabil copie din 1883).
The inventory, with active and passive assets, of the estate of Dr Nicolae Stoia, Blaj, 1879 (probably a copy from 1883).
- 55** Consistoriul Metropolitan către Alimpiu Blasianu, Blaj, 24.6.1879. Împuternicirea de a răspunde cererii văduvei Ana Stoia în privința reparațiilor efectuate de Nicolae Stoia, în timpul vieții, la casa medicului.
Metropolitan Consistory to Alimpiu Blasianu, Blaj, 24.6.1879. Entitlement to respond to the request of widow Ana Stoia, regarding the repairs made by Nicolae Stoia, while he was alive, to the physician's home.
- 56** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 1.12.1879. Informații privind starea averii rămase, cheltuielile efectuate, solicitările văduvei privind zestrea și recuperarea datoriilor.
Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, Blaj, 1.12.1879. Information on the status of the remaining wealth, expenditure incurred, the widow's requests regarding the dowry and money recovery.
- 57** Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 22.3.1880. Se resping majoritatea solicitărilor Anei Stoia de rambursare a cheltuielilor efectuate de Nicolae Stoia în timpul vieții pentru casa medicului.
Resolution of the Metropolitan Consistory, Blaj, 22.03.1880. Most

of Ana Stoia's requests for reimbursement of Nicolae Stoia's expenses during his lifetime for the physician's residence are rejected.

- 58** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 4.4.1880. Informații privind returnarea unei părți din zestrea văduvei. Solicită plata dobânzilor aferente sumelor gestionate de Scaunul Orfanal.

Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, Blaj, 04.04.1880. Information on returning a part of the widow's dowry. Claims to the payment of the debts related to the money managed by the Orphanage See.

- 59** Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 26.2.1881. Se acceptă acordarea unui împrumut de 500 fl. v. a. din Fondul deficienților, cu dobândă de 8%, văduvei Ana Stoia.

Resolution of the Metropolitan Consistory, Blaj, 26.2.1881. The granting of a loan of 500 Gulden with an interest rate of 8% from the Disableds' Fund, to the widow Ana Stoia, is approved.

- 60** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. Cere Scaunului să decidă în mai multe chestiuni financiare ce țin de reorganizarea averii după căsătoria Aureliei Stoia.

Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, Blaj, 23.4.1882. Requests a decision from The Orphanage See on several financial matters that are related to the reorganization of the wealth after Aurelia Stoia's marriage.

- 61** Conспект al distribuției veniturilor rezultate din averea lui Nicolae Stoia, s.l., s.d.

Outline of the distribution of the income issued from Nicolae Stoia's wealth, s.l., s.d.

- 62** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. Atrage atenția Scaunului că deciziile luate în privința modului de împărțire a veniturilor rezultate din averea lui Nicolae Stoia sunt contrare atât dispozițiilor testamentare cât și documentelor de succesiune (acestea fiind la rândul lor neconforme testamentului) și susține respectarea dispozițiilor testamentare.

Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, Blaj, 23.4.1882. Draws the attention of The Orphanage See to the fact that the decisions taken regarding the division of Nicolae Stoia's estate contradict the

provisions of his will and the succession documents (which in turn are not in conformity with his will) and supports the compliance with the testamentary provisions.

- 63** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. Anunță efectuarea unor plăți către Aurelia Stoia.
Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, Blaj, 23.4.1882. Announces that some payments were made to Aurelia Stoia.
- 64** Fragment (ciornă) din testamentul lui Nicolae Stoia. Copie datată 25.5.1882.
Excerpt (draft) from Nicolae Stoia's will. Copy dated 25.5.1882.
- 65** Raportul Casieriei Scaunului Orfanal din Aiud, Comitatul Alba de Jos pentru orfanii lui Nicolae Stoia pentru perioada 1879–1883, s.l., s.d.
The report of the Aiud Orphanage See's pay desk, Lower Alba County for Nicolae Stoia's orphans for the period of time between 1879 and 1883, s.l., s.d.
- 66** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 22.4.1883. Atrage atenția Scaunului Orfanal că decizia de a-l înlocui de la tutorat prin mama copiilor este contrară legii și testamentului și cere reconsiderarea ei. Atrage atenția că au fost greșite flagrant în defavoarea moștenitorilor minori calculele financiare privind reglarea datoriilor dintre el și aceștia.
Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, 22.4.1883. Draws the attention of The Orphanage See to the fact that the decision to replace him from guardianship in favor of the mother of the children is against the law and contradicts the will, and requests an appeal. He draws the attention to the fact that the financial calculations on the settlement of debts between him and the underage heirs have been grossly wrongly made.
- 67** Inventarul, cu active și pasive, al situației averii la moarte a Dr-ului Nicolae Stoia în anul 1883, Blaj, 31.12.1883.
The inventory, with active and passive assets, of the situation of Dr Nicolae Stoia's wealth at the time of his death in 1883, Blaj, 31.12.1883.
- 68** Ioan Paniliu către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 22.2.1884. Deoarece

în contractul de vânzare a moșiei din Veștem a lui Nicolae Stoia se omisese menționarea ipotecii avută de Sparkassa (deși aceasta fusese stinsă), Ioan Micu Moldovan este rugat să trimită actele necesare pentru a putea fi realizată ștergerea ipotecii.

Ioan Paniliu to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 22.2.1884. As the sale contract of Nicolae Stoia's Veștem estate had failed to mention the mortgage of Sparkassa (although this had been extinguished), Ioan Micu Moldovan is asked to send the necessary documents so that the mortgage could be removed.

- 69** Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 22.3.1884. Informații despre starea orfanilor lui Nicolae Stoia și despre sumele primite de văduvă pentru creșterea copiilor.

Ioan Micu Moldovan to The Orphanage See, Blaj, 22.3.1884. Information on the situation of Nicolae Stoia's orphans and on the amount of money received by the widow for raising the children.

- 70** Scaunul Orfanal către Ioan Micu Moldovan, Aiud, 17.6.1884. Se certifică verificarea actelor de administrare a averii pentru anul 1883.

The Orphanage See to Ioan Micu Moldovan, Aiud, 17.6.1884. The verification of the estate management documents for 1883 is certified.

- 71** Ana Stoia către Scaunul Orfanal (ciornă, notițe ale lui Ioan Micu Moldovan), Blaj, 5.6.1888. Ana Stoia solicită Scaunului Orfanal să îl oblige pe Ioan Micu Moldovan să urgenteze recuperarea unor datorii și să accepte vânzarea unor bunuri personale rămase după Nicolae Stoia.

Ana Stoia to The Orphanage See (draft, notes of Ioan Micu Moldovan), Blaj, 5.6.1888. Ana Stoia demands The Orphanage See to urge Ioan Micu Moldovan to hasten the recovery of some debts and to accept the sale of personal belongings left after Nicolae Stoia's death.

- 72** Ioan Micu Moldovan către Banca Transilvania, Blaj, 25.1.1891. Trimite actele privind decesul Anei Stoia în vederea încasării asigurării de viață a acesteia în favoarea orfanilor.

Ioan Micu Moldovan to "Transilvania" Bank, Blaj, 25.1.1891.

Sends the documents regarding the death of Ana Stoia for the collection of her life insurance on behalf of the orphans.

- 73** Banca Transilvania către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 4.4.1891. I se trimite chitanța pentru suma asigurată, i se cere să o semneze și moștenitoarea majoră (Aurelia Oltean n. Stoia) și este anunțat că, deoarece asigurata se declarase cu trei ani mai tânără decât era în realitate, suma este diminuată proporțional.

“Transilvania” Bank to Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 4.4.1891. The receipt for the insured sum is sent, the heir of age (Aurelia Oltean n. Stoia) is also required to sign it and he is informed that, due to the fact that the ensured had declared to be three years younger than she actually was, the amount was proportionally lower.

- 74** Traian Stoia către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 7.4.1893. Ioan Micu Moldovan este rugat să ridice 100 fl. de la Scaunul Orfanal în numele lui Traian Stoia, pentru a plăti datoria acestuia la cumnatul său, Vasile Oltean. Banii fuseseră destinați cheltuielilor legate de încorporare.

Traian Stoia to Ioan Micu Moldovan, Blaj, 7.4.1893. Ioan Micu Moldovan is asked to collect 100 Gulden from The Orphanage See on behalf of Traian Stoia, for the payment of his debt to his brother-in-law, Vasile Oltean. The money had been used for drafting expenses.

- 75** Scaunul Orfanal către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 17.3.1895. I se transmit lui Ioan Micu Moldovan documentele legate de averea rămasă după Nicolae Stoia pentru a fi citite moștenitorilor.

The Orphanage See to Ioan Micu Moldovan, Blaj, 17.3.1895. The documents regarding the estate of Nicolae Stoia are sent to Ioan Micu Moldovan to be read to the heirs.

- 76** Traian Stoia către Ioan Micu Moldovan, 1.8.1895. Îl roagă să îi împrumute 40 de fl. deoarece Regimentul 50, la care era încorporat ca Stabsführer, urma să plece la manevre și trebuia cu această ocazie să își lichideze datoriile din Brașov.

Traian Stoia to Ioan Micu Moldovan, 1.8.1895. He asks Ioan Micu Moldovan to lend him 40 Gulden since the 50th Regiment, in which he was drafted as Stabsführer, was about to go to the military maneuvers and on this occasion, he had to pay his debts in Brașov.

77 Ioan Micu Moldovan, conspect al declarației date la judecătoria cercuală din Blaj, Blaj, 9.12.1898 (copie ulterioară). Detalii privind suma de 3000 fl. datorată de Nicolae Rusanu, restituirea parțială din 1882 și sumele restante pentru care se desfășura procesul.

Ioan Micu Moldovan, summary of the declaration given at the district court from Blaj, 9.12.1898 (later copy). Details regarding the sum of 3.000 Gulden owed by Nicolae Rusanu, the partial refund from 1882 and the remaining amount for which the trial was taking place.

1. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan¹, Sibiu, 8.2.1853. *Despre costurile și dificultățile vieții studentești în Sibiu.*

Dulce amice!²

Datoria unui amic adevărat către altul este a-l ama și a-l îndrepta unde se poate. De unde eu aflând unele și altele, care se ating de tine, te și înștiințez cu următoarele: eu am înțeles că unchiul lui Olteanu nu ar voi, ba poate nici poate a-i da subzistență fără numai 20 fl. m.c. Din acești bani apoi dânsul să-și cumpere cărți, haine etc. Dânsul ți-a fost promis un lucru frumos a face cu tine, însă amice crede-mă că însuși el va fi în stare miseraveră, văzând eu pe mulți cu 25 fl. m.c. dotați că pe lângă o mare cumpătare abia pot ieși afară cu banii aceștia, apoi tu cu el cu 20 f. m.c. nici vorbă că veți putea ieși cum vei vedea tu însuși din acestea mai sus zise. Apoi știu că acum la mulți le pare rău că nu au rămas la teologie, văzând aceștia că, după ce au absolvit, acum trebuie să practiceze vreo 2–3 ani apoi ajunge la vreo 250–300 [fl.] cu care românul are de-a fi îndestulat în toată viața. Eu amice mai bine aș rămâne la teologie decât la jură, crede-mă că ca popă rabd odihnit, dar un oficial trebuie să lucre flămând, ba încă pe oră se lucră.

Acestea amice îs care pe tine te vor supăra, ba poate mă vor aduce înainte-ți în suspiciune și-mi vor tăia din amicitie, dară judecă-le ca de mine judecate de mii de ori și aprobate, apoi vei vedea că eu sunt al tău numai amic cu adevărat care voiește a te apăra de cele rele.

Sărutându-te rămân al tău

¹ Ioan Micu Moldovan (1833–1915), din Moldovenesti (CJ) profesor, canonic și prepozit al Capitulului metropolitan din Blaj, prelat papal (1901), președinte al Astrei și membru al Academiei Române. Cf. Mirela Popa–Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită*, Cluj-Napoca, Mega, 2013, p. 245–251. A fost coleg de clasă la Gimnaziul din Blaj cu N. Stoia și a rămas prieten al acestuia pe parcursul întregii vieți, fiind numit prin testament tutore al copiilor rămași orfani.

² SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15978, f. 1.

sincer amic
Nicolau Stoian³

Sibiu, 8 febr. 1853

[Adresa pe verso:] Domnului Ioan Moldovan, studios în Turda,
Varfalău⁴

³ În tinerețe Nicolae Stoia apare în acte și se semnează el însuși *Stoian*. Cu timpul începe să se semneze și să apară în actele oficiale cu numele *Stoia*.

⁴ Moldovenești (CJ).

2. Nicolae Stoia către Simion Bărnuțiu⁵, Viena, 4.11.1853. *Despre dificultățile vieții de student în Viena și despre distribu- irea injustă a burselor studentești.*

Viena, 4 noiembrie 1853⁶

Mult Onorate Domnule,

După trecerea unui timp așa de îndelungat sunt așa de norocit acum prin această epistolă a-ți face cunoscută prezenta mea stare și totdeodată a-mi exprima prin ea dorințele care totdeauna le-am avut a ști în ce stare încă te afli. Fiind în anul trecut la Blaj ca student unde a fost și unul Maniu Ioan⁷ nepot al Domniei tale din scrisorile lui trimise de Dumneata am înțeles totdeauna că ești sănătos, care m-a îmbucurat deplin și m-am odihnit așa, cât nu a trebuit să te împresor cu întrebări sau epistole răspunzătoare despre starea-ți de atunci care poate te-ar fi supărat, însă acum venind de la Blaj și aplicându-mă la medicină, o știință care îmi e foarte plăcută, nu mai pot afla fără prin propria-mi întrebare că în ce stare te afli cu asigurarea ca până acum, de unde sper că nu te voi supăra cu ordinele acestea, care nu cuprind alta, fără numai desideriul meu de a ști ce mai faci. Eu pe aici am mai

⁵ Simion Bărnuțiu (1808–1864), din Bocșa (SJ), profesor la Gimnaziul din Blaj, a fost nevoit să părăsească orașul după procesul lemenian. A urmat cursurile Academiei de Drept din Sibiu, a fost unul dintre liderii români ai revoluției de la 1848–1849 în Transilvania, apoi a studiat dreptul la Viena și Pavia. La invitația lui August Treboniu Laurian s-a mutat la Iași, unde a activat ca profesor gimnazial și profesor de Drept. Cf. George Bogdan-Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, Cultura Națională, 1924, p. 3–136.

⁶ SJCJAN, FBCB, dosar 194, f. 10.

⁷ Ioan Maniu (1833–1895), din Bădăcin, absolvent al Gimnaziului din Blaj cu examenul de maturitate depus în anul școlar 1851/1852, apoi al Seminarului din Blaj, nepot de soră al lui Simion Bărnuțiu și tatăl lui Iuliu Maniu. A studiat dreptul la Pesta și Viena și a profesat ca judecător la Șimleu Silvaniei și Zalău, apoi, după pensionare, ca avocat. A fost unul dintre prietenii apropiați ai lui N. Stoia, împreună cu care a și locuit în perioada studiilor vieneze. Cf. Coriolan Suciu, *Correspondența Ioan Maniu – Simeon Bărnuțiu 1851–1864*, Blaj, Tipografia Seminarului Teologic Greco-Catolic, 1929, p. 11–189.

înțeles cum că starea în care te afli ar fi mizeră, însă cu toate că e probabil aceasta, în întâi totuși voiesc a mă convinge despre adevărul lucrului acestuia mai bine, care sperez cum că mi-l vei și împărtăși, deși asemenea lucruri sunt foarte greu de expus. Noi am venit trei tineri din Transilvania, unul din Deva la drepturi⁸, apoi doi la medicină⁹ și cu durere că numai juristul este asigurat pe timpul studierii întreg în Viena, adică în stare bună, noi ceilalți suntem numai mai mult prevăzuți cu sperare decât cu mijloace de trai. Mie mi-a promis Epp-ul¹⁰ că-mi va da stipendiul Pascului¹¹ după absolvirea lui, însă nu prea bazez mult pe aceea din cauză că știu că sunt și în Blaj nepoți de canonici, ba chiar și de-ai Epp-ului care sunt mai aproape de stipendiu ca mine și am văzut în exemple vii că unii tineri buni însă săraci până în tălpi nu au putut fi părtași la stipendii nici romanciane¹² nici acelea care le-a fost dat maiestatea pentru tinerii români studioși pentru Tran[silv]ania numai, ci numai feciori de protopopi care au bani cu grămada, beau, mâncă și fum[eaz]ă tabac fiind prevăzuți

⁸ Petru Moldovan (Moldovanu Peter), 20 de ani, ortodox, din Deva (HD), fiu de funcționar, înscris la Facultatea de Drept a Universității din Viena în toamna anului 1853. Cf. Szögi László, Kiss József Mihály, *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1849–1867. Ungarländische Studenten an den Universitäten und Hochschulen in Wien 1849–1867*, Budapest, ELTE Levéltára, 2003, p. 93.

⁹ Iacob Bancic (Bantsch/Bancik Jakob), 21 de ani, ortodox, din Apoldu Mic (SB), fiu de țăran (Ökonom), a studiat medicina la Viena între 1853–1858. Cf. Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok*, p. 87. Al doilea era N. Stoia.

¹⁰ Alexandru Sterca-Șuluțiu de Cărpiniș (1794–1867), din Abrud (AB), paroh și protopop de Bistra, vicar al Silvaniei, episcop (1850–1853) apoi mitropolit (1853–1867) al arhiepiscopiei greco-catolice de Alba Iulia și Făgăraș. Cf. Ioana Mihaela Bonda, *Mitropolia Română Unită în timpul păstoririi lui Alexandru Sterca-Șuluțiu (1853–1867)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, p. 17–49.

¹¹ Vasile Pascu (Pascu Basilius), 25 de ani în 1850, greco-catolic din Salva (BN), fiu de proprietar de pământ, a studiat medicina la Viena între 1850 și 1852. Cf. Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok*, p. 64.

¹² Fundația Romantzei a fost cea mai importantă fundație bursieră administrată de eparhia greco-catolică de Alba Iulia și Făgăraș, constituită în 1842, în baza testamentului medicului Simion Romantzei. Bursele erau în cuantum de 300 florini anual, fiind condiționate de rezultatele studiilor la finalul fiecărui an. Cf. Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 231.

pentru viața aceasta, cum zic ei. Apoi ce e mai mult dacă ar fi recunoscători ar mai trece, dar acei tineri zic că nici un [...] ¹³ nu sunt acei 60 fl. m. convențională pentru dânșii și apoi aceia nu merită mulțumire. Apoi oamenii săraci nu pot avea protecțiune mai niciodată, fără toată protecțiunea le este purtarea lor, care foarte mare și strălucită să fie ca să străbată în ochii celor puternici și și atunci i se opun nori, de nu strălucește când străluce tare, acestea nu sunt lucruri noi, nici nu au fost vreodată, fără poate sub altă formă numai strămutate au fost atunci când ni se pare că nu au fost așa ca acum. Mai pe urmă poftindu-ți sănătate continuă de la Dzeu cel atotpotent, un răspuns despre sănătatea și starea prezentă a Dtale rugând rămân,

Al Domniei tale,
Nicolae Stoia m.p.
medicinae stud.

¹³ Neinteligibil.

3. Nicolae Stoia către Simion Bărnuțiu, Viena, 21.12.1853.
Despre dificultățile vieții de student în Viena, despre programul studiilor, despre varii cunoscuți.

Viena, 21 De[cembrie 1853]¹⁴

Onorate Domnule!

Scrisoarea D-tale din 16 decembrie am primit-o cu [o]¹⁵ nespusă bucurie, din care în câtva am văzut starea în care te afli acum deodată și nu pot întârzia la această scrisoare de mine cu mare sete așteptată a-ți face ceva cunoscut. Eu m-am apucat de studiile medicinei cum știi, și este cunoscut și fac progresele putincioase în aceste studii, care adevărat sunt cam grele, însă mă consolez cu proverbul cel bun „labor omnia vincit” și așa din puteri pășesc înainte după puteri. Pascu va pune rigurosul al doilea cu finea lui ianuarie și cu finea lui febru[arie]¹⁶ depunând al 3^a riguros sau publicul absolvat. Dânsul este foarte ocupat, însă nu e [mi] rare¹⁷ că dânsul face cele cinci riguroase numai în trei ca un student militar, numai e cam supărat că trebuie să ocupe un oficiu la miliție pentru stipendiul ce l-a tras de la stat și nu poate practica la civil cum a sperat. Eu în anul acesta numai cu Anatomia mă țin de medie la care am un profesor foarte bun Hyrtl¹⁸ de la care foarte mult câștig fiindcă foarte bine predă, și celelalte trei studii Mineralogia, Zoologia și B[otanica]¹⁹ le am în Universitatea și sunt cam depărtate de Josefîn²⁰ și propunerea încă e cam

¹⁴ SJCJAN, FBCB, dosar 194, f. 13. Document ușor deteriorat.

¹⁵ Document deteriorat.

¹⁶ Document deteriorat.

¹⁷ Document deteriorat.

¹⁸ Joseph Hyrtl (1810–1894), medic și anatomist austriac, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Viena și rector al acesteia (1864/65). Cf. Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950 (ÖBL), Bd. 3, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften (Verlag der ÖAW), 1961, p. 23–24. <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes>, la 9.11.2017.

¹⁹ Document deteriorat.

²⁰ Cartier al Vienei, în partea de vest a Universității.

slabă, mai ales a Mineralogiei, însă la acestea voi trebui a pune o diligență mai mare, ca să am folosul așteptat. Eu de când am venit aici văzând multe lipsuri care puteau să-mi lipsească dacă aveam pe cineva care să mă pună pe calea cuviincioasă și cu durere trebuie să mă întristez văzând că n-am întrebuințat timpul cum s-a căzut²¹. Văd tinerii cu mult mai mici decât mine că vorbesc pe lângă limba lor maică câte 3–4 limbi străine, sunt exercitați în muzică și alte lucruri frumoase și eu mai îndărăt mă văd decât aceia cu acestea, ori cu acestea mai înainte zise e târziu acum că timpul a fugit când acestea toate le puteam câștiga, ci eu am rămas cam necioplit, aceasta e adevărat, ca un pom tânăr de ar fi cât de oblu și frumos, dacă nu-l altoiește cineva și nu-l curăță de spini, cu toată frumusețea lui tot rămâne dur și netrebnic, sau dacă nu chiar de tot netrebnic, totuși numai de foc bun. Eu mi-am fost propus încă de acasă ca să învăț limba franceză și italiană și să încep în anul dintâi, adică acesta, însă sunt foarte ocupat cu studiile, având în toată ziua afară de sâmbăta când avem recreere numai 2 ore libere care le petrec mergând de la universitate la mâncare și de acolo în Josefin și așa nu pot să mă apuc de niciuna dintre acestea, apoi ca să-mi aduc instructor în casă nu sunt în stare, abia trăgându-mi masa cu banii destinați pentru studiile mediciniei. Noi suntem la medicină 4 tineri români, doi din Transilvania, unul din Moldova și unul din Banat²² și așa posedă universitatea mediciniei patru români ca niciodată până acum. Lui Ioan Maniu conșcolarul meu i-am trimis o epistolă de vreo 6 săptămâni și încă

²¹ Cum ar fi trebuit.

²² 1. N. Stoia; 2. Iacob Bancic (Bantsch/Bancik Jakob, vezi *supra* nota 9); 3. Iosif Miescu (Miescu Josef), 20 de ani în 1853, ortodox, din Lugoj (CS), fiu de consilier la magistratul orașului, a studiat medicina la Viena între 1853–1858 și în semestrul de vară 1860. Cf. Szögi L., Kiss J.M., *Magyarország diákok*, p. 93. În lipsa unor prosopografii studentești pentru spațiul Principatelor Române, identificarea studentului din Moldova, despre care nu știm, de altfel, dacă a și finalizat studiile la Viena, rămâne problematică. Victor Gomoiu, Gh. Gomoiu, Maria V. Gomoiu, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari (personalul sanitar) din ținuturile românești*, Vol. I (înainte de anul 1870), Brăila, Tipografia „Presa”, 1938 menționează pe Vasile Nosievici/Nesievici (doctorat în medicină la Viena în 1858, revenit în Moldova în același an, ulterior medic al orașului Focșani, iar din 1864 al districtului Dolj; moare în 1865 de tifos) (p. 303–304).

nu am primit răspuns de la el, mi-e teamă să nu fie bolnav, cum cam este el de natura lui, cu toate că mai înainte de a porni eu la Viena cu 2 zile am fost primit una epistolă în care-mi scrisese că fiind bolnav vreo 3 săptămâni s-a sculat și va porni la Blaj spre a continua teologia. Domnul Weștemean²³ preotul fost în Weștem²⁴ acum administrator în Sibiu, într-o epistolă către mine te salută, rugându-mă aceasta a-ți face cunoscut; acest om încă a căzut în necazuri murindu-i soția, adică nepoata domnului prepozit Krainik²⁵ și rămânând cu trei prunci mici. Am înțeles că Papiu Alexandru²⁶ căpătând facultate de a pune riguroasele mai demult ar fi depus două și pe finea lui februarie ar veni către Viena, nu cumva vei isprăvi și Dta pe mai? Scrie-mi ca să știu când voi fi încă odată așa de norocit a te mai vedea și alocua²⁷ că timpul prea tare mă amână cu trecerea lui. [...] ²⁸

²³ Antoniu Veștemean (1818–1900), fost paroh în Veștem (SB), apoi protopop al Sibiului, canonic de fundație regească la Capitulul catedralei arhiepiscopale, profesor seminarial și secretar mitropolitan. Cf. M. Popa-Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei*, p. 401–404. A fost tutore al lui N. Stoia după moartea tatălui viitorului medic.

²⁴ Veștem (SB).

²⁵ Simeon Crainic de Alsó-Oroszi (1777–1855), prepozit capitular și vicar general episcopal, apoi vicar provizoriu al diecezei de Făgăraș, Cf. M. Popa-Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei*, p. 147–149.

²⁶ Alexandru Papiu Ilarian (1827–1877), din Bezded (SJ), jurist și istoric, unul dintre liderii români ai revoluției de la 1848–1849 în Transilvania, a activat și în cadrul revoluției din Țara Românească. După 1849 a continuat studiile juridice la Viena și Padova, iar din 1855 s-a stabilit în Moldova, unde a fost profesor la Facultatea de Drept din Iași, institutor, procuror și avocat. A fost președintele societății „Transilvania”, care susținea financiar studiile tinerilor români din Imperiul Habsburgic, și membru al Academiei Române. Cf. Corneliu Albu, *Alexandru Papiu Ilarian. Viața și activitatea sa*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1977.

²⁷ Saluta.

²⁸ Lipsă continuarea documentului.

4. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 29.4.1856. *Aspecte privind viața cotidiană din Viena. Despre sănătatea lui Ioan Micu Moldovan. Salutări transmise lui Constantin Bene*²⁹. *Cere vești despre prietenii și cunoștințele din Blaj.*

Frate Ioane!³⁰

Primindu-ți scrisoarea ta ieri 28 aprilie c[alendar] n[ou], care este cea dintâi pentru mine de la despărțirea noastră din Viena și voiesc a-ți răspunde, nevoind culpă din partea ta, în următoarele:

Fiindcă sănătatea ocupă locul cel dintâi la fiecare om în simțire, voiesc și eu mai întâi a începe cu aceasta; eu mă aflu bine cât mai bine niciodată [nu] m-am aflat de când mă aflu în Viena, în celelalte merge cum cam știi tu. Noutăți nu avem în care să te pot încunoștința, fără că în zilele trecute s-a pus piatra fundamentală pentru ridicarea unei biserici cu aducerea aminte de eliberarea vieții împăratului nostru de lovitura cu cuțitul în anul 1853³¹. Această biserică va fi împreună cu noua universitate către drumul care merge din cetate pe poarta scoțienilor către Josefin și intră poteca care duce din cetate pe poarta susnumită către Spitalul nostru³², adică în un loc unde a fost școala

²⁹ Constantin Bene (1832–1887), din Bandon (SJ), orfan, a fost coleg la gimnaziu cu I. Maniu și prieten cu N. Stoia, absolvent al seminarului teologic din Blaj în 1856, hirotonit în 1857, preot la Recea-Cristur (BN) până la moarte. Cf. Cornel Sigmirean, *Intellectualitatea ecleziastică. Preoții Blajului (1806–1948)*, Târgu Mureș, Editura Universității Petru Maior, 2007, p. 141; *Siematismulu veneratulu cleru alu archidiecesei metropolitane greco-catolice a Alba-Juliei si Fagarasiului pre anulu 1890*, Blasiu, Tipografia Seminarului gr.-cat., 1890, p. 270.

³⁰ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15979, f. 1–2.

³¹ Atentatul împotriva lui Franz Joseph (1830–1916), împărat al Austriei între 1848–1916, comis la 18 februarie 1853 de János Libény. Biserica la care se face referire este *Votivkirche*. Cf. ÖBL, Bd. 5, Wien, Verlag der ÖAW, 1972, p. 181. http://www.biographien.ac.at/oebL/oebL_L/Libenyi_Janos_1831_1853.xml, la 8.11.2017.

³² Allgemeines Krankenhaus der Stadt Wien – spitalul general al Vienei, care servea și ca spital de practică pentru Facultatea de Medicină.

de învățat pentru cai; vezi că cum avansează și pământul, odată a fost destinat pentru cai, acum este pentru oameni, ba pentru oameni literați; la această solemnitate au fost toți Arhii și Ep[isco]pii adunați în Viena spre ținerea conferinței, prin urmare și Arhii și Ep[isco]pii noștri de față, au ținut vreo 6 ore în total. Cât pentru sănătatea ta trebuie să-ți spun că nici Škoda³³ nici Szigethi³⁴ [nu] te putea[u] ajuta, sub recuistări nepărtinitoare cum au fost aici pentru tine, cum că nu ți-a cunoscut Škoda boala, anevoie voi putea a mă convinge. Deoarece D. Szigethi anevoie poate avea creierii lui Škoda, și mai anevoie o sumă de bolnavi cum are acesta, și cum că D. Szigethi nu cred că a îndrăznit practica lui a experimenta cu medicamentele ca acesta și cum că aceasta este curat așa, fiecare om cu minte poate prevedea. Boala ta de bună seamă a fost boală internă, prin urmare nevăzută, aceasta într-adevăr a putut-o trece Škoda cu vederea, însă Szigethi a putut-o cerca cât a voit că nu a putut-o afla, neavând acele cunoștințe care ți-am observat. Eu însă pare ți-am fost spus că natura aerului patriei tale te va cura, însă medicina nu, aceasta și astăzi [î]ți spun și nu crede cum că chiar medicina doctorului te-a sculat, fără de care tu trebuia să mori; tu citind aceste rânduri poate vei începe a judeca despre mine multe, adică poți zice că eu stau pe lângă Škoda așa tare, apoi că medicina nu ajută; pe Škoda nu-l poate nimeni amice acuza despre neștiință, el este autoritate în timpul de față cât sună științele medicinei. Despre Szigethi nu am citit nicăieri, apoi și dacă chiar nu am citit eu tot poate fi el ceva autoritate? Bine!

³³ Joseph Škoda (1805–1881), profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Viena, anatomist și internist, a dezvoltat o serie de tehnici investigative bazate pe procedee fizice și acustice pentru diagnosticarea bolilor interne. ÖBL, Bd. 12, Wien, Verlag der ÖAW, 2005, p. 326. <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes> la 8.11.2017.

³⁴ Posibil Anton Szigethy (Szigeti) (1810-??), din Páli (HU, Eperjes), catolic, înscris la Facultatea de Medicină a Universității din Viena începând cu anul 1838 (anul IV), doctor în medicină din anul 1841. Cf. László Szögi, Edit Ecserné Kazimir, *Magyarország diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1789–1848. Ungarländische Studenten an Wienerischen Universitäten und Akademien 1789–1848*, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2013, p. 203.

Dară capete mari, stele de acest fel nu pier, ei ajung pe catedra profesorală fără distincție de naționalitate. Maghiarii, cum că știu totdeauna mai mult decât scriu este cunoscut aceasta, le stă în sânge înrădăcinat, acesta este un ce care eu nu pot suferi, pentru ce să nu spună omul sincer până aici a mers știința noastră și mai încolo nu, dacă acesta este adevărul? Aceasta am văzut și câți studenți maghiari avem toți știu mai mult decât scriu, de aici poți face concheiere că cum poate un ticălos ca acesta strica un om sincer și bun. Tu știi bine că eu sunt student încă și în anul întâi al medicinei practice și al chirurgiei, prin urmare nu am avut multă ocaziune de a vedea mulți bolnavi, nici bolile toate, însă pentru aceea sunt în stare a spune și unui Škoda și Oppolzer³⁵, că ce nu știu ei și ce nu pot știi, fără a greși ceva, și aceasta așa putea face și D. Szigethi. Destul despre secătura aceasta fără preț. Eu mă bucur că tu te afli sănătos acum deodată, trăiești numai bine și atunci vei trăi destul. Eu corespondând cu Ioan Maniu des, într-una din zile mi-a scris cum că nu este îndestulat cu forța lui, și mai multe din care am văzut că bietul om este cu mult mai nenorocit decât este într-adevăr, numai pentru că și-a imaginat tare rău forța sa, eu l-am agresat tare cu un răspuns în care l-am certat pentru prea nematura-i judecare în lucrurile atinse, și mai multe de acestea; în scurt, mi-a scris cum că este îndestulat în fine, că ne va cerceta în Viena cu feriile³⁶ Paștilor, însă nu a putut, certându-l dregătoria din Pesta pentru că postul lui a fost numai pentru Pesta făcut. De atunci mi-a mai scris mai de multe ori, însă cum zic tot îmbucurător; acum nu știu de este așa sau ba; cum că va continua studiile întreprinse sau ba nu-ți pot spune pentru că nu mi-a răspuns la această întrebare pusă. Această epistolă fii bun și o amâna³⁷ și stimatului Constantin Bene, căruia îi scriu următoarele: Fratele meu! Nu lua în nume de rău pentru că nu ai primit

³⁵ Johann von Oppolzer (1808–1881), profesor al Facultății de Medicină a Universității în Viena, rector între 1861–1862. ÖBL, Bd. 7, Wien, Verlag der ÖAW, 1978, p. 239. <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes> la 8.11.2017.

³⁶ Sărbătorile.

³⁷ O înmânează.

de la mine scrisoare. Drept răspuns pe una scrisoare a ta mie adresată, eu nu țin scrisorile care le primesc și le nimicesc pentru aceea am tăcut și nu ți-am răspuns, că nimicindu-ți scrisoarea am uitat de a-ți scrie, însă nicidecât cum că tu nu ești în inima mea anotat. Tu te vei fi convins cum că eu nu sunt așa malițios, nici așa neom ca să mă rușinez de amicii mei. Poate pentru că mă aflui în Viena și la un studiu frumos și altele, și în acest tip să-mi uit de amicii mei. Nu frățioare, nicidecât. Fii tu sigur și și alții, cum că nu mă voi rușina niciodată dacă aș fi îmbrăcat în aur și orișice demnitate aș îmbrățișa ca pe un amic adevărat al meu, ori este acela în ținură, ori gol, ori în haine nobile îmbrăcat. Eu nu cunosc om mai pierdut în lume decât care și-a uitat cine a fost odată și voiesc a arăta aceea ce nu există. Eu nu vă poftesc ca să veniți în starea aceea ca să mă aveți de lipsă niciodată, însă să se întâmple că totuși să fiu de lipsă, atunci fiți siguri cum că nu v-aș înconjura dacă și starea voastră ar fi debilă, săracă etc. Noi am vorbit mai de multe ori despre oameni de aceea care și-au uitat că au purtat opinci odată. Astăzi poartă aur pe trupul lor în loc de ținură. Aceasta tare bine îmi aduc aminte. Și atunci ne-am unit în opiniunile noastre tare bine. Nu voiesc a vorbi mai multe despre acestea pentru că prea tare îmi fac mișcare, din cauză că sunt fapte care există între naționaliștii noștri, pe care pune bietul nostru popor valah toată speranța. Tare mi-ar părea bine când am mai putea odată sta în mijlocul conșcolarilor, însă mai vârtos în al amicilor mei, însă mi se pare că aceasta nu se va realiza, deoarece îmi lipsesc mijloacele. Nu este însă nimic. Până sunt neuitat de amicii aceștia, tot am viață dulce. Cum mai trăiți voi pe acolo? Aveți partide multe între voi? Cum mai merg lucrurile cu profesorii? De acestea nimeni nu îmi scrie și bucuros aș voi să știu ceva. Noi aici în Viena ne avem cum putem, rău însă nu, pentru că cum va ști Moldovan, nu ne vedem așa des cât să se strice amiciția, însă cum că mai bine ar trebui să meargă lucrurile între noi, aceasta este curat; apoi să vezi, nici nu este mirare, nici ar putea fi, deoarece noi de aici suntem oameni tot ca și voi de pe acolo și aceea că noi locuim într-o capitală ca aceasta încă nu face mare

distincțiune. Spune salutare lui Elekes³⁸, Russu³⁹ și altor profesori ai mei. Asemenea tuturor conșcolarilor mei, cărora totodată le poftesc succes bun cu studii[le], apoi câte o femeie în minte, frumoasă, și cu bani mulți după finirea studiilor. Precum aud Ep[isco]pii și Arhiep[isco]pii aici adunați vor mai rămâne aici vreo 3 săptămâni pentru lucrurile lor, însă se poate ca și mai curând să se termine ședințele lor. Asemenea, spune salutare către mama lui Stoian⁴⁰ și către fata ei Nicuția unde am lăcuit avut eu prânzul și cina. Te pătimeai odată de piept cum mai stai astăzi cu el? Te mai doare sau ba? Cu un cuvânt cum îți merge din partea sănătății, pentru că de altă parte știu cum vă cam merge. Pe Moldovan întru-atâta m-am fost tulburat pentru că nu mi-a scris, cât l-am dat dracului de vreo câteva sute de ori, cu toate că blasfemia aceasta nu se prinde de popi, fiind îmbrăcați în forma dracului. Epistola aceasta este așa de rău compusă cât mai rău nu se poate. Nu am observat⁴¹ nici un ordin, pentru aceea puneți critică ușoară pe ea, dacă aveți voie. Dacă cumva nu-mi veți răspunde pe această scrisoare până la ferii, atunci îmi scrieți răspunsul pe acel teolog care va veni în locul lui Dănilă⁴²

³⁸ Gregoriu Elekes (1820–1886), absolvent al școlilor Blajului, apoi profesor la gimnaziul din Blaj, paroh în Velcheriu până în 1849, din nou profesor după revoluție, paroh în Sânmărtinul de Câmpie și protopop în Alba Iulia. Cf. Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului 1754–1948*, cuv. înainte de Ion Brad, București, Demiurg, 1994, p. 80.

³⁹ Ioan V. Russu (1826–1905), din Sânmărtin (CJ), absolvent al gimnaziului și seminarului din Blaj, profesor la gimnaziu între 1850–1862, ulterior paroh și protopop al Sibiului. Cf. N. Comșa, T. Seiceanu, *Dascălii Blajului*, p. 84–85; M. Popa-Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei*, p. 364–366.

⁴⁰ Posibil George Stoian, profesor de matematică la gimnaziul din Blaj (Cf. N. Comșa, T. Seiceanu, *Dascălii Blajului*, p. 84) sau Ioan Stoian, absolvent al gimnaziului din Blaj în anul școlar 1854/55 (Cf. Nicolau Brânzeu, *Istoria școalelor din Blaj. Studiu istoric. Eminescu*, ed. îngrijită de Ioan Popa, cu o addenda de Ion Buzăși, Blaj, Editura ASTRA, 2000, p. 73). Este posibil, de altfel, să nu fie niciunul dintre cei doi anterior menționați. Din păcate, momentan nu avem informații despre cazarea lui N. Stoia pe perioada studiilor gimnaziale la Blaj.

⁴¹ Nu am respctat.

⁴² Basilius Dănilă (n. 1830), din Hădăreni (MS), absolvent al gimnaziului din Blaj, student la teologie în Viena între 1852–1855. A funcționat ulterior

în sus⁴³, adăugând întâmplările de pe decursul feriilor voastre, ați auzit? Eu voi a face ceva călătorie în Austria de sus, batăr până la Linz⁴⁴. Și eu voi scrie noutățile care le voi câștiga din această călătorie cu de-amănuntul.

Sărutându-te, rămân al tău sincer amic,
Viena, 29 aprilie 1856
Nicolae Stoian,
med[ic] cand[idat]

ca profesor la gimnaziul din Blaj, preot la Săbed (MS) și Budești (BN). Cf. C. Sigmirean, *Intelectualitatea ecleziastică*, p. 140.

⁴³ La Viena.

⁴⁴ Oraș situat în partea de nord-vest a Austriei, în apropierea actualelor frontiere cu Cehia și Germania.

**5. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 22.2.1860.
*Recomandări medicale și rețetă pentru un tânăr bolnav.***

Frate Ioane!⁴⁵

Epistolei tale din 24 ianuarie, care pentru mine a cuprins multe lucruri interesante, îi răspund astăzi după ce a trecut atâta timp, însă fratele meu să vezi lucrul: io am primit mai multe scrisori tot cam într-un timp între care a fost și a ta; fiind parte mare din ele nedemne de răspuns curând le-am pus deoparte, a ta scrisoare care are format mic se vede că s-a pierdut între acelea până astăzi când caut cu de-amănuntul niscai lucruri și o aflu între papirele acestea și închipuiește[-ți] necazul meu pentru că îndată mi-a venit în minte că tu m-ai consultat despre un pacient și consiliul ar fi trebuit să ți-l împărtășesc fără întârziere: acum ce dracu mi-a rămas de făcut decât să-ți scriu acum; fii bun fratele meu și nu te supăra pe mine că zău nu port eroarea convenită, ci întâmplarea a voit astfel. Încep dară istoria în cazul tânărului; auzi părerea mea. Ca să-ți pot da părere adevărată ar trebui să vizit[ez] pe tânăr după arta științei mele. Aceasta durere! nu pot face, pentru aceea prognoza mea va fi numai probabilă. Mai întâi trebuie sufletul acelu morbos liniștit, trebuie ocupat în alte lucruri, numai în sine nu, distragere plăcută care voi acolo nu aveți, nu puteți avea, omul acesta [nu] trebuie, cu un cuvânt, nicidecum să se ocupe cu starea sa, urmările bolii îs pentru că el, ca ne-medic, nicidecât nu poate judeca viitorul stării sale, fără prin imagineri false își neodihnește spiritul și acesta iritând întreg organismul îl consumă mult sau puțin. A doua, nutrirea bună, mâncări de carne proaspătă, ouă, cele din urmă mai bine crude sau puțin încălzite pentru că atunci nu trebuie mistuire așa mare. A treia, locuință sănătoasă, curățenia trupului și a schimburilor, o temperatură de mijloc a locuinței. Cât pentru genitalii, spălarea lor în apa stătută în casă, nu rece tare, nici caldă, pentru că ambe[le] irită. Seara cel puțin cu 2¹/₂ trebuie cinat înainte de dormit, trebuie băut foarte

⁴⁵ SJABAN, FPIMM, dosar 14/1860, f. 1–2.

puțin, ori va sta băutura din spirtoase (care aici sunt oprite) ori din apă curată. Dormirea trebuie să fie sau pe o parte sau pe alta, pe spate cât se va putea mai puțin. Dacă cumva apetitul este stricat, atunci se poate ridica prin băutura de lucruri amare precum: tinctură amară, infusiones *Herbae Centauri minoris*⁴⁶, vel *Herbae trifolii fibrini*⁴⁷, vel *ligni Quassiae ruditer scissi*⁴⁸. Ierburile astea se pregătesc așa: ori din care din ele $\frac{1}{4}$ lot trebuie aruncat într-o ulcică de 1 pătrar de fluid de mare, apa trebuie să fie fierbândă, însă plantele nu trebuie foarte, apoi strecurătura băută dimineața cam pe la 5–6 ore, cu $1\frac{1}{2}$ sau 2 ore înainte de dejun; în vreo câteva zile vine apetitul, cu care sau depune omul mijlocul⁴⁹ sau îl poate întrebuința însă numai a 3a, 4a zi. Remediul medical îl vei vedea din prescripțiunea alăturată precum și întrebuințarea lui⁵⁰. Observând acestea cred că întreprinderea noastră va fi [în] coronată în un succes bun. Tu mi-ei mai scrie despre lucrul acesta câteodată. Pe un tânăr român de aici, care într-o atâta a fost debilitat tot prin morbul acesta, l-am pus io în 3 luni în picioare și alte cazuri multe le-am observat în practica privată a altor conșcolari ai mei. Prin urmare putem propăși în speranță mare, nu este nimic de temut, un organism tânăr toate le suferă, de la un atare putem aștepta cu tot dreptul multe, un atare ne va da consolarea așteptată. Spune salutare cunoscuților mei, în special stimatului meu profesor Târța⁵¹, care și-a fundat monument neșters în inima mea. Unde se află Bene? I-aș scrie odată, fii bun dacă știi și-mi fă încunoscut locul. M-aș bucura dacă mi-ai mai scrie câte o noutate

⁴⁶ Țintaură (*Centaurium Erythraea*). Cf. *Pharmacopea română*, ed. I, București Typographia Jurnalului Naționalului Otelu Bossel No. 34, 1862, p. 50; *Pharmacopoea Austriaca*, ed. sexta, Viennae, Caes. Reg. Ailae et Imperii Typographia, 1869, p. 50.

⁴⁷ Trifoiște de baltă (*Menyanthes Trifoliata*). Cf. *Pharmacopea română*, p. 173; *Pharmacopoea Austriaca*, p. 210.

⁴⁸ Lemn de quassia tăiat mare (*Quassia amara*). Cf. *Pharmacopea română*, p. 140; *Pharmacopoea Austriaca*, 165–166.

⁴⁹ Renunță la a mai folosi remediul pentru poftă de mâncare.

⁵⁰ Din păcate rețeta alăturată scrisorii nu s-a păstrat.

⁵¹ Iosif Târția de Szakálasfalva (1819–1866), din Pintic (CJ), preot și profesor de religie la gimnaziul din Blaj. Cf. M. Popa-Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei*, p. 388–390.

de pe la voi, pentru că noi pe aici nu auzim nimic și întâmplările în amata noastră patrie trebuie să intereseze inima oricărui român adevărat. Mai multe îți voi scrie altădată, până atunci te sărut și îți poftesc de la cel de față tot binele și în acestea rămân al tău sincer amic.

Viena, 22/2 1860,

Nicolae Stoia,
Dr. medicină

Ioan Maniu a făcut rigurosul 1^u din drepturi în 9/1 1860 în Pesta.

6. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 26.6.1860.
Despre problemele de sănătate ale lui Nicolae Stoia și despre perspectivele sale de carieră medicală la Viena.

Frate Ioane!⁵²

La epistola ta din 24 ianuarie a[nul] c[urent] ți-am răspuns și cu răspunsul ți-am trimis și un recet⁵³ pentru tânărul pacient, de care mi-ai scris mai multe; în epistola mea ți-am fost observat, că după întrebuițarea mijlocului prescris, tu vei avea bunătate a mă încunoștința din timp în timp despre starea pacientului. Tu însă nu mi-ai mai scris nimic și eu am uitat până astăzi când căutând nescari lucruri în cărțile mele iată dau de scrisoarea ta, [pe] care citind-o am văzut însemnătatea ei. Prin urmare, făcând în interesul meu ca doctor, apoi în interesul meu ca român, voi a-ți rosti șirele următoare și a te pofti ca să îmi faci cunoscut [...]⁵⁴ bolii tânărului memorat, firește când ai timp, ca eu să știu cum stă lucrul. Io, fratele meu, mă aflu reconvalescent⁵⁵, fiind pacient vreo 4 săptămâni, ba în două zile așa de rău [în]cât am trebuit să chem pe profesorul Škoda la mine. Eu înainte de 2 ani pătimii vreo trei luni de un catarh⁵⁶ cronic intestinal. Acela însă s-a făcut bine, însă de atunci pățimesc mistuirea continuă, așa cât nici un mijloc nu am aflat care să mă restituzeze pe aceasta. Boala de acum a fost una asemănătoare, paroxismul ceva mai vehement, însă nu a durat mult. Tot ce mă supără foarte mult este că nu pot veni la puterea de mai înainte, sunt tare moleșit și îmi vin tulburări la cap cam des, care mă aduc fără cauză la o stare cam melancolică, care însă nu ține decât câte o zi, două. Mie nu-mi este atât pentru trupul meu, care în sine nu este chiar așa scump, cât dacă ar începe să se descompună să fie o daună mare, pentru că este numai un trup ca

⁵² SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15980, f. 1–2.

⁵³ Rețetă.

⁵⁴ Indescifrabil.

⁵⁵ Convalescent.

⁵⁶ Inflamare.

și altul lui asemenea, însă îmi este pentru că ostenind atâta timp câmpul științelor și netrăind nici pentru mine nici pentru public, acum când aș putea să trăiesc și pentru mine și pentru alții, iată că mă lovește o blestemăție ca aceasta, care îmi ruinează toate planurile. Omul care nu a trăit pentru omenime, sau nu a servit omenimii cu nimic, după părerea mea, murind, tocmai o asemenea viață a avut ca un animal; io aceasta nu aș voi nicidecum, pentru că aș fi tare nenorocit mai cu seamă în momentele din urmă, când își cam face tot omul aritmetica vieții sale. Dacă mi-ar da dracul nescai bani la mână, batăr atâția cât să pot asigura viața a vreo doi trei tineri necăjiți, atunci m-ar scoate banii aceștia din numărul animalelor la moarte, însă dracu văd că nu dă și Dumnezeu văd că are de scop să îmi ia ce cam biata posed; astfel merg lucrurile în lume, ce dracu să facem. Poate că o schimbare a atmosferei de aici, în care mă nădușesc în al 7a an m-ar restaura deoparte, iar de alta poate că venind în patrie mi-ar mai trece urâtul care cu timpul din urmă m-a apucat cu tot dinadinsul, cât nu mai aflu nici un mijloc de a-l mai delătura de la mine. La aceste neplăceri apoi mai vine și grija că unde mă voi așeza, și că cum îmi va merge la începutul practicii mele, care de mai multe ori atârnă de la soartă sau noroc. Apoi știu eu că pe acestea nu le poți câștiga cu știință sau cu alte asemenea. Io aveam de gând și mai am și acum ca pe feriile viitoare să vin acasă, însă am intrat ca practicant în spitalul de la Klinik⁵⁷, și până în ziua de astăzi nu am venit la plata sau titlul de doctor secundar, așa cât de 10 luni fac serviciu foarte greu și tot în zadar. Acum sunt primul la înaintat, poate în vreo lună, însă și în două, trei, când va ieși unul dintre doctorii secundari cei bătrâni, adică care au petrecut 4 ani în spital, voi veni la rând! Titlul de doctor secundar în un spital din Viena se stimă în monarhia austriacă, precum de doctori așa și de dregători. Eu învățai foarte mult în spitalul acesta unde se află în secțiunea noastră vreo 150 bolnavi, cu care eu, ca cel mai mic și mai umilit, am mai mult de lucru decât ceilalți 4 doctori de la secțiunea aceasta. Așadar, îți poți închipui că un atare material abundent nu aflu eu în practica

⁵⁷ Allgemeines Krankenhaus der Stadt Wien.

mea așa ușor, apoi noi doctorii cei tineri investim mai mult în spitale decât în practica externă, unde nu prea puteam scruta cum pofteste știința noastră de astăzi. Eu am socotit că după ce voi fi devenit odată la pită cum zice românul, atunci să îmi iau licența pe vreo două luni și să mă reped la voi în Ardeal, la care ocaziune se înțelege că Blajul nu-l voi uita nicidecum. Prin urmare, tu vezi că speranță ar fi de la Dumnezeu, însă tu știi și aceea că mai mulți degeră decât se încălzesc cu speranță, apoi cam așa ceva mi se poate întâmpla și mie. La parte prin nesănătatea mea, parte prin ocuparea în spital, m-am cam întârziat cu rigoroasele, așa încât nici în două [luni?] de astăzi nu sunt gata de tot; fără mai am Magisteriul din Moșit, care cu voia lui Dzeu și a mea îl voi face în iulie viitor, așa că venind la voi să vă aduc diploma, dar și un organism distrus totodată. Translatura română de aici s-a casat, precum și celelalte, afară de limba germană. Ioachim⁵⁸ este denumit la Pesta. Maior⁵⁹ încă va rămâne aici până la toamnă,

⁵⁸ Ioachim Mureșianu (1832–1903), din Rebrîșoara (BN), fiu de agricultor (*Landwirth*). A urmat gimnaziul inferior la Școala Militară din Năsăud, iar gimnaziul superior la Brașov și Blaj. A studiat dreptul la Sibiu și Viena, iar la momentul respectiv era angajat la Ministerul Justiției, în Viena, ca și concipist (*Mit-Redacteur*) al textelor în limba română și locuia pe Landstrasse Gärtnergasse 52. În octombrie 1860 își ocupase deja noua slujbă la un tribunal comercial din Pesta, de unde scria unchiului său Iacob Mureșianu, redactorul „Gazetei Transilvaniei” informându-l despre evoluțiile politice la vârful Imperiului. A fost implicat în mișcarea politică națională, membru al Dietei de la Sibiu și al Parlamentului Ungariei. A ocupat funcții administrative în cadrul Districtului Năsăud până în 1876, iar ulterior în conducerea Fondurilor Grănicerești Năsăudene. Cf. *Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1860*, Wien, 1860, p. 166 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?ai=dshb&datum=1860&size=45&page=221>, la 15.11.2017); Arhiva Muzeului „Casa Mureșenilor” Brașov, Documente, nr. inv. 1278 (<http://clasate.cimec.ro/detaliiu.asp?k=E2DA914D48134C40B28DDF47D59B4E66> la 10.11.2017); Szögi L., Kiss J.M., *Magyarország diákok*, p. 115; Adalbert Toth, *Parteien und Reichstagswahlen in Ungarn 1848–1892*, München, R. Oldenbourg Verlag, 1973, p. 289; Leon Măti, *Ioachim Mureșianu (1832–1903)*, în *Studii și Cercetări Etnoculturale*, IV-V (2000), p. 31–32.

⁵⁹ Ioan Maior, din Rădești (AB), 22 de ani în 1849, fiu de agricultor și arendaș (*Landwirth, Pächter*), student al Facultății de Drept din Viena (1849–1850), angajat la Ministerul Justiției, în Viena, ca și concipist (*Mit-Redacteur*) al textelor în limba română, locuia pe Wieden Aleegasse 61. Cf. *Hof- und Staats-Handbuch*

când va merge la Sibiu de avocat. Alte noutăți nu am, cu care să te pot delecta, prin urmare rugăminte a exprima Domnilor profesori Tarția etc. și conșcolarilor profesori, salutarea mea, te sărut și rămân al tău sincer,

Dr. Nicolae Stoia

Viena 26/6 1860

des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1860, Wien, 1860, p. 166 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=shb&datum=1860&size=45&page=221>, la 15.11.2017); Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok*, p. 56.

7. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.6.1867. Scuze pentru plecarea grăbită din Blaj. Cere informații despre zvonurile privind moartea mitropolitului și despre vizita comisarului regesc, contele Péchy Emanuel, la Blaj.

Rășinari, 2/6 1867⁶⁰

Amice Moldovane!

Eu am plecat din Blaj fără a zice adio cuiva – te-am cercetat dimineața însă nu ai fost aici – așadar nu lua în nume de rău, spune tuturor amicilor mei salutarea și escusarea mea. Lui Ileașiu⁶¹, cu toate că dimineața în ziua plecării mele de acolo i-a fost mai bine, judecând după puls, totuși am aflat alte semne însuflătoare de temere – în toate acestea însă sper că dară nu se va periclita bietul de tânăr – vindecarea are să se mărginească pe lângă delăturarea simptomelor amenințătoare precum udinarea prea deasă, fierbințeli de tot mari etc. Am auzit că în ziua când era să vină comisarul regesc la Blaj s-a dat foc podului⁶². Apoi că a murit Mitropolitul⁶³, ziceau unii alții că

⁶⁰ SJABAN, FPIMM, dosar 53/1869, f. 1.

⁶¹ Ștefan(?) Ileașiu. La Blaj au studiat mai mulți tineri purtând acest nume de familie. Scrisoarea se referă cel mai probabil, fără a exista însă deplină siguranță în acest sens, la Ștefan Ileașiu/Ileaș, n. 1828, absolvent în anul 1854 al seminarului din Blaj (deci cunoscut atât de N. Stoia cât și de I. Micu-Moldovan), ajuns ulterior preot în Cristolțu Mare (SJ) și protopop al districtului Surduc. Cf. C. Sigmirean, *Intellectualitatea ecleziastică*, p. 378; *Schematismus cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, Szamosujvárini Typis Typographiae Doicesanae, 1900, p. 310.

⁶² Péchy Manó (Emanuel) (1813–1889), conte, născut la Boldogkőváralja (HU, Borsod-Abaúj-Zemplen). A urmat o carieră politică și administrativă, a fost membru al dietelor Ungariei începând cu 1839–40 și comite suprem al comitatului Abaúj (1860). Între 1867–1872 a fost comisar regal al Transilvaniei, însărcinat cu integrarea administrativă a fostei provincii în urma uniunii din 1867. După această dată a continuat cariera politică, fiind ales de mai multe ori membru al Parlamentului Ungariei. Cf. Judit Pál, *Péchy Manó – a „mintahivatalnok”*, în *Erdélyi Múzeum*, LXIX (2007), 1–2, p. 33–61.

⁶³ Alexandru Sterca-Șuluțiu (v. *supra* doc. 2).

a murit Bob⁶⁴, la cazuri nu știi ce să zic – posibile pot fi toate și încă cele din urmă două foarte posibile deoarece bătrânețile sunt un morb, apoi Bob sârmanul se află în stare deplorabilă. Așadar te rog și venindu-ți epistola mea la mână îmi răspunde fără întârziere. În urmă te sărut și rămân al tău,

amic adevărat,
N. Stoia

N.B. Fără nici o îndoială aștept împărtășirea celor întâmplare în ocaziunea venirii comisarului regesc în Blaj, cele întâmplare la noi sau cu noi deputațiunea română din scaunul Sibiului le vei citi în „Gazeta”⁶⁵ ori „Albina”⁶⁶.

⁶⁴ Ioan Bob (1834–1867), din Vad (CJ), înrudit cu episcopul Ioan Bob. A urmat studii gimnaziale la Blaj și teologice la Viena. Între 1862–1867 a fost profesor la Seminarul teologic din Blaj. Cf. N. Comșa, T. Seiceanu, *Descălii Blajului*, p. 94.

⁶⁵ *Gazeta Transilvaniei*, ziar românesc publicat la Brașov.

⁶⁶ *Albina*, ziar românesc publicat la Viena, apoi la Pesta.

8. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.6.1867. *Despre starea de sănătate a lui Ileașiu (Ștefan?)*.

Rășinari, 14/6 1867⁶⁷

Frate Ioane!

Am primit epistola ta și-mi pare rău că în momentul de față nu-ți pot scrie multe, ci mă mărginesc în împărțășirea câtorva trebi sanitare în privința lui Ileașiu. După cum îmi scrie Benedek⁶⁸, el s-a aflat și se află foarte rău. Cu toate acestea, el se numără între oamenii cei mai mult vârtoși decât debili și așa sperarea că se va însănătoși este mare, grija bună în trai și medicamentare este neapărat de lipsă; lui Benedek îi trimit aici opiniunea mea în privința celor făcânde. Noutăți nu avem, prin urmare te sărut și rămân al tău

amic sincer,
N. Stoia

⁶⁷ SJABAN, FPIMM, dosar 42/1867, f. 1.

⁶⁸ Carl Benedek, medic în Blaj. A funcționat provizoriu, pentru puțin timp, și ca medic al gimnaziului greco-catolic, după Bernhard Reichenberger și înainte de venirea lui N. Stoia. Cf. SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 2881/1871, f. 1.

9. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 11.7.1867. *Se interesează dacă ar putea beneficia de un împrumut din fondurile Mitropoliei Greco-Catolice, deoarece nu are încredere în băncile săsești din Sibiu.*

Rășinari, 11/7 1867⁶⁹

Frate Moldovane!

Când am fost la voi am uitat să vorbesc cu tine despre lucrurile care mai tare mă interesau materialmente, însă nu a fost, că iată eu am fost destul de ocupat și așa a fost ușor să uit, auzi lucrul:

Mi-ar trebui un capital de la 1–2000 fl. v.a. pentru a face o întreprindere din care m-aș mai folosi, după ce văd că din salariu nu pot pune nimic la o parte. Eu socot că pe acolo doară vor fi bani în vreun fond, de unde, pe lângă una ipotecă intabulată în cartea funduară, doară aș putea căpăta acest fond în interesele legale. Când am fost acolo, am întrebat pe Veștemean canonicul despre treaba aceasta, însă el mi-a zis că nu se află bani nici într-un fond, fără pot să se afle în timp. Eu pot primi din Sparkassa Sibiului⁷⁰ suma menționată, însă sașii sunt ai dracului, m-ar putea năcăji când le-ar trăsni prin cap și aceasta ar fi rău, pentru aceea m-am hotărât să încep mai întâi cu românii – tu cunoști sau poți cunoaște starea caselor fondurilor, pentru că poți afla de pe la oameni de aceia care fac biroul. Eu știu cum că din fondurile voastre s-au folosit nenumărați străini și, fără îndoială, se vor fi folosind și acum poate, pentru ca să mă pot folosi și eu, mai vârtos dacă capitalul va fi asigurat în ipotecă intabulată în cartea funduară, precum nicăieri în comitate, ci numai în fundul regesc se poate întâmpla – așadar eu îndrăznesc a te ruga pe tine

⁶⁹ SJABAN, FPIMM, dosar 43/1867, f. 1.

⁷⁰ *Hermannstädter Allgemeine Sparkasse*, înființată în 1841, una dintre marile bănci săsești din Transilvania. Cf. Lucian Dronca, *Băncile românești din Austro-Ungaria în perioada dualismului austro-ungar (1867–1918)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 66–67.

să te încunoștințezi cum vei ști tu mai bine despre treaba aceasta și apoi în o șiră, dacă s-ar putea cât de grabnic, să-mi răspunzi⁷¹. Am fost rugat pe Veștemean să-mi facă treaba aceasta, însă nu știu din ce motiv el nu a voit pune anima, deși l-am rugat printr-o epistolă mai deunăzi adresată lui, ca să-mi răspundă. Noutăți nu avem pe aici. Tu, după terminarea examenelor românești în Blaj, ori te vei mai duce încotrova? Scrie-mi. Așadar, ca să nu întârzie poșta, închei epistola și te sărut din inimă.

al tău amic vechi,
Nicolae Stoia

N.B. Am primit de la Maniu epistola și-mi scrie că se află sănătos⁷².

⁷¹ La moartea lui N. Stoia actele menționează că mai avea de plătit 500 fl. dintr-un împrumut cu ipotecă la Sparkassa din Sibiu, însă nu știm dacă e vorba de un împrumut legat de intențiile exprimate în acest document, sau de un împrumut realizat ulterior.

⁷² O remarcă interesantă, care arată că cei doi vechi prieteni țineau legătura epistolară, deși, din păcate, corespondența lor nu s-a păstrat.

10. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 2.12.1867. *Despre o descriere topografică a comunei Rășinari. Despre un cetățean din Blaj care exprimase public opinii negative privitoare la școlile românești din oraș.*

Rășinari, 2 decembrie 1867⁷³

Frate Ioane!

Primind documentele care prin bunătatea ta sunt mie adresate, îți mulțumesc pentru ele, dare-ar D-zeu ca să poți fi remunerat pentru ele – un lucru la Românii noștri foarte rar. Cât despre descrierea topografică a Rășinarilor te asigur cum că se va face. Fii bun însă și mă încunoștințează că numai a opidului, sau a teritoriului ținând de opid împreună în acesta. Certuri și intrigi în cauza Mitropoliei vor fi în abundență – principe lupis mundi este diavolul – apoi acest domn nu poate semăna sămânță mai bună⁷⁴. Ca să-ți pot face și eu ceva delectare, iacă îți împărtășesc o istorioară îmbucurătoare, mai ales că ești profesor. În 7/10 a. c. a fost în cârciuma sau ospătăria așa numită la „Wolf” în piața mică a Sibiului, vis-a-vis de biserica sașilor, un domn care a adus 2 prunci la școală – ambii fură primiți în Sibiu în clasa a 4-a. Acel porc de domn a venit din Mediaș la voi în Blaj și mi se pare este la Steueramt⁷⁵ de nu mă înșel, cum mi-a spus cineva – este perceptor – pe când era odaia plină de oaspeți, militari, oficiali civili – profesori de la gimnaziu în număr ca la vreo 40–50 inși, porcul fără

⁷³ SJABAN, FPIMM, dosar 45/1867, f. 1.

⁷⁴ Referire la chestiunea alegerii viitorului mitropolit greco-catolic. Pentru detalii asupra evenimentelor: Ion Cârja, *Biserică și societate în Transilvania în perioada păstoririi mitropolitului Ioan Vancea (1862–1892)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 28–58.

⁷⁵ Oficiul de percepere a taxelor și impozitelor. Pentru anul 1867 la respectivul oficiu în Blaj este menționat ca perceptor (*Steuer-Einnehmer*) Eduard Heeger, fără a exista certitudinea că la el face referire scrisoarea lui N. Stoia. Cf. *Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1868*, Wien, 1868, p. 636 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=shb&datum=1868&page=816&size=25> la 18.11.2017).

a fi fost întrebat de cineva începe a vorbi despre școlile românești din Blaj, a vorbit despre gimnaziu cum că acesta stă rău și că este pericol a-și pierde un prunc timpul la Școlile Blajului – a vorbit multe și urâte, încât și străinii s-au scârbit câte unii – tu îl vei cunoaște pe acel porc, el a spus că stă bine cu canonicii, particularii, etc. etc. – iată noutatea. Când aș fi eu în Blaj, aș avea ocaziune de a trata pe un atare ticălos după cum merită. Altele nu-ți mai scriu, sau zic. Maniu mi-a scris de vreo lună cum că se află mai bine – însă în toate acestea eu puțină sperare am de scăpare, mai cu seamă știindu-l înconjurat de necazurile căsătoriei, pe care el ar fi putut-o lăsa dracului. Spune salutare tuturor amicilor – în urmă te sărut pe tine și rămân al tău,

vechi, Nicolae

11. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Rășinari, 14.12.1867. Despre proiecte de afaceri cu untură, lumânări și cereale, inițiate de Visarion Roman⁷⁶ și Ioan Pamfilie⁷⁷.

Rășinari 14/12 1867⁷⁸

Frate Moldovene!

Am primit epistola ta în datul 10/12 și promit cât de curândă trimiteră a descrierii Rășinariului, care, după cum aud în zilele acestea, s-ar afla făcută prin un individ cunoscător de lucru. Apropos! În zilele acestea am vorbit cu amicul Roman despre o întreprindere folositoare, el adică ar voi să poată specula în unsoare și lumini. Firește, când s-ar renta, nu cumva ai avea tu timp și voia de a îngriji vinderea articolelor memorate? Cât se atinge de calitatea mărfii aceasta nu va fi întrecută de alta. Apoi, pentru osteonală, vei primi de la Roman jumătate din câștigul curat; mai încolo ar voi el a face speculă cu bucate care, la un timp acomodat, să le cumperi tu din piața Blajului, apoi, luând cărauși, tot tu să le expediezi aici, toate acestea în socoteala lui Roman, asemenea și din această speculă venitul curat ar veni împărțit în două părți. Roman are începută această întreprindere și cu amicul Pamfilie în Cluj și sper că va merge bine. Așa tu voind a te ocupa în această întreprindere, fi bun și trimite lui Roman prețul unsorii și al lumânărilor de seu – și apoi mai încolo toate câte

⁷⁶ Visarion Roman (1833–1885), din Seuca (MS), publicist transilvănean, lider al mișcării politice naționale, inițiatorul acțiunii de fondare a băncii „Albina”, apoi director al acesteia. Cf. Bujor Surdu, *Visarion Roman (1833–1885)*, ediție îngrijită de Alexandru Onojescu și Vlad Popovici, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.

⁷⁷ Ioan Pamfilie (1827–1877), din Săliște (SB), a studiat teologia la Blaj și Viena, a fost profesor la Seminarul greco-catolic din Blaj, paroh și protopop al Clujului, iar din 1869 membru al Capitlului de la Blaj. Cf. Mirela Popa-Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei*, p. 280–282.

⁷⁸ SJABAN, FPIMM, dosar 46/1867, f. 1.

vei afla de necesar. În urmă, recomandându-ți încă odată epistola mea penultimă, care îți va fi venit în mână până acum, te salut sincer și rămân al tău,

Nicolae

12. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Cricău, 25.9.1870. *Despre Ioan Axente Sever, care fusese rănit de un taur. Despre procesele comunei Veștem cu Universitatea Săsească.*

Cricău, 25/9 1870

Frate Moldovane!⁷⁹

Eu mă aflu de joi la amicul Axente⁸⁰ care fu vătămat prin un taur, însă se află afară de pericol de viață, însă morbos. Eu voi rămâne la el până în joia viitoare, ba poate și mai mult.

Citind foaia „Arhivul”, nr. 37 – 20 august⁸¹, am aflat între documentele etc. din biblioteca Seceniană⁸² amintite în acel număr, la n. 16, Privilegium et Donatio Ladislai R. Ung. Etc. Acest document este foarte de lipsă pentru comuna mea natală Veștem, la purtarea unui proces care l-au intentat sașii în contra comunei, raționat pe diploma lui Ladislau Posthumus⁸³. Oare cum aș putea eu veni la una copie de pe acel document? Pute-voi prin scrisoare la Archivul Muzeului, adică la anticariul lui să îmi procure una copia, și nu se poate tu să îmi spui numele lui dacă îl vei ști, se înțelege. Oare cu Chifor⁸⁴ capelanul nostru de acolo poate am putea face una în cauza aceasta. Fii bun și îmi scrie fără întârziere sub adresa lui Axente. Spune salutări amicilor mei și tu primește sărutări sincere de la amicul tău,

N. Stoia.

⁷⁹ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15981, f. 1.

⁸⁰ Ioan Axente Sever (1821–1906), din Frâua (SB), a studiat la gimnaziul din Blaj, apoi a fost profesor la colegiul Sf. Sava din București. În timpul revoluției din 1848–1849 a fost unul dintre liderii militari ai românilor. În anii 1860 a făcut parte din conducerea mișcării politice naționale, a fost membru al Dietei de la Sibiu, retrăgându-se după 1872. Cf. Adrian T. Pascu, *Ioan Axente Sever (1821–1906). Viața și activitatea militantă*, Cluj-Napoca, Dacia, 1985.

⁸¹ *Archivu pentru filologia și istoria*, XXXVII (1870), nr. 37, 20 august.

⁸² Biblioteca Széchény din Budapesta era integrată la acea dată Muzeului Național al Ungariei, la care se face referire mai jos în textul documentului.

⁸³ Ladislau al V-lea, rege al Ungariei între 1440–1457.

⁸⁴ Numele nesigur, scrisul este foarte șters.

13. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, [Cricău?], 10.1870. *Despre procesele comunei Veștem cu Universitatea Săsească.*

[Cricău?, octombrie 1870]⁸⁵

Frate Ioane!

Primește de la mine mulțumită pentru serviciul dat în ultima ta epistolă. Am aflat sfatul tău bun, am și trimis la Sibiu, însă auzi ce m-am mai socotit eu. Eu am fost în martie și aprilie a.c. la Pesta, în cauza unui proces de care ți-am amintit – în arhivul care se află pe piața franciscanilor am aflat de mai multe cărți tipărite ținătoare de una carte, titlul *Authentia et vis probandi diplomatum* edată de Fejér⁸⁶, o carte voluminoasă. În acea carte, respectiv o broșură, am aflat și diploma aceasta, nu îmi aduc aminte al cătelea, scris sta: „cum agribus, pratis, vallibus etc.”⁸⁷ Și avocatul Bruckner în procesul nostru a pus „cum agribus, pratis, valachis etc.”, apoi diploma nu este „litterae donationale” ci „litterae incorporationale”, vezi tu hoțul de sas în loc de „vallibus” a pus „valachis”. Eu am fost de față în Pesta când s-a citit în ședință la forul suprem diploma sașilor produsă de Bruckner⁸⁸, și când a venit cititorul la expresiunea „montibus valachis” toți au râs și au amendat zicând că sașii o făcut din „vali” oameni, adică „valachi”.

Tu îmi zici că dacă voiesc să am fragmentul acela din Biblioteca seceniană, apoi tu ești atâta de generos de a împlini dorința mea, ca frate te rog a-mi face acest serviciu, când nu ți-ar fi cu mare

⁸⁵ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15988, f. 1. Databilă la puțin timp după accidentul lui Ioan Axente Sever (vezi doc. nr. 12).

⁸⁶ Georgius Fejér, *Authentia et vis probandi diplomatum. In codicis diplomatici coronidem adjecit*, Buda, 1838, 206 p.

⁸⁷ Cu ogoare, pășuni și văi.

⁸⁸ Probabil Wilhelm Bruckner, avocat sas din Sibiu. Cf. Joseph Trausch, *Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literärische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen*, Bd. 1, Kronstadt, Druck und Verlag von Johann Gött & Sohn Heinrich, 1868, p.198.

greutate. Eu aceea voi să știu numai, coala unde au pus sașii în loc de „vallibus”, „valachis”, ca să văd, înlocuiește Fejér în alte manuscrise, așa tu, dacă poți citi numai acele documente și aflând documentul favorabil pentru veștemeni, adică aflând văile și nu români anexați sau încorporați, îmi spui. Deși comuna mea Veștem a câștigat procesul, care în două foruri săsești s-a fost întărit, adică procesul pentru regularea munților, totuși procesul de proprietate curge înainte și noi avem lipsă de acele documente, barem să știm cum stăm. La nici una întâmplare nu poate fi diploma aceea donațiune, pentru că în Fundul Regesc n-a fost iobăgie, locuitorii au fost toți liberi, cu [...] ⁸⁹decimale care le-au suportat și românii pe lângă sași. Aveți voi cumva pe Fejér sau ba, eu am căutat în Pesta în toate anticariile, dar n-am aflat această carte. Axente se află mai bine și sper că doar peste vreo 6–8 zile va putea rămâne fără cura mea medicală. Spune salutare amicilor mei, a propos, ți-am trimis una epistolă încărcată cu niște bilete de boală și vreo 2–3 florini, cred că i-ai primit ovaționalminte, scrie-mi și despre aceasta.

te sărut, amicul tău,
N. Stoia

⁸⁹ Indescifrabil

14. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu⁹⁰, Abrud, 16.10.1870. *Sfaturi medicale privind diagnosticarea și tratarea unui catarh respirator, incluzând o rețetă de inhalații cu conuri de brad sau ulei de terpenină.*

Abrud, 16/10 1870⁹¹

Reverendissime Domnule,

Aflându-mă la amicul Axente în Cricău din 23 a lunii trecute și până azi nu am putut răspunde epistolei Domniei tale, nevenerindu-mi aceasta la mână până la reîntoarcerea mea acasă, pentru aceea sper că voi fi escusat. Cât despre morbul despre care mă întrebați, cu toate că mi-ați scris simptomele binișor, totuși eu nu mă încumet a-l boteza de un simplu catarh bronhial – cu atâta mai puțin îl poci considera de un catarh cronic numai, pentru că simptomele lui sunt prea vehemente și au intrat prea repede. Mi se pare însă că D-voastră ați suferit de tuse mai de mulți ani și urmarea tusei a fost că ați aruncat și flegmă, această faptă dacă este adevărată mă îndreptățește a supune un catarh cronic care fiind apoi prin careva agenții dăunose, răceala ei s-a exacerbât tare și așa apoi a produs simptomele care mi le-ați comunicat.

Eu aflu de necesar ca prin laringoscopie să se viziteze gâtulejul și alte părți vecine, ca să devină diagnoza fixată și să nu umble omul în întuneric până poate umbla la lumină. Eu cu mutarea mea de la Rășinari la Abrud am suferit daună la unele instrumente între care număr și acel instrument neapărat de lipsă la acea diagnoză

⁹⁰ Timotei Cipariu (1805–1887), din Pănade (AB), absolvent al Școlilor Blajului, profesor la Gimnaziul și la Seminarul din Blaj, director al Tipografiei Seminarului, prepozit al Capitlului mitropolitan din Blaj. A fost implicat în activitățile revoluționare din 1848–1849 și în cele politice din perioada 1861–1865. S-a numărat printre fondatorii Astrei, al cărei președinte a fost între 1877–1887. A fost membru al Academiei Române. Cf. Mirela Popa-Andrei (coord.) et alii, *Canonici, profesori și vicari foranei*, p. 135–141.

⁹¹ SJABAN, Fond Timotei Cipariu (FTC), dosar 61/1870, f. 1–2.

și nu mi l-am procurat încă, din acea cauză că nouă la medici ne procură aici fondul pisetal⁹² din care tragem și salariile, însă până acum nu se află nici la fondul acela aparatul pentru că nu l-au știut folosi antecesorii mei. Ăst fel stând lucrurile eu îți dau sincerul meu consiliu ca neamânat să te duci la Sibiu și acolo să te prezentezi doctorului Jotl⁹³ și Werner⁹⁴, căroara te vei supune spre vizitare și curare pentru că una întârziere mai îndelungată ușor ar putea aduce morbul la o treaptă cât numai cu greutate mare s-ar putea ameliora sau delătura. La întâmplare când starea sănătății s-ar ameliora așa cât să nu suferi tare, atunci pe primăvara viitoare te-ai putea rezezi la Viena, acolo este un așa numit aparat pneumatic în care oamenii morboși de morburile de plămâni, mai cu seamă de catarh, petrec în acel aparat în aer comprimat în toată ziua mai multe ore și după cum împărtășesc conductorii acelui institut mulți morboși află după cura de acolo ușurare, sau și vindecare deplină, cea din urmă numai atunci când morbul nu există de timp îndelungat. Din aceste scrieri cred cum că te vei convinge cum că înainte de vindecare este de lipsă diagnoza și ca prin urmare dară eu nefind în clar cu diagnoza nu mă poci încumeta a-Ți prescrie remedii medicale; totuși pe scurt Îți recomand aer curat în odaie și cald – acrimi în mâncare sunt de delăturat de tot, pulberea sau fumul, vorbitul mult sunt periculoase. Acestea numai sunt în pozițiune a Ți le împărtăși, în cea mai mare bucurie aș dori să aud că te afli mai bine, vină apoi acel bine ori din ce parte.

⁹² Fond constituit în anul 1790 și susținut prin contribuții ale întreprinderilor și asociațiilor miniere din Abrud și Roșia Montană (piseta), din care se plăteau medicii, moașele, pensiile pentru mineri, orfanii și văduvele lor, precum și diferite lucrări edilitare. Cf. Ilie Furduiu, *Abrudeni delegați la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia*, în *Dacoromania*, 2003, nr. 15, ediția on-line: <http://www.dacoromania-alba.ro/nr15/abrudeni.htm> la 9.11.2017.

⁹³ Neidentificat.

⁹⁴ Posibil Johann Werner, din Biertan (SB), evanghelic-luteran, 22 de ani în 1849, student la Facultatea de Medicină din Viena între 1849–1854. Cf. Szögi L., Kiss J.M., *Magyarországi diákok*, p. 58. Avansăm ipoteza cu rezerve, bazându-ne pe faptul că trebuie să se fi cunoscut cu N. Stoia în timpul studiilor universitare, posibil și ulterior pe perioada funcționării lui N. Stoia ca medic la Rășinari, dar fără a avea date certe privind parcursul său profesional.

Recomandându-mă rămân în toată stima,

Aplecat,
Dr. Stoia

Nota. Eu am în cură un morbos care suferă mult de catarh cronic în plămâni, cât nu poate răsufli, și l-am pus de face inhalațiuni cu cucuruz de brad. Întorcându-mă de la Cricău l-am întâlnit umblând pe stradă și îmi zice că se află așa de ușor cât poate umbla pe la Roșia și în alte locuri, nu-l mai îneacă flegma. Inhalațiunile neavând cucuruzi de brad se pot face și cu terpentină și așa: în aparatul de inhalațiune se toarnă apă fierbinte, peste ea vreo 40 picături de ol. Therebintinis,⁹⁵ apoi pune omul tubul în gură și inhalează vreun pătrar de oră, și așa de 3 ori în zi.

⁹⁵ Ulei de terebentină (*oleum terebinthinae*).

15. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 26.10.1870. Sfaturi medicale și rețete. Anunță că va veni la Blaj pentru o consultație după ce va primi laringoscopul noucomandat.

Abrud, 26/10 1870⁹⁶

Reverendissime D. Canonic,

Deși am primit epistola Dtale mai de mult, totuși nu a fost în stare ați răspunde, căci a trebuit în altă zi să plec în comisiune judecătorească, de unde întorcându-mă iată și răspund în următoarele:

Cât despre dietația am să observ atâta că orice mijloc care irită este stricăcios, fie acel mijloc nutriment sau medicină tot una, prin urmare eu nu mă pot învoi ca să folosești vin, cu atâta mai vârtos că morbul cronic și contumace, orice remediu iritator face hiperämie⁹⁷ în organism, hiperämia face înmulțirea oricărei secreții oriunde, prin urmare și în gâtlej, bronhii etc. Eu cuget mai mult la aceea ca în timpul iernii, timp nefavorabil curei, ar fi destul de bine când am putea scăpa de catarh, batăr atâta să nuȚi faci greutăți, apoi în primăvară să studiem a căuta remedii pentru nimicirea lui și la această părere a mea ar fi foarte bine dacă cu toată seriozitatea teai pleca. Știu din timpurile când mă aflam în Blaj la studii că citeai mult și scriai noaptea. Cititul încă ar mai merge, însă scrisul nu este bun, chiar și când temperatura în odaie ar fi domoală. Schimbarea temperaturii este foarte periculoasă – așadar la curățirea și aerarea odăilor trebuie purces așa că mai întâi se curăță una, apoi se șterge pulbera la vreo 1 ½ oră, apoi se încălzește destul și numai atunci te muți acolo până grijește odaia cealaltă. Retirada dacă o ai în una odaie caldă bine, dacă trebuie să mergi afară atunci puneți un flanel îndoit în 2–3 peste gură și nas și respiră prin el, așa nu te vei putea răci. Azi voi

⁹⁶ SJABAN, FTC, dosar 62/1870, f. 1–2.

⁹⁷ Hiperemie. Aflux de sânge într-un organ sau într-o anumită regiune a corpului.

trimite după laringoscop și venindumi mă voi repezi până la Alba Iulia, sau și Blaj după cercetări[?]⁹⁸ și atunci te voi încunoștința. În contra încordărilor venelor grumazilor eu am aflat mai bună o compozițiune de cloroform cu ulei de lemn în părți egale sau Linimentum volatiles cercați ocazionalmente de acestea.

Nemaiavând altele de aȚi comunica, exprimânduȚi profunda mea stimă cu care rămân

Addictu
Dr. Stoia

⁹⁸ Greu descifrabil.

16. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 25.11.1870. Sfat-uri medicale și rețete. Nu se poate deplasa la Blaj deoarece nu a primit încă laringoscopul comandat.

Abrud, 25/11 1870⁹⁹

Reverendissime!

Cu părere de rău trebuie săți comunic, cum că numai din acea cauză nam venit până acuma a ne întâlni, pentru că instrumentarul nu mia trimis laringoscopul scriindumi că abia îl poate trimite în timp de 2 săptămâni. Acel instrumentar nu ma mințit până azi niciodată, azi văzui că da! Eu rămân consecvent promisiunii mele date, că sosindumi instrumentul vin la Blaj sau la Alba Iulia, însă fiind eu în ocaziune mai favorabilă, adică sănătos, voi veni până în Blaj. Așa că aceasta ar fi gata, acuma răspund în următoarele stimate Domniei Voastre epistole.

În una din epistolele mele va fost făcută amintire de inhalazioni cu oleu de terpenhin, și vam fost consultat să faceți vreo câteva cercări, nu miați scris nimica! Eu și azi sunt încă tot de acea părere, că terpenhinu este oleu eteric și acesta lucră precum asupra spiritului așa și asupra nervilor. Mai încolo nu ar fi rele nici niște gargarisme călduțe din: apă limpede 20 loti – petra acra /Alumen crudum/ 6 grame și tinctură de opii¹⁰⁰ 20 picături, acestea la căldură ținute cu catatime¹⁰¹ de 3 linguri de mâncare odată gargarizate cu ora. Calitatea sputului¹⁰² acum deodată nu o dezbat. Cât despre slăbiciunea în picioare și durătura capului, sunt de părere că să se aplice câte 2 lipitori după fiecare ureche sub și după nodul de după ureche după processus mastoideus /Warzenfortsatz/ aceste noduri se pot totdeauna simți prin pipăire, ba se văd și cu ochii,

⁹⁹ SJABAN, FTC, dosar 63/1870, f. 1–3.

¹⁰⁰ Tinctură de opiu crocată sau compusă. Cf. *Pharmacopoea română*, p. 513; *Pharmacopoea Austriaca*, p. 208.

¹⁰¹ Cătățime (=cantitate).

¹⁰² Sputei.

însă înainte de lipitori trebuie cercat cu niște purganție, d.e. Aqua laxativa Viennensis – are 6 loti, luată în toată ora trei linguri pe odată până a urmat 4 evacuațiuni bune, această operațiune are de scop a trage sângele din părțile corpului etc. către mațe care fiind multe sângele se împrăștie peste o suprafață mare. În caz însă când durutul ar crește și Țiar veni amețeala atunci îndată pui lipitori unde am zis și totodată iei și laxativa memorată. Vinul trebuie delăturat de tot până se ivesc aceste simptome. Expectoratiunea vine din larynx, tracchea etc. nu din stomac [...] ¹⁰³ răgușeală și încordarea la expectorațiune etc. etc. alta este calea stomacului, alta a respirațiunii de care se ține și gâtlejul /larynx/. Maș bucura eu pe deplin când flegma ar veni din somac, căci un vomitiv sau și mai multe ușor ar putea aduce întrun lavoar – însă și de unde este încă o vom scoate, firește ceva mai greu. Așteptând în toată ora instrumentul cred a nu vă scrie mai multe. Mâncări ușoare, zămuri, ouă moi, [...] ¹⁰⁴uri, toate numai călduțe consumate, iar nu fierbinți – compoturi ori de ce soi, struguri dulci, mere coapte, pere coapte, apoi lucrul de căpetenie este ca stomacul să simtă după mâncarea servită deca lipsă, adică el să rămână cam gol, și ca să nu suferi foame, apoi facem așa că cantitatea de lipsă o consumi în 6 rânduri nu în 3 – aceasta pentru aceea că după orice nutrire deplină vine iritare în întreg organismul, ceva friguri, cum zic unii medici [...] ¹⁰⁵ apoi iritarea se lățește în tot organismul și prin urmare și în locurile morboase, care întâmplare strică fără nicio îndoială. Mai multe nu scriu fără recomandându-mă rămân în profundă stimă,

Serv aplecat,
Dr. Stoia

¹⁰³ Indescifrabil.

¹⁰⁴ Indescifrabil.

¹⁰⁵ Indescifrabil.

**17. Nicolae Stoia către Timotei Cipariu, Abrud, 17.12.1870.
*Se scuză că nu a venit la Blaj, dar încă nu a primit laringoscopul.***

Abrud, 17/12 1870¹⁰⁶

Reverendissime D. Canonic

Cu scopul de a depărta orice prepus că doară eu nu aş voi a corespunde promisiunii mele date de a Te vizita în Blaj și a scruta morbul de care suferi, vin a Îți trimite aci alăturatul bilet și un cont, ambele de la blăstămatul de instrumentar, ambele după cum le vedeți promit venirea instrumentului în 14 zile – și durere acest instrumentar în contra obiceiului lui de astă dată ma mințit tare. Aștept însă sosirea lui și îndată mă voi rezezi până acolo. Sper că mijloacele recomandate în epistolele mele precedente doară Îți vor fi cășunat ceva ameliorare în morb sau vor fi cauzat batăr împiedicarea morbului spre mai rău. Recomandându-mă rămân în toată stima,

Serv additu,
Dr. Stoia

¹⁰⁶ SJABAN, FTC, dosar 64/1870, f. 1–2.

18. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Abrud, 8.7.1871. *Despre situația financiară a parohiei greco-catolice Abrud. Despre posibilitatea venirii lui Nicolae Stoia ca medic arhidiecezan la Blaj și condițiile financiare aferente. Despre Nicolae Pallas, funcționar în Blaj, care își abandonase mama și bunica în sărăcie la Abrud.*

Abrud 8/7 1871

Frate Ioane!¹⁰⁷

Am primit epistola ta pentru al cărei răspuns îți exprim mulțumita mea. Neavând multe noutăți și și cele puține neavând nici una valoare pentru tine, voi a vorbi ceva despre stațiunile vacante despre care mă anunțaseși în epistola ta. Stațiunea din Abrud nu se plătește să fie ocupată de un om care vrea să trăiască bine, adică să aibă venituri, căci poporul azi tare scăpătat ar contribui mai nimic, așa [în]cât anevoie va putea bietul de preot scoate la vreo sută sau cel mult două de la popor. Apoi aceasta adăugându-le la 210 fl. de la erariu meniți pentru parohul gr. cat. din Abrud ar face 400 fl. Puțin pentru un preot, mai ales dacă va fi căsătorit.

Acum vin la Blaj. Mă întrebi că nu aș avea voie a mă scoborî din munți. Eu aș avea voie, însă auzi frățioare: urmărit fiind de nenorocire de când am pornit din Viena în jos, nenorocire adică că am avut aciașiunea¹⁰⁸ a servi tot românului, care nu mia remunerat ostenelele mele; cât aș închide azi ochii, abia ar rămâne familiei mele vreo 2000 fl. și aceștia însă porțiune care este asigurată la un Institut de asigurare [sășesc?]¹⁰⁹ aducându-mi aminte că am servit 10 ani, [dar?] tot nu am putut câștiga nimic nu se poate să nu se tulbure interesul meu, mai aducându-mi aminte și de alte neplăcute, care mulțămită cerului nu au urmat din vina mea, care mă

¹⁰⁷ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15982, f. 1–2.

¹⁰⁸ Perseverența.

¹⁰⁹ Document deteriorat.

tem să mai schimb ce posed în aceea ce sper. Cu ocaziunea călătorei canonicului Mihály¹¹⁰ pe aici sondând de la el că oare cât ar fi hotărâți capitulariști[i] a solvi unui medic mia spus că vreo 800 fl. cel mult. La aceasta eu, după firea mea, am răspuns că un medic cu familie nu poate trăi cu o astfel de plată, ci poate unul neînsurat. Apoi am mai vorbit unele altele și așa a rămas treaba pe jos. Cu ocaziunea petrecerii mele în Blaj în iarna trecută a fost vorba între mine și mai mulți canonici ba și mitropolitul, toți au zis că lear plăcea când ar avea un medic român ba mau și întreat dacă aș fi aplecat a merge acolo. Eu leam răspuns că pus în circumstări favorabile pentru familia mea, favorabile materialmente, bucuros aș merge acolo, atâta tot. Atâta iam scris și lui Veștemean la o epistolă a lui și atâta îți zic ție azi. Eu aici ce este drept consum totul, căci este scumpete, însă murind [în]¹¹¹ 10–20 ani, familia vine îndărăt de pensiuine și tot are ceva, la Blaj nu este așa. Cu familia și acolo trec vreo 800 fl., dacă nu mai mult, apoi aia aici este plata. Pe venitele de la praxă eu nu mă razăm deloc, căci eu nu mă pot hotărî să trăiesc din înșelăciune, apoi din praxa onestă nu poți face nimica. Aceasta este sânt. Praxa din Blaj încă nu va încălzi pe nimeni. Sunt multe, multe tare care ar trebui să ți le înșir în cauza aceasta însă nu ți le mai spun. Dacă cumva va fi lipsă a ți le spune negreșit că ți le voi comunica credincios.

Acum, în urmă, altă rugare: se află în Blaj unu Nicolae Pallas fu[n]cți[onar] cancelist aici, un conșcolar al meu din Sibiu. El se află mi se pare pe la drumul de fier său pe la vreo întreprindere civilă pe acolo. Acel om are aici părăsită una mamă bătrână și una moșă foarte bătrână. Aceste muieri mor de foame, feciorul

¹¹⁰ Victor Mihály de Apșa (1841–198), din Ieud (MM), a studiat la gimnaziile din Oradea, Târnavia și Cașovia (1854–1857), apoi la Colegiul Sf. Atanasie din Roma (1857–1863). După revenire a fost profesor la seminarul din Gherla și preot în Salașiu (BH), asesor consistorial, apoi secretar al noului mitropolit Ioan Vancea (1869–1874). Între 1875–1893 a fost Episcop al eparhiei Lugoj. În 1893 a fost ales mitropolit al arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș, confirmat de împărat în 1894. Luminița Walner-Bărbulescu, *Zorile modernității. Episcopia greco-catolică de Lugoj în perioada ierarhului Victor Mihály de Apșa*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 53–63.

¹¹¹ Document deteriorat.

Nicolae, om de nimic, nu lea răspuns la vreo 3 epistole ale lor, nici la una, de alinare, fii bun și întreabă de acel om pierdut și oare încă ofițează¹¹²? Spune salutări tuturor alor mei. Cipariu nu a plecat la Viena pentru cură, încă umblă pe afară cât de cât?

Te salut și rămân al tău bun

amic sincer,
N. Stoia

¹¹² Lucrează în oficiu.

19. Rezoluție, Blaj, 6.9.1871. *Se respinge o aplicație la postul de medic arhidiecezan deoarece îi fusese deja atribuit lui Nicolae Stoia.*

Nr. 2155–1871

Resoluțiune

Stațiunea de medic arhidiecezan în Blasiu conferinduse drului Nicolau Stoia cererii în jos scrisului suplicant astă dată nu se poate deferi.

Din șed. Consist. ținută în Blasiu la 6 sept. 1871¹¹³

¹¹³ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 2155/1871, f. 1.

20. Nicolae Stoia către Ordinariatul Metropolitan GrecoCatolic din Blaj, Abrud, 2.10.1871. *Cere informații despre condițiile practicii medicale în funcția de medic arhidiecezan, în particular despre posibilitatea deplasărilor în afara Blajului și a desfășurării în paralel a practicii private.*

Nr. 2449–1871¹¹⁴

Venerabilului Ordinariat metropolitan gr. cat. în Blasiu

Rugarea fizicului montan Dr. Nicolau Stoia,
pentru deslușirea punctelor introscrise

Venerabil Ordinariat

Bazat pe bunătatea Venerabilului Ordinariat arătată cu ocaziunea alegerii mele de medic arhidiecezan, deoarece concursul scris după părerea mea nu este destul de chiaru, și statute care să precizeze oficial și alte relațiuni ale medicului arhidiecezan neexistând, îmi iau libertatea cu toată umilința a întreba de la Venerabilul Ordinariat:

1a. Cum că în Blasiu locuiesc indivizii contributory la fondurile din care este salarizat medicul arhidiecezan sau și afară de Blasiu pentru că în cazul din urmă ușor sar putea întâmpla ca medicul, la vindecarea lor, săși consume pe lângă fatigiu¹¹⁵, salariul său prin călătorii.

2a. Ivinduse cazuri ca medicul arhidiecezan să fie necesitat a absenta din loc în interese familiare, în atare cazuri medicul arhidiecezan puteava el câștiga licența de lipsă sau el este fixat de Blasiu.

3a. Că permis este medicului arhidiecezan a purta praxa privată și afară de Blasiu sau praxa lui este legată numai de acesta.

¹¹⁴ Idem, 2449/1871, f. 1–2.

¹¹⁵ Efort, trudă.

Știu prea bine cum că Domnul Reichenberger¹¹⁶ ca fost medic inferior al Arhidiecezei a purtat praxa extinsă și afară de Blasiu și a întreprins și călătorii îndepărtate de unde sar putea deduce cum că și medicul arhidiecezan în viitor, ca medic superior, se va bucura de asemenea beneficii și libertate, cu toate acestea Subscrisul țin de necesar a așterne Venerabilului Ordinariat umilita rugare pentru deslușirea punctelor enumerate, cu atâta mai vârtos căci ocupând postul de medic arhidiecezan oferit, nu aş voi pentru toată lumea ca să se poată ivi din nedestulă deslușire a oficiului de medic arhidiecezan și cel mai mic semn de nendestulare.

Recomandându-mă favorul Venerabilului Ordinariat, rămân cu stima cea mai profundă serv umilit

Dr. Nicolae Stoia
physicul Abrudului

Abrud, 2 octombrie 1871

¹¹⁶ Bernhard Reichenberger. Cf. *Siematismulu veneratului cleru alu archidiecesei metropolitane greco-catolice a Alba-Juliei si Fagarasiului pre anulu 1871*, Blasiu, Cu tipariulu Seminarului Archidiecesanu, 1871, p. 11.

21. Ordinariatul Metropolitan GrecoCatolic din Blaj către Nicolae Stoia, Blaj, 11.10.1871. *Se răspunde punctual întrebărilor privind condițiile deplasărilor și practicii private.*

Spectabilului Domn Nicolae Stoia, Doctor de
medicină etc. și fizic montan în Abrud

Spectabile Domnule!¹¹⁷

La scripta spectatei Domniei Tale ddto 2 octombrie a. c. numai aseară primită, în care ceri unele deslușiri referitoare la luarea postului de medic arhidiecezan, am aflat ați rescrie în următoarele, și în special la pctl. prim:

Cum că după ce contributorii la salariul medical – care sunt: curtea metropolitană, fondul capitulariu, fondul seminarial și fondul de Instrucțiune basilitan – toți reșed în Blasiu și serviciile ce Spectată Domnia Ta ai avea să prestezi gratuit se restrâng numai în Blasiu, și anume afară de vizitarea și prescrierea gratuită pentru junimea studioasă de la institutele de învățământ. Deci, lor ai avea în cazuri de morbi, tot gratuit, să cercetezi și servitorii din curtea metropolitană, precum și pe cei de la seminarium, prin urmare, a asigura, afară de Blasiu, în asemenea servicii, nicicând vei fi obligat.

Cu privire la punctul al 2lea că adică „dacă Spectată Domnia Ta ai fi vreodată necesitat în afaceri familiare a absenta din Blasiu, obținerea licenței spre acest scop sau doar ai fi cu totul legat de Blasiu?” se rescrie:

Că Ordinariatul metrop. nicicând voiește ca Spectată Domnia Ta să fie așa de restrâns și legat încât nicicând să poți absenta din Blasiu, din contră, dacă numărul și starea pacienților, precum și propunerile¹¹⁸ din medicina pastorală îți vor permite, nu va avea nimeni contra ca Spectată Domnia Ta, pe timp mai scurt, pe una

¹¹⁷ SJABAN, FM RUB, Acte înregistrate, 2449/1871, f. 3.

¹¹⁸ Cursurile.

sau două zile, să poți absenta și fără preînștiințare, și numai în cazuri când ai fi constrâns a absenta din loc pe timp mai îndelungat – pe una sau mai multe săptămâni, ai avea să preînștiințezi absentarea.

Încât se atinge de punctul al 3lea că adică: puteavei Spectată Domnia Ta să faci și [să] porți și praxă privată afară de Blasiu sau doar vei fi restrâns numai la publicul Blasiului?

Ordinariatul metropolitan nici în această privință [nu] voiește a te restrânge, cu atât mai tare nu, cu cât că și antecesorii medici au dus asemenea praxă, de sine înțelegându-se că în cât aceea nar trage după sine neglijarea pacienților deloc, pe care ai avea din oficiu ai vizita în toate zilele și a le prescrie medicamentele necesare.

Credința că prin acestea ți sau făcut deslușirile cerute în scriptați mai sus citată, dânduți binecuvântarea noastră arhierască suntem

Blasiu, în 11 octombrie 1871

binevointe

sped. 11/10 1871

22. Rezoluție, Blaj, 12.11.1871. *Se respinge recursul unui candidat la postul de medic arhidiecezan, deoarece la momentul aplicației postul era deja conferit lui Nicolae Stoia.*

Nr. 2568–1871

Rezoluțiune

Recursul suplicantului la postul de medic arhidiecezan venind după expirarea termenului de concurs, acela cu atât mai puțin sa putut lua în considerațiune, cu cât că cerutul post deja era și conferit altuia.

Din ședința consistorială ținută în Blasiu la 28 octombrie 1871¹¹⁹.

sped. 12/11 1871

¹¹⁹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 2568/1871, f. 1. Ciornă însoțită și de traducerea în limba germană, ceea ce ne face să credem că destinatarul, aplicant și el pentru postul de medic arhidiecezan, era german.

23. Ordinariatul Metropolitan GrecoCatolic din Blaj către Nicolae Stoia, Blaj, 28.11.1871. *Din cauza numeroaselor cazuri de îmbolnăviri printre studenții Institutului și personalul Mitropoliei, i se cere lui Nicolae Stoia să urgenteze mutarea la Blaj.*

Nr. 2573–1871

Spectabilului Domn Dr. Nicolau Stoian
fizic opidan în Abrud

Spectate Domnule!

Din cauza intervenirii deselor cazuri de morburi între junimea studioasă de aici, prezența Spectatei Domniei Tale, în lipsă de medic arhidiecezan, fiind prea sentita, prin acesta ești provocat cu toată stima, ca compunânduți toate afacerile ce poate tear mai reține în Abrud să grăbești a veni și ați ocupa postul de medic arhidiecezan ce ți sa conferit.

Ce privește cvartirul, acela sa reparat și adus în stare onestă.

De la Ordinariatul metrop. de A. Iulia

Blasiu în 28/ 11. 1871¹²⁰.

spedată în 28 nov. 1871

¹²⁰ Idem, Acte înregistrate, 2573/1871, f. 1.

24. Comitetul pentru fondarea institutului de credit „Albina” (semnează Iacob Bologa¹²¹ și Visarion Roman) către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 24.2.1872. Adeverință de primire a sumei de 21 fl. ca rată a unei acțiuni achiziționată de Nicolae Stoia.

Nr. 3/3 1872¹²²
Sibiu, 24 faur 1872

Domnului reprezentant al nostru
Ioan M. Moldovan
în Blaj

Adeverim primirea stimabilei Dtale din 20 c. împreună cu suma de 21 fl. ca rata II de 20% și competenția de speze după 1 acțiune a institutului nostru subscrisă de dl. dr. Nicolau Stoia.

Cu toată stima

Comitetul pentru fondarea institutului de credit „Albina”

Bologa I.
V. Roman

¹²¹ Iacob Bologa (1817–1888), din Marpod (SB), fiu de țăran liber, jurist, participant la revoluția din 1848–1849, a ocupat ulterior diferite funcții administrativ-juridice până la nivelul de consilier la Guberniul Transilvaniei și între 1865–1867 consilier la Cancelaria Aulică a Transilvaniei din Viena (secția juridică). A fost implicat în mișcarea politică națională, președinte al Astrei (1875–1877) și președinte al băncii Albina din Sibiu. Cf. Constantin Popp, *Consilierul aulic Iacob Bologa (1817–1888). Note biografice*, în *Revista Economică*, Sibiu, XLI (1939), nr. 20–21, 27 mai, p. 149–151.

¹²² SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6802, f. 1.

25. Nicolae Stoia către Capitlul Metropolitan, Blaj, 16.6.1872. *Cere adaptarea locuinței la dimensiunile familiei sale și la specificul muncii de medic, și totodată efectuarea unor reparații.*

Nr. 1634–1872¹²³

Pres. 22/6 1872

Rugarea medicului arhidiecezan Dr. Nicolau Stoia
pentru adaptarea locuinței care de prezent nu corespunde
cerințelor familiare

Venerabil Capitlu!

În urma concursului scris pentru ocuparea postului de medic arhidiecezan, prin bunătatea Venerabilului Consistoriu metropolitan fui ales eu la acest post, [pe] care lam și ocupat în luna lui Decembrie a. t. În concursul scris sa menit afară de salariul fix, și locuință pentru medicul arhidiecezan, care locuință asemenea am ocupato.

Este cunoscut Venerabilului Capitlu cum că subscrisul am familia care numără 6 indivizi, care împrejurare mă silește ca cu tot respectul să arăt Venerabilului Capitlu cum că încăperile care le ocup de prezent întru adevăr nu sunt de ajuns pentru întreaga familie. La aceasta se mai adaugă încă și micimea, precum și situațiunea sau împărțirea cea nepotrivită a odăilor, nepotrivită din față cu un om care are familie. Cabinetele laterale cuprind numai atâta spațiu cât încape în ele un pat și un dulap de cărți; prin urmare, nu sunt apte de a le folosi nici de odăi de locuit, nici de odăi de vizită, nici de odăi pentru morboșii care devin vizitați la mine acasă. Ba chiar când sar mai putea folosi încă cumva, sar putea numai folosi de odaie de vizită pentru morboși, însă atunci morboșii ar trebui să treacă sau prin odaia unde locuiește familia sau prin odaia de vizită, ambele împrejurări rele.

¹²³ Idem, Acte înregistrate, 1634/1872, f. 1.

La memoratele calamități trebuie să mai adaug cum că acoperișul casei este în multe locuri stricat și grajdul asemenea în stare cât se poate de rea.

Fără de a voi să dau dară învățătură Venerabilului Capitul în privința adaptării locuinței unde mă aflu sau a altei locuințe, îmi iau voia a descoperi părerea mea modestă, ca prin prefacerea tindei într-o bucătărie și prin edificarea unei odăi noi lângă odaia dinapoi sar putea ajuta ca locuința unde mă aflu să se poată face folositoare.

De altminteri, un priceputor de lucru¹²⁴ mai bine ar putea planifica¹²⁵ cum sar putea ajuta necazul.

În buna sperare cum că Veneratul Capitlu se va îndura a lua în dreapta considerațiune umilita mea rugare, rămân în profundă stimă

Al Venerabilului Capitlu serv umilit
Dr. Nicolau Stoia medic arhidiecezan

Blasiu, 16 iunie 1872

ped. 11 iulie 1872

¹²⁴ Meseriaș.

¹²⁵ Planifica.

26. Consistoriul Metropolitan către Timotei Cipariu (în calitate de preposit capitular), Blaj, 9.7.1872. *Timotei Cipariu este însărcinat cu organizarea unei comisii care să analizeze la fața locului solicitarea lui Nicolae Stoia în privința locuinței și posibilitățile practice de realizare, împreună cu o schiță de buget*

Nr. 1634–1872

Reverendissimei Frăției Sale Timotei Cipariu
Preposit al Capitului Metropolitan în locu

Reverendissime în Christos Frate!

În urma suplicei Spectatului Domn Dr. Nicolau Stoia, medic Arhidicezan, de data 16 iunie 1872, îndreptată către acel Ven. Capitul, în care cere ca casa capitularie destinată dânsului de locuință să se adapteze amăsurat cerințelor familiei ori ale doctorului: are acest Consistoriu a concrede¹²⁶ Reverendissimei Frăției Tale ca să emită o comisiune capitulară care, căutând deamănuntul locuința oferită medicului să constate lipsa adaptării dorite de către același [medic], și să susțină încoace un proiect de speze pentru adaptarea și respectiv repararea neapărat necesară.

Din ședința Consistoriului Metropolitan ținută în Blasiu la 27 iunie/9 iulie 1872¹²⁷.

sped. 11 iulie 1872

¹²⁶ Încredința.

¹²⁷ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 1634/1872, f. 1.

27. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 26.7.1872. *Se confirmă primirea sumei trimise în numele lui Nicolae Stoia.*

Sibiu, 26 iulie 1872¹²⁸

Onor. Domn Ioan M. Moldovan

în Blaj

În alăturare țiaccludem o adeverință interimală cu cuietarea sumei trimise prin assemnat poștal pentru acțiunea dlui Dr. Stoia.

Cu toată stima
V. Roman

¹²⁸ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6810, f. 1.

**28. Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 24.8.1872.
*Se alocă 900 fl. v. a. pentru reparațiile necesare casei medicului
și extinderii ei cu încă o cameră.***

Nr. 2142–1872

Asigurațiune

Pentru repararea casei capitulare destinată de locuință pentru medicul arhidiecezan și respectiv pentru adăugarea încă a unei odăi la acea casă, recerându-se ca speze, după preliminariile făcute de priceputor și referite la acest consistoriu, de R[everendi]simului canonic Ioan Pamfilie, 900 f. v.a., care au a se purta în proporțiune egală de către Fondul basilitan, Seminarial și de către Domeniul metropolitan. Drept aceea, dă a semna prin aceasta 300 f. v.a. din Casa fondului basilitan (2. Seminarial) (3. Domeniul metropolitan), lăsându-se Prea onoratei administrațiuni a Case[i] fondului 1) basilitan, 2) Seminarial, 3) Domeniul metropolitan, că pe lângă această asemnațiune oficială să binevoiască a esolvi R[everendi]simului Canonic Ioan Pamfilie – încredințat cu supravegherea ace[le]i reparațiuni – 300 f. v.a. – despre a căror spezare la timpul său va avea să subștearnă rațiuni.

Din ședința consistorială ținută în Blasiu la 24 august 1872¹²⁹.

La 1) și 2) sped. 26/8 – 1872

¹²⁹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 2142/1872, f. 1.

29. Atestat al Ordinariatului Metropolitan GrecoCatolic din Blaj, Blaj, 20.6.1874. *Se atestă că Dr. Nicolae Stoia este profesor de medicină pastorală la Institutul Teologic GrecoCatolic, de unde primește anual suma de 200 fl.*

Nr. 1855–1874

Atestat oficial

Prin care se adeverește cum că spect. D. Dr. Nic. Stoia este prof. de medicină pastorală în institutul teologic în Blasiu și cum că de la acel institut are un salariu fix de 200 f. v.a. la an.

Întru a cărui lucru adevărire dăm acest atestat oficios întărit cu subscrierea noastră proprie și cu sigiliul nostru oficios.

De la Ordinariatul metrop. de A. Iulia, Blasiu, în 20 iunie 1874¹³⁰.

sped. 20/6 – 1874

¹³⁰ Idem, 1855/1874, f. 1.

30. Consistoriul Metropolitan către Timotei Cipariu, 27.6.1874. *Despre chestiunea măririi cu 200 fl. v. a. a salariului anual al lui Nicolae Stoia.*

Nr. 1909–1874

Reverendisimului în Christos Frate Timoteiu Cipariu,

Preposit Capitular, Director Gimnazial și
Administratorul Fondului Basilitan, în loc.

Reverendissime în Christos Frate!

Suplica spectatului D. Dr. Nicolau Stoia, medic Arhidiecezan, de dtul 26 iunie 1874 în care se roagă cu înmulțirea salariului său cel puțin cu 200 fl.v.a., fiind proptită cu motive demne de considerațiune, V. Consistoriu, în principiu, nu are nimica în contra aplicidării¹³¹ unei remunerațiuni anuale de 200 fl. pentru suplicantele.

Se poștește însă și declarațiunea Administrațiunii Fondului Basilitan, drept aceea avem de a străpune Reverendissimei Frăției Tale sub 2 suplica amintită cu acea provocare, ca să binevoiești ați da încoace părerea cu privire la aceea, că poate sar aplicida remunerațiunea cerută? Și dacă sar putea atunci Fondul Basilitan, care pentru tineretul gimnazial mai de cu seamă se vede a cuprinde în mare parte praxa laudatului medic, în ce proporțiune ar fi în stare a suporta greutatea acelei remunerațiuni anuale?

Din Ședința Consistoriului Metropolitan ținută în Blasiu la 27/15 iunie 1874¹³².

sped.: în 30/ 6 – 1874

¹³¹ Oferirii.

¹³² SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 1909/1874, f. 2.

**31. Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 7.7.1874.
*Se aprobă cererea de mărire a salariului înaintată de Nicolae Stoia, cu 200 fl. v. a. anual.***

Nr. 1909–1874¹³³

Rezoluțiune

Suplicantului, din considerarea motivelor aduse, și de asemenea prin aceasta – pe lângă salariul avut – o remunerațiune anuală de 200 f. v.a., din care 150 f. v.a., până la altă dispozițiune, i se vor asolvi pe lângă chitanța timbrată, în rate lunare decursive din Casa fondului Basilitan de instituțiune, iar 50 f.v.a. din Casa Domeniului metropolitan începând de la 1 iulie 1874.

Către care Casă cu data și numărul prezente sau dat ordinele necesare în acest respect.

Din ședința Consist. ținută în Blasiu la 7 iulie 1874

¹³³ Idem, 1909/1874, f. 1.

32. Înștiințare a Consistoriului Metropolitan către Casa Fondului Basilitan și către Casa Domeniului Metropolitan, Blaj, 7.7.1874. *Se anunță aprobarea cererii de mărire a salariului înaintată de Nicolae Stoia, stabilinduse suma de 200 fl. v. a. anual., ce urma să fie acoperită din respectivele fonduri.*

Nr. 1909–1874¹³⁴

Prea Onoratei Administrațiuni

/: a Casei Fondului basilitan de instituțiuni

//: a Casei Domeniului metropolitan în loc

În ședința consistorială de astăzi asemnându-se medicului arhidiecezan Dr. Nicolau Stoia încă una remunerațiune anuală de 200 f. v.a., din care 150 f. v.a. de la fondul basilitan de instituțiune, se lasă drept aceea Prea Onoratei Administrațiuni ca acum zisa suma de 150 f., până la altă dispozițiune (pentru c. fond. Metrop.) din care 50 f. v.a. din Casa Domeniului metropolitan, se lasă drept aceea Prea Onoratei Administrațiuni că acum zisa sumă de 50 f. v.a. să o solvească numitului medic arhidiecezan pe lângă chitanța timbrată și în rate lunare decursive începând de la 1 iulie 1874.

Din ședința Consist. ținută în Blasiu la 7 iulie 1874

sped. 8/ 7 1874

¹³⁴ Ibidem.

33. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 12.8.1874. Îndemnul de a lua legătura la Budapesta cu Csaklány László.

Blaj 12/8 1874¹³⁵

Amice Ioane!

La întoarcerea Prof. George Rațiu¹³⁶ din Pesta nam fost acasă, am fost în c[omit]at, deci numai azi îți scriu. Locuința lui Csaklány Laczi/Vasile/¹³⁷ este Téréz város, Kismezei utca – Szám 2 – pe românește spunei salutarea mea întrebându-l că având azi ocaziune mai bună de a veni în patria lui adevărată pentru ce nu vine. Alte noutăți nu avem – cele ardente le vei fi citit din Gazeta T[ransil]vaniei ca și mine, dară nu este lipsă a ți le înșira. Telegrama de la mine ca răspuns la telegrama ta care ția mers cu o zi mai târziu, căci am fost în Micăsasa la o abducțiune judecătorească.

Vezi mișcă lucrul, doar vom re[u]și. Cât timp mai rămâne acolo? George Rațiu îmi spune că vreo 4–5 zile numai. Spune domnului Cipariu sincera mea salutare, care îți sună și ție.

amicul tău,
Nicolae

¹³⁵ SJCJAN, FPIMM, 15983, f. 1.

¹³⁶ George Rațiu (1839–1880), din Alecuș (AB), profesor la gimnaziul din Blaj după 1865, suspendat o perioadă în urma căsătoriei, dar reprimat ca profesor datorită sprijinului puternic acordat de T. Cipariu. Cf. N. Comșa, T. Seiceanu, *Dascălii Blajului*, p. 97.

¹³⁷ Posibil același Csáklány László care în 1881 era înregistrat ca proprietar care închiriază imobile (*magánzó/Privateer*) la adresa Klauzál utca 10, Budapest. Cf. *Budapesti cím- és lakjegyzék*, 1. évfolyam 1880–1881, Budapest, Franklin-Társulat, 1881, p. 39. Din păcate nu am identificat alte informații despre el.

34. Matei Nicola¹³⁸ către Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 18.12.1874. Deoarece Nicolae Stoia nu răspunsese la mai multe scrisori al căror subiect central era organizarea unei conferințe politice românești, Ioan Micu Moldovan este rugat să confirme primirea acestora de către destinatar.

Alba Iulia în 18/12 1874¹³⁹

Mult stimate Domnule!

Pardonează-mi te rog că îmi iau libertate a mă adresa spre ați cere intervențiunea pentru a putea dobândi răspuns la o epistolă ce din 9 a curenteii adresatam fratelui Dr. Stoia și până acum nam primit răspuns.

Când obiectul în care iam scris ar fi privat, sau și public precum e, dară numai din propriul îndemn [de]aș fi scris naș avea atâta cauză de aprehendare, epistola mea dacă nar merita răspuns ar rămâne întratâta că cu mine maș împăca, – lucrul însă are cu totul altă față când lucrând în coînțelegere cu alții, care așteaptă cu impaciență răspuns, abia sunt, ba chiar nu sunt în stare a mă justifica că oare satisfăcutam ori ba la ce fusei încredințat.

Poate că fratele Stoia nu este acasă, ori nu are timp de a se ocupa, poate nici împrejurările sa nui conceadă, ori plane¹⁴⁰ să nu fi primit nici epistola mea, nici scrisoriul trimis la a 6 dto. după epistolă. Oricare ar fi dintre acestea cauza tăcerii, când ați putea afla, eu aș fi liniștit pentru că maș justifica comitenților și cine are plăcerea ar procede mai departe.

¹³⁸ Matei Nicola (1829–1905), fiu de preot greco-catolic din Sălicea (CJ), tribun militar în timpul revoluției din 1848/1849, a luat parte la luptele din Munții Apuseni. A studiat dreptul la Sibiu, a fost *adjunct provincial de justiție* în Abrud (1857), notar public în Alba Iulia, procuror în Abrud (1861), membru al Dietei de la Sibiu, avocat în Alba Iulia. Cf. Iosif Blaga, *Matei Nicola (1829–1905)*, în *Anuarul Societății pentru crearea unui Fond de Teatru Român*, IX (1904–1905), p. 57–61; Enea Nicola, *Tribunul Matei Nicola*, în *Transilvania*, LVII (1926), nr. 6, p. 283–286.

¹³⁹ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 13531, f. 1.

¹⁴⁰ Drept (cu sensul de „chiar”).

Când țiar concede împrejurările de a conveni cu fratele Stoia, cred că țiar comunica, poate de altminteri să fi comunicat și până acum cele scrise. Permiteți deci amicabil rugare să ai bunătate, în câteva ordini dacăți conced împrejurările, de a mă încunoștința în direcțiunea pretinsă. Și anume că primita fratele Stoia epistolele mele și pot avea prospectul a primi în obiectul tractat răspunsul de la dânsul ori de la altcineva și până când?

Între altele cerând o scrisoare și asigurându-te despre deosebita stimă sunt

Al Multstimatu[lui] D[umi]tule
Stimător,
[Matei] Nicola

35. Matei Nicola către Ioan Micu Moldovan, Alba Iulia, 27.12.1874. *Detalii privind intențiile exprimate în scrisorile anterioare către Nicolae Stoia, care ajunseseră cu întârziere. Se ridică problema convocării unei conferințe politice naționale.*

Alba Iulia, 27/12 1874¹⁴¹

Mult stimate domnule!

Primind stimabila D-tale din 25 a cur[entei] fiemi permise următoarele reflexiuni. Epistola mea adresată fratelui Dr. S[toia] de care îmi pare rău ca stagnat nu știu comunicatului ori ba, – dar acea epistolă na ținut dea dreptul la o conferință – fără numai la o convenire amicală cu scopul de a prepara calea unei conferințe de natura celor uzitate.

Îndemn la o convenire ca și aceasta se poate, cred eu. Și sa putut da din Blaj fără[ă] cel mai mic motiv de temut, că doar prin aceea Blajul ar ajunge deocheat în ochii puternicilor zilei sau poate și pe calea Slovacilor, fiindcă una convenire confidențială era să aibă un caracter rezervat – convenirea câtorva inteligenți spre a ventila chestiunile de zi și a pregăti, sau mai bine zis a pune în rând și ordine materialul crud pentru una conferință.

Din una convenire ca și aceasta am crezut și cred încă ca să se dea impulsul la conferința de care zici, ca îndată să convoc io una, – și să se desemne[ze] și omul, pentru că nu oricine este dat de a se pune în frunte și nu la tot insul îi succede¹⁴² să câștige urmași, iar apoi un lucru serios chiar de la cap să nu se greșească, pentru că la din contră fiasco este gata.

Io unul deși necesitatea imperativă a unei mișcări cu scop de a ne smânci din letargica stare în care ne aflăm, o am simțit și o simțesc, totuși nu mam simțit chemat, nici competent de a convoca una conferință plane¹⁴³ de aici din Alba, unde sunt om nou,

¹⁴¹ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 13532, f. 1.

¹⁴² Reușește.

¹⁴³ Drept.

că prin un pas ca acela de bună seamă aş fi vătămat ambiţiuni, ce la nici o întâmplare nu este ca scop. Sunt ei cine să se pună în frunte în toată privinţa, mai competenţi şi mai corespunzători, rola de conducător la nici una întâmplare nu îmi compete mie.

La una conferinţă ori de cine convocată însă, nu miar place să ne aflăm nepregătiţi şi fără materialul pus în ordinea de a se lua la dezbatere.

Sunt deci constant lângă părerea exprimată în prima epistolă, ca să ne întâlnim mai înainte de conferinţă, ca să tratăm despre conferinţă, despre obiectele aceleia, despre cine, unde şi când să o concheme et quidam bis dat qui cito dat¹⁴⁴.

Aşternându-vă opiniunea la cele promise sunt pe lângă salutare cordială,

Al Dtale,
stimătoriu adevărat,
[Matei] Nicola

¹⁴⁴ Dă de două ori cine dă repede.

36. Nicolae Stoia către Consistoriul Metropolitan, Blaj, 20.5.1876. Nicolae Stoia enumeră problemele locuinței sale și cere soluționarea lor.

20 mai 1876

Excelenței Sale Dr. Ioan Vancea
Arhiepiscopul și Mitropolitul Românilor gr. cat.
și

Venerabilului Consistoriu Metropolitan în loc
Dr. Nicolau Stoia arată mai multe defecte la edificiile pentru locuința sa menită și așterne umilita sa rugare pentru îmbunătățirea acestora¹⁴⁵.

Excelența Voastră și Venerabile Consistoriu!

Deși abia au trecut vreo câțiva ani de când la casele și alte apartenente¹⁴⁶ ale locuinței mele, parte sau fost făcut mai multe reparațiuni, parte novațiuni, totuși, în ziua de azi multe din ele se află în stare de tot rea, și anume:

1. Coperișul șopronului, grajdului și al grânarului este atât de stricat, cât anevoie sar mai putea cârpi. Ba ce este mai mult, prin locurile unde plouă, intrând apă, au început a se strica și chiar lăți și caferii coperișului.

2. Coperișul caselor este în mai multe locuri găurit, cât străbătând apa prin el până în pod, de acolo vine chiar în odăi.

3. Podela tindei respectiv bucătăriei stătătoare din cărămizi, parte întregi, parte din bucăți, întru atâta sau stricat, cât nu se mai poate repara, ci face numai de nou.

Acestea și alte defecte mai mărunte, însă considerabile, deși există [de] mai demult, totuși azi [î]mi iau voia a le descoperi Excelenței Voastre și Venerabilului Consistoriu, ca să binevoiască mai întâi spre constatarea lor a denumi pe cineva care să cerceteze

¹⁴⁵ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 1473/1876, f. 19 v.

¹⁴⁶ Anexe.

dacă arătarea mea este dreaptă, apoi, fiind așa, a Vă îndura a dispune cele de lipsă în cauza aceasta.

Pe lângă Espressiunea profunde mele Venerațiuni, rămân
Al Excelenței Voastre și Venerabilului Consistoriu

fiu umilit
Dr. Nicolau Stoia
medic arhidiecezan¹⁴⁷

¹⁴⁷ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, fără număr, fără dată, f. 1.

37. Consistoriul Metropolitan către Ioan Pamfilie, Blaj, 20.5.1876. *I se transmite suplica lui Nicolae Stoia în vederea reparațiilor necesare locuinței, cu misiunea de a evalua situația și de a prezenta soluții.*

Nr. 1473–1876

R[everendi]simului Ioan Pamfilie, Canonic metrop. în loc.

R[everendi]ș[i]me în Chr. Frate!

Aici sub ./.[î]ți străpunem scripta spectatului Dr. Nicolau Stoian pe lângă provocare, că luânduți timp să binevoiești a ieși și face oculația casei în care locuiește acum memoratul Domn, asemenea și a superedificatelor de acea ținătoare, și constatând de adevărate deteriorările de care se zice că suferă acele superedificate, săți dai opiniunea asupra modalității reparării lor, mai fiind posibil a face cu un pricepător și preliminarul spezelor de reparațiune, și acela apoi spre ulterioară dispunere al subșterne acestui Consistoriu.

Din Ședința Consist. ținută în Blasiu la 20 mai 1876¹⁴⁸.

prea adictu. în Chr. Frate,
Ioan m.p. Metropolitan¹⁴⁹

sped. 21/5 – 1876

¹⁴⁸ Idem, 1473/1876, f. 1.

¹⁴⁹ Ioan Vancea de Buteasa (1820–1892), din Vășad (BH). A urmat studii gimnaziale și seminarul la Oradea, apoi studii teologice la Viena. A fost profesor la Preparandia din Oradea, secretar episcopal, canonic al diecezei de Oradea (1855), episcop de Gherla (1865) și mitropolit al bisericii greco-catolice din Transilvania (1868). Cf. Ion Cârja, *Biserică și societate*, p. 11–18.

38. Ioan Pamfilie către Consistoriul Metropolitan, Blaj, 10.11.1876. *Despre pașii realizați în rezolvarea cererii Drului Nicolae Stoia în privința reparațiilor la casă și anexe gospodărești. Detalii despre evaluarea lucrărilor, ofertele meșterilor și soluțiile propuse împreună cu bugetele aferente. Rezoluția de primire în ședința Consistoriului din 16.10.1876.*

Nr. 3312–1876¹⁵⁰

Preavenerat Consistoriu metropolitan!

Din ședința consistorială ținută la 20 Mai a. c. mi sa fost străpus scripta spectatului D. Dr. Nicolau Stoia, medic arhidiecezan, cu privire la defectele aflate în edificiile pentru locuința sa menite și îmbunătățirea acestora, pe lângă acea provocare ca să ies și să fac oculată casei în care locuiește acum memoratul domn, asemenea și a superedificatelor de acea ținătoare. Și constatând defectele și respectiv deteriorările de care zice că suferă acele superedificate, sămi dau opiniunea asupra modalității reparării lor, mai fiind posibil a face cu un pricepător de lucru și preliminar la spezele de reparațiune și acela apoi săl subștern Preaveneratului Consistoriu spre ulterioară dispunere.

Îndată după primirea acestei comisiuni, subscrisul am ieșit la fața locului și atât cu Dl. Dr. Nicolau Stoia, cât și cu Dl. Nicolau Rusanu¹⁵¹, care din întâmplare se afla acolo ca pricepător de lucru, am oculat cu deamănuntul atât casa, cât și superedificatele de aceeași ținătoare și am constatat defectele reparând și suplinând, care toate măsurându-se și însemnându-se de către Dr. Nicolau Rusanu, a rămas ca dânsul să facă și preliminarul spezelor de reparațiune și acela să mil predea, putând fi cât mai în grabă spre al putea subșterne Preaveneratului Consistoriu spre ulterioara dispunere.

¹⁵⁰ SJABAN, FMRUB, 3312/1876, f. 1–3.

¹⁵¹ Nicolae Rusanu din Sâncel a fost unul dintre principalii parteneri de afaceri ai lui N. Stoia, împreună cu care avea luată în arendă o suprafață agricolă în Roșia de Secaș (AB).

Acest preliminar și respectiv proiect de speze nici la repetate provocări nu lam primit.

Întrăceea, trecând și timpul favoritor, subscrisul am lăsat a se ocula din nou atât casa, cât și celelalte superedificate prin maestrul bărdaș Iosif Szomor de prezent locuitor în Petrisat¹⁵² și fost morar (malom meșter) la moara basilitană de acolo, cu care acordasem și facerea reparațiilor la grânarul și coșerul de la Curtea basilitană din Bucerdea gr.¹⁵³, al cărui proiect de speze lam fost și subșternut cu ocaziunea referadei în acest obiect în ședința consistorială din 7 octombrie a.c.

Deteriorările arătate de Dl. Dr. Nicolau Stoia în scripta sa la început amintită fiind constatate, acele după premăsurarea și calculul lui Szomor Iosif la casa de locuit și la poartă în material, lucru și plata maestrului fac laolaltă 547 f. 20 cr. (a se vedea aclusul sub A). După aclusul de sub B la grajd – șopru, fântâna privată și palantul grădinii 261 f. 64 cr. În sumă 808 f. 84 cr.

Acest proiect de speze și respectiv reparaturile la susnumita casă și apertinente în măsură proiectată și propusă, nepriminduse în ședința consistorială din 7 octobrie a.c., subscrisul fu însărcinat a propune alt plan și alt proiect de speze care să cuprindă singur reparaturile absolut necesare.

În urma acesteia am rugat pe Dl. Nicolau Pepeloviciu¹⁵⁴, maestru de lemn din loc ca să oculeze și dânsul obiectele reparânde și să gătească un plan nou din care să cadă scoborârea și respectiv facerea din nou a acoperișului casei, rămânând a se repara și respectiv a se cârpi acest acoperiș, unde ar fi neapărat de lipsă, și acel plan, dimpreună cu proiectul de speze să mi le străpună fără întârziere spre a le așterne Preaveneratului Consistoriu.

Dl. Nicolau Pepeloviciu, satisfăcând în toată promptitudinea rugării mele, mia prezentat proiectul aci alăturat sub C, în care se cuprinde repararea acoperișului casei, a gârliciului de la celar, a porții, a grajdului cu șopru, a fântânii, a privatei, a pälantului de

¹⁵² Petrisat este o localitate astăzi integrată municipiului Blaj din județul Alba.

¹⁵³ Bucerdea Grânoasă (AB).

¹⁵⁴ Tâmplar din Blaj. A fost cel care a realizat sicriul Dr.-ului N. Stoia (vezi *infra* doc. 54, Pasive, poz. 6).

la grădină, precum și facerea unei scări (gradier) pentru suirea în podul casei. – care toate ar recere o sumă de 618 f. 67 cri v.a., aci înțelegându-se și plata maestrului.

Diferența e un minus de 190 fl. 17 cri, care rezultă de acolo, că în proiectul Dlui N. Pepeloviciu în loc de scoborârea și facerea din nou a acoperișului casei, sa pus numai repararea aceluia în locurile ce recer acest reparat.

Părerea umilit subscrisului ar fi ca să se primească și aprobeze proiectul Dlui N. Pepeloviciu, căruia pe lângă contract, să i se dea lucrul și să i se concredie ducerea în îndeplinire a reparaturilor în proiectul său propuse, mai ales că dânsul are și materialul de lemn recerut, și încât nu lar avea, ușor și îl poate procura.

Dl. N. Pepeloviciu, din cauza timpului deja întârziat, ar avea să se apuce numaidecât mai întâi de repararea porții și scoborârea respectiv planizarea curții devenită necesară prin nivelarea străzii, mai încolo de acoperirea grajdului cu șopru, de repararea acoperișului casei și de facerea scării la pod, rămânând celelalte pe primăvara venitoare.

La caz când Dr. Nic. Pepeloviciu ori din ce cauză nu ar lua asupra și îndeplinirea acestui lucru, e gata al primi și maestrul Szomor Iosif, care de prezent e fără de nicio ocupațiune.

Cât pentru contul prezentat de Dl. N. Pepeloviciu pentru unele lucruri și reparări îndeplinite deja la casă de sub întrebare, în suma de 60 f. 30 cr., care îndrăznesc al reașterne aici alăturat sub D. Subscrisul contestând necesitatea acelor lucruri și reparări, e de părerea că această sumă acum odată reiese esolveze din casele respective a proporțiune; dar totodată să se spună Dlui Dr. N. Stoia că fără știrea și învoirea Preaveneratului Consistoriu a conto caselor respective să nuși mai permită a face atari reparaturi sau înnoiri la casă sau în odăile aceleiași, căci mai mult nu se vor lua în considerațiune.

E adevărat că după planul și proiectul de speze subșternut de arhitectul Sperka în 1872 și aci alăturat sub E. casa de sub întrebare avea să se repareze radical, ridicându-se zidul și pereții jur împrejur în 18” pentru care lucru singur și ceruse o sumă de peste 1800 flo. v.a. Această sumă, însă, părându-se a fi prea mare asupra

subzisului căzu însărcinarea a îndeplini adaptarea și respectiv edificarea încă a unei odăi la această casă, precum și repararea superedificatelor de acea ținătoare prin un maestru recomandat ca repausatul M. Imandi zidarul, Nagy Daniel mesarul și Pandor Gyuri bardărul, care lucru dus în îndeplinire abia târziu și în necaz mare, ce e drept, a costat mai puțin decât ceruse Sperka singur pentru casă. Însă cârpiturile ce sau făcut la acoperișul casei, încât a rămas cel vechi, și la acoperișul grajdului etc., au fost în fapt numai cârpituri. Și iata că, acum abia după 4 ani, iarăși se ivește necesitatea de reparațiune!

Oare nu ar fi mai în scop a îndeplini lucrul și acum după planu și proiectul lui Szomor Iosif și apoi a declara că: aceasta e cea din urmă reparațiune la numita casă și la superedificatele de acea ținătoare? Locuitorul să fie în grijă asuprale și să le țină în stare bună și orice reparare ori înnoire pe viitor să o facă pe spezele sale dacăi place a locui întrînsa. Dacă nu, mai bine să i se dea un relut de cvartir și apoi să șil conducă după plac; iar Capitlul proprietar săși caute de casă și să facă în dânsa ce va voi.

Aceasta ar fi modesta mea părere; Preaveneratul Consistoriu însă, binevoiască a decide în acest obiect și a dispune precum va afla a fi mai bine și mai în scop.

După care pe lângă reincluderea comunicatelor sub / și // în cea mai profundă venerațiune am rămas

Al Preaveneratului Consistoriu

umilit serv
Ioan Pamfilie
Can. Cancelar

Blasiu, 10 noiembrie 1876

Nr. 3312–1876

Dta 16 Noiembrie 1876

Preaveneratului Consistoriu metropolitan în loc.

Ioan Pamfilie, canonic cancelar, la nr. 1473 – 1876, în urma însărcinării primite din Ședința Consistorială ținută la 7 octombrie a.c. subșterne proiectele de speze deduse de maeștrii Iosif Szomor și Nicolau Pepeloviciu în privința reparațiunilor cerute de Dr. Nicolau Stoia, medic arhidiecezan, la casa în care locuiește și superedificatele de aceeași ținătoare, dânduși deodată și opiniunea asupra modalității îndeplinirii aceloră.

acl. fr. 5 sub A. B. C. D., E. –

resul. fr. 2 sub / //

39. Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 25.11.1876.
Este însărcinat Ioan Pamfilie cu realizarea lucrărilor urgente la casa medicului, urmând ca cele mai puțin importante să fie amânate pentru primăvară.

Nr. 2365–1876¹⁵⁵

În sesiunea consistorială din 25/11 1876, nr. 2365 – 1876 – în privința reparațiilor la casa cap. în care locuiește med. Dr. N. Stoia sa decis

A se încredința Rs. Can. Ref. (I. Pamfilie) a îngriji deocamdată de facerea acelor reparațiuni la casa și superedificatele sus atinse, care nu mai suferă nicio amânare, precum este: reducerea porții și surparea pământului ress. curții spre a se face posibilă intrarea în curte, lângă hornul casei să se așeze scoc spre a se împiedica intrarea apei în podul casei.

Asemenea, se va astupa și aperturile (găurile) făcute în coperișul acelei case; reparațiunea radicală și respectiv acoperirea grajdului cu șindrile se va amâna până la primăvară.

În urmă, lichidarea contului prezentat se mai amână.

Extras din Protocolul sesiunii consistoriale ținută în data sus însemnată prin I. Pamfilie

¹⁵⁵ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 2365/1876, f. 21.

40. Decizie a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 23.12.1876.
Repartiția costurilor aferente reparațiilor la casa medicului
între diferitele fonduri ale Mitropoliei Greco-Catolice.

Nr. 3312–1876

Asemnațiune

I. P. On. Administrațiuni a Cassei fondului basil.

II. P. On. Administrațiuni a cassei fondului seminarial

III. P. On. Administrațiuni a cassei domeniului metropolitan

Spezele reparațiilor îndeplinite de maestrul mesar Nicolau Pepeloviciu în anul curent la Casa Capitulară în care locuiește medicul arhidiecezan Dr. Nicolau Stoia, și adică unele mai înainte, altele în urma Concluziului Consistorial din 25 noiembrie a.c. nr. 2365/ 1876, și care după prezentatele două computuri se urcă la suma de 123 f. 82 cr. v.a. În ședința consistorială de astăzi lichidându-se, deîndată sa decis a se asemna spre esolvire susnumitului maestru în proporțiune egală de către fondul Basilitan, Seminarial și de către Domeniul metropolitan.

Drept aceea, prin aceasta se lasă Preaonoratei administrațiuni a Casei fondului Basilitan (la II. seminariale) ca prezentându-se maestrul N. Pepeloviciu să binevoiască ai esolvi suma de 41 fl. 27 $\frac{1}{3}$ cr. v.a. ca parte ce a proporțiune cu de pe fondul basilitan (la II. seminariale) din suma totală de 123 f. 82 cr., pe lângă chitanța legalmente timbrată.

Din ședința consistorială ținută în Blasiu la 23/12 1876¹⁵⁶.
sped. 28/12 1876.

¹⁵⁶ Idem, 3312/1876, f. 22.

41. Ciornă, s.l., s.d. *Estimările de cheltuieli pentru reparațiile la casa medicului ale unuia dintre meșterii contractori.*

Nr. Cons.

Pepeloviciu

2 Computuri a) 60.30 b) 63.52 sunt 123.82

3123; 8,2 / 41.27½¹⁵⁷

¹⁵⁷ Idem, 2365/1876, f. 21 v.

42. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 16.3.1877. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina” Institut de credit și economii, 684¹⁵⁸
Sibiu, 16 martie 1877

Onor[atului] domn Ioan M. Moldovan

în Blaj

Cu scrisorile Dtale, trei bucăți de la 8, 10 și 14 crt. am primit fl. 514,18 numerar

[...] ¹⁵⁹

160 fl. ap. Nic. Stoia pr 12/9 a.c.

[...] ¹⁶⁰.

Cu toată stima,
V. Roman

¹⁵⁸ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6841, f. 1.

¹⁵⁹ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei și* a sumelor returnate.

¹⁶⁰ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei și* a sumelor returnate.

43. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.5.1877. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina” Institut de credit și economii, 1099¹⁶¹
Sibiu, 3 mai 1877

Onor[atului] Domn Ioan M. Moldovan
în Blaj

Cu scrisorile Dtale, două, de la 28 pass. a. l. curt. am primit
[...] ¹⁶²,
f. 160 Nic. Stoia pr. 28/10 a.c.
[...] ¹⁶³.

Cu toată stima,
V. Roman

¹⁶¹ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6862, f. 1.

¹⁶² Nominalizarea altor debitori ai *Albinei* și a sumelor returnate.

¹⁶³ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei* și a sumelor returnate.

44. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 2.10.1877. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina” Institut de credit și economii, 2627¹⁶⁴
Sibiu, 2 octombrie 1877

Onor[atului] Domn Ioan M. Moldovan
în Blaj

[...] ¹⁶⁵.

Cu scrisoarea Dtale de la 30 pass am primit fl. 631,20 numerar și 400 ap. Dr. Stoia

[...] ¹⁶⁶.

Cu toată stima,
V. Roman

¹⁶⁴ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6927, f. 1.

¹⁶⁵ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei și* a sumelor returnate.

¹⁶⁶ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei și* a sumelor returnate.

45. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.10.1877. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina” institut de credit și economii, 2643¹⁶⁷
Sibiu, 3 octombrie 1877

Onor[atului] Domn Ioan M. Moldovan
în Blaj

Pentru fl. 588,49 numerar și acceptele, fl. 400 – ap. Dr. N. Stoia
pro 30/3 1878 [...] ¹⁶⁸

Cu toată stima,
V. Roman

¹⁶⁷ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6929, f. 1.

¹⁶⁸ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei* și a sumelor returnate.

46. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 3.11.1877. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina” Institut de credit și economii, 3000¹⁶⁹
Sibiu, 3 noiembrie 1877

Onor[atului] domn Ioan M. Moldovan
în Blaj

Pentru fl. 47,15 numerar și pentru acceptul de fl. 120 ap.
N. Stoia pr. 27/4 1878
[...] ¹⁷⁰

Cu toată stima,
V. Roman

¹⁶⁹ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 6948, f. 1.

¹⁷⁰ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei* și a sumelor returnate.

47. Ioan Micu Moldovan(?) către Direcțiunea Băncii Albina, Blaj, 1.1.1878. Informații despre diferite persoane, probabil solicitanți de credite.

Blaj, 1/1 1878¹⁷¹

Direcțiunea Institutului de Credit și Economii „Albina”
în Sibiu

[...] ¹⁷² schimb de fl. 500 asupra căruia vă dau după cea mai bună a mea știință și conștiință următoarele informațiuni:

Numele	Caracterul	Locuința	Posedă în realități		Aceste realități sunt însărcinate prin intabulațiune cu		Este bun pentru florini	Observațiuni referitoare la creditul, soliditatea și punctualitatea respectivului, dacă și ce altă avere mai are? (rente, salariu anual, meserie, comerț, vite etc.), dacă mai este dator, unde și cât? etc.
			Casă	Moșie în jugăre	fl.	cr.		
[...] II ¹	-	Verza	1	9	-	-	1800	-
[...] at ²	notar cerc.	Blaj	1	-	-	-	800	afară de aceea are plată de 600 fl!!!
[...] ia ³	medic	„-“	Cunoscut dintr-alte informațiuni					

¹ Manuscris deteriorat. ² Manuscris deteriorat. ³ Manuscris deteriorat. 48. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 7.5.1878. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina” Institut de credit și economii, 1248¹⁷³
Sibiu, 7 mai 1878

¹⁷¹ SJCJAN, FPIMM, 6988, f. 1. Tipizat de analiză a cererilor de creditare. Deteriorat, lipsește numele celor care solicită creditul.

¹⁷² Manuscris deteriorat.

¹⁷³ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 7066.

Onor[atului] domn Ioan M. Moldovan
în Blaj

Pentru fl. 186,80 numerariu și fl. 100 ap. Nic. Stoia pro 28/10
a.c.
[...] ¹⁷⁴.

Cu toată stima,
V. Roman

¹⁷⁴ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei* și a sumelor returnate.

49. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 27.10.1878. *Rugămintea de ai trimite bani post restant în Viena. Detalii despre starea de sănătate precară.*

Pesta, 27/10 1878¹⁷⁵

Amice Ioane!

Ne mai venind de unde am așteptat bani, cu tot dreptul nici un crucer, iată am ajuns la tine ce nu aș fi crezut. Fii bun dară și trimitemi 50 fl. sau 100 fl. dacă ai, la Viena post restant, unde plec azi de seară. Starea mea este tot ca acasă. Nesomnul bazat pe o afficiune a sistemului nervilor, peste tot mă torturează. Și vei ști că din 30/9 am scăzut până ieri cu 1,86¹⁷⁶ în greutate, însă am fost morbos pe cale și apetit nam deloc.

Noutăți nam ceți comunica. Te salut dară și rămân al tău amic

N. Stoia

¹⁷⁵ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15985, f. 1.

¹⁷⁶ Unitatea de măsură a masei nu este precizată. Este vorba fie de 1,86 kg, fie, mai probabil, de 1,86 livre (=1,041 kg).

50. Visarion Roman către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 31.10.1878. *Confirmă primirea sumelor de bani aferente debitorilor din Blaj și împrejurimi, printre care și Nicolae Stoia.*

„Albina”, institut de credit și economii, 3291¹⁷⁷
Sibiu, 31 octombrie 1878

Onor[atului] domn Ioane M. Moldovan
în Blaj

Cu stimab[ila] Dtale de la 29 c[u]r[en]t am primit fl. 24,80
numerar și 80 fl. ap. Nic. Stoia pro 28/4 1879 la care am adaos
[...]¹⁷⁸.

cu toată stima,
V. Roman

¹⁷⁷ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 7181, f. 1.

¹⁷⁸ Nominalizarea altor debitori ai *Albinei* și a sumelor returnate.

51. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 5.11.1878. *Rugămintea de a pune în ordine mai multe chestiuni financiare, în principal recuperarea unor datorii de la diferiți debitori ai lui Nicolae Stoia. Informații despre evoluția stării de sănătate. Informații despre fenomene meteorologice în Viena.*

Pesta, 5/11 1878¹⁷⁹

Amice Ioane!

Mi se pare în epistola mea de mai înainte ți-am amintit, cum că înainte de a pleca de acolo am vorbit cu Rusanu sămi de[a] 300–400 fl. v.a. banii de cale, dar mia dat numai 150 fl., din care am dat lui Valeriu Coman¹⁸⁰ 100 fl., prin urmare miau rămas numai 50 fl. + 50 fl. ai mei = 100 florini, din aceștia am lăsat acasă 26 fl. v.a. și în 28/10 am trimis la Sibiu 30 fl. pentru copii. Prin urmare vezi cu câți bani am rămas. Văzând că Rusanu numai 150 mia dat, lam rugat sămi trimită restul până la 300 fl. adică 150 fl. v.a. și iam lăsat și adresa la care să mi trimită. La 3 epistole ale mele nu a urmat nici un răspuns! Spunemi tu amice, poate cum să botez eu această procedură? Închipuieșteți eu, om morbos, călătorind și în lipsă de bani! Norocul a fost că am avut de unde lua împrumut. Am luat, dar neputând plăti, încă nam să mai iau. Din 80 fl. trimiși prin tine am trebuit să dau 50 fl. lui Valentin Coman, miau mai rămas 30 fl., poftim treabă. Lui Ioan Munteanu¹⁸¹ iam dat împrumut odată niște galbeni, puși la tine zalog, altădată 50 fl. v.a. și acest ciolac¹⁸² mia promis înainte de plecare prin Rusanu, că încă înainte de plecare îmi aduce banii negreșit. Lam admoniat printro epistolă adresată lui Rusanu sămi trimită acei 50 fl.

¹⁷⁹ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15986, f. 1.

¹⁸⁰ Este posibil ca moștenitorii săi să fie cei menționați printre creditorii în lista averii la deces (vezi *infra* doc. 54, Pasive, poz. 23).

¹⁸¹ Posibil Ioan Munteanu din Roșia (de Secaș?) (vezi *infra* doc. 54, Active, poz. 233).

¹⁸² Ciung, schilod.

v.a. Dară răspunsau până azi? Ciolacului acestuia iam expediat în 25/10 un cambiu de 2100 fl. Tot în 25/10 altul de 489 f. Răfuitusa cu Albina? Mă tem că iar va fi făcut cotitură răspunzându-mi. Eu mă aflu aici în cauza unui proces al Comunei mele natale și mă voi re[î]ntoarce iar la Viena. Tu fii bun și-mi trimite aici partea rest[antă] 100 fl v.a. Mai încolo, vezi de comunică cu Rusanu și spunei că ți-am scris și miai trimis banii, întreabă-l zicându-i „da[r] ție nu ția scris Stoia după bani. Că-mi zicea că tu ai avut săi dai vreo 300 fl. și iai dat înainte de plecare numai 150 fl. v.a.”. Apoi zii „da Munteanu datuția 50 fl. datoria făcută la Stoia, că mia spus Stoia că ția promis Munteanu că-ți va da acești bani și săi trimiți lui Stoia”. Apoi ușor vei putea fi convins despre cele ce ți-am scris mai sus. Despre starea mea prezentă numai atât îți pot zice că mă aflu mai bine, pentru a nu mă tulbura nimeni în liniștea mea sufletească, cum mi se întâmplă a propos acasă prin demonul de muieră, din ce cauză nu pot ști. Am fost norocos ca rar în viață să Prof. Škoda, ca reconvalescent, mă supuse cercetării medicale cu toată îndatinata lui scrupulozitate, însă amice Ioane ce viitor mia prognosticat ți-l voi spune după reîntoarcerea mea. Tu vei fi bun a nu spune nimănui că ți-am scris din Pesta, dar chiar nimănui, pentru că așa doresc eu. Dacă ai lipsă de bani, cere de la Rusanu pe lângă adevărta, doară pentru D[umne]zeu îți va da, văzând că tu mai ajutat, pe când era a lui datoria am trimite bani. În Viena a nins în 2 spre 3/11 grozav, cu furtună nemaipomenit de multă. A rupt pomi, arbori ca piciorul de groși, au culcat stâlpii de telegraf în distanță de 4 stațiuni poștale. Ninsoarea a ținut 12 ore neîntrerupte. Alte noutăți nuți mai scriu, ca nam vreme de comunicare. Rămân pe lângă sincera mea salutare,

amicul tău,
Nicolae

52. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Viena, 9.11.1878. *Rugămîntea de a transmite lui Nicolae Rusanu să vîndă partea de grâu aferentă lui Nicolae Stoia. Informații despre starea de sănătate. Informații despre relația dificilă cu soția. Gînduri legate de posibilitatea unei morți apropiate. Informații meteorologice din Viena.*

Viena 9/11 1878¹⁸³

Amice Ioane!

Primind epistola ta împreună cu una sută florini v.a., care sută zici că este de la Rusanu, voi în privința grâului săși scriu, deși după cum îmi amintești tu târgul sar fi încheiat ieri, cum că, dacă după părerea ta și a lui Rusanu grâul este plătit destul cu prețul amintit, atunci săl vîndă, căci nu este sigură urcarea prețului mai târziu, de altă parte, dacă grâul fiind de calitatea care îmi scrii mă îndeamnă la ținere pe viitor. Banii îmi vor ajunge, din partea aceasta nu port supărare, însă în starea sănătății am făcut atâta progres cât nul pot lua în considerare serios, pentru că se schimbă morbul. Singur un symptom este care încâtva mă îndeamnă la sperare spre mai bine, adică de când am sosit aici nici odată nam dormit mai puțin de 4 ore, dar nici mai mult de 4½ – 5 ore, ceea ce acasă nu sa întâmplat. Această împrejurare însă eu o asum liniștii mele sufletești, lipsind cauza neliniștii de acasă, adică demonul de muiere, care cu propus mă tulbură nu odată, dar mai adeseori pe zi, apoi au mai fost și sunt și alte necazuri. Cred că și schimbarea vieții, încetarea ocupațiunii mele încă a contribuit la starea cum zic mai bună, urma va alege. La o viață mai îndelungată nu este sperare, dară nici mare lipsă nam de o atare, căci viață ca a mea nu se plătește a o cere omul de la Dzeu să fie lungă. Necazul meu este singur că, murind de grabă, la copii nu aș putea lăsa atâta materie de trăit ca să poată ieși deasupra apei, adică ca să

¹⁸³ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 15987, f. 1.

fie așezați – dară asemenea copii fac majoritatea în numărul copiilor în lume. Noutăți afară de frig cu vânt mai continuu nu sunt, așadar spunânduți salutarea mea rămân

amicul tău,
Nicolae

Fii bun și dă epistola aceasta lui Rusanu.

53. Nicolae Stoia către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 16.11.1878. *Trimite bani pentru familie, în particular pentru a se cumpăra lemne de foc. Informații despre starea de sănătate.*

Pesta 16/11 1878¹⁸⁴

Amice Ioane!

Primind de la muierea mea epistola în care îmi zice că i se gată lemnele, și ea neavând bani pentru a putea cumpăra lemne, ar fi mare durere pentru mine față cu o soție așa bună. Fii bun dară și te repede până la mine acasă și dă epistola aici acasă, însă epistola să o desfăci pentru ca să vezi și tu banii trimiși. Eu aflându-mă de 3 zile iar rău, ca acasă, mam supărat din nou și plec azi la Viena pe vreo 8–10 zile, după care mă voi re[î]ntoarce înapoi acasă, și voi tot vindeca la mine până se va alege. Lângă chininul tău va mai veni și altă medicină, aceasta este pentru mine. Puneo bine numai. Noutăți nimic. Salutare și ție și lui Rusanu.

N. Stoia

¹⁸⁴ Idem, 15984, f. 1.

54. Inventarul, cu active și pasive, al averii la moarte a Drului Nicolae Stoia, Blaj, 1879 (probabil copie din 1883).

Rățiune despre averea rămasă de la dr. N. Stoia din Blasiu pre a. 1879¹⁸⁵

Pos. invent.	D ^o ?	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni		Percepțiunea				Restu		Obs.
			Valoarea inventa	[ria]tă	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.		
1–21		mobile etc. (ordin. Scaunului or-fanal 3542–1882)	93	20					93	20	
22		masă de tras	7						7		
23		masă de toaletă		60						60	
24–69		mobile, vase etc.	129	95					129	95	
70		”		50						50	
71, 72		revolver 6 fl., pușcă 15 fl.	21						21		
73, 74		40+5 hect. de grâu (ord. Sc. orf. 3542–1882)	195						195		
75–87		lucruri de casă	27	30					27	30	
88		20 saci de cucuruz	10						10		
89		ham	1	50					1	50	
90		2 slămini	20						20		
91		2 șunci	2						2		
92		4 coaste	2						2		

¹⁸⁵ Idem, Acte personale, 72–74.

A. Active și percepțiuni										
Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	Valoarea inventa[r]ia[tă]		Percepțiunea			Restu		Obs.
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.	
92a		180 ferii de vin și 4 coveți	91	40				91	40	
93		vacă cu vițel	15					15		
94		5 porci: G. Vancea 14, 3 pârca- lăbul 41, Popu 10	30		65					
95, 96	1	fân: A. Blasianu 7, Pataki 65	8		7			65		
97		" în Slatina	5					5		
98	3	30 ferd. Cucuruz și întreg comput cu M. Tipogr.	15		327	66				
99, 100		orologiul și catena	150					150		
101, 102		16 taleri vechi, 1 prusian	33	50				33	50	
103, 104		taleri austrieci	8	50	8	50				
105, 106		33 husoși, 1 ban vechi	11	80				11	80	
107		1/4 florin austriac		25	25					
108		5 arame vechi								
109–115	2	bani de aur	126		140	51				
116, 117		bancnote și aramă	8	16	8	16				
118–123		diverse	6	50				6	50	
124	1	Acțiune: Transilvania, cuponul de 1/8	100		2	70		100		
125		ung. Praemien antheilschein	50					50		
126		Acțiune Albina cuponul de 1/7 1879	100		9	50		100		

Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni				Restu		Obs.
			Valoarea inventa[r]ia		Percepțiunea		fl.	cr.	
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	fl.	cr.	
127–128	1	Ștefan Pop 59 ferd. de grâu vându-te cu	58		46	40			
129		Basilii Ciobanu din Roșia	20				20		
130, 131		P. Stanciu – Nicolau Boer 5#	25				25		
132		Petru Santionu din Rășinari	128				128		
133		Petru Stanu din Veștem	5				5		
134		Mihail Rehaianu din Tűr (și la poz. 174, achitată 1881)	74				74	poz. 174	
135		Berghianu Nic. » »	20				20		
136, 137		Joh. Schmidt – Karácson János Blasiu	16				16		
138		Martin Wendel din Ungurei	10		39	79			
139		Aug. Trifu din Micăsasa	14	92			14	92	
140, 141		Albert Josef – Sira Samuel	12				12		
142		Ștefanu Chirila 5.50 și 3 ferd. de cuc.	7				7		
143		Micăsasa Ioan Raicu	12	60			12	60	
144, 145		escutorul Rácz Jos. – Heneoariu Cula Cerg.	1	50			1	50	
146, 147		Malca Ionutiu – Dima Petrascu	10				10		
148–151		Daniel Mendel – Bomba – Sava Barbu – Heneoariu	1	50			1	50	

A. Active și percepțiuni											
Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	Valoarea inventa[ria]tă		Percepțiunea			Restu		Obs.	
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.		
152–153		Diocl. Cimonea – G. Fagarasi Tūr	3	50				3	50		
154		Blasiu Maria Rațiu	3	18				3	18		
155		Glogovețiu popa Aronu		50					50		
156–162		Ciufudu Georgiu Bicila	10		12						
163		Ciufudu V. Petruția	50		10			50			
164		” Parteniu Sima	20					20			
165		” Nicolau Siarlea	26					26			
167 (sic!), 168		” M. Cherta 70 fl. – Mohanu Parteniu	27					27			
169		Tūr Ioanu Siarlea	67				50	40			
170		” Ana Begnescu	5					5			
171		” Frățiu Nicolau și Simeonu	144	20				144	20		
172		” Maria Frățila	26	66				26	66		
173		” Zach. Rehaianu	4	98				4	98		
174		” M. Rehaianu 80 fl. vezi nr. 134									
175, 176		” Georgiu Fagarasianu	99					99			
177		Sancelu Pepelea Georgiu	6					6			
178		” Vintilă Culitia	7					7			
179		” Georgiu Anusca	20				22				
180, 181		Spini Georgiu Costea 27+30	57				62	70			

Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni		Percepțiunea				Restu	Obs.
			Valoarea inventa	ria	fl.	cr.	fl.	ferd.		
182		Petref. Wapler Leopold	20					20		
183, 184		" Orbán András 12+12	24		16		2 1/2	8		
185, 186		" Vécsei István 10+10	20					20		
187		" Balázs Istók	10					10		
188		Veza Sofronu Munteanu	10					10		
189		" Popa Georgiu a Culitii	12					12		
190		" Dumitru Ilea catana	10					10		
191		" Isacu Rozarea	16					16		
192		Spatacu Avram Sofia	35					35		
193		Veștem Ioanu Zacharia 84 fl.								
194		Tiapu Absolom Siarlea	40					40		
195		Melankovici Antoniu 20 fl.								
196		Blasiu Lőrincz András	1	80				1	80	
197, 198		" (Ana Balintu 10 fl) Molnar M.	25					25		
199		" Bersanu Anica	12	50				12	50	
200, 201		" (Fogarasi Anica 10 fl.) (Darvas F. 12.50)			6	50				
202		Sibiu Ioan Costande	44					44		
203		Blasiu Ioanu Rozarea	114					114		
204		" Vasiliu Gruia	3	98				3	98	
205		Resinari Dragiciu Nic.	26					26		

A. Active și percepțiuni											
Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	Valoarea inventa[r]ia[tă]		Percepțiunea			Restu		Obs.	
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.		
206		Blasiu Takács János	12					12			
207		Balcaciu Miske Lászlo	35					35			
208		Dembu Crisianu Georgiu	100					100			
209		Huseușu Schuster Georgiu 40 fl)									
210		Vestemu Vestemianu Andreiu	64					64			
211		Sibiu adv. Ioanu Popa	20	78				20	78		
212		Blasiu Puscasiu Vasiliu	18					18			
213		” Velicanu Ales.	100					100			
214		B. Sz. Miklos Farkas János	200					200			
215		Blasiu Karacson Pista	10		10						
216		” Macelariu Georgiu	5					5			
217		” Gyulai Minya	40					40			
218		” Petru Suci	20					20			
219		” Nemes András	50					50			
220		(Clusiu Urlaki Péter 33 fl)									
221, 222		Blasiu Karacson 16 fl, Aranyasi 200	216					216			
223		Vestemu Chirianu Munteanu	45	22				45	22		
224, 225		(Clusiu Nic. Veltianu 40 fl + 11.21)									
226, 227		(Blasiu Botu Teod. 10) Ana Scurtu 5	5					5			

Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni										Obs.
			Valoarea inventa		Percepțiunea				Restu				
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.				
228		Campeni Teocu Ioanu 7#	35								35		
229		Sibiu Tobias Corneliu	25								25		
231		scripte: massa Comanu Cons.											
230, 232		Blasiu: Francisca Baritiu 20+5	25								25		
233		Blasiu? Jo. Munteanu Rosia (16#)	80								80		
234, 235		(Pesta Ales. Romanu) Blasiu Kecskes	80								80		
237 (sic!), 238		Aiudu Preja Aronu 8#=40+12.60	52	60							52	60	
239, 240		Galați: (Popasu 200 fl) Bucuru Dancasiu											
241		Blasiu: Munteanu Iosifu	20								20		
242		Micasasa Trifu Ana (vedi n. 139)											
243		" Raica Maria	12	62							12	62	
244		Iclodu Savonca Cosma	8								8		
245		" " Iosifu	12					13	50				
246		" Rotariu Tanase	20					10		5	10		
247		" Bucuru Ioanu	20					19		4			
248		" Rotariu Ioanu	10					10		2 1/2			
249		" Damianu Anica	30					10		7 1/2	20		
250		" Damianu Ioanu	12					12			12		

Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni										Obs.
			Valoarea inventa[r]ia[tă]		Percepțiunea			Restu					
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.				
251		Iclodu Schiau Chiforu	40								40		
252		" Ioanu Peransi Dacolinu	80		76						4		
253		" Damianu Ana	40		40								
254		" " Iacobu	21		15						6		
255		" Dacolinu Stefanu	12								12		
256		" " Nicolau	12		12								
257		" Latiu Ioanu	10								10		
258		" Ales. Bianu	20								20		
259		" Latiu Isacu	20								20		
260		" Barbatu Mateiu	12								12		
261		" Damianu Nic.	15								15		
262		" Barbatu Mateiu	2								2		
263		" Barna Mateiu	5		5								
264		Cergaulu M. Vas. Voina Burlacu	16								16		
265		" Bucerdianu Const.	46								46		
266		" Lica Catalina	29		6						23		
267		" P. Cristea Palcutiu (și cel taneru)	20		26						1	40	
268		" Georgiu Cristea	14								14		
269		" Onu Catalina	12		8						4		
270		" Onu Fazek	13		13	50							

Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni				Restu		Obs.
			Valoarea inventa[r]ia[tă]		Percepțiunea		fl.	cr.	
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.
271, 272, 273		" Luca Marg. 10, Todea M. 13, Todora 52	75					75	
274		" Jovu Munteanu	24		6			18	
275		" Lica Munteanu	28		8			20	
276		" Dinu Munteanu	10		12				
277		" Sivu Munteanu	10		10				
278		" Vasiliu "	20		23				
279		" Ioanu Medesiu	75					75	
280		" Dumitru "	15					15	
281		" Toma "	21					21	
282		" Pinca Iosifu	26				40		
283		" " Gligoru	10				11		
284		" " Lica	10				12		
285		" " Nicolau	29				15	29	
286		" " Paraschiva	10				12		
287		" Popa Nicolau	10				8	2	
288		" Popu Ladislau	90					90	
289		" Spataceanu Iacobu	28					28	
290		" Vladu Parteniu	10				7	3	
291		" " Ioanu	10				4	6	
292		" Voina Melitonu 30 f.							

A. Active și percepțiuni											
Pos. invent.	Doc.	Numirea obiectului	Valoarea inventa[r]ia[tă]		Percepțiunea				Restu		Obs.
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.	fl.	cr.		
293		” Ioanu	40		40				3	20	
294, 295		B. Sz. Miklos Simonfi Marisko	15						15		
296		Blasiu: Kovács László	10						10		
297		Spini: Pepene Vasilie	10						10		
298		Veza: Carnatiu Ioanu	48						48		
299		Inventariulu cartiloru	66	23					66	23	
300		” instrumenteloru medicali	76	10	24				52	10	
			5285	3	1352	67		63 1/2	4538	22	
301, 302, 303, 304		realități în opidul și satul Blasiu 183/2	91	50					91	50	
305		” in Vestemu (átadás-végzés)	1135						1135		
306		Asecurari: Beamten V. (scaunulu orf. 3252)	2000		1980						
307		” első magyar (” ” 3815/1829)	2000		2005	35					
308		Grăul primit ca usura 63 1/2 ferdele									
308		a) donna a primit 30 1/2 ferdele			30	50					
308		b) vendutu la Pongratz 23			34	50					
308		c) ” la Simberger 11			20	90					
309		Fondulu basilitanu plata rest.			87	50					
310		capitululu metropol.”			53	33					

Pos. invent.	Numirea obiectului	A. Active și percepțiuni						Restu	Obs.	
		Valoarea inventa[r]ia]tă		Percepțiunea			fl.			cr.
		[fl.]	[cr.]	fl.	cr.	ferd.				
311	Iosifu Munteanu din Blasiu			5						
312	Albina usura după înlocări			5	17					
313	Nicolau Rusanu din Sancelu	3000				3000				
	Suma	13511	53	5574	92	8764	72			

nb.: suma după pos. 300 în inventariului dela scaunulu orf. este 5304.03, er în átadásvezés dela judecatoria este 5309.45. Diferentia provine ori din erore de calculu în inventariu ori din erorea decopiatoriului

Pozițiunea inventar	D ^o c	Numirea obiectului	B. Passive și eroğațiuni [pe 1879]				restu	
			suma inventa[r]ia]tă		eroğațiuni			
			[fl.]	[cr.]	fl.	cr.		
1	a	1	Cassa de economii din Sibiu: usura pre a.c.	500		13	81	500
2	b	1	fondulu basilitanu arenda rest	99	43	99	99	
3	c	1	Tipografia necrologe	7		7		
4	d	2	biserica parochială pentru înmormântare	30		24	70	
5	e		" catedrală pentru clopote	26				
6	f	1	Pepelovics pentru sicriu	26		26		
7	g	1	Sinberger S. computu	38	96	38	96	
8	h	1	Daniel István "	65		50	91	
9	i		speze mărunte	11	20			
10	k	1	contrib. Regesca a) în opidulu Blasiu	150	40	92	62	

B. Passive și eroagațiuni [pe 1879]						
Posiunea inventar	Doc	Numirea obiectului	suma inventa[ria]tă	eroagațiuni	restu	
11	1	b) în satulu ”		2	77	
12	4	c) reperte		5	18	
13	1	contrib. Comunală: opidulu Blasiu	9	8	87	
14	1	spitalulu comitatului		1	69	
15	m	preveghiul și pomana	60			
16	n	plata sierbitorei	4			
17	o	zestrea domnei văduve	1500	800	700	
18	p	vesmintele ”	200		200	
			2727	49	1172	1400
19	4	inventare la Blasiu: notariului 19.30, primariulu 5 fl. juratulu 2.50 Schinski 5 fl.		31	80	
20	1	inventare la Vestemu		4		
21		timbre la protoc. de pertractare în 15/9		3	96	
22		” la copia baptismaleloru în 2 es.		1		
23	3	erezii Comanu din datoria la doctor Stoia: D. Balossu 151.13 Franc. Comanu 70 f.	270	221	13	
24	4	procesul M. Rehaianu: escutorului 4.66 + 5.66 publicarea licitațiunei 8.24		18	56	
25	2	Dna Maria Popa pentru magazin		25		
26	4	Domna văduvă pentru orfani: 10 fl. + 30 + 30 = 70 fl.; 30 1/2 ferdele de grâu luate în 12/10 = 30.50 (percep. Pos. 308 a)		100	50	
27	1	Benedek K. pentru curare instrumente		24		

Poziunea inventar		Do	B. Passive și eroagațiuni [pe 1879]			
Numirea obiectului			suma inventa[r]ia	eroagațiuni		restu
28	asecurarea dnei la Tr[ansilv]ania pre 21/6–21/9 a.c.			9	48	
29	porto: o resoluțiune și contrib. la Alba	2			33	
30	diariu pentru tutorulu				90	
31	chartia si decopiarea ratiuniloru			1	40	
32	elocati de scaunulu orfanalu cu 8%			3985	35	
	Suma		2997	49	5599	1450
	nb. Pos. 17 e documentată la rat. pre 1882 erog. pos. 2					24
	Erog: 5599.91, Pas 5574.92 plus erogatorum					1474
						99

55. Consistoriul Metropolitan către Alimpiu Blasianu¹⁸⁶, Blaj, 24.6.1879. Împuternicirea de a răspunde cererii văduvei Ana Stoia în privința reparațiilor efectuate de Nicolae Stoia, în timpul vieții, la casa medicului.

Nr. 1763–1879

Prea On. în Christos Frate Alimpiu Blasianu prot. Blasiului

Suplica Anei Stoica relativă la reparaturile făcute de repausatul său bărbat Dr. Nicolau Stoia la casa destinată de locuință medicului arhidiecezan, ți se străpune cu comisiune ca luând în considerațiune datorința fiecărui locuitor în casă ce o are de a perface toate reparaturile curente din al său precum și retransformările ce le întreprinde în comoditatea sa, să spui suplicantei că cele de sub nr. 1, 2 se țin de aceste categorii, iar cu deosebire despre punctele 2 și 4 să ne subșterni în timpul posibil informațiune meritorie.

Blasiu, din ședința consistorială ținută în 24 iunie 1879¹⁸⁷.

Sped. 24/6 1879

¹⁸⁶ Alimpiu Blasianu (1828–1887), din Blăjel (SB), studii gimnaziale la Blaj și teologice la Blaj și Viena. Profesor la gimnaziul din Blaj (1854–1870), director al școlii de fete (1870–1876) și al institutului preparandial (1876–1887). Paroh și protopop al Blajului între 1870–1887. Cf. N. Comșa, T. Seiceanu, *Dascălii Blajului*, p. 90.

¹⁸⁷ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 1763/1879, f. 1.

56. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 1.12.1879. Informații privind starea averii rămase, cheltuielile efectuate, solicitările văduvei privind zestrea și recuperarea datorțiilor.

Copie¹⁸⁸

Onorat Scaun Orfanal!

Văduva dr. Nicolae Stoia de aici are în masa numitului zestre de 1.500 fl. și 200 fl. veșminte, recunoscute și în testament.

Văduva cere de la mine extrădarea zestreii sale, eu iam promis că în 6 ale curenteii va săi dau 700 fl., că atâția bani am adunați. De cumva purcederea mea nu întâmpină consimțământul On. Scaun Orfanal, sau poate ar fi chiar în contra legii, mă rog ca să fiu încunoștințat pentru că altminteri în ziua numită mai sus voi număra văduvei acei 700 fl.

Banii sau adunat pe rând de pe la debitori și iam depus succesiv la „Albina” unde au fructificat și fructifică în interesul masei.

Totodată, mă rog ca interesele capitalelor alocate de On. Scaun Orfanal să mi se trimită la termenul încasării ca dintrînsele să trăiască minorenii.

Mai încolo, fiindcă între obiectele ținătoare de masa sunt de acele care este și în interesul erezilor ca să se vândă cât mai curând, mă rog de Onor. Scaun Orfanal să binevoiască a ordina licitarea sau vinderea lor într-o altă formă.

Blaj în 1 dec. 1879

Ioan M. Moldovan
executorul testamentului dr. N. Stoia și
tutorul orfanilor lui

¹⁸⁸ SJCJAN, FPIMM, Manuscrise, 18397, f. 1.

57. Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 22.3.1880.
Se resping majoritatea solicitărilor Anei Stoia de rambursare a cheltuielilor efectuate de Nicolae Stoia în timpul vieții pentru casa medicului.

Nr. 776–1880

Rezoluțiune

Suplicantei pentru reparaturele și comoditățile care lea fost făcut repausatul său bărbat, cândva Dr. Nicolau Stoia, după gustul și plăcerea sa la casele capitulare unde a locuit, nu i se poate rebonifica suma cerută. I se acordă însă 17 fl. v.a. pentru lanțul și roata de la fântână pe care îi va primi jumătate, adică 8 fl. 50 cr. din casa seminarială, iar jumătatea cealaltă de 8 fl. 50 cr. din casa fondului de instituțiune basilitan, pe lângă producerea acestei rezoluțiuni și chitanța legalmente timbrată.

Din ședința consistorială ținută la Blasiu în 16 martie 1880¹⁸⁹.
Sped. în 22/3 1880

¹⁸⁹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 776/1880, f. 1.

58. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 4.4.1880. *Informații privind returnarea unei părți din zestrea văduvei. Solicită plata dobânzilor aferente sumelor gestionate de Scaunul Orfanal.*

Onorat Scaun Orfanal!¹⁹⁰

În 1 decembrie a. trec. mam fost rugat în mai multe afaceri ținătoare de masa repausatului dr. Stoia de aici.

La rugarea aceea nu am primit încă nici un răspuns.

Acum fac cunoscut cum că din zestre, în 10 decembrie, am numărat văduvei 800 fl., care urmare a mea mă rog să binevoiască On. Scaun a o lua spre știință.

Mai încolo repet rugarea mea de la 1 decembrie referitoare la interesele capitalelor alocate de On. Scaun și la vinderea unor obiecte ținătoare de masa, care nu se mai pot conserva.

Blaj, 4 aprilie 1880

¹⁹⁰ SJCJAN, FPIMM, Manuscrise, 18398, f. 1.

**59. Rezoluție a Consistoriului Metropolitan, Blaj, 26.2.1881.
*Se acceptă acordarea unui împrumut de 500 fl. v. a. din Fondul deficienților, cu dobândă de 8%, văduvei Ana Stoia.***

Nr. 543–1881

Resoluțiune!

Cerutul împrumut de 500 fl. v.a. se aplacidează a se da suplicantei din fondul deficienților cu 8% pe lângă cambiul făcut în toată forma sa, acceptat de suplicantă și girat de giranții numiți în suplica sa, prezentat la casa fondului pe dimpreună cu această rezoluțiune, de unde i se vor număra bani.

Din Șed. Cons. metrop. ținută în Blasiu la 26 Făurar 1881¹⁹¹.

Sped în 28/ 2 a.c.

¹⁹¹ SJABAN, FMRUB, Acte înregistrate, 543/1881, f. 1.

60. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. Cere Scaunului să decidă în mai multe chestiuni financiare ce țin de reorganizarea averii după căsătoria Aureliei Stoia.

Onorat Scaun Orfanal¹⁹²

În cauza erezilor lui dr. Nic. Stoia aștern următoarele rugări:

1. În sensul rezoluțiunii sale d[e] dto 24 ian. n. 323/1882, On. Scaun să binevoiască a estrăda subscrisului partea ce se cuv[ine] doamnei Aurelia Stoia măritată Olteanu, din banii ce au incurs de la societ[atea] asecuratorie.

2. La pertractarea masei ereditare pentru intertențiunea¹⁹³ celor trei erezi minoreni sau stabilit câte 40 fl. pe lună. Acum, după ce unul dintre ei a devenit maiorean, On. Scaun Orfanal să binevoiască a decide: ce sumă are să se dea văduvei pentru intertențiunea minorilor Traian și Cornelia?

Văduva pretinde câte 30 fl. Subscriul nu are alta în contră, decât aceea că veniturile sunt mai mici și rezolvându-se suma aceasta se va ataca și capitalul minorenilor – precum sa atacat și până aici.

3. Massa are mai mulți debitori moroși care nu voiesc a plăti nici capitalul nici uzura. Mă rog ca On. Șc. să binevoiască a concede inacționarea aceloră dintrînșii despre care subscrisul este încredințat că pot plăti și așa prin inacționare nu se vor face speze deșarte.

4. Binevoiască On. Scaun a aproba contractul despre moșia de la Veștem, pentru că acel târg e tare în folosul erezilor – și a decide că prețul de 1500 fl. să se aplice în modul următor:

a) 500 fl. să se plătească la Sparcassa din Sibiu, unde moșia aceasta e intabulată.

b) 200 + 200 să capete dna Aurelia Olteanu

c) 200 + 200 să se compute minorenelui Traian Stoianu

d) 200 fl. Corneliei Stoian

¹⁹² SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 83.

¹⁹³ Întreținerea.

(Testamentul punctul 3. – care punct al testamentului în átadási végzés¹⁹⁴ de 6/12 n. 1430/1880 e trecut însă din considerare că văduva lui dr. Nicolau Stoia încă are în dreptul din zestrea sa vreo 400 fl. și dânsa are dreptul deplin de a pretinde că banii aceștia să i se extrădeze – iar massa nu are alți bani disponibili: On. Scaun Orf. să binevoiască a concede, ca restul [din] pretesiunea văduvei să se plătească din suma specificată sub c) și d), iar minorenilor să se rebonifice îndată ce vor incurge bani de pe la debitori.

În modul acesta massa va scăpa de un proces pentru care văduvei nu i sar putea face imputări: că destul a așteptat acum de 3 ani.

Blaj, 23/4 1882

¹⁹⁴ Dispoziția de transfer.

61. Conspect al distribuției veniturilor rezultate din averea lui Nicolae Stoia, s.l., s.d.

[conspect] ¹		
dna Stoia de la Rusan, accept la D. Veștemian	500	
bani pentru Aurelia	500 ²	
„- pentru dna	200	
10/12 1879	800	
1/2 1881	50 dna din junincă 15 restul [de] la Rusan	
Doamna de la mine	850	
de la Rusan	700	
1880 30/12 de la Petrifalea	15	
de la juninca	15	38 fl.? ³
	1580	
<u>Dna Aurelia</u>		
de la mine	208	
de la Veștem	300	
de la Rusan	500	
<u>impr:</u>	<u>200</u>	
	1200	
compct ⁴ -dnei Aurelia		
4060 de la orf:	1400	
Veștem ⁵	333,33	
	1800	
De la Rus[anu] ex 500 $\frac{1}{3}$	166,66	
	1966,66	
peste	-66,66	
	1900	

¹ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 82.

² Vezi infra: „de la Rusan — 500²”.

³ 8 fl. au fost probabil realocați Aureliei, vezi infra: „de la mine — 208²”.

⁴ Revin.

⁵ De la vinderea moșiei din Veștem (vezi infra doc. nr. 62).

62. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. *Atrage atenția Scaunului că deciziile luate în privința modului de împărțire a veniturilor rezultate din averea lui Nicolae Stoia sunt contrare atât dispozițiilor testamentare cât și documentelor de succesiune (acestea fiind la rândul lor neconforme testamentului) și susține respectarea dispozițiilor testamentare.*

[conspect]¹⁹⁵

On. Sc. Orf! Sub n. 2.229 a.c. am primit ord. referitoare la aplicarea prețului moșiei de la V[eștem] a lui dr. N. Stoia. (ea din prețul de 1.500 fl. pentru moșia lui Dr. Stoia cea din Veștem 500 fl. săi depun la Sparcassa, 200 fl. săi număr dnci Aurelia, din 400 fl. (partea lui Traian și a Corneliei) să econtentez pretens. văduvei, iar restul de 400 săl trimit la On. Scaun Orfanal).¹⁹⁶

Față de dispunerea aceasta, îmi permit a ruga On. Sc. Orfanal să binevoiască a considera că:

a) masa lui dr. Stoia este datoare la Sparcassa cu 500 fl., care sunt întăbulați asupra moșiei de la Veștem. Datoria aceasta ar fi să se plătească din prețul moșiei. Rămân de împărțit 1000 fl.

b) dr. Stoia în testamentul său, punctul 3, dispune ca din prețul moșiei de la Veștem, Aurelia și Traian să capete cu câte 200 fl. mai mult decât Cornelia, – care dispunere în átadási végzés sa trecut cu vederea.

Dacă restul de 1.000 fl. se împarte după Testament. Eu ca tutore sunt de părere ca testamentul să se observe, deci dna Aurelia are să primească 400 fl., Traian 400 fl., iar Cornelia 200 fl.

Dacă restul acela se împarte după átadási végzés, fiecare erede are să primească câte 333 f. 33 cr. și nu câte 200 fl. cum dispune On. Sc. Orf. sub n. citat.

Și din considerările acestea să binevoiască a decide cum că

1) din prețul moșiei de la Veștem să se plătească datoria la Sparcassa în suma de 500 fl.

¹⁹⁵ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 81.

¹⁹⁶ Taiat în original.

2) Dna Aurelia să primească 400 fl.

3) Traian să primească 400 fl.

4) Cornelia să primească 200 fl.

conform testamentului punctul 3.

Iar după ce din partea minorenilor am plătit doamnei Aurelia 400 fl., ca sumă parțială din cei 1.400 fl. ce se cuvin dsale din cei 4.000 fl. – din restul de 200 fl să escontez pretensiunile văduvei.

Blaj, 23 mai 1882

63. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 23.4.1882. Anunță efectuarea unor plăți către Aurelia Stoia.

[conspect]¹⁹⁷

On Sc. Orf! am onoare a face cunoscut că în urma ord. din 15 ale c[urentei] n. 2610/1882 azi am numărat dnei Aur[elia] Olteanu n. Stoia 400 fl., – afară de aceia iam numărat 333 fl. 33 cr. ca 1/3 din 1000 fl. pe cât a rămas din prețul moșiei de la Veștem, după ce din 1.500 fl. am reținut pentru Sparcassa 500 fl.

Rațiunile de secură le voi trimite înainte de termenul prefipt.

Blaj, 23/5 1882.

¹⁹⁷ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 81.

**64. Fragment (ciornă) din testamentul lui Nicolae Stoia.
Copie datată 25.5.1882.**

[ciornă]¹⁹⁸

Test. Stoia

„fiind eu în timp de doi ani în companie cu Nicolau Rusanu din Sâncel în bunul din Roșia (Veresegyház)¹⁹⁹ în acel bun am băgat eu peste 3.000 fl. v.a. nefăcând noi computul, venitul din acest bun nu se știe; atâta însă este adevăr, că daună nu a putut să fie. Aceasta a fasonato companionul Rusanu mie, și a fasonato înaintea domnului Alexandru Neagoe²⁰⁰ și a unui sas din Cîsnădie, a[1] cărui nume numi vine în minte. Către aceștia a zis Rusanu că fără de a mai face noi ambii computul despre venitul de la Roșia, el (Rusan) este gata ami număra 4.000 fl. în bani gheață.”

25/5 1882

¹⁹⁸ Idem, 80, f. 1.

¹⁹⁹ Roșia de Secaș (AB).

²⁰⁰ Alexandru Neagoe

65. Raportul Casieriei Scaunului Orfanal din Aiud, Comitatul Alba de Jos pentru orfanii lui Nicolae Stoia pentru perioada 1879–1883, s.l., s.d.

Számla könyv

Alsófehér megye összesített árva pénztárnak Nagy-Enyedén
Stoja Miklós árva utódai részére²⁰¹

Tétel szám ¹	Kelet ²	Napló Tétel száma ³	Tárgy ⁴	Kamat láb ⁵	Kamatfizetés Napja ⁶	Hónap ⁷	Követelés ⁹								
							Kamatozó ¹⁰		Tőke ⁹		Kamatok ¹²				
							Fr	Kr	Fr	Kr	Fr	Kr			
1	20/6 879	120	Árvaszék bead készpénzben ¹³	8%						1980					
2	31/7 879	149								2000					
			1879 év végével ¹⁴							3980		5	35	90	61
			1880 év elején ¹⁵							4060		15	96		
			1880 év végével							4060		15	96	219	24
			1881 év elején							4060		15	96	110	23
			1882 év elején							4060		15	96	110	23

²⁰¹ SJCJAN, FPIMM, 77. Raport al Casieriei Scaunului Orfanal din Aiud, Comitatul Alba de Jos, pentru orfanii lui Stoia Nicolae.

Tétel szám ¹	Kelet ²	Napló Tétel száma ³	Tárgy ⁴	Kamat láb ⁵	Követelés ⁹						
					Kamat-fizetés Napja ⁶	Hónap ⁷	Tőke ⁹		Kamatok		
							Kamatozó ¹⁰		Kamatok ¹²		
							Frt	Kr	Frt	Kr	
						4060		15	91		
			1882 év végével			3200		12	91	115	20
			1883 év elején								

¹ Nr. curent.² Data.³ Nr. curent din jurnal.⁴ Subiect.⁵ Dobândă.⁶ Sold.⁷ Data plății dobânzii.⁸ Luna.⁹ Capital.¹⁰ Cu dobândă.¹¹ Fără dobândă.¹² Dobânzi.¹³ Scaunul orfanal depune numerar.¹⁴ Sfârșitul anului.¹⁵ Începutul anului.

Tétel Szám	Kelet	Napló tétel szám	Tárgy	Leróvás ¹							
				Tőke		Kamatok					
				Kamatozó		Nem kamatozó					
				Frt	Kr	Frt	Kr	Frt	Kr		
1	31/7 879	150	Kölcsön ² Salamon Jakabnak			650					
2	10/8 879	169	„ Albert Lipótnak			1000					
3	3/9 879	185	„ Nagy Sándornak			200					
4	11/9 879	288	„ Balog Juonnak			200					
5	24/9 879	199	„ Fuzeran Vasunak			100					
6	24/9 879	201	„ Mutyán Petrunak			200					

Tétel Szám	Kelet	Napló tétel szám	Tárgy	Leróvás ¹					
				Kamatkozó		Tőke		Kamatok	
				Frt	Kr	Frt	Kr	Frt	Kr
				125				73	8
18	22/5 881	140	1880 év végével Stoja Miklósnak részére kamat					219	24
19	25/7 881	194	„ „ „ „					146	16
20	12/10 881	294	Stoja Miklós részére adóba ⁴					53	93
			1881 év végével					401	33
21	16/2 882	33	Utódók részére tőke és kamat ⁵	200				8	
22	1/5 882	112	„ „ „ „					146	16
23	18/5 882	145	Aurelia részére	660					
24	24/8 882	232	Az utódok részére kamat ⁶				3		
			1882 év végével	860			3	145	16
25	3/1 883	8	Összeg kereken költség ⁷	300					
26	11/1 883	34	Stoja Aurélia adóhátralékában ⁸				7	1	
27	13/2 883	68	Az utódok részére kamat						128

Tétel Szám	Kelet	Napló tétel szám	Tárgy	Leróvás ¹					
				Tőke			Kamatok		
				Kamatozó		Nem kamatozó		Kamatok	
				Frt	Kr	Frt	Kr	Frt	Kr
28	25/8 883	304	Gyám Moldován úr kezéhez kamat ⁹					115	20

¹ De achitat.² Împrumut pentru.³ Dobândă pentru.⁴ În taxe pentru.⁵ Capital și dobânzi pentru urmași.⁶ Dobândă pentru urmași.⁷ Suma totală a cheltuielilor.⁸ Restanțe în taxe.⁹ Dobândă pentru tutore.

Az év végén 2900 fr után felvehető kamat 116 frt.²⁰²

²⁰² Dobânda după 2900 forinți la sfârșitul anului este de 116 forinți.

66. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 22.4.1883. *Atrage atenția Scaunului Orfanal că decizia de al înlocui de la tutorat prin mama copiilor este contrară legii și testamentului și cere reconsiderarea ei. Atrage atenția că au fost greșite flagrant în defavoarea moștenitorilor minori calculele financiare privind reglarea datoriilor dintre el și aceștia.*

Onorat Scaun Orfanal!²⁰³

În contra dispunerii din 27 martie n. 1933 a.c., prin care On. Scaun Orf. statorește bilanțul rațiunilor mele despre averea orfanilor lui dr. Stoia și tutoria o încredințează mamei acelor, apelez la onorata comisiune administrativă pe care o rog:

1. ce privește rațiunile:

ca consid[erare] că percepțiunile deduse în rațiuni sunt 3.542,70 și nu 1.350 fl. precum le statorește O. Scaun Orfanal; – prin urmare nu ereditatea e datoare mie cu 2.145,16, ci eu sunt dator eredității cu 46,64, care sumă e arătată în rațiuni sub poz. 315 ca rest la finea anului; să binevoiască a lua spre știință acest rezultat al rațiunilor, nu cel statorit de O. S. Orf. cu păgubirea orfanilor.

Totodată mă rog ca din cele 3 es[emplare] de rațiuni unul să mi se restituie prevăzut cu clausula de aprobare.

2. ce privește tutoria

nemotivată ca consid[erare] că dispunerea O. S. Orf. este opusă legii XX/1877 § 34 și 41 precum și dispunerii testamentare a lui dr. Nicolau Stoia, care pe mama pruncilor săi aproape a eschisuo²⁰⁴ de la tutorie: să binevoiască a o nimici, încât prin ea mama orf[anilor] se constituie de tutore, și îndrum pe On. Sc. Orfanal ca pentru eventuala constituire a altui tutor să se pună în coînțelegere cu executorii testamentului.

Blaj, 22 aprilie 1883

²⁰³ SJCJAN, FPIMM, Manuscrise, 18399, f. 1.

²⁰⁴ Exclus-o.

67. Inventarul, cu active și pasive, al situației averii la moarte a Drului Nicolae Stoia în anul 1883, Blaj, 31.12.1883.

Rațiuni despre averea rămasă de dr. N. Stoia pe anul 1883²⁰⁵

A. Active și percepțiuni

Poziția inventarului	Doc	Numirea obiectului	Rest din a. tr.	Percepțiunea	Rest
1–92		Mobile, bucate consumate ori aflătoare la doamna văduvă (ord. Scaunului Orf. 3542/1882)	510,05	-	510,05
92		160 ferie de vin 74 fl. 4 coveți 1.40	75,40	-	75,40
93	1	Vaca cu vițel vândută	15	90	-
99,100		Orologiu 50 fl., catena 100 fl.	150	-	150
108, 118–123		5 arame vechi, diverse obiecte	6,50	-	6,50
124	2	Acțiune: „Transilvania”, cuponul din 1/2 și 1/8	100	5,40	100
125		Ungar Praemienanlehen	100	-	100
126		Acțiune: „Albina”, cuponul din 1/7 a.c.	100	10	100
127.129–133		Basilii Ciobanu – Petru Stan din Veștem	178	-	178
135		Berghian Nicolau	20		20
136.137		Joh. Schmütz, Karácson János din Blaj	16	4	12

²⁰⁵ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 86, f. 1–2.

Poziția inventarului	Doc	Numirea obiectului	Rest din a. tr.	Percepțiunea	Rest
139		Aug. Trifu din Micăsasa	14,92		14,92
141–161		Siró Samuel – epistola lui Velțian	51,78	-	51,78
163		Ciufud: Vasile Petruția	30	-	30
167–170		Ciufud și Tūr	72	-	72
171		Tūr: Nicolau și Simion Frățila	113	-	113
173	46	Zach. Rehaianu	4,98	-	4,98
175.176		George Făgărășianu	99	70	29
177.178		Sâncel: Pepelea George 6 f. Vintilă Cul. 7 f.	13	-	13
182		Petrifălău: Wappler Leopold	20	-	20
183.184		-„- Orbán András	8	-	8
187–189		-„- Balázs Istok, Șofron M., Popa G.	32	-	32
193–197		Veștem: Jo. Zacharia – Blaj Ana Balint	41,80	-	41,80
199.201		Blaj: Berzam Anica – (Darvas Ferencz)	12,50	-	12,50
202–214	1	Sibiu: Constande Jo. – B. Sz. Miklos: Farkas (solvând numai pos. 212 Pușcariu Vasiliu din Blaj)	737,76	18	719,76
219		Blaj: Nemes András	50	-	50
222		-„- Aranyasi Ludovic	180	-	180
224–243		(Cluj; N. Velțian) – Raica Maria	335,22	-	335,22
249	122	Iclod: Damian Anica	17	-	17
			3103,91	197,4	2996,91

Pozițiunea inventarului	Doc	Numirea obiectului	Rest din a. tr.	Per-cep-țiunea	Rest în 31/12 a.c.
252	125	Iclod: Ioan Perău și Nichia Docolin	4	-	4
257	130	-, Lațiu Ioan	10	2	10
260	133	-, Bărbat Matei	3	-	3
261		-, Damian Nicolau	5	-	5
264.265		Cergău: V. Voina Burlacu 16 fl., C. Bucerdia- nu 46 fl.,	62	-	62
268.269		Cergău: G. Cristea 14 fl, Onu Cătălina 4 fl.	18	-	18
271–273		-, Margin[ean?] Luca 10 fl., Todea 13 fl., Todor 52 fl.	75	-	75
274		-, Jo. Munteanu a Jovului	8,90	-	8,90
279		-, Jo. Medeșiu	46,50	-	46,50
280.281		-, D. Medeșiu 15 fl., Toma Medeșiu 21 fl.	36	-	36
287		-, Popa Niculae	2	-	2
288.289.		-, Ladislau Popp 90 fl., Spatac. Jacob 28	118	-	118
290		-, Vlad Parteniu	3	-	3
292		-, (Voina Meliton 30 fl.)	-	-	-
296.297		Blaj: Kovács László 10 fl., Spini Pepene Vas. 10. fl	20	-	20
298		Vezá, Carnațiu Ioan	48	-	48
299	5	Inventarul cărților (pentru pos. însemnate în documentele acluse)	66,23	43,68	22,55
300		Inventarul instrumentelor medicale	52,10	-	52,10
			3681,64	243,08	3530,96

301–304		Realități în opidul și satul Blaj 183/2 fl.	91,50	310	-
306.307		Capitale alocate de Scaunul Orfanal, uzure după acestea: pe Sem II 1882 și Sem I 1883	3200	300	2900
313		Nicolau Rusan din Sâncel	1800	-	1800
315		Restul casei în 31/12 1882 rectificat	44,64	44,64	-
			8817,78	1128,12	8230,96
<p>Nb. În 1882 suma pretensiunilor masei era: 9403.13, acum e mai mică cu 585,35. Diferența aceasta provine din rectificarea pozițiunii 306–307 din a.tr.</p>					
316	1	Pataki Gyuri vadiul depus în 1877 la fondul basilitan pentru Conmogiu	-	5,30	-
317		Percepțiune: 1133.42, Erogațiune 1036.70, restul casei în 31/12 1883	8817,78	1133,42	8230,96
			-	-	96,72
Suma pretensiunilor masei		318	-	-	8327,68

B. Passive și Erogațiuni

Pozițiunea	Doc.	Numirea obiectului	Rest pas. din a. tr.	Erogațiuni	Rest pas. în 31/12 a.c.
1	5	Doamna văduvă pentru Cornelia pre a.c.	-	159,96	-
2		Doamna văduvă pentru Traian direct de la Scaunul Orfanal din capital	-	300	-
3	3	Asigurarea doamnei la <u>Tran[silva]nia</u> 21/3 '883- 20/12 '883	-	28,44	-
4	1	Contribuțiuni restante și curente la op[idul] Blaj	-	41,79	-
5		Doamna Aurelia Oltean partea sa:			
	1	a) din datoria N. Rusanu (vezi Bilanțul a. 1882) din restul de 500 fl.	-	300	-
	1	b) 1/3 din prețul moșiei de la Blaj (vezi percepț[iuni] pos. 301–304 a. cur.)	-	103,33	-
	1	c) din altă avere ținătoare de massa	-	100	-
6	3	Porto: 22/04=15 cr., 25/08=27 cr., 9/11=10 cr.	-	0,52	-
7		Timbru la 2 cuite ¹ pentru uzură scoasă	-	1,25	-
8		Hârtia și decopierea rațiunilor	-	1,40	-
Suma			-	1036,70	-

¹ Chitanțe.

C. Bilanț

1. Pretensiunile masei, sub A. = 8327,68 din care peste 2000 fl. sunt pierduți

2. Passive nu sunt, decât partea restantă a doamnei Aurelia Olteanu în specie din banii încasați de la Rusanu (vezi erog. 5a = 200 fl)

Blaj, 31 decembrie 1883

Ioan M. Moldovan

Revăzându-se raționiniul din partea subscrișelor se află întru-
totul corespunzător stării adevărate și se recomandă spre apro-
bare dându-se Domnului tutore mulțumită pentru prompta
administrare.

Anna Stoia
Aurelia Oltean

N. Enyed 1884 april 17án

Molnari Károly
m.p. számvevő

Esempl. I cu 10 doc. la percept. și 15 doc. la erogat. pentru
arhivul Scaunului Orfanal

68. Ioan Paniliu către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 22.2.1884. *Deoarece în contractul de vânzare a moșiei din Veștem a lui Nicolae Stoia se omisese menționarea ipotecii avută de Sparkassa (deși aceasta fusese stinsă), Ioan Micu Moldovan este rugat să trimită actele necesare pentru a putea fi realizată ștergerea ipotecii.*

Sibiu, 10/22 / 2 1884²⁰⁶

Reverendisime Dle. Moldovan

Vă va fi încă în memorie numele cumpărătorului averii erezilor lui Dr. Stoian, George Bozdagu din Veștem.

Deoarece contractul sa fost încheiat fără a se fi amintit în el ipoteca Institutului săsesc Sparkassa și în sensul acela sa urmat și cu intabularea contractului din 17/4 1882 și pretensiunea Institutului până azi încă e neștearsă din protocolul funciar, din lipsa colii de solvire a cametelor care desigur se află la D[umneavoas]tră căci D[umneavoas]tră ați solvit cametele până în finea anului, vânzarea averii și aceea o pretinde Institutul să o producem, fără care nu se poate face ștergerea. Fiind toate hârtiile în mâna mea, ce privește regularea cu ștergerea ipotecii din protocolul funciar, în coînțelegere și la rugarea lui George Bozdagu, a posesorului prezent al averii erezilor după Dr. Stoia, îmi iau libertatea cu tot respectul a vă ruga să aveți bunătate ami trimite coala de solvire a cametelor de la Sparcassa ce se află la D[umneavoas]tră²⁰⁷ sub adresa mea „Ioan Paniliu, Strada Pielarilor în Sibiu”, ca săi pot mijloci ștergerea ipotecii.

În așteptare că mă veți onora cu trimiterea aceleia sunt

Al D[umneavoas]tră cu tot respectul
Ioan Paniliu în Sibiu, Strada Pielarilor

²⁰⁶ SJCJAN, FPIMM, Corespondență, 13674, f. 1.

²⁰⁷ Nota supra-pagină: 23/2 răsp. nu am avut coala, ci mi-au dat cuite, care sunt la rațiuni.

69. Ioan Micu Moldovan către Scaunul Orfanal, Blaj, 22.3.1884. *Informații despre starea orfanilor lui Nicolae Stoia și despre sumele primite de văduvă pentru creșterea copiilor.*

Onorat Scaun Orfanal!²⁰⁸

Am onoarea a su[b]șterne rațiunile despre averea rămasă de dr. N. Stoia în 3 exemplare cu rugarea ca să binevoiască a le censura și după aprobare exemplarul cel cu documentele al păstra pentru arhivul său, unul al restituii scrisurii, iar al treilea credei mai-orene și dnei văduve.

Totodată raportez despre starea orfanilor:

Cornelia se află în casa mamei sale, sub îngrijirea bună a acesteia. Luând afară că din naștere este cu scădere la un picior, fizic se află bine.

Traian în a. 1882/3 a trecut la col[egiul] ref[ormat] din A[iud], iar de la 1 septembrie frecventează la gimnaziul de aici. La Aiud na făcut nici un progres, aici încă nu face. Subscrisul, cu învoirea mamei și a surorii sale, lam fost luat sub îngrijirea mea nemijlocită în cele de școală; dară nam putut ieși la nimic cu dânsul. Am îndemnat pe mamasa ca săl aplice la vreo meserie.

De la 1/1 a.c. Doamna văduvă primește competențele lunare și pentru Traian; deci de la Scaunul Orfanal dea dreptul nu mai are dea scoate nimic.

Blaj, 28 martie 1884

²⁰⁸ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 84.

70. Scaunul Orfanal către Ioan Micu Moldovan, Aiud, 17.6.1884. *Se certifică verificarea actelor de administrare a averii pentru anul 1883.*

Sz: 42111884/árvai

Nagyságos Moldován János kanonok Úrnak
a Dr. Stoja Miklós árvái gyámjának

Balázsfalván

Gyámoltjai vagyónának kezeléséről 1883ik évre vonatkozó számadása 1133ft 42 kr bevétel, - 1036 frt 70 kr. kiadás, és 96ft 72 kr bevételi többlettel elfogadtatik, és a számadás tétel kötelezettsége alól az 1883ik év végéig terjedő időre feloldatik – az azután felmerülhető számadási hibákért azonban jövőre is felelősnek nyilvánítottván. –

Miről gyám, és özv: Dr. Stoja Miklósné a számadás egy-egy másoltati példányának megküldése mellett, ezennel értesítettnek, gyám felhívatván, hogy a hagyatékhoz tartozó megromlott borkészletti értékének megállapítása és a Rusz Niculáénál künlevő 1210 frt tőke és járulékainak felhajtása iránt folyó évi mártius 4én 1294 sz.a. kibocsátott végzésünket 30 nap alatt foganatosítsa.-

Alsófehérmegye árvaszékének Nagyenyeden 1884 június 17én t: üléséből.

Tóth Miklós
Elnök²⁰⁹

²⁰⁹ *Pentru Domnul canonic Ioan Moldovan tutorele orfanilor Dr.-lui Stoia Nicolae, Blaj. Evidența despre administrarea averii orfanilor pe anul 1883 de 1133 ft 42 kr încasare, 1036 frt 70 kr. cheltuieli, și 96 ft 72 kr. spor la încasare este acceptată, iar tutorul se eliberează de sub obligația de raportare până la sfârșitul anului 1883 – însă va fi tras la răspundere în continuare pentru neregulile apărute la evidențele din anul următor. Despre care se anunță tutorul, și văduva Dr.-lui Stoia Nicolae prin trimiterea a câte o copie din raport. Tutorul este apelat să constate valoarea vinului stricat aparținătoare moștenirii și adunarea capitalului și cotizațiile de la cei 1210 frt aflate la Rus. Niculae și să execute decizia luată sub numărul 1294 din data de 4 martie în 30 de zile. Din*

71. Ana Stoia către Scaunul Orfanal (ciornă, notițe ale lui Ioan Micu Moldovan), Blaj, 5.6.1888. *Ana Stoia solicită Scaunului Orfanal să îl oblige pe Ioan Micu Moldovan să urgenteze recuperarea unor datorii și să accepte vânzarea unor bunuri personale rămase după Nicolae Stoia.*

[ciornă]²¹⁰

1. Poziția 1–92 să se șteargă din active.
2. Pretensiunea la N. Rusanu nici până azi nu e asigurată.
3. că deși maiorena Aurelia Stoia în 5/2 1882 din sumele incurse la d. tutore nu șia primit partea, pasivele cresc din an în an, ar fi de a se îndruma d. tutore să încaseze toate pretensiunile și pe cale procesuală, căci devenind oamenii din an în an tot mai insolvabili se vor periclita pretensiunile masei.
4. să se îndrume d. tutore ca după încercarea încasării preten-siunilor să relateze care dintre acelea sunt neîncasabile spre a se șterge din active.
5. prețioasele să se vândă după învoială prealabilă cu mama și cu maiorena.
6. să se facă evidența cât a incurs din cărțile vândute și să se vândă și celelalte.

Blaj, 5/6 1888

Ana Stoia
Aurelia O. n. St.

ședința din data 17 iunie 1884 al Scaunul orfanal al comitatului Alba de Țos, Aiud.Tóth Miklós, Președinte

²¹⁰ SJCJAN, FPIMM, Acte personale, 92, f. 1.

72. Ioan Micu Moldovan către Banca de asigurare Transilvania, Blaj, 25.1.1891. *Trimite actele privind decesul Anei Stoia în vederea încasării asigurării de viață a acesteia în favoarea orfanilor.*

[conspect]²¹¹

Onoratei Bănci Transilvania

în Sibiu

În sensul epistolei Dumneavoastră din 12/12 '890 n. 7.182 am onoare a trimite următoarele acte referitoare la Ana Stoia:

- a) atestatul de moarte
- b) atestatul de botez
- c) atestatul medical
- d) polița de assec[urare] 56/61
- e) chitanța Dumneavoastră despre primul ce vam plătit în urmă, pe timpul din 21 sept. – 21 dec. 1890
- f) autorizarea oficiului orfanal, în numele orfanilor, ca să pot ridica eu suma asigurată și a mă ruga ca să binevoiți a lichida suma 2.000 fl. convenită pentru polița aceasta și a mio trimite.

Dacă se recere și subscrierea doamnei Aurelia Olteanu, nu voi lipsi a o procura, numai să primesc cuita.

Cu toată stima,

Blaj, 25 ianuarie 1891

²¹¹ Idem, Manuscrise, 18586, f. 1.

73. Banca de asigurare Transilvania către Ioan Micu Moldovan, Sibiu, 4.4.1891. *I se trimite chitanța pentru suma asigurată, i se cere să o semneze și moștenitoarea majoră (Aurelia Oltean n. Stoia) și este anunțat că, deoarece asigurata se declarase cu trei ani mai tânără decât era în realitate, suma este diminuată proporțional.*

Sibiu, în 4 aprilie 1891²¹²

Rev. Domn I.M. Moldovan
Canonic g[reco] c[atolic]
Blaj

Primind stimata scrisoare dtto. 25 a l. tr. cu documentele privitoare la cazul de moarte a dnei Ana Stoia, fostă asigurată în pol. nr. 56 la 2000 fl., le-am examinat și am aflat că răposata a fost cu 3 ani mai bătrână decât a fost declarat în ofert[ă] și precum sa făcut polița. Dânsa a fost născută în 11/9 1843, iar nu în 1846 după cum a arătat. În un astfel de caz e de a se aplica dispozițiunea § 13 al. 2, adică a se reduce capitalul asigurat în proporțiune. Urmând acestei dispozițiuni putem să lichidăm numai suma de 1848 fl. spre plată.

Trimițându-vă o chitanță despre suma această vă rugăm să o subscrieți dimpreună cu doamna Aurelia Oltean, deoarece și dânsa e eredă și a neo re[î]napoia. Baniile vor urma apoi imediat la adresa Dumneavoastră.

Cu toată stima
Direcțiunea băncii gen. de asigurațiune mutuală
„TRANSILVANIA”

²¹² Idem, Corespondență, 8841, f. 1.

74. Traian Stoia către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 7.4.1893. *Ioan Micu Moldovan este rugat să ridice 100 fl. de la Scaunul Orfanal în numele lui Traian Stoia, pentru a plăti datoria acestuia la cumnatul său, Vasile Oltean. Bani fuseseră destinați cheltuielilor legate de încorporare.*

Reverendissime!²¹³

Din decembrie anul trecut fiind fără ocupațiune, am fost silit a mă prevedea cu cele de lipsă cu bani împrumutați de la cumnatul meu Vasile Olteanu, avocat în Blaj. Acum fiind asentat și chemat la miliție, iar a trebuit să mă folosesc de bunăvoința dânsului ca sămi împrumute spesele ce desigur le voi ave[a] la început la miliție și așa până acum mia anticipat 100 fl.

Mă rog deci să binevoiți ca tutore al meu a propune la O[norata] sedria orfanală ca din capitalul meu alocat acolo să vi se de[a] acea suma la mână Re[verenței] D[umnea]voastră ca săi puteți plăti cumnatului Vasile Olteanu.

Blaj, în 7 aprilie 1893

cu toată supunerea
Traian Stoian

²¹³ Idem, 15974, f. 1. Pe verso: *Către Reverendisimul Domn Ioan M. Moldovan în Blaj, rugarea lui Traian Stoia pentru a se esopera 100 fl. din capitalul alocat la Sedria orfanală.*

75. Scaunul Orfanal către Ioan Micu Moldovan, Blaj, 17.3.1895. *I se transmit lui Ioan Micu Moldovan documentele legate de averea rămasă după Nicolae Stoia pentru a fi citite moștenitorilor.*

No. 345/95

Reverendisimului Domn Ioan Micu
Moldovan, vicar capitular²¹⁴

în loc

Scaunul Orfanal, prin ordinul din 22 ianuarie a.c. no. 412/95 transpune subscrisului rațiunile despre rămasul lui Dr. Nicolae Stoia, cu îndrumarea ca rațiunile să se citească și pertracteze în prezența erezilor interesați.

Ca depunător al rațiunilor amintite, cu tot respectul sunteți poftiți a Vă prezenta în cancelarie la subscrisul, pro ziua de 23 a.c. la 2 ore d. amiezi.

Blaj, în 17 martie 1895

I. Muntean, notar.

²¹⁴ Idem, 13368, f. 1.

76. Traian Stoia către Ioan Micu Moldovan, 1.8.1895. Îl roagă să îi împrumute 40 de fl. deoarece Regimentul 50, la care era încorporat ca Stabsführer, urma să plece la manevre și trebuia cu această ocazie să își lichideze datoriile din Brașov.

Brașov, în 1 aug[ust] 1895²¹⁵

Mult Stimat Reverendisime

Nemaiavând ocaziune de a mai veni la Blaj și neavând nici prea mult timp de a vă scrie până acum, vă aduc la cunoștință că eu mă aflu în deplină sănătate.

Mai departe vă fac cunoscut că în luna aceasta în 5 o să plecăm la manevre și anume în anul acesta vom avea Kaiser Manever la Bánffyhungary²¹⁶ din 5 august până în 26 septembrie. Noi deocamdată merge la Făgăraș și acolo vom sta 7 zile și după aceea la Sibiu și apoi la Mediaș, în Cetate[a] de Baltă vom fi 10 zile și apoi mergem către Cluj. Prin urmare va fi o manevră foarte grea, dar pentru aceea numai [...] ²¹⁷aceasta [î]mi va fi cea din urmă, că cum am făcut două și aceasta voi faceo.

Eu la toamnă o să scap desigur de miliție pentru aceea îmi trebuie multe de tot, dară până una alta voi rămâne așa până voi veni acasă și atunci le voi mai împăca cum se vor putea.

Mai departe, eu miam fost propus ca până voi fi în miliție să nu vă incomodez cu cereri și rugări, dar nu am încotro, că am conces întralt loc dară nu sa putut, de aceea vă rog ca să nu vă fie spre greutate. Că nici eu nu am pe nimeni care să mă mai ajute când sunt în lipsă. De acea vă rog frumos pe Dumneavoastră, ca până la venirea mea acasă, să fiți așa de bun și să mă împrumutați cu 40 fl. v.a., că sunt în foarte mare necaz că am mai împrumutat și eu câte odată și acum cu mergerea noastră din Brașov sunt silit de ai da îndărăt și nu am de unde, de aceea vă rog frumos ca sămi

²¹⁵ Idem, 15975, f. 1–2.

²¹⁶ Huedin (CJ).

²¹⁷ Indescifrabil.

împrumutați suma cerută, ca să pot solvi pe unde am și sămi mai rămână și pe drum vreun florin.

Vă rog frumos ca după primirea epistolei mele să faceți bine să îmi împrumutați suma cerută ca să o pot primi în a 4lea or[i] în a 5lea dimineața pornim și nu cumva să mai pățesc ceva că aceștia miar fi banii cei din urmă cheltuiți în miliție.

Eu nu sunt mai mult la Companie ci sunt la Stab acușia de 4 luni ca Stabsführer. Toată economia regimentului eu o conduc, pentru aceea vă rog ca suma cerută să mio trimiteti sub adresa aceasta T.S. Stabsführer, Regimentul No. 50, Stab, Kronstadt.

Sperând că numi veți refuza rugarea mea ci din contră mă veți ajuta din lipsa din care sunt,

Rămân sărutându-vă mâinile,
Traian Stoia

77. Ioan Micu Moldovan, conspect al declarației date la judecătoria cercuală din Blaj, Blaj, 9.12.1898 (copie ulterioară). *Detalii privind suma de 3000 fl. datorată de Nicolae Rusanu, restituirea parțială din 1882 și sumele restante pentru care se desfășura procesul.*

[conspect]²¹⁸

Fasiune

Pro memoria perpetua în cauza Traian și Cornelia Stoia [fiii lui N. Stoia medic]²¹⁹ contra N. Rusan puncto (3.000 rest) 1800 fl.

9/12 1898 am fasionat la judecătoria cercuală din Blaj.

Rusanu N. și Stoia Nic. au ținut arendă în Roșia, de anii în care a fost arenda aceea numi aduc aminte, dar știu că R[usanu] sa mutat în Roșia și a locuit acolo.

Oare Stoia fosta subscris în contract, nu știu? Poate că a fost numai ein stiller Compagnon²²⁰.

Stoia a scris în testament că din arenda aceasta a rămas Rusanu dator 4.000 fl.

În cât sa luat la inv[entar] pretensiunea aceasta, nu știu; dar aceea știu că după ce neam împăcat cu Nic. Rusanu, eu gătind (numai după împăcare) rațiunile lui Stoia am scris numai 3.000 și suma aceasta am înserito și în rațiunile a. 1879, [18]80, 1881, iar în 1882 am înserit plătire de 1.200 și rest 1.800. Acum 1.800 au la Rusan, adică Traian 900 și Corn[elia] 900.

Pacea sa făcut așa: eu mam temut că nu vom putea descurca rațiunile de la Roșia și Rusanu a zis că cu proces nu vom vedea nici un crucer din banii aceia. De altă parte, văduva a tot stărut să încasez banii de la R[usanu]. Ma arătat și la Sc. Orf. și a cerut să fiu scos din tutorie, mai ales pentru că nu făceam proces lui R[usanu].

²¹⁸ SJCJAN, FPIMM, Manuscrise, 18399b.

²¹⁹ Completare în document făcută de o altă mână.

²²⁰ Companion tăcut.

În 1882, măritându-se Aurelia, a stăruit și ea împreună cu bărbatul V. Oltean²²¹ și cu văduva și Rusanu a zis că el de bună voie va plăti 3.000 fl, la fiecare copil câte 1.000 când se va face maioren, iar până atunci va plăti interese de 6%.

Când a făcut promisiunea aceasta era de față: avocatul V. Olteanu + Netți Stoia + Basiliu Bucur din Pănade (acum în București) și eu. Eu mam bucurat și am primit promisiunea sărbătorească a lui R[usanu] și am dat mâna cu el.

Cele 1.200 nu lea plătit Rusanu mie în mână, ci la văduvă, care mia dat computu despre ei.

(N.b. la raț[ociniul] 1882 este document de percepțiune. De la cine e dat? Nu știu. La dat Rusanu ori văduva? Ar merita să se caute)

N.b. Aci la mine este document în care văduva recunoaște că în 1881 pe rând a primit de la Rusanu 750 fl., în ianuarie 1882 50 fl. afară de aceea un accept de 400 fl. la fund[ăția] Șuluțiană, cu care era datoare văduva, R[usanu] la luat asupra sa (mi se pare că la acceptul acesta am fost cavenți eu cu Olteanu; dar de vreo trei ani neam lepădat de cavenția aceasta și în locul nostru a venit Ioan și Judita R. În vara 1898 mai era dator R[usanu] 168 fl. pentru care este sub proces.

Ascultarea mea la judecăt[or] în procesul Traian c[ontra] Rusanu p[entru] 1800 fl.

²²¹ Vasile Olteanu, avocat în Blaj, soțul Aureliei Stoia.